ONVPHRII . PANVINII
VERONENSIS . FRATRIS
EREMITAE . AVGVSTINIANI
IMPERIVM
ROMANVM

PARISIIS,

Apud Egidium & Nicolaum Gillios, via
D. Ioannis Lateranensis, sub signo
trium coronarum
M.D.LXXXVIII
CVM PRIVILEGIO REGIS.

IMP. CAESARI. FERDINANDO

AVSTRIO. PIO. FELICI

PERPETVO. AVGVSTO

ONVPHRIVS. PANVINIVS. VERONENSIS

FRATER. EREMITA

AVGVSTINIANVS. S. P. D

TANTA fuit Romani imperij Caesar Auguste maiestas, & magnitudo, rerumque gestarū populi Romani gloria, vt quamquam prope infiniti praeclaris ingeniis praediti viri, tam nostra & auorum, quam prisca illa aetate fuerint, qui vel omnes eius res gestas, vel earum partem monumētis litterarum consignare studuerint; pleraque tamen leuiter perstrinxerint, aut omnino praeterierint. Vnde mirari omnes desinant, si hoc saeculo, quo post antiquorū memoriam nullum bonis artibus edendis feracius fuit, multi in omni doctrinarum genere excellentes, de iis ipsis rebus sibi ad scribendum proponant. Quare & ego, quem cum his, vel propter rerū ignorationem, vel exiguam in dicendo facul-

tatem, nulla ratione comparãdum esse existimo, eorum ipsorum hominum exemplo, eiusque imperij praeclaris institutis accensus, mihi ipsi constitui commentarij more, breuissime totũ eius reip. corpus perstringere; & quibus ego discendis quattuordecim annos insudaui, aliis nullo negocio intelligenda aperire. Atque quum primo libro vrbem, id est aedificia, secũdo ciuitatem, tuis auspiciis iam euulgauerim, tertio hoc libro populi Romani imperium, hoc est eius extra vrbem per Italiam, & reliquas prouincias gesta describere decreui. In quo quanta breuitate fieri posse intelligam, Romanum illud imperium toto terrarũ orbe celebratum exponam; quo tempore, quibus ducibus, & bellis, quibusque bellorum caussis Italia omnis primum, deinde reliquae orbis terrarum prouinciae, & regna in eius ditionem venerint, & vnum quasi corpus constituerint; quibus magistratibus administrarẽtur, quot municipia, quot Coloniae, quae praecipua eius imperij praesidia fuere, quae tã intra quam extra Italiam deductae sunt; quo tempore, & quibus occasionibus Italia omnis, & reliquus orbis Romanus ciuitate donatus sit, atque ex orbe vrbs vna facta fuerit, vt Rutilius his versibus elegantissime scribit

Fecisti patriam diuersis gentibus vnam
Profuit iniustis te dominante capi
Dumque offers victis proprij consortia iuris
Vrbem fecisti, quod prius orbis erat

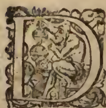
Poſtremo quo etiam tempore, a quibus barbaris, & quas ob cauſſas praeſtantiſſimus ille orbis terrarum conſenſus, in vnum quaſi corpus diu ante coalitus, iterũ in plura membra, tanto imperio exciſo redactus fuerit, aperiam. Quae omnia non minus his quae ſupra dixi, cognitu digna ſunt. Hunc vero librum ceterorum exemplo, in cuius potiſſimum nomine dignius publicare poſſem, quam Maieſtatis tuae, neminem inueni, quae Caeſaris, & Augusti tanti imperij auctorum ſucceſſor eſt, & probitate, doctina, animi magnitudine, excellentique in omni genere virtute reliquos omnes Romanos principes longe poſt ſe reliquit.

Venetiis Kal. Auguſtis ∞ D L V I I I

ONVPHRII . PANVINII VERONENSIS . FRATRIS EREMITAE. AVGVSTINIANI

IMPERIVM . ROMANVM

Qua ratione imperium Romanum ab exilibus principiis ortum, omnium maximum euaſerit

IONYSIVS Halicarnaſſeus grauis in primis certiſsimuſque hiſtoriae Romanae ſcriptor, inter reliqua praeclara Romuli inſtituta, quibus Romana reſp. fundata, ei ad certiſsimum exterarum omnium gentium ac populorum bello paceque principatum peruenire non difficile fuit, omnium praeſtantiſsimum, & optimum eſſe exiſtimauit: Quod nec bello captas vrbes funditus exciderit, vel eis in ſeruitutẽ redactis, earum agrum pecori paſcua reliquerit, ſed deductis colonis eas colonias Romanas fecerit, atque quaſdam etiam ciuitate donatas, reip. participes admiſerit. Quibus inſtitutis breui tempore magnam vrbem ex parua reddidit. Nã qui quum vrbem condidit, vix tria peditum millia trecentoſque equites habuit, idem moriens peditum ſex & quadraginta millia, & mille equites reliquiſſe traditur. Cuius exemplum ceteri reges primum, deinde cos. ſequuti, Romanum imperium omnium maximum ac potentiſsimum effecerunt. Quod libro II.

his verbis ipse exponit: *His accessit tertium Romuli institutum, quod maxime a Graeci generis hominibus exerceri decuit, vt omnium longe praestantissimu, & vt mea fert opinio, libertatis Romanae fundamẽtum firmissimum, atque ad futurum imperium momentum non minimum; quo videlicet puberes omnes in bello captis vrbibus necari vetuit, aut sub hasta venundari, sicut nec agros earum relinqui voluit compascuos, sed in partem agri sorte diuidendi colonos Romanos mitti, nonnullas vero admitti in ius ciuitatis etiam. His ille atque eiusmodi aliis institutis, vrbem ex parua magnam reddidit; id quod res ipsa indicat. qui enim vna cum illo vrbẽ habitare coeperunt, non multo plures erant ter mille peditibus, & pauciores trecentis equites: quando autem ex mortalium numero sublatus est, peditum reliquit* XLVI. *millia, & mille ferme equites. Atque haec ipsius instituta quum regni successores seruauerunt, tum post illos magistratus annui, addentes & alia quaedã, ita vt Romana ciuitas nulli genti, vel populosissimae, numero hominum cederet. Quibus si Graecorum mores conferam, non possum laudare Thebanos, & Lacedaemonios, Atheniensesue opinione sapiẽtiae celebres, qui ob retinendam nobilitatem generis, vel nullos, vel raros in ius ciuitatis admittebant: vt interim taceam morem pellendi hospites, nec ipsorum iactantiae cõuenientem, & damnosum etiam in rebus plerisque. Spartani certe post acceptam ad Leuctra cladem, amissosque* ∞ DCC. *viros nunquam postea potuerunt ciuitatem suam in integrum restituere, sed turpiter amiserunt imperium. Itidem Thebani, atque Athenienses vnico proelio victi ad Chaeroneam a Macedonibus, mulctati sunt libertate simul, & principatu Graeciae. At Romani Hispanicis atque Italicis bellis impliciti, & Siciliam cũ Sardinia sub suam ditionem retrahentes, nec immunes interim a bellis Graecorum ac Macedonum, Carthagine rursus*

affectante imperium, Italia non solum deficiente ad hostem, sed accersente bellum, quod Hannibalis ductu gestum est, vno eodemque tempore tot periculis expositi, adeo non succubuerunt aduersis in eo bello casibus, vt vires illorum auctae sint etiam, militũ numero sufficiente ad excipiendos impetus omnium, non vt quidam opinantur, fortunae indulgentia. Nam quod ad hanc quidem attinet, vel vna Cannensis clades eorũ opprimere poterat, quando e sex millibus equitum CCCLXX *tantum superfuerunt reliqui, & ex* LXXX ∞ *copiis paulo plures quam ter mille manserunt incolumes. Haec sunt quae in hoc viro admiror, atque insuper quae mox dicturus sum,* &c. Eadem propemodum refert Ti. Claudius Caesar Romanus princeps in oratione, quam quum censurã gereret, in senatu habuit, de admittendis ad honores vrbanos Gallis transalpinis, quae a Tacito libro XI. historiae Augustae refertur. Qui ita scribit: *A. Vitellio, L. Vipsanio cos. quum de supplendo senatu agitaretur, primoresque Galliae quae Comata appellatur, foedera & ciuitatẽ Romanam pridem assequuti, ius adipiscendorum in vrbe honorũ expeterẽ; multus ea super re variusque rumor, & studiis diuersis apud principem certabatur, asseuerantium: Non adeo aegram Italiam, vt senatum suppeditare vrbi suae nequiret: suffecisse olim indigenas consanguineis populis, nec paenitere veteris reip. Quin adhuc memorari exempla, quae priscis moribus ad virtutem & gloriam Romana indoles prodiderit. An parum quod Veneti & Insubres curiam inruperint, nisi coetus alienigenarum velut captiuitas inferatur? Quem vltra honorem residuis nobilium, aut si quis pauper e Latio senator foret? oppleturos omnia diuites illos, quorum aui proauique hostilium nationum duces exercitus nostros ferro ignique ceciderint, diuum Iulium apud Alexiam obsederint. Recentia haec, quid si memoria eorum inoriretur, qui Capitolio & ara*

Romana, manibus eorumdem prostratis: fruerentur sane vocabulo ciuitatis: insignia patrum, decora magistratuum ne vulgarent. His atque talibus haud permotus princeps, etiam statim contra disseruit, & vocato senatu ita exorsus est: Maiores mei (quorum antiquissimus Clausus origine Sabina simul in ciuitatem Romanam, & in familias patriciorum adscitus est) hortantur vti paribus consiliis remp. capessam, transferẽdo huc quod vsquam egregium fuerit. Neque enim ignoro Iulios Alba, Coruncanios Camerio, Porcios Tusculo; & ne vetera scrutemur, Etruria Lucaniaque, & omni Italia in senatum accitos: postremo ipsam ad alpes promotam, vt non modo singuli viritim, sed terrae gentesque in nomen nostrum coalescerent. Tunc solida domi quies, & aduersus externa floruimus, quum Transpadani in ciuitatem recepti, quum specie deductarum per orbem terrae legionum, additis prouincialium validissimis, fesso imperio subuentum est. Num paenitet Balbos ex Hispania, nec minus insignes viros ex Gallia Narbonensi transiisse? Manent posteri eorum, nec amore in hanc patriam nobis concedunt. Quid aliud exitio Lacedaemoniis, & Atheniensibus fuit, quamquam armis pollerent, nisi quod victos pro alienigenis arcebant? At conditor nostri Romulus tantum sapientia valuit, vt plerosque populos eodem die hostes, dein ciues habuerit. Aduenae in nos regnauerunt, libertinorum filiis magistratus mandati, non vt plerique falluntur, recens, sed priori populo factitatum est. At cum Senonibus pugnauimus. Scilicet Volsci & Aequi nunquam aduersam nobis aciem instruxere. Capti a Gallis sumus, sed & Tuscis obsides dedimus, & Samnitium iugum subiuimus. Attamen si cuncta bella recenseas, nullum breuiore spatio, quam aduersus Gallos confectum. Continua inde ac fida pax. Iam moribus, artibus, affinitati-

bus nostris mixti, aurum & opes suas inferant potius, quam separati habeant. Omnia P.C. quae nunc vetustissima credūtur, noua fuere: plebei magistratus post patricios, Latini post plebeios, ceterarum Italiae gentium post Latinos. Inueterascet hoc quoque: & quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit. Orationem principis sequuto patrum consulto, primi Edui senatorum in Vrbe ius adepti sunt: datū id foederi antiquo, & quia soli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Romano vsurpant. Iisdem diebus in numerum patriciorum adsciuit Caesar vetustissimum quemque e senatu, aut quibus clari parentes fuerant: paucis iam reliquis familiarum, quas Romulus maiorum, & L. Brutus minorum gentium appellauerant, exhaustis etiam quas dictator Caesar lege Cassia, & princeps Augustus lege Saenia sublegere. & cet. Ex his igitur Dionysij & Taciti testimoniis reip. Romanae cōsuetudo, & qualia eius instituta fuerint, intelligere possimus, quibus nixa totius orbis terrarum imperio potita est. Quod quemadmodū acciderit singillatim demonstraturus, ante omnia qua ratione Italiam omnem quingentorum annorum interuallo nimium admodum reluctantem imperata facere coegerit, aperiam, deinde quot colonias, municipia, & praefecturas, & quo tempore in ea fecerit, quae singulorum iura & leges fuerint, ad haec quomodo ceteras prouincias bello acquisierit, atque quot in eas colonias deduxerit, legionesque cōstituerit; postremo quo tempore, & a quibus barbaris tantum imperium excisum fuerit, ostendam. ita enim tertium hunc librum recte constitui posse iudicaui.

Quod Romanum imperium sub VII. *regibus fuerit*
Romulus rex

Cuius rei initium a Romulo rege primo, & tāti imperij auctore sumendum est. Is enim vrbe condita, parum agri Albani in Latio ab auo Numitore rege, qui primo populo Romano sufficeret, impetrauit. Transtiberim enim in Tuscia secundum Tiberim a monte Vaticano vsque ad mare omnia sub Tuscorum Veiētium ditione erāt. Romuli ager in Latio, vt Strabo lib. v. docet, vix sex millibus passuum ab vrbe, qua longissime aberat, se extendebat. Nam ab occidente Tiberi terminabatur; a septemtrione Aniene amne, vrbibusque Fidenis, Crustumeria, Antemnis, & Caenina; ab oriente Pedano, Tiburtino, Gabino, & Praenestino agris; a meridie mare versus Tellenis, Politorio, Ficanaque, earumque agris finem habebat. Cuius rei ita Strabo meminit: *Intra quinctum igitur & sextum lapidē,* (sic enim milliaria designabantur) *locus erat Festi appellatus, vbi Romani tunc terminus monstrabatur agri. Sacerdotes & hic, & aliis in locis perinde ac in finibus eadem die sacrificium absoluunt, quod Ambaruale vocant.* Ficanam in Latio via Ostiensi ad lapidem XI. olim fuisse sic tradit Sex. Pompeius: *Rudia saxa esse ad portum, qui sit secūdum Tiberim, ait Fabius Pictor, quem locum putat Labeo dici, vbi fuerit Ficana, via Ostiensi ad lapidem vndecimū.* Romulū vero agrum vaticanū vsque ad mare de Veientibus cepisse, paulo post ex Dionysio ostendam. Is igitur primus fuit Romuli ager. Quē bello primo Sabino, Caenina, Antemnis, & Crustumeria, & post bello Latino Cameria, & Fidenis captis, atq; in colonias Romanas deductis, agrique parte mulctatis, quam suis diuisit, in Latio auxit, vt Dionysius tradit. Ceterum quum Veientes (nobilissimi hi erant & potentissimi Etruriae

populi)tertium bellum contra Romanos pro Fidenatium clade vindicanda praepararēt,legatis miſsis, poſtulabant, vt Romani Fidenis praeſidium abducerēt, & agrum ademptum reſtituerent antiquis dominis: quo non impetrato validum in agrum Romanū educunt exercitum. Qui a Romulo victi & fugati, & magna clade affecti,pacem a Romulo petierunt. Qui illā eis his conditionibus conceſsit: Vt agrum Tiberi cōtiguum, qui vocatur Septem pagi,Romanis traderēt, vtque ſalinis abſtinerent, quae ſunt circa fluminis oſtia: Et ad tollendam renouandi belli ſuſpicionem, quinquaginta obſides adducerent. Quas cum accepiſſent, in columnam inſcripſit condiciones icti cum eis foederis. & cet. Ex Dionyſij itaque auctoritate Romulum cognouimus veterem agrum Romanum Trāſtiberim, Anienem prope, & in Latio Cameriam verſus propagaſſe. Illud ſcitu dignum, fere ſemper vbi triumphos actos reperimus,ab eo quoque duce imperium auctum. Nam Romulum ter triumphaſſe conſtat,de Sabinis,Fidenatibus,& Veientibus. Quos omnes populos agri parte ſpoliatos didicimus

Tullus Hoſtilius rex

Sic Tullus Hoſtilius Alba euerſa, Albaniſque in ciuitatem adſcitis Albanū agrum Romano adiecit. Fidenates & Sabinos iterum rebellantes domuit, atque de iis triumphauit.Idem rex bellum cum omnibus Latinis ſuſcepit, qui xxx. vrbium conuentu regebantur, in cuius apparatu moriens Ancum regni & belli Latini heredem reliquit

Ancus Marcius rex

Hic Politorium, Tellenas, Ficanam priſcorum Latinorum vrbes cepit,& diruit, homines Romam trāſ-

duxit,eorum agros Romano adiecit;Medulliam,quae a Romulo capta Romana colonia facta fuerat,atque ad Latinos defecerat,denuo cepit.Fidenates,& Sabinos qui rebellauerant, bis vicit,de iisque triumphauit. Nec vrbs tātum sub Marcio rege creuit, sed etiam ager finesque,silua Maesia Veiētibus,qui bellum mouerant, victis adempta, tam in Tuscia,quam in Latio, Ficana diruta, imperium prolatum, & in ore Tiberis Ostia vrbs cōdita, & salinae circa factae. Bellum Volscis Veliternis primo indictum

L. Tarquinius Priscus rex

L. Tarquinius Priscus bellum primum cum Latinis gessit,& oppidum ibi Appiolas vi cepit,diruit, & incendit,eius agrum Romano adiunxit.Crustumeriam, Medulliam, Fidenas & Camerium Romanas colonias a Romulo factas, quae rebellauerant; Nomentum, Collatiam,Ficulneam veterem,Corniculum, Scaptiā, a qua tribus nomen accepit,Pitulum,Tifata;Ameriolam Latinorum,& Sabinorum vrbes vicit, agrū Collatinum Sabinis ademit,vniuersum postremo Latium ingentibus proeliis superatum, domuit: vrbibusque omnibus nominis Latini in deditionem acceptis,foedereque cum iis facto,eas suis legibus viuere permisit. Sabinos, & Etruscos qui Latinis auxilio venerant, proeliis aliquot victos fugauit, deque iis duos triumphos egit. Cum plerisque Tuscis ciuitatibus foedus fecit

Ser. Tullius rex

Ser. Tullius regnum adeptus bellum viginti annorum cum Etruscis, qui Veientibus, Tarquiniensibus, & Caeretanis auctoribus, arma Romanis intulerant,

geſſit,ter de iis triumphauit. Nouiſſime cũ XII. Etruriae populis pace facta belli auctores Veientes, Tarquinienſes,& Caeretanos agri parte mulctauit, iiſque qui Romam ad habitandum venerant diſtribuit. Hic vniuerſum agrum Romanum qui a Romulo vſque ad ſua tempora a ceteris regibus,Sabinis,Latinis, & Tuſcis ademptus fuerat,in XVII. partes,quas tribus appellauit,diuiſit.is ager Romanus poſtea appellatus eſt,de quo ſatis ſupra diſputaui

L. Tarquinius Superbus rex

L. Tarquinius Superbus poſt Tulliũ rex Sabinos vicit,de iis triumphauit. Cum Latinis foedus renouauit. Iuſtũ bellum primus Volſcis intulit. Sueſſamque Pometiam de iis vi cepit,ac diruit.Gabios dolo Sexti filij in deditionẽ accepit. In agro Volſcorum quos deuicerat, colonias deduxit Signiam & Circeios. Ardeam obſedit,in cuius obſidione,regno Bruti opera,cum filiis exactus eſt.Sub regibus igitur VII.annorum CCXLIIII.interuallo,ita Romanum propagatum Imperium eſt,quod primorum conſulum anno non amplius quã ad XVIII.ab vrbe lapidem,vt auctor eſt Sex. Rufus,quũ finitimae circum ciuitates premerent,ſe extendit. Cuius termini ab oriente quidem Tibur Praeneſte, agerque Albanus erat;a meridie Oſtia & mare;ab occidente ager vaticanus Tranſtiberim, qui olim Veientum fuerat, Septempagi appellatus;a ſeptemtrione vero Fidenae, Cruſtumeria, & Anio amnis. Nam reliquae Latij,Tuſciae,& Sabinorum vrbes quas a Romanis regibus victas animaduertimus, vel intra huius agri terminos fuerunt, vel liberae ſuis legibus, amicitia tantum & foederibus populo Romano coniunctae viue-

bant, praeter Signiam Circeiosque Romanas colonias, quae longissime ab vrbe aberant. Atque hoc erat Romanorum, quando reges pulsi sunt, imperiũ. Nunc reliquum est vt differam quo tempore post reges exactos libertateque parta, & quibus bellis, ducibusque vrbes primo, deinde integrae prouinciae, & populi, & postremo Italia omnis in populi Romani ditionem redacta sint

Qua ratione Italia omnis in populi Romani potestatem venerit

Post reges exactos sub consulibus, inter quos nonnumquam & dictatores fuerunt, per trecentos propemodum annos populus Romanus cum finitimis Sabinis primum, Latinis, Volsceis, Herniceis, Tuscis deinde, Campanis, Gallis, Samnitibus, Vmbris, Tarẽtineis, Lucaneis, Brutiis, Sallentineis, Messapieis, Picentibus, & reliquis Italiae populis bella continua gessit. Quibus victis centum posterioribus annis cum Siculis, Poenis, Sardis, Corsis, Gallis cispadanis, & transpadanis, Boiis scilicet & Coenomaneis, Insubribus, Liguribus quoque, Istris, & Iapidibus, & Salassis, gentibusque alpinis bellatum est. Qui omnes populi postea Italiae sub nomine redacti sunt: quũ Italia primo amnibus Arno & Rubicone terminaretur. Post reliquo terrarum orbi arma illata, vt singillatim exponam. Quorum bellorum tempora & caussas nunc breuissime aperiam

Aurunci, & Fidenates domiti

Primi post reges exactos Aurunci bello domiti in ditionem populi Romani venerunt anno vrbis CCLII. a Sp. Casio & Opitre Virginio cos.

Liuio libro II. auctore, Pometia eorum vrbe capta, & funditus excisa, debellati. Hi autem vetustissimi Latij populi erant, vt Plinius lib. III. cap. V. tradit

Fidenates Romanam coloniam a Romulo deductã saepe victos, postremo Mam. Aemilius Mamercinus dictator III. anno vrbis CCCXXVIII. deleuit. De qua re ita scribit Liuius: *Vni Fidenatium populo rebellare placuit, & tanquam nisi ab scelere bellum ordiri nefas esset, sicut legatorum antea, ita tunc nouorum colonorum caede imbutis armis, Veientibus sese coniungunt.* Quum ergo Fidenates iterũ rebellassent, seque Veientibus qui in armis erant coniunxissent, Fidenae sedes belli capta est. in eos dictator exercitu abducto, castra vrbemque eorum cepit, atque diripuit; quumque exercitum victorẽ opulentumque praeda triumphans Romam reduxisset, die XV. se abdicauit

Veientes victi

Post diuturnum, varium, & multiplex inter Romanos Veietesque bellum, Mam. Aemilius Mamercinus dictator III. anno CCCXXVIII. Veientium opes ita afflixerat, vt postero anno inducias in XX. annos petierint. Anno autem CCCXLVII. quum (vt inquit Liuius) induciarum tempus exiisset, Veientes a senatu impetrarunt, quia ipsi discordia intestina laborarent, ne res ab se repeterentur. In sequenti ergo anno bellum veiens motum ob superbum responsum Veientis senatus, legatis Romanis res repetentibus datum. Id patres aegre passi, decreuere vt primo quoque tempore tribuni militum de bello Veientibus indicendo ad populum ferrent. Ac cum primum stipendio de publico militibus decreto, latum est. Ita insequenti anno qui fuit vrbis conditae CCCXLIX circumsessi primum Veij sunt,

ſunt, atque inde per nouem annos vario euentu a tribunis militum res cum Veientibus geſta eſt, donec anno CCCLVIII. M. Furius Camillus dictator dictus, mag. equitum P. Scipionem cooptauit. Is Faliſcis primum, ac Capenatibus fuſis, & caſtris exutis, ad Veios profectus, cuniculo in arcem hoſtium acto, vrbem ipſam decimo eius belli anno cepit, ac maxima praeda potitus, Iunonis etiam ſignum, Romam delatum in Auẽtino, extructo ibi templo, locauit; quum clariſsimum de Veientibus in vrbem triumphum equis albis vecto curru, inuexiſſet. Atque ita vrbs veij, quae CCCL. annis Romanis negociũ fecerat, capta eſt. Liuius, Plutarchus, Diodorus, Valerius, & alij plerique auctores

Latini, & Campani in deditionem accepti

Quum Praeneſtini Latini populi bellum Romanis intuliſſent, T. Quinctius Cincinnatus dictator, & A. Sempronius Atratinus magiſter equitũ aduerſus eos creati, ipſis ad Alliam fuſis fugatiſque, & Praeneſte capta, triumphum de iis dictator nobiliſsimũ egit. Oppidum foederatum fuit, & ei ſuis legibus viuere conceſſum anno vrbis CCCLXXIIII

Galli Senones qui vrbem incenderant, poſtquam a Camillo caeſi ſunt, reparatis viribus multa cum Romanis vario euentu bella geſſere. Ceterum quum Tiburtes Gallis ſe cõiunxiſſent, aliquoties victi, & triũphati ſunt. Poſtremo anno vrbis CD. cum Tiburtibus a M. Fabio Ambuſco III. cos. ad deditionem pugnatũ; Saſſula ex his vrbs capta, & gẽs vniuerſa poſitis armis in fidem conſulis venit: qui etiam de his, auctore Liuio, triumphauit. Tiburtes, vt Praeneſtini, ſuis legibus viuere permiſsi, foeduſque cum his ictum. Porro

autem quum xv. anno post, adiunctis Pedanis, a Romanis rebellassent, L. Furius Camillus cos. ad Pedum cum iisdem maxime valido exercitu, maiore mole, quamquam aeque prospero euentu pugnauit. Praesidiis inde dispositis per recepta oppida, Romam ad destinatum omnium consensu triumphum decessit. Ita Liuius

Anno vrbis CDXI. M. Valerio Coruo III. & A. Cornelio Cosso cos. Quum Campani bello a Samnitibus vrgerētur, auxilio aduersus eos a senatu petito, quum id non impetrarent, vrbem atque agros populo Romano dediderunt: ob quam caussam ea quae populi Romani facta essent, defendi bello aduersus Samnites placuit. Campani post rebellionem Latinorū, de qua mox dicam, diu in fide populi Romani permanserunt. Bello vero Punico secundo post acceptam cladē Cannensem, quum ad Hannibalem defecissent, quinquēnio post a Q. Fuluio proconsule Capua recepta est, atque in Campanos acriter saeuitum: Seruitia deinde Romanorum fuere Campani

Anno vrbis CDXIIII. T. Manlio Torquato & P. Decio Mure cos. omne Latinum nomen hac ratione domitum est. Latini post L. Tarquinij Superbi regnum, a quo ingentibus proeliis afflicti pacis conditiones, & foedera Romana petere coacti fuerant, in fide Romana vsque ad annū vrbis CCLXIII. permanserunt. (Praesertim quum a Tarquinio Superbo arctioribus amicitiae vinculis, sanctioribusque foederibus populo Romano coniuncti fuissent.) Quo anno Octauio Mamilio Tusculano Tarquinij Superbi regno Romano exacti genero duce, arma Romanis intulerūt. Quibus ab A. Postumio Albo dictatore ad lacum Regillū victis,

foedus & societas antiqua a Romanis reddita est. Qui in amicitia & fide populi Romani annos amplius CI. permanserunt. Verum quum Campanis, Sidicineis, & Auruncеis adiunctis bellum Sãnitibus foederatis populi Romani mouissent, atque a senatu Romam euocati, arma ponere iuberentur, feroci responso quo alterum consulem e Latio fieri petierant, bellũ Romanum in se conuertere. Quos proelio ad Veserim fluuiũ commisso victos T. Manlius cõsul in deditionem accepit, atque de Latinis, Campaneis, Sidicineis, Aurunceisque triumphauit. Nam eius collega P. Decius eo proelio se pro legionibus Romanis deuouerat. Post hoc bellum Latium omne biennij interuallo a Q. Publilio Philone dictatore, L. Furio Camillo, & C. Mænio cos. domitũ, deinceps perpetua atque egregia in Romanos fide semper fuit. In quo aliquot coloniae deductae, aliquot municipia etiam partim cum suffragij iure, partim sine suffragio facta sunt, vt infra aperiam. Paulo post bellum Latinum, & Campanum confectum, Ausones qui adhuc in armis erãt, Calibus eorum vrbe a M. Valerio Coruo capta domiti, in populi Romani ditionem venerunt. Liuius

Volsci, Opici, Hernici, & Aequi subacti

Volsci, qui bellum cum Romanis sub L. Tarquinio Superbo inchoatum per ducentos prope annos incredibili pertinatia, & continuis motibus protraxerant, de quibus supra XII. triumphi acti fuerunt, postremo anno vrbis CDXXV diuturno bello fessi, Priuerno capto, a consulibus L. Aemilio Mamercino II. & C. Plautio Deciano domiti, & subacti in ditionem populi Romani venerunt. Liuius

Q. Publilius Philo primus proconſul anno vrbis CDXXVIII. Palaepoli capta, Opicos ſubegit. Hi populi loca vbi Cumae, Baiae, Puteoli, & Neapolis ſunt, coluerunt. Liuius

Hernicos cum quibus populus Romanus T. Sicinio, & C. Aquillio cos. bellare coepit, variaque cũ iis fortuna pugnauit, tandem anno vrbis CDXLVIII. Q. Marcius Tremulus cos. Anagnia capta, debellauit. Liuius

Aequi quoque qui adiunctis Volſcis multa bella cũ populo Romano poſt reges exactos geſſerunt, anno vrbis CDLII. a C. Iunio Bubulco Bruto dictatore non ſolum victi & ſubacti ſunt, ſed eorum etiam nomen ad internicionem vſque prope deletum eſt. Liuius

Sabini victi

Imperio populi Romani Campaniam verſus prorogato, Sabini, & Tuſci finitimi in deditionem redegendi ſupererant. Quum huic rei ſors occaſionẽ praebuit. Nam P. Cornelio Rufino, & M'. Curio Dentato cos. anno vrbis CDLXIII. Populus Romanus poſt Latinos, gentem Sabinorum aggreſſus eſt: qui immemores factae ſub T. Tatio affinitatis, populum Romanũ ſub regibus, deinde eis exactis ſaepe laceſſerant, triũphatique potius quam victi fuerãt, & poſtremo quodam contagio belli ſe Latinis adiunxerant. Eos M'. Curius Dentatus cos. intra eum tractum qua Nar ambit, fonteſque Velini Hadriatico tenus mari igne ferroque vaſtauit. Qua victoria tantum hominum, tantũ agrorum redactum in poteſtatẽ, vt in vtro plus eſſet, ne ipſe poſſet exiſtimare qui vicerat. Et Oroſius: *Cum Sabinis Curio Cons. bellum geſtum eſt, vbi quot millia hominum interfecta, quot capta ſint, ipſe conſul oſtendit, qui quum*

in senatu magnitudinem acquisiti agri Sabini, & multitudinem capti populi referre vellet, numerum explicare non potuit. Et Frōtinus libro 1. *M'. Curius aduersus Sabinos, qui ingenti exercitu conscripto relictis finibus suis nostros occupauerant, occultis itineribus manum misit, quae desolatos agros eorum, vicosque per diuersa incendit. Sabini ad arcendam domesticam vastitatem recesserunt: Curio contigit, & vacuo infestare hostium fines, & exercitum sine proelio auertere, sparsumque caedere.* Ex quibus verbis intelligimus Sabinos hoc anno omnino debellatos fuisse. Quod innuere videtur Paterculus, qui hoc anno Sabinis ciuitatem datam sine suffragio scribit. Quare hoc anno in magistatu M'. Curium ter triumphasse omnes auctores sunt, de Samnitibus, Sabinis, & de Lucanis: iis aliquot annis post ciuitatem cum suffragio datam scribit Velleius

Galli Senones, & Picenum in deditionem accepti

Multas Gallorum manus, vt Insubres, Caenomanos, Boios, Gessatas, & nouissime Senonas, dulcedine frugum, maximeque vini noua tum voluptate captos, alpes trāsiisse, agrosque ab Etruscis ante cultos possedisse, & eam Italiae partem tenuisse, quae postea Gallia Cisalpina appellata est, accurate a Liuio libro primo refertur. Ex quibus Insubres & Caenomani Trāspadum; Boij, Gessatae, & Senones Cispadum loca obtinuerunt. In his Senones aduenarum recentissimi eā partem Italiae Tuscis & Vmbris antiquis incolis eripuerunt, quae inter amnes Rubiconem, & Aesim sita est, quorum praecipua ciuitas Sena fuit. Hi & vrbem Romam captam incenderunt, & multa post id tempus adiunctis Tuscis, vmbris, Latinis, & Samnitibus bella

vario Marte & periculosa gesserunt. De his victis post Camillum dictatorem T. Quinctius, C. Sulpicius, C. Poetelius, M. Popillius, Q. Fabius cõsules, & plerique alij Romanorum duces triumpharunt. Postremo anno vrbis CDLXXI. omnes eorum reliquias in Etruria ad lacum Vadimonis P. Cornelius Dolabella deleuit (quem ob eam potissimum caussam Maximi cognomen inuenisse opinor) ne quis extaret in ea gente, qui incensam a se Romam vrbem gloriaretur. Ita vt hodie nulla Senonum vestigia supersint. Haec Florus. Senonibus caesis eorum prouincia in ditionem Romanam venit, quae mari, Tuscia & Vmbria, amnibusque Rubicone & Aesi includebatur. Quo tempore etiam Italia, quae Aesim fluuium non excedebat, ad Rubiconem vsque extensa est, Senonumque regio, vt inquit Strabo, Vmbris attributa

Tusci debellati

Post Senones Tusci, cum quibus iam inde a Romuli tempore populus Romanus bellum gerere coeperat, perpetuoque temporum tractu gesserat, anno vrbis CDLXXIIII. Vulsiniensibus & Vulcientibus Etruscorũ florentissimis populis victis, per Ti. Coruncanium consulẽ Romano imperio adiecti sunt, atque ea parte imperium ad Arnum vsque propagatum. Neque enim post id tempus cum Tuscis iustum bellum vllum gestum fuisse memoratur. Nam Vulsinij a seruis oppressi, XV. anno post a M. Fuluio Flacco cos. in libertatem vendicati sunt. Iustum enim id bellum dici nõ potest, quod cum seruis, & non pro acquirendo, sed recuperando imperio gestum est

Samnites, Tarentini, Bruttij, & Lucani subacti

Cum Samnitibus Campanorum caussa populus Romanus primo bellum suscepit, quod triumphorũ amplius xxx. materies annis LXX. perdurauit. Samnitico bello vigente, iis contra Romanos Tarentini se coniunxerunt. Vnde bellum Tarentinum dictum. Quod vnum quidem titulo & nomine, sed victoria multiplex fuit. Hoc enim Lucanos, Apulos, Bruttios, Picentes, Sallentinos, & caput belli Tarentinos, idem totam Italiam, & cum istis omnibus Pyrrhum clarissimum Graeciae regẽ vna veluti ruina pariter inuoluit, vt vno tempore & Italiam consummaret, & transmarinos triumphos auspicaretur. Hoc bellum paucis verbis refert Florus in epitoma libri XII. *Cum a Tarentinis classis Romana direpta esset, II. viro qui praeerat classi occiso, legati ad eos a senatu, vt de iis iniuriis quererentur, missi, pulsati sunt: ob id bellum iis indictum est. Samnites defecerunt. Aduersus eos & Lucanos, & Bruttios aliquot proeliis a C. Fabricio, Q. Marcio, Ti. Coruncanio, & L. Aemilio, C. Iunio, Q. Gurgite, M'. Curio, L. Cornelio, & C. Canina bene pugnatum est. Pyrrhus Epirotarum rex, vt auxilium ferret Tarentinis, in Italiam venit.* Curius Dentatus cos. Pyrrhum vicit, & Italia expulit. Postremo Tarentinis, Lucanis, Samnitibus, Bruttiisque a L. Papirio Cursore II. & Sp. Caruilio Maximo II. cos. victis, pax data est. Quo anno bellum Samniticum & Tarentinũ confectum est. Scribit enim Liuius libro XXIIII. Papirium & Caruilium consules aduersus Samnites, Bruttiosque, & Lucanum cum Tarentino populum declaratos esse. De Tarento a Papirio Cursore capto mentionem facit Frontinus libro III. Papi-

rium & Caruilium consulem de iis populis triumphasse fragmenta triumphalia Capitolina docét. Hac victoria omnis ferę Italia in populi Romani potestatem redacta est, victis praesertim Tarentinis, Samnitibus, Bruttiis, Lucanis, & paulo ante quoque Etruscis, & Senonibus. Soli tantum Picentes, Sallentini, & vmbri subigendi supererant. De triumpho M'. Curij de Pyrrho bello Tarentino acto sic scribit Florus: *Nec enim vllus pulchrior in vrbem, aut speciosior triumphus intrauit, quum ante hunc diem, nihil nisi pecora Volscorũ, greges Sabinorum, carpenta Gallorum, fracta Samnitium arma vidisset. Tum si captiuos aspiceres, Molossi, Thessali, Macedones, Bruttius, Apulus, atque Lucanus. Si pompas, aurum, purpura, signa, tabulae, Tarentinaeque deliciae. sed nihil libentius populus Romanus aspexit, quam illas belluas, quas timuerat cum turribus suis, quae nõ sine sensu captiuitatis submissis ceruicibus, victores equos sequebantur*

Picentes, Sallentini, & Vmbri domiti

Omnis Italia pacem habebat, quis enim domitis Tarentinis quid molire ausus esset? nisi quod vltro persequi socios hostium placuit. Domiti deinde Picentes qui cum reliquis Italicis rebellauerant, & caput gentis Asculum a consulibus P. Sempronio, & Ap. Claudio

Sallentini Picentibus additi, caputque regionis Brũdusium inclyto portu celebre, a M. Atilio & L. Iulio cos. vexatum. Quos anno sequenti D. Iunius, & N. Fabius in potestatem redegerunt

Soli omnium Italicorum Vmbri relicti fuerunt, ad quos arma Romana non pertinuerant: qui quum rebellassent, ab iisdem consulibus a quibus Sallentini, Sassina capta, domiti sunt. Atque demum anno vrbis

CDXXCVIII. Italia omnis a freto Siculo ad Rubiconē, & Arnum, Tuscosque extremos Liguribus cõfines, in populi Romani ditionem deuenit. Quae omnis fere foederata sine magistratu Romano suis legibus libere viuere permissa est. Quae quamquam omnis foederata esset, variis tamen conditionibus foedera adepti sunt. Quidam enim municipia cum suffragij iure facti, quibusdam ciuitas sine suffragio data, Latinis ius quoddam quod ciuitati proximum fuit permissum, in aliquibus coloniae Latinae, vel ciuium Romanorum deductae, quidam stipendiarij, quidam vectigales, quidam omnino liberi relicti fuerunt. Quae omnia accuratius paulo infra aperiam

Ceterum quũ a Rubicone amne Polam Istriae vsque, item a flumine Arno ad Varum amnem Italia postea per Alpiũ radices prolata fuerit, quae ante prouinciae Ligures, Gallia, Veneti, Carni, Iapudes, & Istri fuerãt, & omnes quae in ea quae postea Italia appellata fuit, colonias, municipia, & praefecturas enumerare constituerim, conueniens esse existimaui ante singillatim demonstrare, quanam ratione in potestatem populi Romani hae gentes venerint, atque in prouinciarum formam redactae, postea Italiae attributi fuerint, deinde eas, quae in singulis coloniae fuerunt, digerere

Quo tempore Gallia Cisalpina prouincia facta fuerit

Bellum igitur Gallicum Cisalpinum initum est anno vrbis DXXIX. C. Atilio, & L. Aemilio cos. Hoc lex C. Flaminij tribuni plebis excitauit, quam ille vel octauo, vt ait Polybius, ante anno M. Lepido, & M.

Poblicio cos. vel quinto, vt Cicero, Q. Fabio Maximo II. & Sp. Caruilio cos. de agro Piceno, & Gallico, vnde pulsi Senones a Dolabella fuerant, viritim diuidendo, tulit. Nam quum reliqui Galli, ac maxime finitimi, Boij, Senonum casu perculsi rebus suis timerent, inita cum Insubribus societate, Gallos eos, qui trans Alpes ad Rhodanum accolunt, atque a mercede qua ducti militant, Gessatae dicuntur, aduocarũt. Itaque quum reges eorum Congolitanus, & Aneroestus magnis inducti pecuniis cum ingentibus copiis, alpes in Italiam traiecissent, ac se cum Boiis & Insubribus coniunxissent (Veneti enim ac Caenomani a Romanis per legatos solicitati quieuerant) peditũ ad quinquaginta millia, equitũ ad viginti adducentes in Etruriam inruperunt, octauo, vt scribit Polybius, post agri Piceni diuisionem anno, L. Aimilio, C. Atilio cos. in quem etiam annum bellum Gallicum Cisalpinum a M. Verrio Flacco in tabulis Capitolinis collatum est. Romani autem Gallorum tumultu nũtiato maximas, si quando vnquam alias, copias compararunt. Tota etiam tum Italia enixe pro imperio Romano laborauit. Summa peditum Romanorum ac sociorum fuit supra quingenta millia, equitum supra sexaginta, auctore Polybio. Itaque Plinius libro tertio, *L. Aemilio Paullo & C. Atilio Regulo cos.* inquit, *Italia nuntiato Gallico tumultu sola sine externis vllis auxiliis, atque etiam tunc sine Trãspadanis, equitum LXXX. millia, peditum DCC. armauit.* Caenomanos autem & Venetos transpadanos intelligit, qui ex Gallis soli pro Romanis stabant. Cũ harum igitur copiarum parte, L. Aimilius consul Ariminum, vt Gallorum transitum impediret, contendit; alteram praetor in Etruriam, quod C. Atilius cos. al-

ter iam in Sardiniam nauigarat, adduxit. Iam Cluſium Galli peruenerant, praetor ad Feſulas collatis ſignis fugatus in collem editum ſe receperat: cuius quũ obſidionem Galli pararent, Aemilius conſul Apennino ſuperato improuiſo aduenit. is igitur Gallos cũ praeda abeuntes ab vna parte, ab altera Atilius iam ex Sardinia reuocatus adorti, ita pugnarunt, vt Gallorũ quadraginta millia caeciderint, decem millia ceperint. Atilius in proelio, & rex Congolitanus occiſus eſt. Aneroeſtus ſemetipſum in fuga occidit. Aemilius vaſtato Boiorum agro Romam triumphãs rediit, ac Capitolium armis, & torquibus Gallorum exornauit. ita Polybius, Florus, & Eutropius. Anno ſequenti ex re bene geſta Romani in ſpem adducti Gallos Italia expellendi non quieuerunt. Q. enim Fuluium & T. Mãlium conſules in Galliam cum legionibus miſerunt, qui prouinciam ingreſsi, Boiorum gente deuicta, quũ ad reliquos Gallos bellum transferrent, imbrium vi, ac peſtilentiae magnitudine deteriti ſunt. Ita Polybius. Hos primum tranſpadum legiones Romanas duxiſſe tradit Oroſius. Altero anno C. Flaminius & P. Furius cõſules Inſubres tranſpadũ inſigni victoria deuicerunt. Quarto eius belli anno Inſubres acciſis opibus ſuis pacem petẽtes M. Claudius Marcellus, & Cn. Cornelius cõſules eductis repẽte aduerſus eos copiis, ad arma capiẽda inuitos cõpulerunt. Marcellus Gallorũ Geſſatarũ exercitũ rege illorũ Virdumaro interfecto fudit, fugauit, & cepit, Acerras Gallorum oppidũ occupauit. Ambo conſules Mediolanum, quod Inſubrum caput erat, Gallis ſupremo proelio victis, expugnarunt: quo facto Inſubres deſperatis rebus ſuis, ſe Romanis dediderunt, atque ita bellum con-

fectum eſt. Marcellus in vrbem reuerſus de Gallis Inſubribus triumphauit, ſpolia opima regis interfecti tertius retulit. Ita Polybius, Plutarchus, & Eutropius. Hoc bello confecto Ciſalpinam Galliam prouinciam primum factam fuiſſe a Marcello ex eo liquet, quod coloniae plures annis proximis eo deductae ſint, & Romanis conſulibus Gallia deinceps prouincia in annum decerni ſolita. Hoc ipſo tempore Veneti & Caenomani a legatis per Romanos ſolicitati quieuerunt, eiſque ſociis & foederatis Galli oppreſsi ſunt. Bello Punico ſecundo confecto, cum Inſubribus, Comenſibus, & Boiis rebellantes Coenomanos, aliquot duces Romani magnis cladibus affectos eos tandem in deditionem acceperunt, Galliamque omnem ciſalpinam quietam habuerunt. Inſubres, Caenomanos, & Comenſes Gallos tranſpadanos cum ciſpadanis ſaepe rebellantes L. Furius Purpureo praetor, & C. Cornelius Cethegus cos. vicerunt, & poſtremo M. Marcellus cos. eius qui primo Galliam prouinciam fecerat filius, caſtellis duodetriginta in deditionem acceptis, eos debellauit anno vrbis DLVIII. Boios, hi Galli ciſpadani ſunt, qui ſaepiſsime cum tranſpadanis iam victis rebellauerant, iidem duces ceciderunt, eoſque demum magnis cladibus afflictos P. Cornelius Scipio Naſica cos. domuit, anno DLXIII. deque iis in magiſtratu triumphauit. Veneti diu in fide populi Romani permanſerunt. Cum Carnis, Iapudibus, & Iſtris C. Claudius Pulcher conſul anno vrbis DLXXVII. bellum primo ſuſcepit, quod Aetolis contra Romanos ſubſidia tulerant: cum iis vario Marte pugnatum; eos poſtremo domuit, & in populi Romani ditionem C. Sempronius Tuditanus cos. vt auctor eſt Plinius, re-

degit, anno DCXXV. de iisque triumphauit

Quo tempore Ligures domiti fuerint

Bello Punico primo vix finito, ſtatim Ligures, Galli, & Illyrij ad exercendã Romanam virtutem noui hoſtes ſurrexere. L. Cornelio, & Q. Fuluio, anno vrbis DXVII. Liguribus primũ arma illata ſunt: quod bellum intra Italiam latrocinia Ligurum excitarunt. De quibus ſic ſcribit Florus: *Ligures imis alpium iugis adhaerentes inter Varum & Macram flumen, implicitos dumis ſilueſtribus, maior aliquanto labor erat inuenire, quam vincere. Tutum locis & fuga, durum, atque velox genus, ex occaſione magis latrocinia quam bella faciebat, itaque quum diu multumque eliderent. ſalui, vii, latebris Salyes, Deceates, Oxybij tranſalpini, citra vero Vagienni, Statyelli, Caſmonates, Eburiates, Veleates, Iagauni, tandem* Fuluius *latebras eorum igni ſepſit.* Significat autẽ Florus victoriam, quã Q. Fuluius Flaccus ex his retulit. Victi autẽ hoc primum anno a conſulibus ſunt, eorumque XXIIII. millia interfecta, V. millia capta, & de iis triumphatum. Eos deinde ſaepiſsime rebellantes plures Romani duces magnis cladibus per XXC. annos, vt Strabo, vel vt ego obſeruaui, per CXXII. affecerunt, triumphi de iis & finitimis populis Vocontiis, Contrubeis, & Gatiſcis ſupra XVIII. acti. Quos demum M. Aemilius Scaurus cos. anno DCXXXIX. in deditionem accepit, latrocinia eorum coercuit, effecitque poſtremo vt publice permeantibus via ad ſtadiorum XII. latitudinem laxaretur. Ac vt Strabo ſcribit, vniuerſis fractis terrore incuſſo gubernandi formulas iis Scaurus impoſuit.

Hic eſt ille Scaurus qui conſul, cenſor, & princeps

ſenatus fuit,atque de Liguribus & Gatiſceis poſtremus omnium triumphauit,quique per Piſas & Lunam vſque Sabatios, domitis Liguribus, viam ſtrauit Aemiliam,& hinc per Derthonam. Salaſſos & gentes alpinas Ap. Claudius pulcher cos.anno DCXI. bello vicit. Auguſtus poſtea Caeſar ipſos non quieſcentes deleuit

Italia ad Alpes producta, & in XI regiones diuiſa

Atque hac ratione vniuerſa quae nunc appellatur Italia, ſexcentorum annorum interuallo Romanum iugum ſuſcepit. Quae quum ante a ſupero mari Aeſi, ab infero vero Macra fluminibus terminaretur,victis & deletis Gallis Senonibus,vſque ad Rubiconem proceſsit. Is enim poſterior terminus Italiae fuit. Poſtremo triumuiri R.P.C.ne proconſul vllus cum exercitu intra alpes eſſet, Galliam omnem Ciſalpinam Italiae adiunxerunt, eamque vſque ad alpium radices protulere. Eiuſque termini a mari ſupero Iſtri, oppidũ Pola,fluuiuſque Arſia,ab infero,omnis Varus, qui a Liguribus Galliam Narbonenſem diuidit,facti. In mediterraneis vero alpiũ radices eius fines eſſe voluerũt. Quã Caeſar Auguſtus rerum potitus, quũ Romani imperij nouam formã conſtitueret,in vndecim regiones,vt libro tertio tradit Plinius, diſtribuit. Quarum prima Latium vetus,nouumque,& Campania fuit. II. Picentes. III. Lucani, Bruttij,Sallentini,Apuli. IIII. Frẽtani,Marrucini,Peligni,Marſi,Veſtini, Samnites, & Sabini. V. Picenum. VI. Vmbri. VII. Etruria. VIII. Gallia ciſpadana. IX. Ligures. X. Venetia,Carni,Iapudes,Iſtrique. XI. Gallia tranſpadana. In quibus regio-

nibus quot coloniae, municipia, & praefecturae fuerint explicaturus, vt apertius singularum iura, leges, & discrimina cognoscantur, ex antiquitatis obseruatione pauca ante subiicere placet de ciuitatis Romanae, Latij, & Italiae iure

De iure ciuitatis Romanae

Praestantissimum Romuli institutum omnes, vt principio vidimus, auctores fuisse referunt, quod victas gẽtes, non vt Athenienses olim & Lacedaemones pro alienigenis arcuisset, sed eas in populi Romani amicitiam, & ciuitatem ipsam etiam adsciuerit, vel colonias Romanas deduxerit. Quod a sequentibus regibus, & consulibus studiosissime obseruatum, tãti imperij praecipua caussa fuit. Porro autem quemadmodum externae gentes vel victae, vel sponte in Romani populi amicitiã, aut foedera, & deditionem admissae, varij generis ac conditionis pro earundẽ erga rẽp. meritis vel demeritis erant, vt aliae omnino liberae, aliae foederatae, aliae stipendiariae, aliae fundi populi, aliae Latinae, aliae ciuitatem Romanã adeptae fuisse reperiuntur; ita varij generis fuisse ciues Romanos obseruaui, ita vt alij essent ciues Romani pleno iure, idest cum iure suffragij, alij sine suffragio, alij municipes, alij coloni, alij ex praefecturis, alij vero sine ciuitatis iure nonnulla habuerint ciuitatis Romanae priuilegia.

De quibus omnibus verba facturus a primo ciuis Rõmani perfecto iure exordium sumam. Nam qui ex nullo municipio, ex nulla colonia, praefecturaue, vel ex alia foederata ciuitate erant, sed vel in vrbe, agroue vrbis suburbano nati, vel ex seruis Romanorum libertate, aut ex aliis gentibus externis spe-

ciali priuilegio in vrbem vocati,& ciuitate donati essent, primum genus ciuis Romani constituebant. Ex his fuerunt, primi vrbis cultores, eorum filij, & nepotes: post eos Sabini, qui sub T. Tatio, Tusci & Latini, qui sub Romulo, Albani & reliqui Latini, qui sub ceteris regibus, gens Claudia, & plerique alij populi, qui quum sub consulibus Romam commigrassent, & postremo omnium eorum serui, quiquum manumissi essent, ciuitatem Romanã cũ suffragij iure adepti sunt. Hic autem ciuis Romanus, qui perfecto iure ciuis Romanus dicebatur, erat homo liber (serui enim ciues esse non poterant) qui comitiis curiatis in curia, centuriatis in centuria, & tributis in vna XXXV. tribuum suffragium ferre posset. Inter multa enim horum ciuium Romanorum priuilegia illud supremum erat, vt essent in tribu & centuria a censoribus relati, in qua & suffragium ferrẽt, & iisdem suffragiis ad magistratus publicasque ceteras administrationes ac dignitates peruenirent: quod in Verrinas docet Asconius. Ceterum quum ius ciuitatis non vna quadam in re consisteret, sed multis ac diuersis velut praerogatiuis constaret, non omnibus omnia iura concedebantur, vnde efficiebantur variae conditionis ciues Romani. Ex his qui suffragij ius habebant, omnia etiam cetera priuilegia, quae haec erant, habebant. Ac primum quidem ciuibus Romanis post suffragij lationem, ius erat per leges Porciam & Semproniam, vt neç virgis caedi, neç vinculis coerceri, nec omnino capite plecti, nisi populi ipsius iudicio possent. Idcirco Cicero in Verrem; qui P. Gauium municipem Consanum virgis caeciderat, exclamat, quum ait: *Caedebatur virgis in medio foro Messanae ciuis Romanus: o lex Porcia,*

lex Porcia, legesque Semproniae. & cet. De iis enim qui ciues non essent, nil horum cautum erat, poterantque a magistratibus non solum peregrini, sed Latini etiam ipsi, quorum priuilegia maxime ad ciuitatem Romanam accedebant, non consulto populo seruili supplicio affici. Nam Salustius in Iugurthino, quemdam T. Turpilium Silanum commemorat, qui quum socium praefectus esset, tribunosque, & centuriones sub se haberet, condemnatus tamen, verberatusque capite poenas soluit. nā is (inquit) ciuis ex Latio erat. Ceterū hoc priuilegium ciuibus omnibus Romanis tam his qui cum suffragio ciuitatem habebant, quam his qui sine eo erant, commune fuisse ex eo mihi persuadeo, quod & municipes sine suffragio in legione. vt tradit Festus, merebant; qui autem in legione militabāt virgis caedi nō poterant. Tertium ciuium Romanorum priuilegium erat, quod solis ciuibus Romanis in legione Romana militare ius erat. Ideoque soli ciues ad aerariū in beneficiis deferri ab Imperatoribus, & beneficiarij milites fieri poterant. Nam hoc fuisse proprium ciuium Romanorum eodem illo loco Cicero pro Archia ostendit. Horum beneficiorum meminit etiam in epist. xx. lib. vi. epist. fam. Liberos porro in potestate habere, proprium erat ius ciuis Romani, vt ait Iustinianus i. Inst. tt. de patria potestate. Erat postremo ius adoptionum, gentilitatis, & togae ferendae, quod proprium ciuium Romanorum erat. Atque haec omnia priuilegia nō nisi ciuibus Romanis communia erant tam iis qui vrbem incolerent, quam municipibus, & coloniis ciuium Romanorum. Municipia vero quibus sine suffragio data ciuitas fuisset, illo vno suffragij iure priuabantur, in reliquis conuenie-

bant. Sextum autem ius quod omnibus Romanis ciuibus commune fuit, erat vt soli testamento ciuis Romani hereditatem capere possent, neque enim vllus peregrinus poterat hereditatem ciuis Romani adire; & testamenta fiebant Romanis ciuibus praesentibus. Quod Cicero ostendit pro Archia poeta; vbi probat Archiam se pro ciue gessisse hoc argumēto, quod saepe adiisset hereditates ciuium Romanorum. Et pro Caecina, Aebutius Caecinae aduersarius, negat posse heredem Cesenniae esse Caecinam Volaterranum, quod ciuitas Volaterranis adempta esset a L. Sylla dictatore, ideoque ciuis Romanus non esset Caecina, Quum pro argumento accipiat Archiam se pro ciue gessisse, quia saepe testamenta legibus Romanis fecisset. Huius iuris partem Romani ciues cum Latinis cōmunicabant. Nam quamquam Latini omnino heredes esse non possent, legati tamen institui ex hereditate poterant, vt paulo post ostendam. Ius etiam alienandi per nexum proprium fuisse ciuium Romanorum ex eo intelligi potest, quod omnes inter quos iuris huius solemnitas transigebatur, ciues esse oportebat, vt ait Boetius in commentariis Topicorum. Hoc priuilegium etiam Latinis cum ciuibus Romanis commune erat. Vtranque rem Cicero pro Caecina refert. Nam quum Aebutius Caecinae aduersarius negaret Caecinam Volaterranum, ciuitate iis adempta a L. Sulla, ciuem Romanum esse, & propterea hereditatem Cesenniae capere non potuisse, ei ita respondet Cicero: *Sulla ipse ita tulit de ciuitate, Vt non sustulerit horum nexa, atque hereditates. Iubet enim eodem iure esse quo fuerint Ariminenses: quos quis ignorat* XII. *coloniarum fuisse, atque* (non *a populo Romano*, vt in vulgatis codicibus, sed *a*

C. R. vt in antiquis manuscriptis, idest) *a ciuibus Romanis hereditates capere potuisse?* Quum autem ex xxx. coloniis quaedam Latinae, quaedam ciuium Romanorũ vocentur, Liuius lib. xxix. xii. colonias inobedientes Latinas appellat. Ex quibus verbis illud intelligi potest, Latinos aliqua ratione ciuium Romanorũ heredes esse potuisse, & commercia cum ciuibus Romanis per nexum habuisse. Quod idem referre videtur Vlpianus titulo xix. Instit. quum ait: *Mancipatio locum habet inter ciues Romanos, & Latinos colonianos, Latinósque Iunianos, eosque peregrinos, quibus commercium datum est:* Commercium est emendi vendendique inuicem ius. Sub hoc priuilegio continentur omnia commerciorũ genera, vt nexa, stipulationes, mancipationes, sacramenti contentiones, in iure cessiones, & alia, quibus perfecto iure possessio rei acquirebatur; vel quibus iure ciuium Romanorum dominus fiebat. Ius igitur commercij, quod olim inter ciues Romanos tantum erat, Latinis quoque cõmunicatum erat. Vnde Liuius lib. viii. *Ceteris Latinis populis connubia commerciaque & consilia inter se adempta.* Erat postremo ius connubiorũ olim ciuibus Romanis proprium, quia tantum ciues cum ciuibus matrimonium contrahere poterant, ita vt si pater aut mater peregrini essent, non legitimae erant nuptiae. Lex enim erat, vt nuptiae tantum essent inter ciues Romanos, inter quos solos connubij ius erat. Filij ex eo matrimonio nati soli iusti sunt, & in potestate parentum, & hi succedunt parentibus. Hoc ius Latinis & Campanis communicatum olim fuisse refert Liuius. Atque haec erant omnia ciuibus Romanis qui vrbem agrumue colebant priuilegia, quorum quaedam iis tantum erant propria, quaedam cum

municipiis & Latinis communia, vt abunde demonſtraui

De iure municipum cum ſuffragio

Parum vel nihil ab iis ciuibus Romanis qui vrbem agrumue incolerent, differebat ciuium Romanorum alterum genus, qui in municipiis, quibus cum ſuffragij latione ciuitas data erat, commorabãtur. Hi enim omnibus ciuium Romanorum priuilegiis potiebantur, vno vt exiſtimo excepto, quod in curias Romanas deſcripti non erant, atque ob eam cauſſam Curiatis comitiis, in quibus tamen parum mométi erat, excludebantur. Curiae enim tantum eorum qui vrbem incolerent, erãt. Nam qui in municipiis vel coloniis ciues Romani habitabant, ſua quaedam in ſuis vrbibus ſacra habebant, quae municipalia dicebantur, erãtque iis perinde ac Romanis curiae. Quod vel inde apparet, quod Milo legitur ad prodendum flaminem Lanuuium profectus fuiſſe, pridie quam Clodium occidit. Nec erat neceſſe ſua ſacra eos relinquere, qui ciuitate donabantur, niſi in vrbem migrarent. Nam quos ſub regibus migraſſe Romam reperimus, vt Sabinos, Tuſcos, Latinos, & Albanos, eos ſimul per curias Romanas deſcriptos fuiſſe ex Dionyſio aperte intelligitur. Qui vero ad vrbem non migrabant, ſuis ſacris vacare opus erat, quae (vt dixi) municipalia vocantur. De quibus ſic ſcribit Feſtus: *Municipalia ſacra vocãtur, quae ab initio habuerũt ante ciuitatem Romanam acceptam, quae obſeruare eos voluerunt pontifices, & eo more facere quo feciſſent antiquitus*: Ceterum quum ciuium Romanorũ qui extra vrbem habitarent, duo genera fuerint, ideſt

municipes, & coloni, quid vtrunque fuerit, ex Gellio demonstrare non alienum ab hoc instituto erit. Is. n. libro XVI. cap. XIII. sic ait. *Municipes sunt ciues Romani ex municipiis suo iure, & legibus suis vtentes, muneris tantum cum populo Romano honorarij participes, a quo munere capessendo appellati videntur, nullis aliis necessitatibus, neque vlla populi Romani lege adstricti, quum nunquam populus eorum fundus factus esset. Sed coloniarum alia necessitudo est. Non. n. veniunt extrinsecus in ciuitatem, nec suis radicibus nituntur, vt municipia, sed ex ciuitate quasi propagatae sunt, & iura institutaque omnia populi Romani, non sui arbitrij habent.* Haec Gellius. Ita vt municipia cum ciuitatis quidem Romanae priuilegiis & iure, suas leges, suos magistratus, & sua tam publica quam priuata instituta retinerēt, vt cuique municipio antiquitus mos erat. Coloniae vero alia ratione, vt post ostendam, remp. gerebant

De municipiis sine suffragio

Municipiorum autem duo erant genera, quaedam quae omnia ciuitatis priuilegia habebant, praeter suffragij lationem, quaedam quae ciuitatem ipsam cum suffragio obtinuerant. Primi omnium qui municipes facti sunt, sine suffragij latione fuerunt. Hi fuerunt Caerites. *Hoc illis* (inquit Gellius) *concessum, vt ciuitatis Romanae honorem quidem caperent, sed negotiis tamen atque oneribus vacarent, pro sacris bello Gallico receptis, custoditisque. Hinc tabulae Caerites appellatae versa vice, in quas censores referri iubebant quos notae causa suffragio priuabant.* Idem tradit Asconius. De his municipiis loquēs Sex. Pompeius ita scribit. *Municipes erant, qui quum ex aliis ciuitatibus Romam venissent* (hoc est, vt ego interpre-

tor, ciuitate donati eſſent) *eis non licebat magiſtratum capere, ſed tantum muneris partem.* At Seruius aiebat initio fuiſſe qui ea conditione ciues Romani fuiſſent, vt ſemper remp. ſeparatim a populo Romano haberent, qui aeque ciues Romani erant, & in legione merebāt, ſed dignitates non capiebant. *Municipium id genus hominum dicitur, qui quum Romam veniſſent, neque ciues Romani eſſent, participes tamen fuerunt omnium rerum ad munus fungendum vna cum Romanis ciuibus, praeterquam de ſuffragio ferendo, aut magiſtratu capiendo.* Quae autē eiuſmodi municipia fuerint, paulo poſt exponam. Hi omnia ciuitatis priuilegia praeter ſuffragij lationē, & magiſtratus capeſſendi poteſtatem habebant. Municipes vero cum ſuffragij iure, omnia priuilegia ciuium Romanorum vrbem incolentium habebant praeter curias, in quas, quemadmodum qui Romae habitabant, diſtributi non erant, ac per hoc curiatis comitiis excluſi. De municipibus ſic ſcribit Vlpianus libro 1. 1. *Municipes aut natiuitas facit, aut manumiſsio, aut adoptio: & proprie quidem municipes appellantur muneris participes, recepti in ciuitatem vt munera nobiſcum facerent.* Ceterū omnium municipiorum cum iure ſuffragij primum fuit Tuſculum. Quae reliqua fuerint poſt aperiam

De iure coloniarum

Quae autem coloniae fuerint, ex Gellio vidimus, quarum, vt idem inquit, conditio, quum magis quam municipiorum obnoxia, & minus libera eſſet, potior tamen & praeſtabilior exiſtimabatur, propter amplitudinem maieſtatemque populi Romani, cuius coloniae quaſi effigies paruae erant; & ſimul quia obſcura oblitterataque erant municipiorū iura, quibus vti per

ignorantiam nequibant. Deducendarum vero coloniarũ mos a Romulo inſtitutus, frequentiſsimus apud Romanos fuit. Nam hoſtibus laceſcẽtibus victis, agrique & regionis parte mulctatis, in agris de eis captis, quo imperium Romanum ſtabilirent, vel nouas vrbes condebant, vel in antiquitus conditas, veteribus incolis ex iis pulſis, nouos ex vrbe ciues per III. viros ad id creatos eo deducebant, quotquot agro capto colendo ſufficere poſſent, quem nouis colonis diuidebant. Hi ſtatim in coloniam deducti nouã adminiſtrãdae reip. rationem Romanae more conſtituebant. Nam vt Romae erat populus & ſenatus, ſic hi nouos colonos in decuriones & plebem diuidebant; decuriones ſenatus, plebs populi Romani imaginem referebant: ex decurionibus ſingulis annis duo vel quattuor viri creabantur iuxta coloniae magnitudinem vel paruitatem, qui II. viri, vel IIII. I. D. ideſt iuridicundo vocabantur. Hi conſulum Romanorum ſpeciem repraeſentabant. Creabantur inſuper Aedilis, qui viarum, aedificiorum publicorum, annonae, & locandorum reddituum publicorum, item quaeſtor qui aerarij publici curam habebat, atque hi erant praecipui coloniae magiſtratus: in ceteris omnibus more, legibus, & inſtitutis Romanis viuebant. Quarum coloniarum duo genera erant, vt tradit Aſconius, quaedam ciuium Romanorum, & quaedam Latinae. Coloniae ciuium Romanorũ praeter ſacra omnia iura habebant quae ciues Romani obtinebant, quemadmodum & municipes cum ſuffragij iure. Coloniae vero Latinae erant quae ius Latij haberent. Quid autem ius Latij fuerit, nunc exponam

De iure Latij

Populus Romanus sociis nominis Latini, quod à Tiberis ostiis Circeios vsque se extendebat, antiquae cognationis iure multa tribuit priuilegia, quibus ius Latij continebatur: quorũ antiquissimum fuit, vt eo iure quod Latini a populo Romano habuissent, coloniae omnes vterẽtur, quae idcirco Latinae dictae sunt, quum colonias ciuium Romanorum deducere adhuc mos non esset; ad quarum postea discrimen quae deduci coeptae sunt, reliquae tam antiquae quam recentiores coloniae, quae ciuium Romanorum nõ essent, Latinae dictae sunt. Latij. n. ius proxime ad ciuitatem Romanam accedebat. Quod, vt dixi, multiplex fuit. Primo enim solis Latinis post ciues Romanos in comitiis, ferendis suffragiis si ab vno magistratuum inuitati essent, nec ab alio prohibiti, potestas erat. Qui quum in nulla tribu essent, sortitione opus erat, vt appareret in qua tribu suffragium ferrent. Hoc illis concessum fuisse in foedere, quod cum iis ictum fuisse Cicero pro Balbo scribit Sp. Cassio & Postumo Cominio cos. anno vrbis CCLXI. liquet. De quo foedere Dionysius libro VIII. ita loquentem Sp. Cassium introducit: *Latinos Romanorum consanguineos, vrbis tamen Romae dominationem & gloriã iniquo semper animo ferentes in amicitiam adduxi, concessa eis ciuitatis administrãdae parte, vt iam non aduersam sibi Romam vocent, sed patriam.* Et paulo post: *Sp. Cassius quã plurimos potuit Latinorũ & Hernicorum euocauit ad suffragium ferendum, qui frequentes conuenerunt, vt propemodum plena peregrinis esset ciuitas, quo a Virginio animaduerso, iussit per compita proclamari, vt omnes peregrini Roma exirent, dato ad id perexiguo tempore. Tum Cassius contra edicto iussit eos omnes in vrbe manere, quibus concessa erat ciuitatis administrandae*

pari, (ideſt ſuffragij ferendi ius) *donec lex perlata eſſet.* Ex quibus Dionyſi verbis intelligi poteſt, foedere cōceſſam Latinis communem & parem cum Romanis reip. gerendae curam. Ex Dionyſij, & his Liuij libro xxv. verbis: *Teſtulis datis tribuni populum ſummouerunt: ſitellaque allata eſt, vt ſortirentur vbi Latini ſuffragium ferrēt:* primum colligo, Latinos cum Romanis ferēdi ſuffragij poteſtatem habuiſſe. neque enim ſortiēdum eſſet, vbi Latini ſuffragium ferrent, ſi omnino ſuffragio excluſi fuiſſent. Deinde id illis beneficio tantū, permiſſu & liberalitate eorum magiſtratuum qui haberent comitia, licuiſſe. Quod ex C. Gracchi hiſtoria confirmatur. In qua legimus ſocios Latinos, vrbe exire iuſſos, ne tum Romae eſſent, quando legibus Gracchi ferēdis tribus in ſuffragium vocarentur. Quo pertinet illud Ciceronis pro Sextio: *Nihil acerbius ſocij Latini ferre ſoliti ſunt, quam id quod perraro accidit, ex vrbe exire a conſulibus iuberi.* Neque enim edicto conſules tollere poterant, quod legibus cōtra cautum eſſet. Itaque ſi per leges Latini ius habuiſſent ſuffragij, nec conſules ſuis edictis illos ſuffragio priuare potuiſſent, nec Latinos legum praeſidio munito ſuos iure cedere paſſus eſſet C. Gracchus, vt contra quam legibus licitum eſſet ſuffragio priuarentur ſocij, quos ipſe euocaſſet. Si ergo id contra leges factum non eſt a C. Fannio conſule, vt edicto iuberet Latinos vrbe exire, ne legibus Gracchi ferendis adeſſent, neceſſario efficitur Latinos in comitiis non habuiſſe ius ſuffragij, qui tamen Romanorum magiſtratuum benignitate admitti ſolebant, id tribuentium ſocietati antiquae, & conſanguinitati Latinorum, qui tum forte Romae eſſent, quum haberentur comitia. Eos autem omnibus comitiorum

generibus admitti ſolere, quum beneficij hoc eſſet, non iuris, quod Latini admitterentur ad ſuffragium, nulla videtur cauſſa, cur ceteris comitiis ea benignitas adſtricta eſſet, praeſertim quum Latinorum ſuffragiũ hoc modo in vnam quandam tribum ſorte contractũ nullius prope momenti futurum eſſet, quum interim magno honori id ducerent, quod ſuffragium cum ciuibus dicerent. Quamquam vero non cenſerentur Romae Latini, ſed in ſuis ciuitatibus, poterant tamen ad centurias ſe adiungere vnius cuiuſdam tribus cui ſorte obtigiſſent, vt Latini in ea ſuffragium dicerent, vt cum primae claſsis centuriis hi ſuffragium ferrent, qui erant primi cenſus apud Latinos, cum centuriis ſecundae claſsis, qui erant apud eos ſecundi cenſus, & ita deinceps, aut vero in vnam centuriam ſorte ductã omnes Latini nulla habita ratione cenſus coniici, quo modo in tributis comitiis in vnam tribum coniiciebantur. Sed quoniam hae probabiles potius coniecturae ſunt, quam neceſſariae rationes, de his finem ſcribendi faciam. Antiquiſsimum igitur Latinorum ius erat, vt cum ciuibus Romanis ad ſuffragium ferendum admitterẽtur. Qui quoniam in nulla certa tribu erant, antequam ad ſuffragium tribus vocarentur, ſortitio fiebat in qua tribu ſuffragium dicturi eſſent. Alterum porro Latinorum ius erat, quod ciues Romani viritim etiam fieri poterãt: ciuitas enim eo iure aliis populis non patebat. Eam autem multis rationibus conſequi poterant. Prima eſt cuius meminit Appianus libro 11. bellorum ciuilium, vbi ait: *Latinitatis ius hoc fuiſſe, vt ciues Romani fierent, qui in Latinis coloniis magiſtratum geſsiſſent.* Quamquam ergo Ro-

mani ciues amitterent ciuitatem, si in Latinam coloniam nomina dedissent, vt docet Cicero pro Caecina, & pro domo sua: hoc tamen iure poterant in ciuitatẽ redire, si magistratum in ea colonia Latina gessissent. Adiicit Cicero ibidem, quod qui ciues Romani in colonias Latinas proficiscebantur, fieri non poterāt Latini, qui non erant auctores facti, nomenque dederāt. Alia ratio erat de qua mentionem facit Liuius libro XLI. Lex sociis nominis Latini qui stirpem ex se domi reliquissent, ac Romam ad habitandum venissent, dabat vt ciues Romani fierẽt. Verba Liuij sunt haec: *Mõuerunt senatum & legationes socium nominis Latini, quae & censores & priores consules fatigauerant, tandem in senatum introductae. Summa querelarum erat, ciues suos Romae cẽsos plerosque Romam commigrasse: quod si permittatur, perpaucis lustris futurum, vt deserta oppida, deserti agri, nullũ militem dare possent. Genera autem fraudis duo mutandae viritim ciuitatis inducta erant. Lex sociis nominis Latini qui stirpem ex sese domi relinquerent, dabat vt ciues Romani fierent. Ea lege male vtendo, alij sociis, alij populo Romano iniuriam faciebant. Nam & ne stirpem domi relinquerent, liberos suos quibus quibus Romanis in eam conditionem vt manumitterentur, mancipio dabant, libertinique ciues essent; & quibus stirpes deesset quam relinquerent, vt ciues Romani fiebant. Postea his quoque imaginibus iuris spretis, promiscue sine lege, sine stirpe in ciuitatem Romanam per migrationem, & censum transibant. Haec ne postea fierent, petebant legati, & vt redire in ciuitates iuberent socios. Deinde vt lege cauerent, ne quis quem ciuitatis mutãdae caussa seruũ faceret, neue alienaret, & si quis ita ciuis Romanus factus esset, ciuis nõ esset: haec impetrata a senatu.* Tertia itẽ ratio fuit

per legem Seruiliam, qua Latinis ius erat ciuitatem assequi in locum eius quem accusando damnassent repetundarum. Hanc legem tulerat C. Seruilius Glaucia, vt docet Asconius pro Scauro. Hac lege duo Latini Tiburtes apud Ciceronem pro Balbo ciuitatē adepti sunt, quum duos senatores Coelium, & Masonem accusassent, & damnassent repetundarum. Quod vero ea lege Latini assequerentur ciuitatem, his verbis eo loco ostendit Cicero: *An accusatori maiores nostri maiora praemia, quam bellatori esse voluerunt? Quod si acerbissima lege Seruilia principes viri ac grauissimi & sapientissimi ciues hanc Latinis, id est foederatis, viam ad ciuitatem populi iussu patere passi sunt.* Alias vero etiam leges fuisse, quibus Latinis praemij loco ciuitas proposita esset, paulo post idem Cicero indicat iis verbis: *Num fundos igitur factos populos arbitramur, aut Seruilia lege, aut ceteris quibus Latinis hominibus erat propositum aliqua ex re praemium ciuitatis*

Refertur ab Vlpiano in titulo III. quoddam libertorum genus, qui Latini Iuniani appellabantur, Latij ius lege Iunia Norbana sub Augusto adepti, quos ciuitatem Romanam, & ius Quiritiū multis modis adipisci posse scribit. In his erant, beneficio principis, liberis, iteratione, militia, naue, aedificio, pistrino, & si ter mulier enixa fuerit. Hi dum viuerent, quamquam se quasi pro ciuibus gererent, tamen ius testamenti faciendi non habebant, & dominus eorum morientium hereditatem capiebat, nisi prius ius ciuitatis vel Quiritium adepti essent. Ius autem Quiritium idem fere quod ius ciuium Romanorum esse existimo, ab Augusto excogitatum, quo antiquos ciues Romanos & nobiles, a nouis ciuibus libertinis, & peregrinis discer-

neret, qui ciuitate donati, ius quidem ciuitatis Romanae habebant, sed non ius Quiritium, quod erat paulo excellentius, puta, tanto tributo non grauari, eadẽ priuilegia habere, quae vetustissimi ciues vrbem incolentes haberent. Nam post legem Iuliam qua Italiae omni ciuitas data est, & omnibus aequata suffragia, vt ciues Romani noui & inferioris gradus a vetustissimis priuilegiis & dignitate discernerentur, his vocibus iure Quiritium, & ciuitate Romana, ab aliquo imperatorum distincti sunt. Ius ergo Quiritium erat aliquid dignius quam ciuitas Romana: nam quibusdam libertis ciuitatem Romanam apud Plinium in epistolis, a Traiano concedi legimus, ius vero Quiritium non. Item quibusdam ciuibus Romanis iam factis ius Quiritium addi. Quam tamen differentiam ante Caesaris dictaturam non inueniri opinor, quum ciuis Romanus cum suffragio factus perfecto & optimo iure ciuis esset. Ceterum post Augusti tempora de his rebus verba facere haud operaepretium esse existimo, quum ea omnia, vt reliqua vrbis Romae instituta, corrupta fuerint & deformata. Atque haec sunt quae de iure Latii, populis & coloniis Latinis qui eodem iure vtebantur, inueni.

De praefecturis

Erat & aliud ciuium genus, qui in Italiae praefecturis manebant, deteriori quam municipia & coloniae iure vtentium, quorum discrimen a reliquis intelligetur, si quid essent praefecturae, explicauero. Erant igitur praefecturae, oppida Italiae, in quibus qui habitabant nec suis legibus, vt municipes viuebant, nec vllos de suo corpore magistratus creare poterant, vt coloni, sed a magistratibus Roma missis regeban-

tur, iis legibus quas Romanus magiſtratus dixiſſet: qui quoniam praefectus vocabatur, idcirco, praefecturae dicebatur. Huius generis erat Capua poſt bellum Punicum ſecundum, ante coloniam eo a Caeſare deductam, vt conſtat ex II. oratione in Rullum, & ex Liuio libro XXVI. vbi ita de Capua ſcribit: *De vrbe agroque reliqua conſultatio fuit, quibuſdam delendam cenſentibus vrbem praeualidam, propinquam, inimicam. Ceterum praeſens vtilitas vicit. Nam propter agrum, quem omni fertilitate terrae ſatis conſtabat primum in Italia eſſe, vrbs ſeruata eſt, vt eſſet aliqua aratorum ſedes: Vrbi frequentandae multitudo incolorum libertinorumque, & inſtitorum opificumque retenta. Ager omnis & tecta publica populi Romani facta. Ceterum habitari tantum, tanquam vrbem, Capuam, frequentarique placuit, nullum corpus ciuitatis, nec ſenatus, nec plebis concilium, nec magiſtratus eſſe. Sine conſilio publico, ſine imperio, multitudinem nullius rei inter ſe ſociam ad conſenſum inhabilem fore: Praefectum ad iura reddenda Roma quotannis miſſuros.* Quibus igitur oppidis Italiae huius generis praefecti Roma miſsi ius reddebant, praefecturae dicebantur. De praefecturis ſic ſcribit Sex. Pópeius: *Praefecturae hae appellantur in Italia, in quibus & ius dicebatur, & nundinae agebantur, & erat quaedam earum reſpublica, neque tamen magiſtratus ſuos habebant. In quas legibus praefecti mittebantur quotannis qui ius dicerent. Quarum genera fuere duo. alterum, in quas ſolebant ire praefecti decem populi ſuffragio creati, & erant haec oppida: Capua, Cumae, Caſilinum, Vulturnum, Liternum, Puteoli, Acerrae, Sueſſula, Atella, Calatia: alterum, in quas praetor vrbanus quotannis praefectos ex legibus mittebat, vt Fundi, Formiae, Caere, Venafrum, Allifas, Priuernum, Anagnia, Fruſino, Reate, Saturnia, Nurſia, Arpinum, & alia cō-*

plura. Praefecturae igitur deteriore quam coloniae conditione erant. Quae vero neque municipia, neque coloniae, neque praefecturae erant oppida, hae foederatae ciuitates vocabantur, vt Tibur, & Praeneste in Latio, Neapolis, & pleraeque aliae, quae suis legibus & magistratibus viuebant, diuersisque foederibus aut sponsione, aut pactione, vario iure amicitiam cum populo Romano contraxerant. Aliquae enim erant omnino liberae, aliquae vectigales, aliquae stipendiariae, aut plus vel minus grauatae, vt populo Romano visum fuisset. Atque Italia omnis in horum ciuium & oppidorum genera ante legem Iuliam, & bellum Marsicum diuisa fuit: nullum enim praeterea supererat ciuium vel oppidorum genus: quorum quaedam dicebantur fundi populi. Quod quidem nomen discriminis non esset, quemadmodũ liberorum & stipendiariorum; sed hi fundi populi dicebantur, auctore Cicerone, qui quaecũque Romae lex aliqua fieret, quae de iure publico non esset, sed de rebus priuatis, vt de testamentis, vel de mancipiis, eam suscepissent tanquã propriam: tuncque eius legis fundus populus dicebatur, perinde ac si diceretur: Is populus eam legem tanquam propriam suscepit. hoc idem de municipiis dicit Gellius. Adiicit Cicero pro Balbo, quod qui fundi populi facti non essent, ciuitatem non haberent: in qua re magna contentio Heracliensium, & Metapontinorum fuit. Haec igitur omnia quae de Italiae municipiis, coloniis, praefecturis, & oppidis foederatis, itemque varij generis & iuris ciuibus Romanis dixi, tantum ante bellum Marsicum & legem Iuliam locum habent; qua quum Italiae omni ciuitas data fuisset, omnes pari iure in ciuitatem adepti sunt.

Hoc autem ex eo liquet, quod omnes in comitiis centuriatis ius tempore Ciceronis haberent. Quod ipse ostendit in oratione post reditum ad Quirites, vbi de comitiis centuriatis, quibus ab exilio reuocatus est, loquens, ita scribit: *Nullus in eorum reditu motus municipiorum & coloniarum factus, at me in patriam ter suis decretis Italia cuncta reuocauit.* Et pro Sestio: *Nullum erat Italiae municipiũ, nulla colonia, nulla praefectura, nulla Romae societas, nullum collegium, aut cõcilium, aut aliquod omnino commune consilium, quod tum non honorificentissime de mea salute decreuisset.* Quod idem ex multis aliis eius locis pro Muraena, pro Sulla, & pro Plãcio intelligi potest. Nam quod Tranquillus in Caesare scribit, ipsum quaestura finita colonias Latinas de ciuitate petenda agitantes adiisse, de Transpadanis intelligi debet, quibus bello Marsico, quum Italiae omni vsque ad Rubiconem & Arnum, item Galliae Cispadanae ciuitas lege Iulia data esset, a Pompeio Strabone, vt in officio continerentur, ius Latij datum fuerat. Quibus postea Caesar dictator factus, additis (vt existimo) Insubribus, Liguribus, Venetis & Carnis, id est vniuersae Galliae Transpadanae ciuitatem Romanam dedit. Quum vero a III. viris Italia ad Varum & Arsiam fluuios Liguriae & Istriae promota fuisset, iis omnibus ius ciuitatis etiam datum est. Quamquam porro municipia, coloniae, & praefecturae omnes aequo iure ciuitatẽ adeptae essent, saepeque deinde omnia haec nomina confundantur, quum quae fuerant coloniae & praefecturae, a Cicerone praesertim, & aliis illorum tẽporum scriptoribus municipia appellẽtur; retinuerunt tamen vetustatis memoria antiqua nomina, & veterem reip. rationem non mutarunt. Haec itaque

sunt,

de iure ciuitatis Romanae in vetustis auctoribus collegi

De coloniis

Quum abunde supra quot coloniarum genera, quae earundem iura, atque quod inter eas, municipia, & praefecturas discrimen fuerit, demonstrauerim; nunc quo imperium Romanum, quod hoc libro discribendum suscepi, illustrius quantum in me est & clarius reddam, res ipsa postulare videtur, vt coloniarum omnium seriem, quae a Romulo rege vsque ad Imperatorem Caesarem Vespasianum Augustum intra Italiam, ex S.C. vel populi iussu deductae fuerint, digerā; ita enim quod mihi ipsi constitui, facile consequi potero

I. colonia Caenina Aboriginum

Prima omnium colonia a Romulo facta est bello primo Sabino Caenina, Graeci generis non ignobilis vrbs. Trecenti eo deducti ciues coloni fuerunt, anno ab vrbe condita I I I I. Dionysius libro II

II. colonia Antemnae Aboriginum

Haec eodem anno quo Caenina bello primo Sabino finito colonia a Romulo deducta fuit. Vrbs fuerat Graecorum Aboriginum, qui Siculos expulerant, quemadmodum Caemina. Trecenti eo etiam ciues coloni deducti anno vrbis conditae IIII. Dionysius libro II

III. Colonia Crustumerium Albanorum

Crustumerium, quae antea colonia Albanorum fuerat, eodem bello victa, a Romulo Romana colonia facta fuit, anno vrbis I I I I. Dionysius libro I I. & I I I

IIII. colonia Medullia Latinorum

Medullia aliaeque vrbes Latinae audita Romuli virtute ſe ipſae ei tradidere, ſuntque hae coloniae Romanae factae anno vrbis v. Dionyſius libro II. & libro III. Medullia olim colonia a Romulo deducta ad ſuos defecit ſub Tullo Hoſtilio rege

V. Colonia

Ex Dionyſio. Cum Medullia deducta anno vrbis v

VI. Colonia Cameria Albanorum

Romulus & Tatius reges quum bello Camerinos viciſſent, Cameriam, quae colonia Albanorum fuerat, coloniam Romanam deduxerunt, anno vrbis conditae v

VII. *Colonia Fidenae Albanorum*

Romulus Fidenatibus inſigni proelio ſuperatis, vrbeque eorum capta, Fidenas coloniam Romanam fecit Idibus Aprilis anno vrbis XIII. duobus millibus & quingentis colonis eo deductis. Haec vrbs olim Albanorum colonia fuerat, deducta a maximo natu ex tribus fratribus Albanis, quorum alter Cruſtumeríam, alter Nomentum colonias fecerant. Dionyſius libro II. & Plutarchus. Liuius vero libro IIII. A. Cornelio Coſſo, T. Quinctio Penno cos. anno vrbis CCCXXVI. *Fidenis colonorum additus numerus, agerque iis bello interemptorum aſsignatus.* Biennio vero poſt, noui coloni a Fidenatibus occiſi vrbi excidium attulerunt

VIII. *Colonia Oſtia*

Anco Marcio rege ſilua Maeſia Veientibus adempta, vſque ad mare imperium prolatum, & in ore Tiberis Oſtia colonia condita. Dionyſius libris I. & III.

Liuius libro I. itē lib. XXVII. *Ea die hi populi in senatū venerunt, Ostiensis, Alsiēsis, Antias, Anxuras, Minturnensis, Sinuessanus & a supero mari Senensis, Quum vacationes suas quisque populus recitaret, nullius, quum in Italia hostis esset, praeter Antiatem Ostiensemque, vacatio obseruata est. Et earum coloniarum iuniores iureiurando adacti, supra dies triginta non pernoctaturos se esse extra moenia suae coloniae, donec hostis in Italia esset.* Idem libro XXXVI. *Senatus decreuit vacationem rei naualis his colonis non esse. Ostia, & Fregenae, & Castrum nouum, & Pyrgi, Antium, Tarracinae, Minturnae, & Sinuessa fuerunt.* Florus ex Liuio lib. LXXIX *Ostiam coloniam Marius expugnauit, & crudeliter diripuit.* De hac quoque colonia mentionem faciunt. Eutropius libro I. Plinius libro III. cap. V. & antiquus lapis ita

DECVRION I. SPLENDIDISSIMAE
COLONIAE OST

.IX. *Colonia Latina Signia*

Superbus Tarquinius colonias deduxit Signiam, & Circeios. Illā casu, dū milites castris hybernis retinet; Circeios ductus loci oportunitate. In qua Titum, in illa Sextum filios praefecit. Dionysius libro IIII. Et Liuius libro I. *Tarquinius Superbus rex Signiam Circeiosque colonos misit praesidia vrbi futura, terra marique.* Et libro II. Ap. Claudio, & Seruilio cos. anno vrbis CCLVIIII. *Signia colonia, quam rex Tarquinius deduxerat, suppleto numero colonorum iterum deducta est.* Sex. Iulius Frontinus in libro de coloniis: *Signia muro ducta colonia a militibus & III. viris munita. Iter populo non debetur. Ager eius militibus Augusteis in nominibus est adsignatus.* Haec vna ex XIIX. coloniis bello Punico secundo populo Romano fidelibus fuit. *Quum enim*

xxx. tum essent coloniae populi Romani, xii. ex his negauerunt esse vnde milites pecuniamque darent: xiix. vero coloniae, milites ex formula paratos esse, & si pluribus opus esset, plures daturos, & quicquid aliud imperaret velletque populus Romanus, enixe facturos pollicitae sunt. Ne nunc quidem post tot saecula sileantur fraudenturue laude sua: Signini fuere, & Norbani, Saticulani, Brundusini, Fregellani, Lucerini, Venusini, Adriani, Firmani, & Ariminenses, & ab altero mari Pontiani, Paestani, & Cossani; & mediterranei Beneuentani, Aesernini, Spoletani, Placentini, & Cremonēses. Harum coloniarum subsidio tum imperium populi Romani stetit. ita Liuius lib. xxvii. De hac colonia Strabo libro v. & vetus haec inscriptio meminerunt

L. VOLVMNIO. L. F. POMP. IVLIANO
SEVERO . IIII . VIRO . COL . SIGN
. PATRONO. COLONIAE . SVAE
SENATVS . POPVLVSQ . SIGNINVS

x. *Colonia Latina Circei*

Huius coloniae praeter supra citata auctorum loca meminerunt Cicero libro iii. de natura deorum: *Circem* (inquit) *coloni nostri Circeienses religione colunt.* Dionysius libro viii. vbi Coriolani exulis Romani facta contra Romanos describit. item Liuius libris ii. xxvii. & xxix. & Plutarchus in Coriolano. Hae autem sunt sub regibus deductae coloniae

xi. *colonia Ecetrae*

Ap. Claudio & P. Seruilio cos. anno vrbis CCLIX Volscis a Seruilio victis, in agrum de eis captum Ece-

tras colonos missos fuisse tradit libro VI. Dionysius, quos quum Aurunci pellere voluissent, bellum Romanum in se conuerterunt

XII. *colonia Velitrae*

Bello Volsco anno sequenti, postquam Ecetrae colonia facta fuerat, A. Virginio, T. Vetusio cos. *Volscis deuictis Veliternus ager est ademptus: Velitras coloni ab Vrbe missi, & colonia deducta.* Ita Liuius libro II. Idem, T. Geganio & P. Minucio cos. *Velitris auxere numerum colonorum Romani.* Et Dionysius libro VII. *Iisdem cos. iterum coloni missi III. viris creatis Velitras Volscorum Vrbem.* Frontinus de coloniis: *Velitrae oppidum lege Sempronia fuerat deductum, postea Claudius Caesar agrum eius limitibus Augusteis censitum militibus eum adsignari iussit*

XIII. *colonia Norba*

T. Geganio, P. Minucio cos. anno vrbis CCLXII. *Norbam in montes nouam coloniam, quae arx in Pomptino esset, miserunt.* Et Dionysius libro VII. *Norbam deducta colonia Latinorum Vrbem non incelebrem.* & Liuius iterũ libro VI. *Priuernates etiam Norbam atque Setiam finitimas colonias Romanas incursione subita depopulati sunt.* Idem de ea libro XXVII. scribit.

XIIII. *colonia ciuium Romanorum Antium*

Liuius libro III. Ti. Aemilio II. & Q. Fabio cos. anno vrbis CCXXCVI. Antium coloniam deduxere III. viri T. Quinctius, A. Virginius, & P. Furius. Idem anno CCXC. A. Postumio Albo. Sp. Furio. cos. coloniam Antium suspecta ad Aequos transiisse. Et libro VIII. L. Furio Camillo, C. Maenio cos. anno CDXVI. *Antium noua colonia missa, cum eo Vt Antiatibus permit-*

teretur, si & ipsi adscribi coloni vellent. Naues inde longe abactae, interdictumque mari Antiati populo est, & ciuitas data. Haec omnium prima ex Latina, ciuium Romanorum colonia facta est. Frontinus: *Antium populus deduxit, iter populo non debetur. Ager eius in lacineis est adsignatus.* Tranquillus in Nerone cap IX. *Antium coloniam deduxit adscriptis veteranis e praetorio, additisque per domicilii translationem ditissimis primipilarium, vbi & portum operis sumptuosissimi fecit.* Hoc anno vrbis DCCCIII. Nerone IIII. & Cosso Cornelio cos. factum fuisse tradit libro XV. Tacitus, vbi ita eo anno ait; *Veterani Tarentum, & Antium adscripti.* Plinius lib. III. cap. IIII. *In Latio* (inquit) *quondam Aphrodisium, nũc Antium colonia.* Florus ex Liuio in epitoma libri XXC. C. *Marius Antium, Ariciam, & Lauinium colonias deuastauit.* De ipsa colonia Liuius libris XXVI. & XXXVI. meminit.

Colonia XV. *Vitellia*

Quo potissimum anno colonia in Aequos deducta fuerit Vitellia, ab auctoribus non traditur. Ego eam domitis Aequis praesidij caussa circa annũ vrbis CCXCV factam fuisse opinor, quo tempore aliquot de victis Aequis triumphi primum acti sunt. Huius coloniae Liuius libro V. L. Lucretio Flauo, & Ser. Sulpicio Camerino anno vrbis CCCLXI. ita meminit: *Vitelliam coloniam Romanam in suo agro Aequi expugnant.* Vitelliam etiam coloniam Tranquillus in Vitellio capite primo commemorat

Colonia XVI. *Latina Ardea*

M. Fabio Vibulano, Postumo Aebutio Cornicine cos. anno vrbis CCCXII. S. C. factum, *vt quoniam ciuitas Ardeatium intestino tumultu redacta ad paucos esset,*

coloni eo praesidij caussa aduersus Volscos scriberentur. Hoc palam relatum in tabulas, vt plebem tribunosque falleret, iudicij rescindendi consilium initum. Consenserant autem, vt multo maiore parte Rutulorum colonorum, quam Romanorum scripta, nec ager vllus diuideretur, nisi is qui interceptus iudicio infami erat: nec vlli prius Romano ibi, quam omnibus Rutulis diuisus esset, gleba vlla agri assignaretur. Sic ager ad Ardeates rediit. Triumuiri ad coloniam Ardeam deducendam creati Agrippa Menenius, T. Cloelius Siculus, M. Aebutius Elua. ita Liuius libro IIII. Frontinus de coloniis: *Ardea oppidum Imp. Hadrianus censuit. Iter populo non debetur, ager eius in lacineis est adsignatus.* Liuius lib. XXVII. Q. Fabio Maximo V. Q. Fuluio Flacco IIII. cos. *XXX* (inquit) *tum coloniae populi Romani erant. Ex his XII. quum omnium legationes Romae essent, negauerunt consulibus esse vnde milites pecuniamque darent. Haec fuere Ardea, Nepet, Sutrium,* Circeij, *Alba, Carseoli, Suessa, Sora, Setia,* Cales, *Narnia, Interamna.* Easdem lib. XXX. Liuius colonias Latinas vocat, quas ob id punitas fuisse refert acerbiore delectu, & censu, tributoque stipendij nomine indicto

Colonia XVII. *Lauici*

Liuius lib. IIII. Anno vrbis CCCXXXVI. *senatus frequens censuit, coloniam Lauicos deducendam. coloni ab vrbe mille & quingenti missi, bina iugera acceperunt.* Lauici oppidum in Latio Praeneste versus erat, a quo via Lauicana, quod Cicero pro Plancio municipiũ vocat. Haec vero sunt coloniae omnes populi Romani deductae post reges exactos ante vrbem a Gallis Senonibus captam CXX. annorũ interuallo, quas (vt opinor) Sex. Põpeius priscas Latinas colonias vocat, vt distinguerentur a nouis quae postea a populo deductae sunt

Colonia XVIII. *Satricum. C. R.*

Liuius libro VI. Anno vrbis CCCLXX. *Largitor voluntarius repente senatus factus, Satricũ coloniã duo millia ciuium Romanorũ deduci iussit: bina iugera, et semisses agri adsignati.* Haec colonia in Latio fuit, vt idem Liuius tradit

Colonia XIX. *Latina Sutrium, alias Iulia Sutrina*

Paterculus libro I. *Post septem annos quam Galli vrbem ceperunt* (is fuit annus vrbis CCCLXXI) *Sutrium deducta colonia est, & post annum Setia.* Festus Sutrium municipium sui iuris vocat. Frontinus: *Colonia Sutrium ab oppidanis est deducta ante limites,* &c. Plinius libro III. cap. V. *In regione* VII. *Tuscia coloniae Rusellana, Senẽsis, Sutrina.* De hac colonia Liuius libris XVII. & XXIX. & vetusta haec epigrammata meminerunt

PONTIFICES . A. COLONIA
CONIVNC . IVLIA . SVTRINA
item
Q. FLAVIVS . Q. F. POLLINVS
PONT . COL . SVTRINAE

Colonia xx. Latina Setia, alias Setina

Haec Velleio auctore anno post Sutrium colonia facta est. Frõtinus: *Setia muro ducta colonia, triumuirali lege est munita, iter populo debetur P. xxxv. Ager eius in absoluto ex ocupatione a militibus tenebatur.* De hac Liuius libris VII. XXVII. & XXIX. mentionem facit

Colonia xxi. Latina Nepet

Paterculus libro I. *Post septem annos quam Galli vrbem ceperunt, Sutrium deducta colonia est, & post annum Setina, nouemque interiectis annis Nepet.* is igitur fuit annus

vrbis CCCXXCI. Frontinus de coloniis: *Colonia Nepensis, alias Nepis, eadem lege seruatur, qua & ager Faliscorũ.* Nepet autem legendum esse ex Prisciano liquet. Hãc coloniam Liuius libris XXV. & XXIX. commemorat, & Festus municipium sui iuris fuisse refert

Colonia XXII. Latina Cales Ausonum

Liuius libro VIII. M. Valerio Coruo IIII. & M. Atilio Regulo cos. anno vrbis CDXX. Ti. Veturius, Sp. Postumius cos. designati, *retulerunt de colonia Cales deducenda. Factoque S.C. Vt duo millia quingenti homines eo scriberentur, III. Viros coloniae deducendae, agroque diuidundo creauerunt K. Duiliũ, T. Quinctium, & M. Fabium.* Paterculus lib. I. *Sp. Postumio, Veturio Caluino cos. Cales deducta colonia.* De ea Liuius libris XXVII. & XXIX. scribit. Hanc coloniam Cicero in Rullum municipium vocat

Colonia XXIII. Anxur Tarracinae

Liuius libro VIII. L. Aemilio Mamercino, C. Plautio Deciano cos. anno vrbis conditae CDXXV. *Anxur trecenti in coloniam missi sunt: bina iugera agri acceperunt.* Paterculus lib. I. *Insequentibus consulibus a Sp. Postumio, & Philone Publilio censoribus, Acerranis data ciuitas: & post triennium Tarracinas deducta colonia.* De eadem Liuius libris XXVII. & XXXVI. & vetustae hae inscriptiones mentionem faciunt

ROMAE. ET. AVGVSTO. CAESARI
DIVI. F. COLONIA. ANXVR

item

TI. IVLIO. TI. F. STEL. PAETINO
BASSIANO. PATRONO. COLON

Colonia XXIIII. Fregellae Volſcorum

Liuius libro VIII. *P. Plautio Proculo, P. Cornelio Scapula cos.* anno vrbis CDXXVI. *Fregellas (Signiorum is ager, deinde Volſcorum fuerat) colonia deducta.* De eadem libris XXVII. & XXIX. meminit

Colonia XXV. Luceria Samnitium

Liuius libro IX. M. Poetelio Libone, C. Sulpicio Longo III. cos. *Luceriam colonia deducta, duo millia & quingenti coloni miſſi:* erat annus vrbis is CCCCXL. Paterculus libro I. eam decennio ante deductam fuiſſe ſcribit ſic: *Poſt triennium Tarracinas deducta colonia, interpoſito quadriennio Luceria.* Fuit is annus vrbis CDXXIX. Plinius libro III. cap. II. *Dauniorum praeter ſupradicta coloniae Luceria, Venuſia.* Polybius libro III. *bello Punico ſecundo Hannibal Dauniam populatur, & in ea coloniã Romanã Luceriam.* De eadem Liuius libris XXVII. & XXIX

Colonia XXVI. Latina Sueſſa Aurunca

Liuius libro IX. L. Papirio Curſore V. C. Iunio Bubulco II. Cos. anno CDXLI. *Sueſſa & Pontia coloniae deductae ſunt. Sueſſa Auruncorum fuerat.* Paterculus libro I. *Ac deinde interiecto triennio Sueſſa, Aurunca, & Saticula.* Frontinus. *Sueſſa, quae & Aurunca dicitur, muro ducta, lege Sempronia eſt deducta. Iter populo non debetur, ager eius pro parte limitibus interceſiuis, & in lacineis eſt adſignatus.* Plinius libro III. cap. I. *in regione prima Italiae ex deſcriptione Auguſti coloniae Capua, Aquinũ, Sueſſa, Venafrum* Hanc coloniam Cicero in Rullum municipium vocat. De hac Liuius libris XXVII. & XXIX. & vetuſta haec epigrammata meminerunt

ROMANVM
IN. COLONIA. SVESSA
ET.ORDO.DECVRIONVM
ET. AVGVSTALIVM. ET
PLEBS. VNIVERSA

Colonia XXVII. Saticula

Paterculus libro I. *Interposito quadriennio Luceria, ac deinde interiecto triennio Suessa Aurunca, & Saticula.* Anno vrbis DDXLI. Sex. Pompeius :. . . *in Sati*. . . . . . *in Samnio captum est, quo* (postea coloniam) *eam deduxerunt* III. *viri M. Valerius Coruus, Iunius Scaeua, P. Fuluius Longus ex* S.C. *Kal. Ianuariis L. Papirio Cursore, C. Iunio* II *cos.* De eadem Liuius libro XXVII. & XXIX

Colonia XXVIII. *Pontia*

Haec eodem anno quo Suessa, auctore Liuio, colonia deducta est. Qui ita ait: *Suessa & Pontia coloniae deductae sunt. Volsci Pontias insulam sitam in conspectu litteris sui incoluerant.* De eadem meminit libro XXVII

Colonia XXIX. *Latina Interamna*

Paterculus libro I. *Interiecto triennio, Suessa Aurunca, & Saticula, Interamnaque post biennium.* Liuius libro IX. *Interamnam & Casinum vt deducerentur coloniae,* S.C. *factum est. Sed triumuiros creauere, ac misere colonorum quattuor millia insequentes consules M. Valerius, P. Decius:* anno vrbis CDXLII. Idem libro X. L. Postumio Megello, M. Atilio Regulo cos. *Samnites Interamnam coloniā Romanam, quae via Latina est, occupare conati.* Fuit enim & aliud oppidum Interamna in Vmbria. De eadem Liuius libris XXVIII. & XXIX. & vetus haec inscriptio meminerunt

P. TVRCIO. P. F. STEL. SEVERO
II.VIRO.CVRAT.REIP.INTERAMNAT
LIRIN.EORVMDEM.PATRONO.COL
CASSINATES

Colonia xxx. Caßinum

Eodem anno quo Interamna, deducta colonia fuit Casſinum, vt tradit Liuius: quam Cicero pro Plancio municipiũ vocat. De qua in vetuſtis hiſce inſcriptionibus mentio eſt

CVRATORI. REIPVBL
COL. CASSINATIVM

item

L.LVCCEIO.L.F.PAL. VMMIDIO
SECVNDO.DECVR.PATRONO.COL

Colonia XXXI. L. Sora

Liuius libro x. L.Genucio, Ser. Cornelio cos. anno vrbis CDLI. *Soram atque Albam coloniae deductae. Sora agri Volſci fuerat, ſed poſſederant Samnites: eo quattuor millia hominum miſſa*. Paterculus libro I. *Decem deinde hoc munere anni vacauerunt. Tunc Sora atque Alba deductae coloniae*. Frontinus de coloniis: *Sora muro ducta colonia, deducta iuſſu Caeſaris Auguſti. iter populo debetur pedum XV. Ager eius limitibus Auguſteis veteranis eſt adſignatus*. Plinius libro III. cap. V. *Regio ea a Tiberi prima Italiae ſeruatus ex inſcriptione Auguſti. Intus coloniae, Capua, Aquinum, Sueſſa, Venafrum, Sora, Theanum*. De eadem Liuius libris XXVII. & XXIX. Soram Cicero pro Plancio municipium nominat

Colonia XXXII. *L. Alba*

Liuius libro x. *Sorā, & Albam coloniae deductae. Albam in Aequos sex millia colonorum scripta.* Florus ex Liuio in epitoma libri LXXII. *Aesernia & Alba coloniae ab Italicis obsessae sunt.* de eadem Liuius libris XXVII. & XXIX.

Colonia XXXIII. L. Carseoli

Liuius libro x. M. Liuio Dentre, C. Aemilio cos. anno vrbis CDLII. *Marsorum agrum vi tueri, in quem colonia Carseoli deducta erat, quattuor millibus hominum scriptis.* Velleius libro I. *Sora atque Alba deductae coloniae, & Carseoli post biennium.* De eadem Liuius libris XXVII. & XXIX

Colonia XXXIIII. L. Narnia Nequinum

Liuius libro x. M. Fuluio Paetino, T. Manlio Torquato cos. anno vrbis CDLV. *Nequinum in ditionem populi Romani venit: colonia eo aduersus Vmbros missa, a flumine Narnia appellata.* Plutarchus in T. Quinctio: *Colonias deduxit ante consulatum Narniam, & Consam.* De eadem libris XXVII. & XXIX

Colonia XXXV. Sinuessa

Liuius libro x. *Tum de praesidio regionis depopulatae a Samnitibus agitari coeptum. Itaque placuit, vt duae coloniae circa Vestinum & Falernum agrum deducerentur. Vna ad ostium Liris fluuij, quae Minturnae appellata: altera in saltu Vestino, Falernum contingente agrum, vbi Synope dicitur Graeca vrbs fuisse; Sinuessa deinde ab colonis Romanis appellata. Tribunis plebis negocium datum est, vt plebiscito iuberetur P. Sempronius praetor triumuiros in ea loca colonis deducendis creare. Nec qui nomina darent, facile inueniebant*

tur: quia in ſtationem ſe prope perpetuam infeſtae regionis, nō in agros mitti rebantur. Hoc autem Ap. Claudio II. & L. Volumnio II. cos. factum eſt anno vrbis CDLVIII. Eas vero non niſi anno ſequenti deductas his verbis refert Velleius: *At Fabio V. Decio Mure IIII. cos. quo anno Pyrrhus regnare coepit, Sinueſſam, Minturnaſque miſſi coloni.* De Colonia Sinueſſa Liuius lib. XXVII. & XXXVI

Colonia XXXVI. *Minturnae*

Haec Liuio & Velleio auctoribus, eodem anno quo Sinueſſa colonia deducta eſt. De qua ſic ſcribit Frontinus: *Minturnae muro ducta colonia, deducta a* C. *Caeſare. Iter populo non debetur, eius ager pro parte in iugeribus eſt adſignatus, ceterum in abſoluto eſt relictus.* Plinius libr. III. *Colonia Minturnae Liri amne diuiſa, Glanico appellato. Oppidum Sinueſſa extremum in adiecto Latio.* De hac colonia Cicero pro Planco, Dionyſius libro I. Liuius libris XXVII. & XXXVI. & Ptolemaeus mentionem faciunt

Colonia XXXVII. *Venuſia*

Paterculus libro I. *Sinueſſam Minturnaſque coloni miſſi: poſt quadriennium Venuſiam*: anno vrbis CDLXIII. Liuius libro XXXI. P. Sulpicio Galba II. C. Aurelio Cotta cos. anno vrbis DLIIII. III *Viri creati ad ſupplendum Venuſinis colonorum numerum, quod bello Hannibalis attenuatae vires eius coloniae eſſent, C. Terentius Varro, T. Quinctius Flaminius, P. Cornelius Cn. F. Scipio. Hi colonos Venuſiam adſcripſerunt.* Plinius libro III. cap. XI. *Dauniorum praeter ſupradictas colonia Venuſia.* De eadem Liuius libro XXVII

Colonia XXXVIII. *Sena*

Florus ex Liuio: *Coloniae deductae ſunt Caſtrum, Sena,*

Hadria.anno CDLXV. Hoc ego magis factum fuisse anno vrbis CDLXXI. quo Senonibus a P. Dolabella ad internicionem caesis, hae in eorundem agris coloniae deductae sunt. Hanc autem in Senonum agro supero mari adiacente deductam fuisse sic ex Liuio libro XXVII. intelligitur: C. Claudio Nerone, M. Liuio Salinatore II. cos. *Colonos maritimos, qui sacrosanctam vacationem dicebantur habere, dare milites cogebant, nullius obseruata. Ostiensis, Alsiensis, Antias, Anxuras, Minturnensis, Sinuessanus, & a supero mari Senensis.* De colonia Senēsi mentionem facit Tacitus libro XXI

Colonia XXXIX. *Hadria*

Haec eodem anno quo Sena deducta colonia fuit auctore Liuio, de qua idem etiam meminit libro XXVII

Colonia XL. *Cossa, alias Consa*

Paterculus libro I. *Cossam & Paestum Fabio Dorsone, & Claudio Canina* (anno vrbis CDXXCI.) *coloniae deductae.* Florus ex Liuio in epitoma libri XIIII. *coloniae deductae sunt Posidonia & Consa.* Plinius libro III. cap. V. In regione VII. *Etruriae ab eo tractu Vmbria, portusque Telamon, Cossa Volcientium a populo Romano deducta.* Victi enim aliquot annis antea fuerant Volcientes, & Vulsinienses, a Ti. Coruncanio, de quibus etiam triūphauit. Liuius libro XXXIII. L. Furio Purpureone M. Claudio Marcello cos. *Cossanis postulantibus vt sibi colonorum numerus augeretur, mille adscribi iussi, dum ne quis in eorum numero esset, qui post L. Cornelium, & Ti Sēpronium cos. hostis fuisset.* Plutarchus in T. Quinctio refert, eum adulescentem & Narniam & Cossam colonias deduxisse. Cossam Cicero in Verrem municipiū vocat. De eadem Liuius libro XXVII. Haec nostra aetate Orbetellum dicitur

Colonia .XLI *Paeſtus, alias Poſsidonia*

Paeſtus, quae & Poſsidonia dicta eſt, eodem anno quo Coſſa colonia deducta fuit, vt ex Velleio & Liuio vidimus. De ea etiam ita ſcribit Liuius libro XXVII. *Et ab altero mari Pontiani, Paeſtani, & Coſſani.* Strabo lib. V. *Picentes ex Hadria Romani colonos in Poſsidoniatem ſinũ deduxere. Vrbs Poſsidonia Paeſtus dicta eſt, in medio ſinu collocata ab Sybaritis, quos Lucani, Lucanos Romani expulere. Inſalubris Vrbs ob amnem in paludes diffuſum*

Colonia XLII. Ariminum

Florus ex. Liuio libro XV. *Coloniae deductae Ariminum in Piceno, Beneuentum in Samnio.* Paterculus libro I. *P. Sempronio Sopho & Appio Caeci F. cos.* (anno CDXXCI.) *Ariminum Vmbrorum colonia, Vt Rauenna, Vtraque Romanos habet inquilinos.* Plinius libro III. cap. XV. *Octaua regio determinatur Arimino, Pado, Apennino. In ora fluuius Cruſtumium, Ariminum colonia, cum amnibus Arimino & Apruſa. Fluuius hinc Rubicon quondam finis Italiae.* Eutropius libro II. *P. Sempronio Sopho, & Ap. Claudio cos. conditae a Romanis ciuitates, Ariminum in Gallia, Beneuentum in Samnio.* De eadem colonia Cicero pro Caecina, Liuius libris XXVII. & XXIX. & vetus haec inſcriptio meminerunt

PATRONO. COL. AVG. ARIMIN

Colonia XLIII. *Beneuentum Concordia*

Haec colonia eo anno quo Ariminum Liuio, Velleio, & Eutropio auctoribus deducta eſt. De qua ſic ſcribit Frontinus in libro de coloniis: *Beneuentum muro ducta colonia, Concordia dicta, deduxit Nero Claudius Caeſar,*

Caesar, iter populo non debetur, ager eius lege III. virali veteranis est adsignatus. Caudinum alias Caudium oppidum muro ductum iter populo debetur pedu L. A Caesare Augusto coloniae Beneventanae cum territorio suo est adiudicatum. Ager eius veteranis fuerat adsignatus, postea mensuratus limitibus, & censitus. Sex Pompeius: *Beneuentum* (inquit) *colonia quum deduceretur, appellari coeptum est melioris ominis caussa, namque eam vrbem antea Graeci incolentes Maleuentum appellarunt.* Et Plinius lib. III. cap. XI. *Cetera intus in secunda regione, Hirpinorũ colonia vna Beneuentum, auspicatius mutato nomine, quae quondam appellata Maleuentum.* Polybius libro III. *Hannibal Beneuentum coloniam diripuit.* De eadem Liuius lib. XXVII. & vetusta haec epigrammata meminerunt

IMP. CAESARI. AVGVSTO
ET. COLONIAI. BENEVENTANAI
item
PATRONO. COLONIAE. BENEVENTANE

Colonia XLIIII. Firmum

Haec eodem anno quo Castrum, Velleio auctore, initio primi belli Punici, deductà colonia est. De qua Liuius libro XXVII. & vetus haec inscriptio meminerunt

T. APPATIO. T. F. VEL. ALFINIO
PATRONO. COLONIAE

Colonia XLV. Castrum Nouum

Florus ex Liuio in epitoma libri XI. *Coloniae deductae sunt Castrum, Sena, Hadria.* Hoc autem factum est anno vrbis CDLXV. Paterculus libro I. longe post

deductam scribit: ait enim. *Initio primi belli Punci Firmũ & Castrũ colonis occupata.* Is annus vrbis fuit CDXXCIX. Liuius libro xxxvj. *Senatus decreuit vacationem rei naualis non esse colonis maritimis. Ostia, Fregenae, Castrum nouum, Pyrgi.* Vellei vt approbem sententiam potius quã Liuij, facit quod Tusci nondum victi erant, vt in his coloniae adhuc deducerentur

Colonia XLVI. Aesernia

Velleius libro I. *Initio primi belli Punici Firmum & Castrum colonis occupata, & post annum Aesernia.* ergo anno vrbis CDXCj. Florus ex Liuio libro XVI. *Colonia Aesernia deducta est.* Frõtinus de coloniis. *Aesernia colonia deducta lege Iulia. Iter populo debetur pedum X. ager eius limitibus Augusteis est adsignatus.* Florus in epitoma libri LXXII *Aesernia, & Alba coloniae ab Italicis obsessae sunt.* Idem libro LXXIII. *Aesernia colonia cum M. Marcello in potestatem Samnitiũ venit.* De eadem Liuius libro XXVII

Colonia XLVII. *Alsium*

Paterculus libro I. *post XXII. annos Aesulũ, & Alsiũ colonis occupata sunt.* Liuius libro XXVII. *Colonis maritimis vacatio obseruata non est. Ostiensis, Alsiensis, Antias, Anxuras, Minturnensis, Sinuessanus, & Senensis*

Colonia XLVIII. *Aesulum*

Haec auctore Velleio eodem anno quo Alsium colonia deducta est. fuit is annus vrbis conditae DVII

Colonia XLIX. Fregenae

Florus ex Liuio in epitoma lib. XIX. *Coloniae deductae sunt Fregenae, in agro Sallẽtino Brũdusiũ.* Paterculus lib. I. *Fregenas post bienniũ colonia deducta est.* Liuius lib. XXXVI. *senatus decreuit colonias maritimas vocationem rei naualis non habere. Ostia, Fregenae, Castrum nouum, Pyrgi, &c.*

Colonia L. Brundusium

Paterculus: *Fregenae post biennium, proximoque anno Torquato Semproniogue cos. Brundusium.* Anno vrbis DX. Florus: *Coloniae deductae sunt Fregenae, & in agro Sallentino Brundusium.* De eadem Liuius libris XXVII. & XXIX

Colonia LI. Latina Spoletium

Florus in epitoma libri XX. Vmbris victis, *Spoletium colonia deducta est.* Paterculus lib. I. *Brundusium, & post triennium Spoletium coloniae deductae sunt. Quo anno Floralium ludorum factum est initium.* Liuius libro XXII. *Hannibal interim recto itinere per Vmbriam, vsque ad Spoletiũ venit, inde repulsus, coniectans ex vnius coloniae viribus, quanta moles Romanae vrbis esset.* Et Cicero pro Balbo: *Spoletinus T. Macrinus vnus ex his, quos C. Marius ciuitate donasset, dixit caussam ex colonia Latina, in primis firma & illustri.* & paulo post: *sed quum lege Appuleia coloniae nõ essent deductae, qua lege Saturninus C. Mario tulerat, vt in singulas colonias ternos ciues Romanos facere posset.* De eadem Liuius lib. XXVII. & haec inscriptio meminerunt

M. IVNIVS. M. F. HOR. FLAVOS
PATRONO. COL. L. D. D. D

Colonia LII. Vibo Valentia

Paterculus: *Torquato, Semproniogue cos. Brundusium, & post triennium Spoletium, post que biennium deducta Valentia.* Anno vrbis DXV. Liuius libro XXXV. de eiusdem coloniae restitutione (vt puto loquẽs) ita ait: L. Quinctio, Cn. Domitio cos. anno vrbis DLXVII. *Vibonem colonia deducta est ex S. C. plebisque scito, tria millia & septingenti pedites ierunt, CCC. equites. III. viri deduxerunt eos Q. Naeuius, M. Minucius, M. Fu-*

rius Craſſipes, *quinadena iugera agri data in ſingulos pedites ſunt, duplex equitibus. Bruttiorũ proxime fuerat ager, Bruttij ceperant de Graecis.* Strabo libro VI. *Poſt Coſentiam Hipponium eſt Locrorum aedificium, quod Bruttiis eripuere Romani, & Vibonem Valentiam appellauere*

Colonia *LIII. Latina Placentia*

Q. Aſconius Pedianus in Piſonianam: *In annalibus eorum qui Punicum bellum ſecundum ſcripſerunt, tradi video Placentiam coloniam deductam prid.* Kal. *Ianuarij, Ti. Sempronio Longo, & P.* Cornelio *Scipione patre Africani cos. primo anno eius belli, vrbis DXXXVI. Sex millia hominum noui coloni deducti ſunt, in quibus equites. deducendi fuit cauſſa, vt opponeretur Gallis qui eã partem Italiae tenebant. Deduxerunt III. viri P.* Cornelius *Aſina, P. Papirius, Maſo, &* Cn. *Pompeius, alias* Cn. *Cornelius Scipio.* EAMQVE. COLONIAM. LIII. DEDVCTAM. ESSE. INVENIMVS. *Deducta eſt autem* LATINA. Florus libro XX. in epitoma: *Coloniae. deductae ſunt in agro de Gallis capto Placentia, &* Cremon*a.* Paterculus libro I. *Sub aduentu in Italiã Hannibalis* Cremona *atque Placentia deductae coloniae.* Polybius libro III. ſic ſcribit: *P. Scipione. Ti. Sẽpronio cos.* Cre*monam tranſpadum, & Placentiam citra Padum deduxere* C. *Lutatius vir conſularis, aliique duo praetorij III. viri, quos Boij fugarunt, & Mutinam compulere. deducta ſunt ſex millia ciuium, intra trigeſimum diem adeſſe iuſſa.* Plut. in Hannibale: *Romani Placentiam* Cremonamque colonos *deduxere.* Plinius libro III. cap. xv. *In octaua regione Italiae, coloniae Parma & Placentia.* De eadem Liuius lib. xxxi. & Tacit' lib. xiix. mẽtionẽ faciũt. Hãc Cicero in Piſonẽ municipiũ, & Feſtus municipiũ ſui iuris vocãt,

Colonia LIIII. Latina Cremona

Haec eodem anno quo Placentia Polybio, Liuio, Velleio, & Plutarcho auctoribus deducta est. De qua sic scribit Cornelius Tacitus libro XIX. *Hic exitus Cremonam habuit anno CCXXCVI. a primordio sui. Cōdita erat Ti. Sempronio, & P. Cornelio cos. ingruente in Italiā Hannibale, propugnaculum aduersus Gallos Transpadum agentes, & si qua alia vis per alpes irrueret. Igitur numero colonorum, oportunitate fluminum, vbere agri annexu, connubiisque gentium adoleuit, floruitque; bellis externis intacta, ciuilibus infelix.* Liuius libro XXXI. *Galli Placentiam inuaserant, & direpta vrbe traiecto Pado ad Cremonam diripiendam pergunt. vicinae vrbis audita clades, spacium colonis dedit ad claudendas portas. Duarum coloniarum alteram captam, alteram oppugnari.* Idem libro XXXIII. *Cremonensium, & Placentinorum colonorum turba, qui pileati sequebantur Cornelium Cethegum consulem triumphātē de Gallis Insubribus: &* Coenomaneis. Et lib. XXXVII. *Cremona & Placentia colonis auctae.* Plinius libro III. cap. XIX. *In mediterraneo regionis X. coloniae Cremona, Brixia* Coenomanorū *agro, Venetorū Ateste.* Ptolemaeus libro III. c. I. *Coenomanorum qui sub Venetia sunt, ciuitates* Cremona *colonia*

Colonia LV. *Puteoli ciuium Romanorum*

Liuius libro XXXIIII. P. Africano maiore II. & Ti. Sempronio cos. anno DLX. *coloniae ciuium Romanorum deductae sunt Puteolos: Vulturnum, Linternum. Triceni homines in singulas.* Paterculus libro I. *Eodem temporū tractu, quanquā apud quosdā ambigitur, Puteolos, Salernūque, atque Buxentū missi coloni.* Rursum Liuius lib. XXXIIII. *Puteolos, Salernumque, & Buxentum adscripti*

coloni;qui nomina dederãt,quum ob id se pro ciuibus Romanis ferrent,senatus iudicauit,nõ esse eos ciues Romanos. Frõtinus:*Puteoli colonia Augusta,Augustus deduxit,iter vno latere populo debetur* P.XXX. *Ager eius in iugeribus veteranis,& tribunis legionariis est adsignatus.* Festus Puteolos vnam ex his praefecturis aliquando fuisse dicit, in quas praefecti populi Romani suffragiis creati mittebantur. Tacitus libro XIIII. *Vetus oppidum Puteoli ius coloniae,& cognomẽtum a Nerone adipiscitur.* Strabo lib. V. *Puteoli Cumanorum emporium bello Hannibalis a Romanis incolis auctum nomen accepit a puteis vel a putore,antea Dicaearchia dicebatur.* Huius coloniae haec vetusta epigrammata meminerunt

AB.COLONIA.DEDVCTA. ANNO.XC
N.FVFIDIO.N.F.M.PVLLIO.DVO.VIR
P. RVTILIO. CN. MALLIO. COS
OPERVM. LEX. II

item

AEDIL. COLON. PVTEOLANORVM

item

DEO. MAGNO. GENIO. COLONIAE
PVTEOLANORVM

Colonia LVI. *Salernum ciuium Romanorum*

Liuius libro XXXIIII. P. Cornelio Scipione Africano II. Ti. Sempronio Longo cos. anno DLX. *Coloniae ciuium Romanorum deductae sunt Puteolos, Vulturnum, Liternum triceni homines in singulas. Item Salernum, Buxentumque coloniae ciuium Romanorum deductae sunt. deduxere* III. *viri Ti. Sempronius Longus,qui tum cos.erat,M. Seruilius,C. Minucius Thermus.ager diuisus est,qui Campanorum fuerat.* Eadem Paterculus lib. I. Strabo libro V.

Romani Salernum custodiae gratia munierunt. De ea & Appianus libro I.bellorum ciuilium

Colonia LVII.*Buxentum C.R*

Eodem anno quo Puteolos Salernumque, & Buxẽtum colonia deducta,vt Liuius & Paterculus tradunt. De eadem Liuius libro XXXIX. Sp. Postumio Albino, Q. Marcio Philippo cos.anno vrbis DLXVIII. *Triũuiri ad colonos scribendos Sipontum mari supero, Buxentum infero desertas colonias ab T. Maenio Pr. Vrbis creati sunt L. Scribonius, M. Tuccius, Cn. Baebius Tamphilus*

Colonia LVIII.*Vulturnum* C.R

Haec cum tribus suprascriptis colonia deducta est. De qua Frontinus sic scribit: *Vulturnum muro ducta colonia, iussu imp. Caesaris est deducta, iter populo debetur pedum* XX.*ager eius in nominibus Villarum, & possessorum est adsignatus.* Varro libro IIII.de lingua Latina: *Nam & colonia nostra Vulturnum, & deus Tiberinus.* Haec colonia inter eas praefecturas a Festo refertur, in quas praefecti a populo Romano creati mittebantur

Colonia LIX.*Linternum* C.R

Et haec cum Vulturno & tribus reliquis,eodem anno colonia facta.De qua ita scribit Frontinus: *Linternum muro ductum, colonia ab Augusto deducta, iter Populo debetur P.*CXX. *Ager eius in iugeribus Veteranis est adsignatus.* Haec eodem iure praefectura aliquando fuisse a Festo refertur,quo Vulturnum

Colonia LX. *Sipontum* C.R

Liuius libro XXXIIII.Scipione Africano II.& Sempronio Longo cos. *Sipontum, in agrum qui Hirpino-*

rum fuerat, coloniam ciuium Romanorum III. viri D. Iunius Brutus, M. Baebius Tamphilus, & M. Heluius deduxerunt. Haec eodem Liuio auctore, deserta colonia cum Buxento restituta est

Colonia LXI. Tempsa C. R

Liuius: Eodem anno quo Sipontum, Tempsam item & Crotonem ciuium Romanorum coloniae deductae sunt. Tēpsanus ager de Bruttiis captus erat. Bruttij Graecos expulerant. Tempsam L. Cornelius Merula & C. Salonius deduxerunt

Colonia LXII. Croton. C. R

Liuius libro XXXIIII. Africano II. & Longo cos. anno D L X. *Tempsam & Crotonem ciuium Romanorum coloniae deductae. Crotonem Graeci habebant. III. viri* CN. *Octauius, L. Aemilius Paullus,* C. *Plaetorius* Crotonem *deduxerunt*

Colonia *LXIIII. Pyrgi*

Haec eodem anno colonia deducta est quo superiores, de qua sic scribit libro XXXVI. Liuius: P. Scipione Nasica, M'. Acilio Glabrione cos. *senatus decreuit colonias maritimas vacationem rei nanalis non habere. Ostia, Fregenae,* C*astrum nouum, Pyrgi, Antium, Tarracinae, Minturnae, Sinuessaque*

Colonia *LXIII. Latina Bononia*

Liuius libro XXXVII. M. Fuluio Nobiliore, & CN. Manlio Vulsone cos. anno DLXV. *Ante diem III. Kal. Ianuarias, Bononiam Latinam coloniam, ex* S.C.L. *Valerius Flaccus, M. Atilius Serranus, L. Valerius Tappo III. viri deduxerunt. Tria millia hominum sunt deducta, equitibus*

septuagena iugera, ceteris colonis quinquagena sunt data. Ager captus de Gallis Boiis fuerat: Galli Tuscos expulerãt. Paterculus libro I. CN. *Manlio Vulsone, M. Fuluio Nobiliore cos. Bononia deducta colonia.* Festus Bononiã municipium sui iuris appellat. Plinius libro III. cap. XV. In regione VIII. *quae determinatur Arimino, Pado, Apẽnino; intus coloniae, Bononia Felsina vocitata, quum princeps Etruriae esset, Brixillum, Mutina, Parma, Placentia.* Põponius Mela libro II. cap. II. *Vrbiũ quae procul a mari habitantur, opulentißimae sunt, ad sinistram Patauium Antenoris, Mutina, & Bononia Romanae coloniae*

Colonia LXV. *Pisaurum*

Liuius libro XXXIX. P. Claudio Pulchro, L. Porcio Licino cos. anno DLXX. *coloniae duae, Pollentia in Picenum, Pisaurum in Gallicum agrum deductae sunt: sena iugera in singulos data, diuiserunt agros, colonosque deduxerunt ijdẽ III. viri, Q. Fabius Labeo, M. & Q. Fuluij Flaccus, & Nobilior.* Paterculus libro I. *Quadriennium post Bononiã Pisaurũ ac Potentia coloniae deductae:* Plutarchus in Antonio: *Prodigia ante bellum Actiacum fuere. Pisaurum vrbem non longe ab Hadria, in quam Antonius colonos deduxerat, hiatu terrae absorptum periisse*

Colonia LXVI. *Potentia, alias Pollentia*

Haec eodem anno cum Pisauro colonia deducta est, vt Liuius & Velleius tradunt

Colonia LXVII. *Mutina* C.R

Liuius libro XXXIX. Q. Fabio Labeone, M. Claudio Marcello cos. anno DLXXI. *Mutina & Parma coloniae Romanorum ciuium sunt deductae. Bina millia hominum in agro, qui proxime Boiorum, ante Tuscorum fuerat;*

octogena iugera Parmae, quina Mutinae acceperunt. Deduxerunt III. viri M. Aemilius Lepidus, T. Aebutius Carus, L. Quinctius Crispinus. De hac colonia Polybius libro III. Cicero Philippica VII. Plinius libro III. cap. XV. & Pomponius Mela libro II. cap. II. mentionem faciũt

Colonia LXVIII. Parma C. R

Haec eodem anno quo Mutina colonia facta est, vt paulo ante vidimus

Colonia LXIX. Saturnia C. R

Liuius libro XXXIX. Q. Labeone, & M. Marcello cos. *Saturnia colonia ciuium Romanorum in agrum Caletranum est deducta. deduxerunt III. viri Q. Fabius Labeo, C. Afranius Stellio, Ti. Sempronius Gracchus.* Ptolemaeus libro III. cap. I. *Tuscorum mediterraneae Saturnia colonia.* Hanc coloniam inter eas praefecturas Festus enumerat, in quas praefecti quotannis a praetore vrbis mitti solebant

Colonia LXX. Latina Aquileia

Liuius libro XXXIX. Q. Labeone & M. Marcello cos. *illud agitabant in senatu, vti colonia Aquileiam deduceretur. nec satis constabat, vtrum Latinam an ciuium Romanorum deduci placeret. Postremo Latinam potius coloniã deducendam patres censuerunt. III. viri creati sunt P. Scipio Nasica, C. Flaminius, L. Manlius Acidinus.* Et libro XL. P. Cornelio Cethego, M. Baebio Tãphilo cos. anno vrbis DLXXIII. *Aquileia colonia Latina in agro Gallorum est deducta. Tria milli a peditum quinquagena iugera, centuriones centena, centena quadragena equites acceperunt. III. viri deduxerunt, qui supra.* Velleius: *Interiectoque triẽnio Aquileia, & Grauiscae.* Plinius libro III. cap. XVIII. In X. *regio-*

ne Italiae Venetia, Natiso cum Turro praefluentes Aquileiã coloniam, XII. millia passuum a mari sitam: Carnorum haec regio. Strabo libro V. & Ptolemaeus libro III. cap. I. eius coloniae meminerunt

Colonia LXXI. Grauiscae

Liuius libro XL. P. Cornelio Cethego, M. Baebio Tamphilo cos. *Colonia Grauiscae deducta est in agrũ Etruscum de Tarquiniensibus quondam captum: quina iugera agri data. III. viri deduxerũt C. Calpurnius Piso, P. Claudius Pulcher, & C. Terentius Ister.* Eiusdem meminit Velleius, & Frõtinus sic: *Colonia Grauiscae ab Augusto deduci iussa est, nam ager in absoluto tenebatur: postea imperator Ti. Caesar iugerationis modum seruandi caussa lapidibus immensis reip. loca adsignauit*

Colonia LXXII. *Latina Pisae*

Liuius libro XL. A. Postumio Albino, C. Calpurnio Pisone cos. anno DLXXIIII. *Pisanis agrum pollicentibus, quo Latina colonia deduceretur, gratiae ab senatu actae.* III. *viri creati ad eam rem Q. Fabius Buteo, M. & P. Popillij Laenates.* Ptolemaeus libro III. eius coloniae meminit. Festus Pisas municipium sui iuris fuisse scribit

Colonia LXXIII. *Luca C. R.*

Liuius libro XLI. C. Claudio Pulchro, Ti. Sempronio Gracchó cos. anno vrbis DLXXVII. *Lucam colonia ∞∞ ciuium Romanorũ sunt deducta.* III. *viri deduxerũt P. Aelius, L. Aegilius, Cn. Sicinius Quinquagena & singula iugera & semisses agri in singulos dati sunt. De Ligure captus is ager erat. Etruscorum antequam Ligurum fuerat.* Paterculus. *Et post quadriennium Luca colonia deducta.* Plinius libro III. cap. V. In regione VII. *Primum Etru-*

riae oppidum Luna portu nobile, colonia Luca a mari recedēs. quam Festus municipium sui iuris vocat

Colonia LXXIIII. *Auximum*

Paterculus libro I. *Auximum missi coloni in Picenum ante triennium, quam Cassius censor a Lupercali in Palatiū versus Theatrum facere instituit, cui in demoliendo eximia ciuitatis seueritas, & cos. Caepio restitere.* Fuit is annus vrbis DXCVII. Sex. Iulio Caesare, L. Aurelio Oreste cos. Huius coloniae multae antiquae inscriptiones meminere sic

III. VIR. IN. COL. AVXIM. BIS

Item

M. OPPIO. CAPITONI

PATRONO. COL. AVXIM

Colonia LXXV. *Fabrateria*

Paterculus libro I. *Cassio Longino & Sextio Caluino cos.* (anno vrbis DCXXX.) *Fabrateria colonia deducta est.* Frontinus de Coloniis: *Fabrateria muro ducta. Iter populo non debetur. Ager eius iure ordinario est diuisus*

Colonia LXXVI. *Scylacium*

Paterculus libro I. *Cassio Longino & Sextio Caluino cos.* (anno DCXXX.) *Fabrateria deducta colonia est. Et post annum Scylacium, Mineruium, Tarentum, Neptunia, Carthagoque in Africa prima extra Italiam colonia condita est. De Dertona ambigitur*

Colonia LXXVII. *Mineruium*

Eodem anno quo Scylacium, auctore Velleio, deducta colonia anno vrbis DCXXXI. Q. Caecilio Metello Balearico, T. Quinctio Flaminino cos

Colonia LXXVIII. *Tarentum*

Et haec cum Scylacio & Mineruio colonia, vt tradit Velleius, deducta est. De qua Plutarchus in Gracchis ita scribit: C. *Gracchus tribunus plebis legem promulgauit, vt Tarentum & Capua coloniae deducerentur;* Drusus vero eius collega, vt XII. *fierent, quod senatus probauit.* Tacitus libro XIIII. Nerone IIII. & Cosso Cornelio cos. *Veterani Tarentum, & Antium adscripti. Non enim, vt olim, vniuersae legiones deducebantur cum tribunis & centurionibus, & suis cuiusque ordinis militibus.* Strabo libro VI. *Tarentum* (inquit) *Romanorum colonia*

Colonia LXXIX. *Neptunia*

Cum Scylacio, Mineruio, & Tarento colonia, auctore Velleio, deducta anno vrbis DCXXXI

Colonia LXXX. *Iulia Dertona*

Et haec circa haec tempora, vt tradit Paterculus, colonia facta est; de qua Plinius libro III. cap. V. *Ab altero Apennini latere ad Padum amnem Italiae ditissimum omnia nobilibus oppidis nitet, Liburna, Dertona colonia, Iria. Haec regio ex descriptione Augusti* IX. *est.* Vetus lapis

ORIVNDO ET. ITALIA. IVL. DERTONA

Colonia LXXXI. *Nola*

Anno vrbis DCXXXI. Q. Baleárico & T. Quinctio Flaminino cos. quo C. Gracchus primum tribunatum gessit, XII. vt ait Plutarchus, vel X. vt Appianus, lege Drusi tribuni plebis coloniae factae, in quarum singulas tria millia ciuium deducta, quibus deducendis ipse praeesse noluit, sed alios praefecit. Adiicit Florus ex Liuio in epitoma libri LX. C. *Gracchus tribunus plebis continuato in alterum annũ tribunatu, legibus*

agrariis latis effecit, vt complures coloniae in Italia deducerentur, & vna in solo dirutae Carthaginis, quo idem ipse III. Vir creatus coloniam deduxit. Idem refert Appianus lib. I. bellorum ciuilium. Quae autem fuerint, ab auctoribus non produntur. Ego has fuisse opinor, Scylaciũ, Mineruium, Tarentum, Neptuniam, Dertonam, quas Velleius scribit hoc anno deductas fuisse; item Nolã, Ariciam, Lauinium, Abellinum, Ferentinum, Tarquinios, & extra Italiam Carthaginem. Nam has omnes vrbes paulo post colonias fuisse legimus, nec quando deductae fuerint apparet. Quae quum ante haec tempora factae non sint, reliquum est vt eas hoc anno legibus Sẽpronia, & Liuia deductas dicamus, quarum vna fuit Nola. De qua scribit ex Liuio Florus in epitoma libri LXXXIII. L. *Caesar consul male aduersus Samnites pugnauit. Nola colonia in potestatem Samnitium cum L. Postummio prouenit, qui interemptus est.* Festus Nolam municipium sui iuris fuisse tradit. Frontinus de coloniis: *Nola muro ducta colonia Augusta, Vespasianus Augustus deduxit, iter populo debetur P. CXX. ager eius militibus Sullanis fuerat adsignatus, postea intercisiuis mensuris colonis & familiae est adsignatus.* Plinius libro III. cap. V. *Regio ea a Tiberi prima Italiae seruatur ex descriptione Augusti: intus coloniae Capua, Aquinum, Suessa, Venafrum, Sora, Theanum, Nola.* Antiquus lapis

T. TETTIENVS. T. F. FELIX
PATRON. COL. NOLANAE

Item

L. SICINIO L. F. SER. VALENTI
PATRONO. MVNICIPI. CVRAT
REIP. NOLANORVM S. P. Q. NOLANVS
D. P.

Colonia XXCII. *Aricia* C. R

Florus ex Liuio in epitoma libri LXXX. *Marius Antium, Ariciam, Lauinium colonias deuastauit.* Aricia autem ex antiquo municipio colonia facta fuerat

Colonia XXCIII. *Lauinium*

Haec (vt puto) vna ex XII. coloniis hoc anno deductis fuit, de qua bello Marsico meminit ex Liuio Florus libro LXXX

Colonia XXCIIII. *Abellinum*

Abellinum (inquit Frontinus) *muro ducta colonia lege Sempronia. Iter populo non debetur. ager eius veteranis est adsignatus.* Velleius libro II. de C. Sempronio Graccho loquens; C. *Gracchus tribunatum ingressus longe maiora & acriora repetens, dabat ciuitatem omnibus Italis, extendebat eam paene vsque ad alpes, diuidebat agros, vetabat quemquam ciuem plus quingentis iugeribus habere, noua cōstituebat portoria, nouis coloniis replebat prouincias, iudicia a senatu transferebat ad equites, frumentum dare instituerat.* Ex quibus verbis intelligo Abellinum & reliquas colonias, quas Frontinus lege Sempronia deductas scribit, ex his XII. fuisse, quae hoc anno ab ipso & Druso tribunis plebis deductae sunt

Colonia XXCV. *Ferentinum*

Frontinus in libro de coloniis: *Ferentinensis colonia lege Sempronia est adsignata, sed quod ante limitibus cēturiatis fuerat adsignata, postea deficientibus veteranis iuxta fidē possessionis est recensita, numeris vncialibus termini sunt cōstituti.* Liuius libro XXXIIII. *Nouum ius eo anno a Ferentinatibus temtatum, vt Latini qui in coloniam Romanam nomina dedissent, ciues Romani essent.* Sed hic de populis loquitur, non de hac colonia

Colonia XXCVI. *Tarquinij*

Tarquinij colonia lege Sempronia est adsignata, cuius agri mensuram in trigono, variis locis est contecta. Ita Frontinus de coloniis. Hanc coloniam Cicero pro Caecina municipium appellat

Colonia XXCVII. *Eporedia*

Paterculus libro I. *Narbo Marcius in Gallia M. Porcio, & Q. Marcio cos.* (anno vrbis DCXXXVI.) *deducta colonia est. Post tres & viginti annos in Baciennis Eporedia, Mario VI. Valerioque Flacco cos.* anno vrbis DCLIIII. *Neque facile memoriae mandauerim, quae, nisi militaris, colonia post hoc tempus deducta sit.* Plinius libro III. cap. XVII. In regione XI. Transpadana *Augusta praetoria iuxta geminas Alpium fauces Graias atque Poeninas: his Poenos, Graiis Herculem transisse memorant. Oppidum Eporedia sibyllinis libris a populo Romano condi iussum. Eporedicas Galli bonorum equorum domitores vocant*

Colonia XXCVIII. *Alba Pompeia*

Anno ab vrbe condita DCLXIIII. L. Iulio Caesare, P. Rutilio cos. qui primus belli Marsici fuit, quum lege Iulia Latinis, Tuscis, & Vmbris primum ipso anno, deinde anno sequenti Cn. Pompeio Strabone, & L. Porcio Catone cos. Gallis cispadanis ciuitas data fuisset, Transpadani indignati eorum rationem in iure ciuitatis Romanae habitam non fuisse, tumultuari coeperunt. Quibus tumultibus sedandis a senatu cura data est Pompeio consuli. Is Gallis quidem cispadanis

danis ciuitate donata, vt Trāſpadanos quietaret, eos iure Latij honorauit, aliquotque tam citra, quam vltra Padum colonias deduxit. Citra Padum quidem colonias Romanas, vltra vero Latinas eas fecit. In his quae cis Padum fuerunt, Alba Pompeia vt opinor colonia fuit ab ipſo vocata, vt Laus Pompeia vls Padum. Neque enim vllus praeterea Pompeius in hiſce regionibus quid geſsiſſe legitur. An colonias vero cis Padum deduxerit, vt veriſimile, ita obſcurum eſt

Colonia XXCIX. *Auguſta Verona*

Pedianus in Piſonianam ita ſcribit, vbi de Placentia loquitur: *Neque illud dici poteſt, ſic eam coloniam eſſe deductam, quemadmodum poſt plures aetates* Cn. *Pōpeij magni Tranſpadanas colonias deduxerat. Pompeius enim non nouis colonis eas conſtituit, ſed veteribus incolis manentibus ius dedit Latij, vt poſſent habere ius, quod caeterae Latinae coloniae, ideſt vt gerendi magiſtratus gratia ciuitatem Romanam adipiſcerentur. Porro duo genera earum coloniarum quae a populo Romano deductae ſunt, fuerunt * itaque aliae Latinorum eſſent * de ſe autem &c.* Hic locus mutilus eſt vt apparet, quem ego ſic reſtituerem: *vt aliae ciuium Romanorum, aliae Latinorū eſſent.* Ex his Pediani verbis illud, quod dixi, colligimus, deductis aliquot coloniis, ipſum Tranſpadanis ius Latij ciuitati Romanae proximum dediſſe, poſtquam ciuitas reliquis Italicis populis (quos enumeraui) data eſſet a ſuperioribus conſulibus Iulio & Rutilio. Porro autem inter Trāſpadanas Latinas colonias a Pompeio deductas fuiſſe opinor (nullus enim de his aperte quod ſciam ſcriptor tradit) Veronam & Ateſte Venetorum, Brixiā, & Comū Coenomanorū, Laudem Pōpei Inſubrū. Nā Ve-

neti, quamquam eos nunquam legamus a Romanis victos, vel subactos, aut triumphatos (ex quo enim in amicitiam & foedus Romanum, bello Gallico Cisalpino, auctore Strabone, venerunt, diu in populi Rom. amicitia libere egere) postea tamen in consuetudinem parendi, Romanis cleměter prouocantibus, & ipsi venerũt, omnibus praesertim circũ finitimis nationibus & gẽtibus, vt Insubribus, Caenomanis, Carnis, Iapudibus, Istris, & Boiis multis proeliis bello superatis, ac in ditionem populi Romani redactis. De his coloniis Transpadanis meminit Tranquillus in Caesare, vbi eas colonias Latinas vocat sic: *Decedens ergo ante tempus colonias Latinas de petenda ciuitate agitantes adiit. Et ad audendum aliquid concitasset, nisi consules conscriptas in Ciliciam legiones paulisper ob id ipsum retinuissent.* Veronam vero vnam ex his colonis Latinis Transpadanis a Pompeio Strabone deductis fuisse refert incertus auctor in Panegyrico ad Constantinum Imperatorẽ sic: *Pugnacissimo praefecto; vt quam coloniam Cn. Pompeius aliquando deduxerat, Pompeianus euerteret, o miserabilem Veronensium calamitatem.* &c. Tacitus libro XIX. *Quaesitum inde quae sedes bello legeretur, Verona potior visa patẽtibus circum campis ad pugnam equestrem, qua praeualebant: simul coloniam copijs validam auferre Vitellio in rem famamque videbatur.* Antiqua haec inscriptio Veronae eam coloniam Augustam vocat ita

COLONIA AVGVSTA. VERONA, NOVA. GALLIENIANA · VALERIANO. II. ET. LVCILLO COSS. MVRI. VERONENSIVM. FABRICATI EX. DIE. III. NONARVM. APRILIVM. DEDICATI. PRID. NON. DECEMBRIS ;. IVBENTE

SANCTISSIMO . GALLIENO . AVGVSTO . N . INSISTENTE . AVRELIO . MARCELLINO . V . P DVC. DVC . CVRANTE . IVLIO . MARCELLINO

Deducta igitur fuit Latina colonia Verona cum reliquis Transpadanis Cn. Pōpeio Strabone & M. Porcio Catone cos. anno vrbis cōditae DCLXV. Cui postea, & reliquis coloniis Transpa danis C. Caesar dictator creatus ciuitatem Romanam donauit. Non piguit autem in patriae descriptione diutius immorari

Colonia XC. *Ateste Venetorum*

Haec proculdubio vna ex Trāspadanis coloniis fuit a Cn. Pompeio cum Verona & reliquis deducta, de qua scribit Plinius libro III. cap. XIX. *In mediterraneo regionis x. coloniae Cremona, Brixia Coenomanorum agro, Venetorum autem Ateste*

Colonia XCI. *Brixia Coenomanorum*

Haec & ipsa ab eodem Cn. Pompeio Strabone Latina colonia deducta est, atque postea cum reliquis coloniis Transpadanis a C. Caesare dictatore ciuitate donata. De cuius magistratibus Quaestore, Aedili, IIII. Viris iuri dicundo, IIII. Viris quinquennalibus, VI. Viris augustalibus multa mentio est in antiquis eius vrbis epigrammatibus, haud multo tempore ante effossis

Colonia XCII. *Comum, alias Nouocomum*

Strabo libro V. *Comum mediocris colonia erat, sed Pompeius Strabo Magni pater colonos restituit; eam Rheti vastauerant. C. Scipio tria millia hominum addidit, Caesar quinque millia, ex quibus quingenti Graeci ciuitate donati. Hi Nouum Comum vocauere.* Appianus lib. II. Bellorum ciuilium, *Caesar Nouumcomum condidit in Alpibus, & qui illic magistratum gessissent, ciues Romanos esse voluit*

Colonia XCIII. *Laus Pompeia*

Huius coloniae,quamquam nullus quod sciam vetustus auctor mentionem faciat, proculdubio tamen a Cn.Strabone Latina colonia & ipsa transpadum deducta est,a quo & cognomen accepit

Colonia XCIV. *Arretium*

Haec colonia ante Ciceronis tempora, & forte a Sulla militaris deducta fuit, de qua idem Cicero pro L.Muraena sic scribit: *Catilinam circunfluente colonorum Arretinorum & Fesulanorum exercitu alacrem incedere.* L.Florus libro LXXVII. *L. Sulla ciuitatis statum ordinauit: exinde colonias deduxit.* Frontinus: *Arretium muro ducta colonia lege* III. *Virali. iter populo non debetur,ager eius limitibus est adsignatus.* Et alibi. *Colonia Arretina lege Augusta censita limitibus Gracchanis, qui recturas maritimas & montanas spectabant, postea per cardines decimano & duodecimano est adsignata, & numerus centuriarum manet.* &c. Haec colonia in veteri inscriptione municipium dicitur sic

L.AVSIMVS.L.F.PVB.FARRIANVS
C. C. MVNICIP. ARRETIN

Colonia XCV. *Fesulae*

Et haec(vt existimo)a L. Sulla dictatore colonia deducta est,de qua Cicero pro Muraena meminit. Quãdoquidem ex Liuio Florus eum in cõsulatu colonias deduxisse scribit

Colonia XCVI. *Bouilla*

Bouilla lege Sullana est circundatum,iter populo non debetur,agrũ eius ex occupatione milites veterani tenuerũt in sortẽ. Frõtinus. HãcCiceroPhilip.II. appellat municipiũ

Colonia XCVI. *Sueſſula*

Oppidum muro ductum, lege Sullana eſt deducta, iter populo non debetur, ager eius veteranis militibus Sullanis in iugeribus eſt adſignatus. Frontinus. Haec vetus praefectura, & municipium ſuffragij iure fuit

Colonia XCII. *Pompei*

De hac colonia Cicero pro Sulla ſic mentionem facit: *Diſiunxit Pompeianos a colonis, vt hoc diſsidio ac diſſenſione facta, oppidum in ſua poteſtate eſſet, & Pompeianos haberet; quum ob hoc illa colonia deducta ſit, & quum commoda colonorum a fortunis Pompeianorum P.R. fortuna diuiſerit, ita carus vtriſque eſt.* Has autem quinque colonias a Sulla deductas fuiſſe opinor, quod is multas colonias militares feciſſe tradatur, atque hae ante Ciceronis aetatem iam coloniae factae fuerint. Florus libro LXXVII. *L. Sulla cos. colonias deduxit.* Et lib. XXCIX. *Sulla Nolam in Samnio recepit.* XLVII. *legiones in agros captos deduxit, & eos iis diuiſit.* Multiſque municipiis, vt tradit Cicero pro Caecina, ciuitatem ademit

Colonia XCIIX. *Capua Iulia Felix*

Paterculus: *Caeſar in conſulatu* (is eum geſsit anno vrbis DCXCV. cum M. Bibulo) *legem tulit, vt ager Campanus plebei diuideretur, ſuaſore legis Pompeio. Ita circiter* XX. *millia ciuium eo deducta, & ius his reſtitutum poſt annos circiter* CLII. *quam bello Punico a Romanis Capua in formā praefecturae redacta erat.* Frontinus de coloniis: *Capua muro ducta colonia Iulia Felix iuſſu Imp. Caeſaris a* XX. *viris eſt deducta. Iter populo debetur P.C. Ager eius lege Sullana fuerat adſignatus, poſtea Caeſar Auguſtus in iugeribus militi pro merito diuidi iuſsit. Calatia oppidum muro ducta, iter populo debetur P.* LX. *Coloniae Capuenſi cum territorio ſuo*

a Sulla Felice adiudicata olim ob hostium pugnam. Cicero in Rullum II. *Neque te P. Rulle omina illa M. Bruti atque auspicia a simili furore deterrent; nam & ipse qui deduxit, & qui magistratum Capuae ceperunt, & qui aliquam partẽ illius deductionis, honoris, muneris attigerunt, omnes acerbissimas impiorum poenas pertulerunt*: idem: *Quum venissem Capuam coloniam deductam L. Considio, & Sex. Saltio, quemadmodum ipsi loquebãtur, praetoribus, nam quum ceteris in coloniis duumuiri appellentur, hi se praetores appellari volebant.* Et paulo post: *Huc isti decemuiri quum numerum colonorum ex lege Rulli deduxerunt, centum decuriones, decem augures, sex pontifices constituerunt: quos illorum animos, quos impetus, quam ferociam esse putatis?* Idem Philippica II. *Consuluisti me per litteras de Capua tu quidẽ, sed idem de Casilino respondissem, posses ne vbi colonia esset, eo coloniam nouam inde ducere? negaui in ea coloniam quae esset auspicato deductam, dum esset incolumis, coloniam nouã iure deduci, colonos nouos adscribi posse rescripsi.* Plin. lib. III. cap. V. *Regio ea a Tiberi prima Italiae seruatur ex descriptione Augusti. Intus coloniae Capua, a Capi dicta, Aquinum,* &c.

Colonia Bouianum Vetus

Et haec a Caesare (vt puto) iam dictatore deducta est (nullus enim deinceps ita in eis digerendis temporis ordo accuratus seruari poterit) De qua sic scribit Frõtinus: *Bouianum oppidum lege Iulia milites deduxerunt sine colonis, iter populo amplius non debetur quam P. X. Ager eius per centurias & scamna est adsignatus.* Plinius libro III. cap. XII. In regione IIII. Italiae *Samnitium, quos Sabellos, & Graeci Saunitas dixere, colonia Bouianum Vetus, & alterum cognomine Vndecumanorum*

Colonia Veij

Veij colonia priusquam oppugnaretur. Ager eius militibus est adsignatus ex lege Iulia. Postea deficientibus his ad Vrbanam ciuitatem adsociandos censuerat diuus Augustus: nam variis temporibus, & a diuis Imperatoribus agri sunt adsignati. Frontinus in libro de coloniis

Colonia Aufidena

Aufidena muro ducta colonia. iter populo debetur P. X. milites eam lege Iulia sine colonis deduxerunt

Colonia Casilinum

Cicero Philippica II. in M. Antonium: *Deduxisti coloniam Casilinum, quod Caesar ante deduxerat, omni auspiciorum iure turbato, Casilinum coloniam deduxisti, quo erat paucis annis ante deducta, vt vexillum videres, & aratrũ circunduceres, cuius quidem nomine portam Capuae paene perstrinxisti, vt florentis coloniae territorium minueretur.* Haec auctore Festo vetus praefectura fuit

Colonia Calatia

Et haec a C. Caesare deducta fuit, vt ex his Velleij verbis intelligitur libro II. Vbi de Augusto loquitur sic: *Primumq; a Calatia, mox Casilino veteranos exciuit paternos, quorum exemplum sequuti alij breui in formam iusti coiere exercitus*

Colonia Lanuuium

Lanuuiũ colonia ex municipio vetere facta est a C. Caesare dictatore, vt tradit Frontinus sic: *Lanuuium muro ductum, colonia deducta a diuo Iulio. Ager eius in limitibus Augusteis pro parte est adsignatus militibus veteranis, & pro parte virginum Vestalium lege Augustana fuit adsignatus. Sed postea Imp. Hadrianus colonis suis agrũ adsignari iussit*

Colonia Forum Iuli

Haec (vt existimo) a Caesare etiam deducta fuit, quod nomen ipsum declarat, de qua Ptolemaeus lib. III.cap. I .sic meminit; *Carnorum mediterraneae coloniae, Forum Iulij*, &c.

Colonia Iulia Hispella

Hanc quoque a Caesare deductam nomen ipsum indicat. Cuius vetus haec inscriptio meminit

C.ALFIVS.C . F . LEM . RVFVS
II.VIR.QVIN.COL.IVL. HISPELL

Haec etiam municipium dicitur, vt hic

GENIO. MVNICIPI. HISPEL.SACR

Colonia Pola, alias Pietas Iulia

Et hanc ex nomine a Caesare deductam opinor: de qua sic scribit Plinius libro tertio, cap. XIX. *In decima regione oppida Istriae ciuium Romanorum Aegida, Parentium, colonia Pola, quae nunc Pietas Iulia, quondam a Colchis cōdita; abest a Tergeste centum millia passuum: mox oppidum Nesactium.* Hae autem sunt omnes coloniae militares, quas a Caesare dictatore deductas, vel inuenerim, vel coniectura consequi potuerim

Colonia Aquinum

Nunc eas colonias adiiciam, quas a triūuiris R.P.C. Lepido, Antonio, & Caesare deductas fuisse inuenerim. Quarum prima ordine alphabetico est Aquinū, de qua ita scribit Frontinus: *Aquinum muro ducta colonia, lege triumuirali deducta, iter populo debetur p.* XXC. *Ager eius perennis militibus est adsignatus* . Plinius libro tertio, cap.quinto. *In regione prima Italiae coloniae Capua, Aquinum, Suessa, &c.* Tacitus libro decimoseptimo, sub Othone, *sepositus per eos dies Cornelius Dolabella in coloniam Aquinatem.* Haec colonia municipium

vocatur a Cicerone in oratione pro Plancio. Nā ante coloniam a triumuiris deductam, municipium lege (vt opinor) Iulia factum fuerat

Colonia Iunonia Falisca Etruscorum

Frontinus: *Colonia Iunonia, quae appellatur Falisca, a triumuiris est adsignata, & modus ingerationis est datus, in qua limites intercisiui sunt, directi lege agraria.* Plinius libro III. cap. V. in regione VII. Tuscia, *intus coloniae Falisca Argis orta, vt auctor est Cato, quae cognominatur Etruscorum, Lucus Feroniae, &cet.*

Colonia Florentia

Frontinus: *Florentina colonia deducta a triumuiris, adsignata lege Iulia centuriis* Caesariana *iugera* CC. *per cardines, & decumanos.* Huius coloniae meminit Tacitus

Colonia Foedaturae

Colonia Foedaturae, ea lege qua ager Florentinus, in centuriis singulis iugera CC. termini lapidei, alij sextales, alij molares. Frontinus

Colonia Formiae

Frontinus: *Formias oppidum triumuiri sine colonis deduxerunt. Iter populo non debetur. Ager eius in absoluto resedit, pro parte in lacineis est adsignatus. Finitur terminis siliceis, & Tiburtinis.* Haec ante vetus municipium, & praefectura fuit

Colonia Telesia

Telesia muro ducta colonia, a triumuiris deducta. Iter populo debetur P. triginta. Ager eius limitibus Augusteis in nominibus est adsignatus. Frontinus

Colonia Tuder Fida

Tuder Fida colonia ea lege, qua & ager Florentinus in cēturiis singulis iugera CC. *Termini lapidei, alias saxei, alias molares.* Frontinus. Et vetus lapis

IMPERIVM
PRO. SALVTE. COLONIAE
ET·ORDINIS.DECVRIONVM
ET. POPVLI. TVDERTIS

Colonia Venafrum

Frontinus:*Venafrum*(inquit)*oppidum triumuiri deduxerunt sine colonis . iter populo debetur p.xx. Ager eius in lacineis limitibus intercisiuis est adsignatus,sed summa mõtium iure templi deae ab Augusto sunt concessa.* Plinius libro III.cap.v. In regione prima Italiae , *intus coloniae , Capua, Aquinum, Suessa, Venafrum, Sora, &c.* Venafrũ vero vna ex his antiquis praefecturis a Festo fuisse refertur,in quas praefectos quotannis praetor mittere solebat

Colonia Volaterrae

Volaterrae colonia lege III. *virali est,adsignata in centurias singulas iugera ducenta,decimanis cardinibus est adsignata,quam omnes veterani,in portionibus diuisam pro parte habuerunt.* Frontinus

Colonia Vlubra

Vlubra oppidum a III. *viris erat deductum,postea a Druso Caesare extructũ,ager eius in omnibus est adsignatus: iter populo non debetur.* Frontinus

Colonia Rhegium

Nunc colonias quas Augustus Caesar deduxit exponam,quarum forte prima fuit Rhegium, de qua Strabo libro v. sic scribit:*Caesar Augustus fugato ex Sicilia Sex. Pompeio, quum desertam vrbem Rhegium reperiisset , permultos ex classe eius ibidem fecit colonos.* Haec in vetusta hac inscriptione municipium appellatur

TI.EFRVENVS.TI.F.SABINVS.TESTAMENTO
LEGAVIT. MVNICIPIBVS. RHEGINIS

Colonia Acerrae

Acerrae muro ducta colonia, diuus Augustus deduci iussit. iter populo debetur P. LXXX. *Ager eius in iugeribus est adsignatus.* Frontinus Haec colonia vetus municipiũ, & praefectura fuit •

Colonia Alatrum

Alatrum muro ducta colonia. Augustus deduxit. iter populo non debetur. ager eius per centurias & strigas est adsignatus. Frontinus. Haec etiam municipium in antiquis inscriptionibus appellatur sic

C. IVLIO.AVG.L.HELENO.EX.DECRETO
DECVR. MVNICIPI. ALETRINATIS. ET
POLLICITATIONE.SEVIR.ET.MVNICIPVM
ET. INCOL. OB. MERITA. EIVS

Colonia Atella

Frontinus: *Atella muro ducta colonia, deducta ab Augusto. Iter populo debetur* P. CXX. *Ager eius in iugeribus est adsignatus.* Atella vetus ante tum municipium, tum praefectura fuit

Colonia Augusta Taurinorum

Hanc cum Augusta praetoria Salassorum ab Augusto Caesare deductam existimo, quando ipse, auctore Strabone, egregia contra Salassos victoria potitus eorum prope nomen deleuerit. De quibus sic libro III. cap. XVII. scribit Plinius In Transpadana regione XI. *coloniae ab alpium radicibus Augusta Taurinorum antiqua Ligurum stirpe, inde nauigabili Pado, dein Salassorũ Augusta praetoria, iuxta geminas alpiũ fauces, Graias atque Poeninas*

Colonia Augusta Praetoria Salassorum

De hac praeter Plinium meminit Ptolemaeus libro III. cap. I. sic: *Salassorum qui sub Insubribus sunt ciuitates, Augusta praetoria colonia*

Colonia Bouianum Vndecumanorum

Huc vndecimam legionem post bella ciuilia ab Augusto deductam coloniam fuisse innuere videtur Plinius libro III. cap. III.

Colonia Copiae, alias Thurij

Strabo libro VI. *Thurios Tarentini euertere, Romani colonos paucos deduxere, Copiasque coloniam appellauerunt.* Hanc ab Augusto deductam opinor, post bellum Siculum

Colonia Cortona

Dionysius qui sub Augusto vixit: *Croton colonia Romanorum, Cortona nuper appellata est.* Haec in Tuscia erat

Colonia Cumae

Cumae muro ducta colonia, ab Augusto deducta, iter populo debetur pedes LXXV. Ager eius in iugeribus veteranis pro merito est adsignatus iussu Claudi Caesaris. Frontinus. Vetus aliquando municipium, aliquando praefectura haec colonia fuit Festo & Liuio auctoribus

Colonia Fanum Fortunae, alias Iulia Fanestris

Hanc ab Augusto deductam nomen declarat, quando is Tranquillo auctore, duodetriginta colonias deduxerit. Plinius libro III. cap. XIIII: *In regione sexta colonia Fanum Fortunae, Pisaurum.* Pomponius Mela libro II. cap. II. *A Pado ad Anconam, transitur Rauennam, Ariminum, Pisaurum, Fanestris colonia, flumen Metaurus, atque Aesis.* Vetus lapis

L. OPPIVS. SEX. F. L. N. BARBATVS
PROC. COL. FAN
item
II. VIR. Q. Q. CORP. DENDROPHOROR
COLON. FANESTRIS. D. D

item

Q. DIVINIVS. Q. F. APPIO
TABVLARIVS.CORPOR.DENDROPHOR
COL. IVL. FANESTRIS

Colonia Nuceria

Nuceria Constantina muro ducta colonia : deducta iussu imp. Augusti, iter populo debetur P.LX. Ager eius limitibus Iulianis lege Augustana militibus est adsignatus, & alibi in absoluto resedit. Liuius libro XXVII. *Nucerini quaerentes vbi habitarent Nuceria deleta, Atellam, quia id maluerant, Atellanis Calatiam migrare iussis, transducti M. Marcello, & M. Laeuino cos.* Ptolemaeus libro III.ca.I. *Vmbrorum qui sunt supra Tuscos Nuceria colonia, postea Picentinorum Nuceria colonia*

Colonia Orientium

Orientiũ colonia lege Augusti censita est limitibus Gracchanis, qui recturas maritimas & montanas spectant, postea per cardines decumanos & duodecumanos adsignata est. Frontinus

Colonia Priuernum

Priuernum oppidum muro ductum coloniam militibus deduxit imp. Caesar sine colonis. Iter populo debetur P. XXX Ager eius pro parte cultus iugeribus est adsignatus. Ceterum in lacineis vel in absoluto remansit. Frontinus. Priuernum vetus municipiũ & praefectura ante fuit, auctore Festo

Colonia Rauenna

Strabo libro V. *Ariminum Vmbrorum colonia, vt Rauenna, sed vtraque Romanos habet inquilinos,* Haec ab Augusto instituta est, quum classem in eius portu instruxit, quae Hadriatico sinu tuendo excubaret.

Colonia Tergeste

Haec,vt ex hac antiqua Tergeſtina inſcriptione liquet,IMP.CAESAR.COS.DESIG·TERT.III.VIR. R.P.C.ITER.MVRVM.TVRRESQVE.FECIT ab Auguſto deducta eſt.De quà Plinius li.III.ca.XVIII. In x. regione Italiae ; *Tergeſtinus ſinus,colonia Tergeſte* XXXIII. *mille paſſuum ab Aquileia.* Ptolemaeus libro III. cap.I. *Istriae post flexum intimi Hadriatici ſinus,Tergeſte colonia*

Colonia Theanum Sidicinum

Frontinus:*Theanum,quod & Sidicinum,colonia deducta a Caeſare Auguſto.iter populo debetur* P.XXCV. *Ager eius limitibus metricis omnibus eſt adſignatus.* Plinius libro III. cap. v. In regione prima Italiae, *coloniae Capua, Aquinum,Sueſſa,Venafrum,Sora,Theanum Sidicinum , & Nola.* Hae autem ſunt coloniae quas pro cõſtanti Auguſtum Caeſarem deduxiſſe inueni. Sequuntur hae tres praeterea coloniae a Nerone Claudio fratre , & Druſo Caeſare filio Tiberij imperatoris factae , de quibus ſcribit Frontinus

Colonia Atina

Atina muro ducta colonia;deduxit Nero Claudius.*iter populo nõ debetur. Ager eius pro parte in lacineis,& strigis eſt adſignatus.* Frontinus

Colonia Anagnia

Haec ex municipio a Druſo Caeſare deducta colonia eſt.De qua ita ſcribit Frõtinus: *Anagnia muro ducta colonia Druſi Caeſaris:populus dederat,iter populo non debetur,ager eius per strigas eſt adſignatus.* Haec colonia municipium vetus,& praefectura ante fuerat

Colonia Calagna

Calagna muro ducta colonia iussu Drusi Caesaris populus deduxit. iter populo non debetur. ager eius Veteranis est adsignatus. Frontinus de coloniis

Coloniae incerto tempore deductae

Colonia Abella

Abella municipium coloniae, vel familiae imp. Caesaris Vespasiani iussu acceperunt, postea in lacineis ager eius in iugeribus militi est adsignatus, iter populo debetur

Colonia Aesis

Huius coloniae non nisi in vetustis his epigrãmatibus mentionem extare dedici sic

PATRONO. COL . AESIS
item
PATRONO . COL . AVXIM
ET . COL . AESIS
ET . MVNIC . NVMANAT
item
PLEBS . COLON . AESIS

Colonia Ancon, alias Ancona

Plinius libro III. cap. XIII. Quarta regione Piceni *Numana a Siculis condita. Ab eisdem colonia Ancon apposita promontorio Cumero in ipso flectentis se orae cubito.* Vetus inscriptio

DECVRIONES . ET . PLEBS
COLONIAE ANCONITANORVM

Colonia Apulesium

Huius coloniae tantum vetus hic lapis meminit

P. AELIO.P. F. PAPIR.MARCELLO
PATRONO. ET.DECVRIONI
COLONIAE. APVLESIVM

Colonia Asculum

Plinius libro III.cap.XIII. In quinta regione Piceni *Cupra oppidum, castellum Firmanorum, & supra id colonia Asculum Piceni nobilissima.* Asculum Cicero pro Sulla municipium vocat. Vetus epigramma

DECVRIONES. ET. PLEBS
COLONIAE.ASCVLANORVM

Colonia Asta

Ptolemaeus libro III.cap.I. *In Liguria Asta colonia*

Colonia Brixillum

Plinius libro III.cap.XV. In octaua regione *coloniae Bononia, Brixillum, Mutina.* De hoc oppido plura scribit Tacitus libris XVII.& XIX.clade Othonis insigne

Colonia Caedicia

Vetus epigramma tantum quod sciam, hanc coloniam commemorat ita

DVOVIR . MVLSVM . E T . CRVSTVM
COLONIS.SENVISSANIS.ET . CAEDICIANIS

Colonia Capis

Capis coloniae pro aestimo vbertatis, & naturae locorum sunt agri adsignati, nam termini in variis locis sunt positi. Frontinus

Colonia Concordia

Plinius libro III. cap. xiix. In decima regione Venetia, *colonia Concordia*. Ptolemaeus lib. III. cap. I. *Carnorũ mediterraneae coloniae, Forũ Iulij, Cõcordia, Aquileia*

Colonia Gabij

Lapis vetus extat Zagaroli, quod oppidum olim Gabios fuisse creditur, sic exaratus: Hanc Cicero Philippica II. municipium vocat

GN. ARRIO. CN. F. PVB. AXIMIO
PATRNO. ORDIN. ET. COLON

Colonia Istonium

Huius coloniae mẽtio est in vetusta quadam, quam supra retuli, inscriptione

Colonia Laurolaninium

Laurolaninium lege & consecratione veteri manet. Ager eius ab Imperatoribus Vespasiano, Traiano, & Hadriano in lacineis est adsignatus. iter populo non debetur. Frontinus de coloniis

Colonia Lucus Feroniae

Plinius libro III. cap. V. In regione VII. *intus coloniae Falisca Etruscorũ, Lucus Feroniae, Rusellana, Senẽsis, Sutrina*

Colonia Lupia

Vetus inscriptio

PATRONO. COL. LVPIENSIVM
PATRONO. MVNICIPI

Colonia Neapolis

Vetusta epigrammata

PATRONO. COLONIAE. NEAPOLITANAE

item

GENIO. COLONIAE. NEAP

item

ORDO. ET. POPVLVS. NEAPOLITANVS

item

S. P. Q. NEAPOLITANVS. DD
L. BAEBIO. L. F. GAL. COMINIO
PATRONO. COLONIAE

Colonia Pampia

Vetus inſcriptio

CENAM. COLONIS
SENVISSANIS. ET. PAMPIIS

Colonia Praeneſte.

A Gellius libro xvi. cap. xiii. *D. Hadrianus in oratione quam de Italicenſibus, vnde ipſe ortus fuit, in ſenatu habuit, Praeneſtinos refert maximopere a Tiberio Imp. petiiſſe, oraſſeque vt ex colonia in municipij ſtatum redigerentur, idque illis Tiberium pro referenda gratia tribuiſſe, quod in eorum finibus ſub ipſo oppido, ex capitali morbo reualuiſſet.* Feſtus Praeneſte municipium ſui iuris vocat. Vetus inſcriptio.

PATRONO. COLONIAE
PRAENESTINORVM

Colonia Regium Lepidi

Ptolemaeus libro III. cap. 1. *In Gallia Togata Regium Lepidi colonia*

Colonia Ruſellana

Plinius libro III. cap. v. huius coloniae in Tuſcia mentionem facit

Colonia Saepinum

Saepinum oppidum muro ductum, colonia ab imp. Nerono Claudio eſt deducta, iter populo debetur P. L. ager eius in Auguſteis centuriis eſt adſignatus. Frontinus

Colonia Salpis

Huius coloniae meminit Frontinus in libro de coloniis: *Salpis muro ducta colonia, & cet*

Plinius libro III.cap. v.In regione VII. Etruriae *colonia Falisca,lucus Feroniae,Rusellana,Senensis, Sutrina*

Colonia Senuisa

Antiqua inscriptio

DVOVIR.MVLSVM.ET CRVSTVM
COLONIS. SENVISSANIS
ET. CAEDICIANIS

Item

CAENAM.COLONIS
SENVISSANIS.ET.PAMPIIS

Colonia Tolentinum

Tolentini vetus inscriptio haec adhuc extat

MAVORTI.ET.GENIO.COLONIAE

item

T. FLAMINIO
PONTIFICI.TOLENTIN

Tolentinatium in Piceno meminit Plinius libro III

Colonia Verulae

Verulae oppidum muro ductum,ager eius limitibus Gracchanis in nominibus est adsignatus ab imp. Nerua colonis est redditus. Frontinus in libro de Coloniis

Atque haec sunt omnium coloniarum ciuium Romanorum,Latinarum,& militarium nomina, quas à Romulo vsque ad imperij excidium deductas fuisse intra Italiam apud veteres auctores, vel inscriptiones inuenerim. Quarum pars maior ordine temporum seruato,digesta est. Has vero posteriores,quarum tempora inuenire non potui,vna ordine alphabetico subiūxi. Nunc quae antiqua municipia, vel praefecturae fuerint ante legem Iuliam,exponam

DE. MVNICIPIIS

Municipiorum (vt dixi) duo genera fuerunt, alterum quod ius ciuitatis sine suffragio habebat,alterum

vero, cui cum suffragij latione ciuitas data est. Primi omnium municipes,& sine suffragij iure facti fuerunt Caerites, quibus pro sacris Romanis bello Gallico receptis, custoditisque, cõcessum est vt ciuitatis Romanae honorem quidem caperent, sed negociis tamen atque oneribus vacarent, vt tradit Gellius libro XVI. cap. XIII. Hinc tabulae Caerites appellatae, in quas cẽsores referri iubebãt, quos notae caussa suffragiis priuabant, vt Asconius in Verrineis prodidit. Caere autẽ municipium haud longe post vrbem a Gallis captam, annumque vrbis CCCLXIII. factum est

Municipium Caere

Caerites primos municipes & eos sine suffragij iure fuisse supra ex Asconio & Gellio demõstraui. Hoc municipium inter eas praefecturas refert Festus, in quas praetor vrbanus praefectoscreare solebat. Huic municipio ante legem Iuliam ciuitatẽ cum suffragio datam fuisse Festus aperte innuere videtur, quum illud eo iure quo Aricini fuerunt donatum scribat, & Aricinos ex Liuio, ciues Romanos fuisse constet cum suffragij latione. Vetus lapis

IMP. CAESARI. DIVI. F. AVGVSTO
PONTIF. MAXIM. S. P. Q. CAERES

Item

L.VILLONIO . ASELLO . AVGVRI
CENS. MVNICIPES . ET.INCOL

Item

SOLI. SANCTISSIMO . C . AEMILIVS
C. F. SCAPT. PROCVLEIANVS
SECVNDVS.DECVRIO.MVNICIP.CAER

Municipium Tuſculum

Primum omnium municipium cum ſuffragij latione fuit Tuſculum,cui qùum(vt inquit Sex.Pompeius) primo ſine ſuffragio ciuitas data eſſet, poſt aliquot annos pleno iure ciues Romani Tuſculani facti ſunt. Eius rei ita meminit libro vi.Liuius: *Tantum fere verborum a Tuſculanis in ſenatu factum. Pacem in praeſentia, nec ita multo poſt,ciuitatem impetrauerunt. Ab Tuſculo legiones deductae.* Hoc autē factum eſt anno vrbis ccclxxiii.Ciuitatem vero Romanam(vt opinor)ſine ſuffragij iure eos adeptos fuiſſe quadriennio poſt refert idem Liuius. *Incenſos Latinos ea rabie impetus Tuſculum tulit,ob iram quod deſerto communi concilio Latinorum, non in ſocietatem modo Romanam,ſed etiam in ciuitatem ſe dediſſent.* Hoc factū eſt anno vrbis ccclxxvii. Tuſculanos vero ſuffragij ius haud longe poſt primum cōſulem e plebe creatū ex his Imp.Claudij verbis apud Tacitum intelligo.*Plebeij*(inquit)*magiſtratus poſt patricios, Latini poſt plebeios , ceterarum Italiae gentium poſt Latinos.* Neque enim aequum videbatur plebē Romanam magiſtratibus capiendis excluſam , alienigenas vero admiſſos fuiſſe. Eos vero ſuffragij iure a populo donatos,in tribum Papiriam:vt Liuius libro viii.vel Popilliam , vt Valerius libro ix. cap. x.tradunt,a cenſoribus relatos fuiſſe conſtat. Adiicit libro viii. Liuius poſt bellum Latinum,quo Latium omne domitum eſt , anno vrbis cdxvi.L.Furio,C.Maenio cos.*Tuſculanis ciuitas ſeruata quam habebant , crimenque rebellionis a publica fraude in paucos auctores verſum.* Ex Tuſculo celebres familiae quae Romae ſummos honores adeptae ſunt, prodierunt,Porcij,& Coruncanij, vt Cicero & Tacitus tradunt , quamquam Tacitus Coruncanios non

Tuſculo,ſed Cameria oriundosſcribat. De municipio Tuſculo meminit Cicero pro Plancio

Municipium Lanuuium

Anno vrbis cõditae CDXVI. L. Furio Camillo, C. Maenio cos. reliquiis omnibus belli Latini extinctis, Latioque omni ab his cos. in deditionem populi Romani accepto, Camillus de Latinis populis ad ſenatũ retulit. Patreſque hortatus eſt, vt hoſtes victos more maiorum pro ciuibus haberent, eoſque in ciuitatem, quo illos in perpetuum fideles haberent, acciperent. Principes ſenatus relationem conſulis de ſumma rerũ laudare, ſed quum aliorum alia cauſſa eſſet, ita expediri poſſe conſiliũ dicere, vt pro merito cuiuſque ſtatueretur, ſi de ſingulis nominatim referrent populis. Relatum igitur de ſingulis, decretumque. Lanuuinis ciuitas data, ſacraque ſua reddita, cum eo vt aedes lucuſque ſoſpitae Iunonis communis Lanuuinis municipibus cũ populo Romano eſſet. Sex Pompeius: *Seruius filius aiebat, Municipes initio fuiſſe, qui ea conditione ciues Romani fuiſſent, vt ſemper Remp. ſeparatim a populo Romano haberent* (ideſt qui ſuis legibus viuerent) *Cumanos videlicet, Acerranos, Atellanos, qui aeque ciues Romani erant, & in legione merebant. Municipium id genus hominũ dicitur, qui quum Romam veniſſent, neque ciues Romani eſſent, participes tamen fuerunt omnium rerum ad munus fungendum vna cum Romanis ciuibus, praeterquam de ſuffragio ferendo, aut magiſtratu capiendo, ſicut fuerunt quondam Fũdani, Formiani, Cumani, Acerrani, Lanuuini, Tuſculani, qui poſt aliquot annos ciues Romani effecti ſunt.* De Lanuuino municipio mentionẽ facit Cicero pro Muraena, quod poſtea a Caeſare dictatore ex municipio colonia facta eſt

Municipium Aricia

Suggerit Liuius libro VIII. *Aricini, Nomentanique, & Pedani, eodem iure quo Lanuuini in ciuitatem accepti.* Et Velleius libro I. *Deinde interpoſitis duobus & triginta annis Aricini in ciuitatem recepti.* Sex Pompeius: *Alio modo municipium dicitur, quum id genus hominum definitur, quorum ciuitas vniuerſa in ciuitatem Romanam venerit, vt Aricini, Caerites, Anagnini.* Aricia poſtmodum ex municipio colonia facta eſt exoleſcentibus (vt ſcribit Gellius) municipiorum iuribus, & priuilegiis. Eam enim Florus ex Liuio in epitoma libri LXXX. coloniã vocat. Ceterum quum tam de municipiorum numero, quam de iis qui cũ ſuffragio ciuitatem adepti ſunt, inter Liuium, Velleium, & Feſtum controuerſia ſit, ego hic Liuium ſequi decreui, qui mea ſententia accuratius hãc rem tractauit. Ne vero Velleius & Feſtus a Liuio diſſentiãt, quantum a me fieri poterit, operam dabo, atque eorum repugnantiam, ſi quae vlla tamen ſit, tollere curabo. Quamquam non ignorem Feſti locum vbi de municipiis loquitur, corruptum eſſe, aliquotque verba Feſti ipſius, aliquot vero Epitomiſtae eſſe, quae inuicem inſerta rem ipſa valde obſcurã reddunt. Ego tamen ex Feſto nõ niſi municipiorum nomina excipere volui; nam triplicem quam eorum diſtinctionem facit, me ſatis non intelligere fateor. Ex Liuio enim & Gellio aperte colligitur duo potiſsimũ municipiorum genera, quemadmodum ego initio dixi, tantum fuiſſe

Municipium Nomentum

Aricini (inquit Liuius libro VIII) *Nomentani, Pedani, eodem iure quo Lanuuini in ciuitatem accepti,* anno vrbis CDXVI. L. Furio, C. Maenio cos

Municipium Pedum

Pedani cum Nomentanis & Aricinis eodẽ iure quo Lanuuini, ciues Romani facti. Pedum autem Latij oppidum haud procul a Tibure fuit. Ceterũ Lanuuinos, Aricinos, Nomẽtanos, & Pedanos municipes hoc anno cum colonis Antiatibus ciuitate a populo Romano ex S.C. donatos censores, qui proxime creati sunt, Q. Publilius Philo, & Sp. Postumius in duas nouas tribus propter eos additas censuerunt Maeciam & Scaptiam. Quarum Maecia a castro Latij Maecio dicta est, de quo sic scribit libro VI. Liuius: *Tertiam partem dictator Camillus ad Volscos duxit, nec procul ab Lanuuio, ad Maecium (is locus dicitur) castra oppugnare est adorsus.* Scaptia vero a Latij vrbe Scaptia dicta est, de qua Plinius libro III. cap. V. meminit

Municipium Fundi

Eodem anno post bellum Latinum, L. Furio & C. Maenio cos. *Fundanis Formianisque, quod per fines eorum tuta pacataque fuisset via, ciuitas sine suffragio data.* Ita libro VIII. Liuius. Paterculus vero: *Interiecto triennio Fundani & Formiani in ciuitatem recepti, eo ipso anno quo Alexandria condita est.* Addit idem Liuius libro XXXIIX. M. Valerio Messalla & C. Liuio Salinatore cos. anno vrbis DLXV. *De Fundanis Formianisque municipibus, & Arpinatibus C. Valerius Tappo tribunus plebis promulgauit, vt iis suffragij latio (nam antea sine suffragio habuerant ciuitatem) esset. Huic rogationi quattuor tribuni plebis, quia non ex auctoritate senatus ferretur, quum intercederent, edocti populi esse, non senatus ius, suffragium quibus vellet impartiri, destiterunt incoepto. Rogatio perlata est, vt in Aimilia tribu Fundani, & Formiani, in Cornelia Arpinates ferrent. atque*

in his tribubus tum primum ex Valerij plebiscito, a censoribus qui eo anno erant, T. Quinctio Flaminino, & M. Claudio Marcello, censi sunt.

Municipium Formiae

Idem ius quod municipes Fundani, habuerũt etiam iis vicini Formiani. Longo tempore post Formiae a III. viris ex municipio colonia facta est. Municipia Fundos & Formias inter praefecturas eas refert Festus, in quas praetor vrbanus singulis annis praefectos ab vrbe mittebat

Municipium Cumae

Liuius libro VIII. L. Furio, C. Maenio cos. *Campanis equitibus honoris caussa, quia cum Latinis rebellare noluissent ciuitas sine suffragio data, Cumanos Suessulanosque eiusdem iuris conditionisque cuius Capuam esse placuit.* Et libro XXIII. *De* CCC. *equitibus* Campanis, *qui in Sicilia cũ fide stipendiis emeritis Romam venerant, delatum ad populũ vt ciues Romani essent, item vti municipes Cumani essent pridie quam populus* Campanus *a populo Romano defecisset.* Idem libro XL. *Cumanis petentibus permissum, vt publice Latine loquerentur, & praeconibus Latine vendẽdi ius esset.* Hoc municipium a Festo inter ea refertur, quibus postea ciuitas cum suffragio data est. Inter eas quoque praefecturas illud enumerat, in quas praefecti a populo mittebantur, quod postea Augustus Caesar coloniam militarem fecit. Cumis vetus lapis

PILVMO. SANCTISSIMO
GENIO. MVNICIPI. SACRVM
P. IVBENTIVS. ANCHARIVS. II. VIR

Municipium Acerrae

Liuius libro VIII. Anno vrbis CDXXII. A Cornelio II. & Cn. Domitio cos. *Cenſus actus, nouique ciues cenſi: tribus propter eos additae Maecia, & Scaptia.* addiderunt cenſores *Q. Publilius Philo, Sp. Poſtumius. Romani facti Acerrani, lege ab L. Papirio praetore lata, qua ciuitas ſine ſuffragio data.* Et Velleius, *Inſequẽtibuſque cõſulibus a Sp. Poſtumio & Philone Publilio cenſoribus Acerranis data ciuitas.* Hoc municipium a Feſto inter ea refertur, quibus primo ſine ſuffragio, poſt cum ſuffragij iure ciuitas data eſt. De qua re nihil Liuius ſcribit. Hanc Feſtus inter eas praefecturas etiam enumerat, in quas a populo praefecti mittebãtur. Quam vel ex praefectura, vel ex antiquo municipio Auguſtus poſtea coloniam deduxit

Municipium Priuernum

Victis Priuernatibus, ex auctoritate patrum latum ad populum eſt, vt Priuernatibus ciuitas daretur. Hoc factũ eſt, auctore Liuio libro VIII. anno vrbis CDXXV. L. Aemilio Mamercino II. C. Plautio Deciano cos. Hoc municipium inter eas praefecturas refert Feſtus, in quas praetor vrbanus quotannis praefectos mittebat. Haec poſtea colonia facta eſt,

Vetus Lapis

C. ARRIO. C. F. COR. CLEMENTI
CVRATORI. MVNIC. PRIVERNATIS

Item

PATRONO. MVNICIPI. CVRATORI
REIP. DECVRIONES. ET. VI. VIRI. AVG
MVNICIP . PRIVERN . D D

Municipium Anagnia

Liuius libro IX. anno vrbis conditae CDXLVIII. Q. Marcio Tremulo, P. Cornelio Aruina cos. *Hernicorum tribus populis, Alatrinati, Verulano, Ferentinati, quia maluerunt, quam ciuitatem, suae leges redditae, connubiumque inter ipsos, quod aliquandiu soli Hernicorum habuerunt, permissum. Anagninis, quique arma Romanis intulerant, ciuitas sine suffragij latione data, concilia connubiaque adempta, & magistratibus, praeterquam sacrorum curatione, interdictũ.* De municipio Anagnino meminit Cicero pro domo. An vero huic municipio ciuitas cum suffragio vnquã data fuerit, ante legem Iuliam, incompertum. Festus quum inquit, *Alio modo municipium difinitur id genus hominum esse, quorum ciuitas vniuersa in ciuitatem Romanam venit, vt Aricini, Caerites, Anagnini;* aperte significare videtur, Caere, & Anagniam suffragij ius quemadmodum Aricinos habuisse. Qui etiam Anagniam inter praefecturas enumerat, in quas praetoris vrbani auctoritate praefecti ibant. Frontinus vero eã a Druso Caesare coloniam deductam fuisse tradit. Vetus lapis

M. RVBRIO. L. F. PROCVLO
PR. AED. Q. PONT. SALIO
MVNIC. ET. IN. COL

Municipium Arpinum

Liuius libro x. L. Genucio, Ser. Cornelio cos. anno vrbis CDLI. *Arpinatibus Trebulanisque ciuitas data* Vt autem sine suffragio intelligi debeat, idem facit, qui libro XXXIIX. refert Arpinatibus ciuitatem cum suffragio datam fuisse. De municipio Arpino meminit Cicero pro Plancio, & de claris oratoribus. Festus Arpinum inter eas praefecturas

enumerat, in quas praetor vrbanus singulis annis praefectos mittebat. Itemque inter ea municipia quae sui iuris erant. Atque haec sunt omnia municipia quibus ciuitatem cũ suffragio datam fuisse apud Liuium inueni. Adiicit Velleius libro I. *M. Curio, & Cornelio Rufino cos.* (anno vrbis CDLXIIII) *Sabinis sine suffragio data ciuitas. Sempronio vero Sopho & Appio Caeci filio cos.* (anno vrbis CDXXCVI.) *suffragij ferẽdi ius Sabinis datum.* Quod si hoc verum est, Sabini primi fuerunt quibus integrae prouinciae ciuitas data sit, quod tamen creditu difficile est. Nam iis post legem Iuliam cum Latinis, Vmbris, Tuscis, & Gallis Cispadanis datam fuisse existimo

Municipium Atella

Hoc municipium etiam a Festo refertur inter ea, quibus ciuitas postea cum suffragij iure data est. Et in libro decimoquarto, id vnum ex his praefecturis scribit, in quas praefecti populi suffragiis creati, mittebantur. Vtrunque enim esse potest, vt primo municipium, post bello Punico secundo, cum reliquis quas supra enumeraui, praefectura facta sit. Illud Augustus, vt pleraque alia, coloniam deduxit

Equites Campani

Liuius libro octauo: *Equitibus Campanis honoris caussa: quia cum Latinis rebellare noluissent, ciuitas sine suffragio data.* Monumentoque vt esset, aeneã tabulam in aede Castoris, Romam fixerunt. Velleius: *Sp. Postumio, Veturio Caluino cos. Campanis data est ciuitas, partique Samnitium sine suffragio*

Municipium Sueſſula

Sueſſulam & Trebulam, quamquam vetuſta municipia, poſt omnia tamen collocaui, quod iis ante legē Iuliam ciuitatem cum ſuffragio datam fuiſſe non inuenerim: quod eo honore, illa quae ſupra retuli, affecta, vel aperte intelligatur, vel ex ſcriptorum verbis eliciatur. De municipio porro Sueſſula Liuius libro VIII. Bello Latino finito, *Cumanos Sueſſulanoſque eiuſdē iuris conditioniſque, cuius Capuam eſſe placuit.* Hanc praefecturam refert Feſtus, ex his in quas populus Romanus praefectos quotannis mittebat. Quod Sulla coloniam, vt ſupra vidimus, militarem deduxit

Municipium Trebula

L. Genucio, Ser. Cornelio cos. *Arpinatibus, Trebulaniſque ciuitas data.* ita Liuius libro decimo. Eam autem ſine ſuffragio iis conceſſam fuiſſe, ex eo patet, quod multo tempore poſt Liuius refert Arpinates cum ſuffragio ciuitatem adeptos fuiſſe: de Trebulanis vero nullam mentionem facit

Alia quaedam municipia

Feſtus libro XI. *Tertio municipium definitur, quum id genus hominum, qui ad ciuitatem Romanam ita venerūt, vt municipia eſſent, vt ſua cuiuſque ciuitatis & coloniae iura eſſent, vt Tiburtes, Praeneſtini, Piſani, Arpinates, Nolani, Bononienſes, Placentini, Nepeſini, Sutrini, Lucenſes.* Ex his Tibur & Praeneſte, quae ciuitates foederatae Latinae erant, & Arpinum municipium ſuis legibus relictae ſunt, Piſae, Nola, Bononia, Placentia, Nepet, Sutrium, Luca coloniae deductae

Memorantur a Cicerone municipia aliquot praeter ea quae dixi, quae haud dubie poſt legem Iuliam facta

sunt, vt Asculum in oratione pro Sulla, Aquinum, Labici, Gabij, Bouillae in secũda Philippica; Larinum in oratione pro Cluentio; Ameria, pro Sex. Roscio; Tarquinij pro Caecina, & quaedam alia

Tacitus quoque libro xvii. municipia Transpadana, Mediolanum, Nouariam, Vercellas, & Eporediam nominat

In vetustis epigrammatibus municipiorum Italicorum Segusini, Interamnatis, Nabartis, Casuentinorũ, Vindenatium, Ocricolani, Surrentini, Rhegini, Tiburtis, Hidruntini, Saepinatis, Suessani, Fori Sempronij, Corani, Nolani, Aletrinatis, Allifani, Amerini, Blerani, Arretini, Clusini, Tifernatis, Maeuaniae, & Maeuaniolae, Capaenatis, Vrbini, Sassinatis, Cassinatis, Hispelli, Foro Flaminij, Numanatis, Asisinatis, & aliorum multorumque frequens mentio est. Atque hactenus de municipiis

De praefecturis

Quae & quot genera praefecturarum essent, supra docui. Illud tantum scitu dignũ ex praefecturis quasdam fuisse, quae ius ciuitatis & ferendi suffragij haberent, quasdam non, quemadmodum de municipiis & coloniis dixi. Sex. Põpeius libro decimoquarto, duas & viginti praefecturas enumerat, in his decem fuisse scribit, in quas praefecti populi suffragiis creati mittebãtur, vt hae, Capua, Cumae, Casilinum, Vulturnũ, Linternum, Puteoli, Acerrae, Suessula, Atellae, & Calatia, duodecim vero, in quas vrbanus praetor pro suo arbitrio praefectos mittebat. Hae fuerunt Fundi, Forniae, Caere, Venafrum, Allife, Priuernum, Anagnia, Frusino, Reate, Saturnia, Nursia, & Arpinum. Quae fere omnes, aut ex coloniis & municipiis praefecturae

factaeſunt, aut ex praefecturis in colonias, & municipia redactae. Ex his Capua praefectura fuit a bello Punico ſecundo ad conſulatum C. Caeſaris, a quo colonia deducta eſt. Cumae, Acerrae, Sueſſula, Atella, Formiae, Priuernum, & Anagnia, tum municipia, tum coloniae: Fundi vero, Caere, & Arpinum municipia tantum aliquando fuere, Caſilinum, Vulturnum, Linternum, Puteoli, & Saturnia coloniae. Calatia vero, Venafrum, Alliſe, Fruſino, Reate, & Nurſia praefecturae, dū libertas populi Romani ſtetit, ſemper fuere. Nam quum poſt legem Iuliam, aequatis omnium ſuffragiis, ciuitas Italiae omni data fuiſſet, municipiorum, coloniarum, & praefecturarum iura oblitterata ſunt, nominaque haec confundi coepta, vt & colonia pro municipio, & municipium pro colonia, & praefectura, aliquādo accepta ſunt. Cicero enim Placentiam in L. Piſonem; Soram, & Caſſinum pro Plancio; Calenum in Rullum; Sueſſam in ep. ad Atticum; Coſsam in Verrem municipia vocat, quas colonias deductas fuiſſe oſtendi. Ad haec praefecturae ipſae, & municipia, itéque veteres coloniae, deductis militibus, coloniae omnes denuo a Sulla primum, deinde Caeſare, triumuiris, & Auguſto factae ſunt, vt latius ſupra demonſtraui. Praeter eas praefecturas, quas ex Feſto digeſſi, Corae praefecturae Strabo libro quinto, Claudiae, Plinius libro tertio, cap. quinto, Atinatis Cicero pro Plancio, Reatinae idem de natura deorum mentionē faciunt

Cetera omnia (vt dixi) Italiae oppida, quae coloniae, municipia, & praefecturae non erant, foederatae ciuitates vocabantur, vt Tibur, Praeneſte, Neapolis,

& pleraque alia. hoc autem ante legem Iuliam, & bellum Marsicum intelligo, nam post ea tempora, omnes Italiae ciuitates, quibus ius suffragij datum erat, municipia appellari poterant. Atque hactenus de praefecturis

PROVINCIAE. POPVLI. ROMANI EXTRA. ITALIAM

Italia omni accurate descripta, atque eiusdem coloniis, municipiis, & praefecturis enumeratis, nūc idem de aliis prouinciis faciundum esse videtur, quas populus Romanus post Italiam in fidē acceptam, eius praecipue auxilio subiugauit. Quarum omnium Sicilia prima prouincia populi Romani statim post confectum bellum Punicum primum, hac ratione facta est.

PROVINCIA. SICILIA

Pro defensione Siculorum primum cum Poenis bellum susceptum est anno vrbis CDXC. Ap. Claudio, & Q. Fuluio cos. Quod vario euentu per annos tres & viginti perductum est. Postremo A. Postumio, C. Lutatio cos. anno vrbis DXII. Romani reparata classe, quam aliquot annis ante naufragio amiserant, C. Lutatium consulem aduersus Poenos miserunt. Qui cum classe CCC. nauium in Siciliam transuectus est. Huic, quum iam Drepani portum, ceterasque quae circa Lilybaeum sunt stationes in potestatem redegisset, Anno classis praefectus ad Hamilcarem Poenorū ducem nauigans, cum CCC & ipse nauibus occurrit: summo commisso proelio ad Aegates insulam, res Romana superior fuit. Anno victus nauem auertit, & dux fugae primus fuit. Aliquanta cum eo pars exercitus sui Africam petunt, alij Lilybaeum confugere. Naues Poenorum submersae quinquaginta,

captae

captae LXX. reliquae Hieroneſum refugerunt. Viui capti amplius decem millia hominum. Vel (vt Oroſius tradit) Punicae naues captae ſunt LXIII. CXXV. demerſae, XXII. millia hominũ capta, caeſa XIII. millia. Romanorum autem XIII. naues demerſae ſunt. Lutatius deinde ad Erycinam ciuitatem, quam Poeni tenebant, venit, ibique duo millia Carthaginenſium conſerta pugna interfecit. Ita Polybius, Liuius, Florus, Eutropius, & Oroſius. Anno vero ſequenti Q. Lutatio, & A. Manlio coſ. victis ad Aegates inſulam Carthaginienſibus pax his conditionibus data eſt: Poeni Sicilia, & omnibus inſulis, quae inter Italiam & Africam ſunt, excedunto. Duo millia & CC. talenta in annos XX pendunto, in praeſens mille. Captiuos Romanos ſine pretio reddunto. Vtriuſque populi ſocij, apud vtrumque populum, tuti ſunto. Alterius ſocios neuter in amicitiam recipito. Neuter in alieno imperio imperato, neue milites conducito. Graues has leges impoſitas Carthaginienſibus Hamilcar Poenorũ imperator moerens accepit. Quare Poeni Sicilia & Sardinia exceſſere, & ſe vectigales ac ſtipẽdiarios fieri paſſi ſunt, anno eius belli vigeſimo quarto, in quo C. Lutatius pro cõſule, & Q. Valerius Falto propraetore celeberrimos de Poenis egerunt triumphos. Eodemque anno bello Punico primo confecto Siciliam primam prouinciam populi Romani, regno Hieronis Syracuſani excepto, fecit magna ex parte C. Catulus. Quod Cicero IIII. in Verrem refert, qui Siciliam, quod omnium exterarum nationum principem ſe ad amicitiam fidemq; populi Romani applicuiſſet, eam primam omnium prouinciam appellatam eſſe prodit. Aliquot vero annis poſt captis Syracuſis vniuerſam in

populi Romani potestatem redactam M. Claudius Marcellus bello Punico secundo, aut certe qui ei successit M. Valerius Laeuinus prouinciam fecit. Nam de Marcello Velleius ita tradit: *Primus in Siciliam traiecit exercitum cos. Claudius, & prouinciam eam post annos ferme* LII. *captis Syracusis fecit Claudius Marcellus.* Quam ob rem is Papirij Masonis exemplũ sequutus in monte Albano triumphum de Siculis egit, vrbéque ouans ingressus est, anno vrbis DXLIII. Debellatum vero in Sicilia a Laeuino consule potius, quam a Marcello, & Cicero in Verrem, & Liuius significant. Is anno vrbis DXLIIII. cum M Marcello cos. creatus, occupatis in Sicilia Agrigento, & aliis Siciliae oppidis, Poenisque expulsis, omnino Siciliam debellauit. Itaque Cicero in Verrem, trium Siculorum bellorum confectores nominans ait: *Qui M. Laeuino, aut P. Rupilio, aut M. Aquillio praetoribus in eam prouinciam successerunt.* Vnde Sex. Rufus, *prima prouinciarum* (inquit) *facta est Sicilia.* Haec a praetoribus primo recta est, quorum primus fuit C. Flaminius creatus anno vrbis DXXVII. P. Valerio, M. Atilio cos. vt scribit Solinus. Postea ab Augusto (vt opinor) est commissa praesidibus, demum a consularibus administrata est. Quos Cõstantinus imperator cõstituit. Saepe enim ius antiquis monumẽtis consularis Siciliae mẽtio est. Siculis ius Latij Caesar dictator, ciuitatem vero M. Antonius consul donauit, vt auctor est Cicero libro decimoquarto epistolarum ad Atticum. Haec in imperatoris occidentalis primum, deinde Gothorum regum, post imperatoris orientalis possessione, vsque ad Caroli magni tempora perdurauit, in quibus a Sarracenis occupata est. Quod qua ratione factum fuerit, post exponam

PROVINCIAE.SARDINIA.ET CORSICA

T.Manlio Torquato,C.Atilio Bulbo cos.anno vrbis DXIX. Bellum cum Sardis initum. Carthaginienses enim,quum bellū reparare tentarēt,Sardos qui ex cōditiōne pàcis Romanis parere debebant,ad bellum impulerunt. Quare quum auctoribus Poenis rebellassent,missus contra eos T. Manlius cos.ipsos deuicit, de iisque triumphauit. ita Eutropius, & Orosius. Quod Liuius libro vigesimo primo sic cōmemorat: *Sardinia inter motum Africae fraude Romanorum stipendio etiam superimposito intercepta.* Et Velleius: *Sardinia inter primum & secundum bellum Punicum ductu T.Manlij cos.certum recepit imperij iugum.* Eam tamen non omnino a T.Manlio subactam fuisse indicant sequentes triumphi. nam anno sequenti Sp.Caruilius Maximus, & biennio post M'.Pomponius Matho consules de Sardis triumpharunt,vt ex tabulis Capitolinis cōstat. Quum autem M'. Pomponij vltimus actus sit de Sardis hoc tempore triumphus,profecto Sardi ipsi a Pōponio consule pacati vidētur anno vrbis DXXI. Hāc vero primam populi Romani prouinciam hoc tempore factam esse missis ad eam componendam decem legatis,quod in faciēdis prouinciis postea obseruatū est,quidā opinantur : nā Sicilia quamquā antē victa fuerit,tamē non nisi Syracusis a Marcello captis prouinciae formā tota redacta est. Biennio post C.Papirio,& M.Pomponio cos. bellum cum Corsis gestum est,vt ex verbis epitomae libri XX. & triūpho C. Papirij Masonis consulis apparet, quem de Corsis primus in monte Albano Verrio Flacco, Plinio, Valerio, & Festo auctoribus egit. Corsicam igitur vicit,

& prouinciam fecit C. Papirius Maſo conſul, qui quũ bene geſta rep. in Corſica, triumphum a ſenatu non impetraſſet, ipſe de ſua ſententia in monte Albano triumphauit primus anno vrbis DXXIII. Huius prouinciae & Sardiniae adminiſtratio primũ iuncta fuit. Vtraſque enim inſulas ſemper vnus rexit praetor, quorum primus fuit M. Valerius. Nam Florus & Põponius auctores ſunt, anno vrbis DXXVII. quattuor primum praetores factos fuiſſe, vt duo ex his, vrbanus & peregrinus, in vrbe manerent, duos vero, vt in Siciliam Sardiniamque nouas prouincias mitterentur. Hos vero fuiſſe M. Valerium, & C. Flaminium oſtendit Solinus capite de Sicilia, quum inquit: *Sardinia & Sicilia vtraque inſula in Romanam poteſtatem redacta iiſdem temporibus prouincia facta eſt: cum eodem anno Sardiniã M. Valerius, alterã C. Flaminius praetores ſortiti ſunt.* Sardiniae porro & Corſicae adminiſtrationem iunctam, atque eidem praetorio traditam fuiſſe ex Rufo oſtendi. Poſt Auguſti tempora earũdem adminiſtratione diuiſa ſingulae a praeſidibus rectae ſunt. Sardi quum rebellaſſent, a Ti. Graccho perdomiti ſunt, totque captiuorum ab eo ducti, vt prouerbium fuerit celebratum, Sardi venales. Quum iterum Sardi rebellaſſent, poſtremo a M. Metello domiti ſunt, atque ab eo de eis triumphatum. Corſi quoque quum rebellaſſent, a C. Cicereio praetore ſubacti ſunt. Qui quum triumphum non impetraſſet, in monte Albano triũphauit anno vrbis D X X C I I. Eas Sarraceni Romanis Imperatoribus eripuerunt, ab Hiſpanis nunc poſſidentur

HISPANIAE DVAE PROVINCIAE CITERIOR . ET . VLTERIOR

In Hiſpaniam primi omnium duxere exercitus contra Afros Cn.& P.Scipiones belli Punici ſecundi initio. Qui octauo eius belli anno a Poenis caeſi ſunt. Poſt eos eo P. Cornelius Scipio Africanus maior miſſus, multa proſpere geſsit, primuſq; ibidem prouinciam fecit L.Veturio, Q. Caecilio cos.anno vrbis DXLVIII.Qui Aſdrubale & Magone acie ad Baetulam vrbem fugatis, atque inde ex tota Hiſpania pulſis,vindicatiſq; armis Hiſpaniis,in Africam profectus amicitiam cum Syphace Maſsylorum rege icto foedere firmauit. Paulo poſt rebellantes Hiſpaniae populos ad deditionem compulit, foedereque cum Maſiniſſa Maſaeſulorum rege, & Gaditanis facto , prouincia L.Lentulo & L. Manlio Acidino tradita, Romam reuerſus eſt.Hinc Marcellinus libro XXV.Hiſpaniam primam continentis prouinciam factam eſſe ſcribit.Factam autem hac victoria Scipionis Liuius,& Rufus,& alij prodiderunt. Quae tamen non hoc anno,ſed anno DLVII. ordinata poſtea fuit, tum quum praetores duo,qui in eam quotannis mitterētur, primum creati, atque ipſae terminatae Hiſpaniae ſunt, auctore Liuio.Poſt Scipionem eam L. Cornelius Lētulus pro cos.obtinuit,qui rebus fortiter feliciterque geſtis,ouans vrbem ingreſſus eſt, anno vrbis DLIIII. Triennio poſtC.Cornelio Cethego Q.Minucio cos. Hiſpaniae tum primum terminatae ſunt, atque in eas primum duo noui praetores, qui ad quattuor additi fuerant,miſsi, C. Sempronius Tuditanus in citeriorem, & M.Heluius Blaſio in vlteriorem. Blaſio pro-

uincia decedens ob res bene in Hiſpania cum Celtiberis geſtas, vbem ouans iniuit. Verum quum tantum gliſceret in Hiſpania bellum, vt iam conſulari, & duce, & exercitu opus eſſet, placuit patribus conſules Hiſpaniam citeriorem ſortiri. M. Cato conſul ſortitus eſt. Qui bello quod ab Emporiis orſus eſt, totam citeriorem Hiſpaniam, quae rebellauerat, pacauit, atque pro conſule ex ea triumphauit anno DLX. Poſt Catonis victoriam Hiſpaniae variae poſſeſſae, & (vt ait Velleius) ſaepe amiſſae partibus: ita vt ſupra XXX. triũphi poſtea ex his relati memorentur. Certa ac ſtabilis eſſe populi Romani poſſeſsio, ſtipendiũque pendere non prius quam Auguſto principe coeperunt. Qui quum Hiſpaniam omnem pacaſſet, eam conſtituit, atque in tres prouincias, Baeticam, Luſitaniã, & Tarraconenſem, vt poſt oſtendam, diuiſit. Vnde ita ſcribit Sex. Rufus: *Hiſpanis primum auxilium aduerſus Afros per Scipionem tulimus. Rebellantes Luſitanos in Hiſpania per D. Brutum qui Callaicus appellatus eſt, obtinuimus, & vſque ad Gades & Oceanum peruenimus.* De his Brutus anno vrbis DCXVIII. pro cos. triumphauit. *Poſt ad Hiſpanos tumultuãtes D. Silanus miſſus, eos vicit* anno vrbis DCLIIII. *Celtiberi in Hiſpania ſaepe rebellabant: ſed miſſo minore Scipione cum excidio Numantiae ſubacti ſunt. Omnes paene Hiſpaniae occaſione belli Sertoriani per Q. Metellum Pium, & Cn. Pompeium in deditionẽ acceptae ſunt, de iiſque hi duces triumpharunt: poſtea prorogato imperio in quinquennium a Pompeio perdomitae ſunt. Ad extremum quoque a Caeſare Auguſto Cantabri & Aſtures, qui freti montibus reſiſtebant, deleti ſunt.* Liuius libro XXVIII. de Hiſpania loquẽs: *Itaque* (inquit) *Romanis prima inita prouinciarum quae quidem continentis ſunt, poſtrema omniũ*

nostra demum aetate, ductu auspicioque Caesaris Augusti perdomita est. Et Velleius libro II. *Hispaniae, nunc ipsius Augusti prouincia, nũc Agrippae, quẽ vsque in tertiũ consulatũ, & mox collegium tribuniciae potestatis amicitia principis euexerat, multo varioque Marte pacatae. In quas prouincias quum initio Scipione & Sempronio Longo cos. primo anno secundi belli Punici, Romani exercitus missi essent, ducibus P. & Cn. Scipionibus Africani patre & patruo, per annos* CC. *in his multo mutuoque ita certatum est sanguine, vt amissis praetoriis, imperatoriisque exercitibus, saepe cõtumelia, nonnunquam etiam periculum Romano inferretur imperio. Illae enim prouinciae Scipiones consumpserunt, illae contumelioso* XX. *annorum bello duce Viriato maiores nostros exercuerunt, illae terrore Numantini belli populum Romanum concusserunt. In illis turpe Q. Pompeij foedus, turpiusque Mancini senatus cum ignominia dediti imperatoris rescidit. Illa tot consulares, tot praetorios absumpsit duces, patrumque aetate in tantum Serorrium armis extulit, vt per quinquennium diiudicari non potuerit, Hispanis Romanis ne in armis plus esset roboris, & vter populus alteri pariturus foret. Has igitur prouincias tam diffusas, tam frequentes, tam feras ad eam pacẽ perduxit Caesar Augustus, vt quae maximis bellis nunquam vacauerant, eae sub* C. *Antistio, ac deinde P. Silio legato, ceterisque postea etiam latrociniis vacarent.* &c. Quum eam omnem (vt tradit Plutarchus in Scipione) Augustus in prouinciae formam redegisset. Vniuersae Hispaniae (vt refert Plinius libro III. cap. III.) imperator Vespasianus Augustus iactatus procellis reip. Latij ius tribuit, ciuitatem vero Antoninus Caracallus Seueri Augusti filius dedit

PROVINCIA. ASIA

L. Quinctio,& Cn. Domitio coſ. anno vrbis DLXII. Antiochus Magnus Syriae rex bellum Romanis intulit:regem mouere partim Thoas Aetoliae princeps, qui Aetolos populi Romani ſocios, haud ſatis dignis praemiis bello Macedonico confecto a Romanis affectos querebatur,partim Hãnibal Poenus,qui in Africa victus,& profugus, & pacis impatiens hoſtẽ populo Romano toto orbe quaerebat.Intulit autem nimia opum ſuarum fiducia adductus , ſpecie Lyſimachiae repetendae, quam a maioribus ſuis in Thracia conditam Romani poſsidebant, ſtatimque Graeciam ac inſulas eius occupauit. Primus aduerſus eum miſſus eſt M'. Acilius Glabrio coſ. Durauit hoc bellum annos tres. Primo anno M'. Glabrio coſ. Antiochum bello victum apud Thermopylas Graecia expulit , atque Aetolos deuicit. Altero anno L. Scipio Africani frater,quum in conſulatu Aſiam & bellum cõtra Antiochum regem obtinuiſſet,eo cum Africano fratre legato profectus,regem ipſum,Eumene Pergami rege adiuuante,apud Sipylum montem ad Magneſiam acie vicit,ac bellum confecit. Aſiaticuſque appellatus eſt. Antiocho pacem petenti his conditionibus data eſt, vt Europa abſtineret,Aſiaque omni quae cis Taurum eſt decederet,pro impenſis in bellum factis xv. millia talentorum Euboicorum traderet, mille talentum per xii. annos penderet,Eumeni cccc. talenta redderet. Cum Aſiaticis autem ita pactum , vt cis Taurum mõtem quae intra regni Antiochi fines fuiſſent,Eumeni attribuerentur praeter Lyciam Cariamque vſque ad Meandrum amnem , ea Rhodiorum eſſent. Liberae

omnes ciuitates quae Attali ſtipẽdiariae fuiſſent, eaedem Eumeni vectigal penderent; quae vectigales Antiochi fuiſſent, eae liberae atque immunes eſſent, Eumeni Phrygia vtraque, & Myſia reſtituta. Triumphauit L. Scipio ex Aſia & rege Antiocho anno vrbis DLXV. Poſt Eumenem, eam beneficio S.P.Q.R. poſſedit Attalus eius filius. Is anno vrbis DCXXI. ſine liberis moriens populum Romanum regni reliquit heredẽ. Verum Ariſtonicus Eumenis filius non iuſto matrimonio ex pellice natus, poſt mortem Attali velut paternum regnum inuaſit Aſiam, Craſſum Mucianũ cõſulem aduerſus ſe miſſum cepit, & occidit. Quam rem ita tradit Florus in epitoma libri LIX. *Ariſtonicus regis Eumenis filius Aſiam occupauit, quum teſtamento Attali regis legata populo Romano libera eſſe deberet, aduerſus eum P. Licinius Craſſus cos. profectus, proelio victus, & interemptus eſt.* Craſſo in Aſiam conſul Perperna ſucceſſit. Qui Ariſtonico acie victo, captoque bellum confecit. Ante tamen mortuus quam Romã rediret, triũphare non potuit. Perpernae M'. Aquillius cõſul ſucceſſor fuit. Qui Aſiatici belli reliquias finiuit. Cuius belli occaſione Lydiam ſedem antiquam regnorum, Cariam, Ioniam, Myſiam, Helleſpontum, ac Phrygiae partem in poteſtatem populi Romani deditione veniſſe, Rufus & Iornandes produnt. Phrygiam vero ab Aquillio Mithradati regi Pontico pecunia accepta conceſſam, ipſum eo nomine Romae poſtulatum, ſenatum Phrygiam liberam eſſe iuſsiſſe tradit Appianus libro 1. bellorum ciuilium. Iuſtinus adiicit libro XXXVII. Phrygiam Mithradati patri, Ariarathis Cappadociae regis, qui in hoc bello cecciderat, filiis, Lycao-

niam & Ciliciam datas. Ceterum more maiorum in constituenda Asia, eaque in prouinciae formam redigenda, cum M'. Aquillio cos. decem legati missi sunt. Ita Strabo. Triumphauit post ex Asia M'. Aquillius anno vrbis DCXXVIII. Hac rem breuissime ita tradit Velleius: *Asiam L. Scipio Africani frater eripuit Antiocho, sed beneficio S. P. Q. R. mox ab Attalis possessam regibus M. Perperna capto Aristonico fecit tributariam.* Et Sex. Rufus: *Asia societate Attali regis nota Romanis est. Eamque Attali testamento relictam hereditario iure possidemus. Ne quid tamen populus Romanus non viribus partum haberet; armis per nos ab Antiocho rege Syrorum maxime est vendicata. Eademque occasione, Lydia sedes antiqua regnorum, Caria, Hellespontus, ac Phrygia in potestatem populi Romani iuncta deditione venerunt.* Et Plinius libro XXXIII. *Asia* (inquit) *primum deuicta, luxuriam misit in Italiam. Si quidem L. Scipio transtulit in triumpho argenti caelati pōdo millia CCCCL. Vasorum aureorum pondo millia centum, anno vrbis DLXV. Eadem Asia domita multo etiam grauius afflixit mores, inutiliorque victoria illa hereditas Attalo rege mortuo fuit. Tum enim haec emendi Romae in auctionibus regiis verecūdia exempta est, vrbis anno DCXXVI. mediis LVI. annis erudita ciuitate amare etiam, non solum admirari opulentiam externam, immenso & Achaicae victoriae momento ad interpellendos mores, quae & ipsa hoc interuallo anno vrbis DCVIII. parta signa & tabulas pictas inuexit.* Quàm vero Asiae dispositionem fecerit Augustus, quum imperium constitueret, infra aperiam. Haec prouincia modo a proconsulibus, modo a pro praetoribus administrata est.

PROVINCIA AETOLIA

Quum Aetoli ab amicitia populi Romani defeciſſent, ſe Antiocho regi Syriae coniunxerunt. Qui bello Graeciae illato plures vrbes occupauerat. Itaque aduerſus eum M'. Acilius Glabrio conſul rege Philippo Macedonum adiuuante, apud Thermopylas proſpere pugnauit, eumque victum Graecia expulit, atque Aetolos deuicit. Eos poſtremo non quieſcentes M. Fuluius Nobilior conſul Ambracia Aetolorum vrbe nobiliſsima capta, ad pacis conditiones petendas compulit. Pacis conditiones fuerunt hae: Imperium maieſtatemque populi Romani gens Aetolorum ſine dolo malo conſeruato. Ne quem exercitum qui aduerſus ſocios amicoſque eorũ ducitur, per fines ſuos tranſire ſinito, neue vlla ope iuuato, hoſtes eoſdem habeto, quos populus Romanus, armaque in eos ferto, bellumque pariter gerito, obſides XL. arbitratu cõſulis Romani dato, Cephalenia extra pacis leges eſto. De pecuniae ſumma, quam penderent, penſionibuſque eius nihil ex eo, quod cum conſule conuenerat, mutatum. Fuluius poſtea Cephaleniam transgreſſus omnes ciuitates in deditionem ſine proelio vllo accepit. Samij ſoli obſidione in poteſtatem venerunt. Romam Nobilior reuerſus nobiliſsimum de Aetolis & Cephalenia triumphum egit anno DLXVII

GALLI. ASIATICI. VICTI

Eodem anno Cn. Manlius M. Nobilioris collega ad ordinandam Scipionis Aſiatici prouinciam, & foedus cum Antiocho ſcribendum miſſus, quum Epheſum in Aſiam traieciſſet, bellum Gallis Aſiaticis, quod eos Antiochum auxiliis iuuiſſe diceret, mouit; atque ad ſingula eorum oppida Attalo rege ducente,

arma circumtulit, Pisidasque, Gallograecos, Tolistobogios, Tectosagas, & Trocinos, qui Breno duce in Asiam transierant, quum soli citra Taurum montem non parerent, adortus, bello sine S.C. aut iussu populi suscepto, in potestatem adduxit, & de iis triumphauit. Rufus: *Gallograeciam* (inquit) *id est Galatiam, sunt enim, vt nomen resonat, ex Gallis Galatae, quod Antiocho contra Romanos auxilium praebuissent, Cn. Manlius inuasit. Mummius procõsule Galatas persequutus est, & confugiẽtes partim in Olympum, partim in Megaram, de arduis eos in plana detrusit, & victos in perpetuam pacem redegit. Postea Galatiam Deiotarus tetrarches Romanis permittentibus tenuit: ad extremum sub Caesare Augusto Galatia in formã prouinciae redacta est, eam primus M. Lollius pro praetore administrauit*

MACEDONIA PROVINCIA

P. Sulpicio Galba, C. Aurelio Cotta cos. paucis post secundam pacem Carthaginiensibus datam mensibus, cum Philippo Macedonum rege bellum initum, quod Philippicum siue Macedonicum primum dictum est. Vacuos enim pace Punica iam Romanos, & infensos Philippo, quum ob infidam aduersus Aetolos aliosque regionis eiusdem socios pacem, tum ob auxilia cũ pecunia nuper in Africam missa Hãnibali Poenisque, preces Atheniensium, quos agro peruastato in vrbem Philippus compulerat, excitauerunt ad renouandum Philippo bellum, quod decem ferme ante annis incoeptum, triennio prius depositum erat, quum Aetoli & belli, & pacis caussae fuissent. Vt ergo cũ Poenis pro Mamertinis sociis primum, deinde pro Saguntinis secundum bellum susceptum est, sic cum Philippo pro

Athenienſibus. Hoc bellum a P. Sulpicio coſ. inchoatum annos quattuor perdurauit. Nam T. Quinctius Flamininus conſul aduerſus Philippum miſſus cũ eo ad Cinoſcephalas acie victo debellauit. Quo tempore L. Quinctius frater eius Acarnanes, Leucade vrbe, quae caput eſt Acarnaniae, expugnata, in deditionem accepit. Legati a rege Philippo interim venerunt, qui quaecunque ſenatus cenſuiſſet, id regem facturum eſſe dixerunt. Decem legati more maiorum, quorum ex cõſilio T. Quinctius imperator leges pacis Philippo daret, decreti. Qui anno vrbis conditae DLVIII. ex decem legatorum ſententia pacem Philippo, Graeciae omni libertatem dedit. Atque ita primum Macedonicum bellum confectum eſt. Porro autem quum Philippus aegre ferens ſe iuſſu Romanorum foedus ac pacem habere, Baſtarnas ſedibus ſuis exciuiſſet, eorum auxiliis fretus ſecundum bellum Romanis clam comparauerat, in cuius belli apparatu mortuus eſt. Id a patre iam meditatum ac comparatum, Perſes eius filius ſuſcepit, quod Perſicum & Macedonicum ſecundum vocatum eſt. Perſes enim quum regnũ ſuſcepiſſet, quaſi hereditario ſibi a patre relicto aduerſus Romanos bello, ingenti pecunia comparata, multa praeter foedera geſsit. Quare bellum ei a S.P.Q.R. indictum eſt, quod aduerſus foedus cum Philippo patre ictum, & ſecum poſt mortem eius renouatum, ſociis populi Romani arma intuliſſet, quodque belli parandi aduerſus populum Romanum conſilia iniſſet, & arma, milites, claſſemque eius rei cauſſa comparaſſet.

Hoc bellum P. Licinio Craſſo C. Caſsio Longino, inchoatum, quadriennio poſt L. Aemilius Paullus II conſul creatus III. Nonas Septembris collatis apud

Pindam signis confecit. Persem enim xx. millibus peditum occisis,equitatu cum ipso rege integro fugiente, vicit, castris exuit, atque omnes Macedoniae vrbes in deditionem XL. diebus accepit. Rex ab amicis desertus,postea apud templum Samothracum a Cn. Octauio clasis praefecto captus est. Paullus Macedoniam tunc prouinciam non fecit,sed tum ex sentētia X. legatorum quos ad componendam Macedoniā senatus de more misit,Macedonas omnes liberos esse iussit,& vt suis legibus viuerent, suas vrbes & agros haberent, magistratus annuos crearent, permisit,veteris etiam stipendij,quod regibus penderāt, dimidia parte releuauit,alteram dimidiam populo Romano pendere iussit, leges Macedoniae dedit tanta cum cura,vt non hostibus victis,sed sociis benemeritis dare videretur. Inde in Epirum cum traiecisset,oppidorum quae Persen iuuerant circa LXX. muros diruit, praedam vendidit,atque de ea summa militi numerauit. Inde Romam veniens per triduum ex Macedonia de rege Perse triumphauit anno vrbis conditae DXX-CVII. Ceterum postremo hanc ob caussam Q. Metellus Macedonicus Macedoniā anno vrbis DCVII. prouinciam fecit. L.Marcio & M'.Manilio cos. Andriscus qui Philippi nomine sumpto , se Persis Macedoniae regis filium ingenti asseueratione mentiebatur, contracto exercitu totam Macedoniam aut voluntate incolentium,aut armis occupauit. Thessalia quum & illam inuadere armis atque occupare vellet,per Romanos legatos auxiliis Achaeorum defensa est. Aduersus eum Q. Caecilius Metellus praetor missus, xxv. millibus hominum occisis eum vicit, & in potestatem redegit,Macedoniam recepit , vnde & Mace-

donicus dictus eſt. Hoc bellum Macedonicum tertiũ vocatum eſt,quo confecto Macedonia in prouinciae formam redacta eſt,vt tradit Florus

ILLYRICVM. ET. DALMATIA

Illyrij & Liburni qui ſub extremis alpium radicibus inter Arſiam Lycumque flumina agunt, longiſsimeque per totum maris Hadriatici littus effuſi ſunt,muliere Teuta regnante populationibus non contenti, & rapinis quas in mari agebant, alterum quoque ex legatis Romanis,qui miſsi fuerant de acceptis iniuriis conqueſtum,occiderunt. Quare bellum iis L. Poſtumio & Cn Fuluio cos. primum indictum eſt. Quos breui cos. Apollonia capta debellarunt. Atque cum regina Teuta his conditionibus pax facta eſt,vt Teuta quotannis tributum pẽderet, ac omni fere Illyrio excederet,neque ei extra Liſſum, niſi cũ duobus iiſque inermibus lembis nauigare liceret. Quieuerũt Illyrij vſque ad bellum Perſicum, vel Macedonicum ſecundum. In quo quum Perſeus vltimo belli diſcrimine a Romanis vrgeretur,Gentium Illyriorum regẽ ad belli ſocietatem magnae pactione pecuniae per legatos attraxit. Aduerſusquem L. Anicius Gallus praetor a Romanis miſſus, Illyricum omne gentis capite Scodra capta,intra triginta dies ſubegit, ac Gentium ipſum regem cepit; Illyriumque,& Dalmatiam eodẽ anno, quo Macedoniam Paullus, idem L. Anicius debellauit,& vnã prouinciã fecit. Triũphauitque poſt Paullũ aliquot diebus,rege Illyriorũ Gẽtio, cũ fratre, cõiuge,& liberis ante currũ ducto. Quod bellũ(vt inquit Flor⁹)ante finitũ eſt,quã geri Romae nũtiaretur.

Aduerſus Dalmatas aliquot annis poſt rebellantes C. Marcius cos. primum parum proſpere, poſtea feliciter pugnauit. Eandem vero gẽtem P. Scipio Naſica Corculum cos. anno DXCIX. Delminio vrbe expugnata domuit, & de iis triumphauit. Poſtremo eos etiam tumultuantes L. Caecilius Metellus Dalmaticus omnino ſubegit

AFRICA. PROVINCIA

In Africam pro defenſione Siculorum Mamertinorum Romana primum tranſmiſſa ſunt ſigna, primumque Punicum bellum XXIIII. annorum interuallo geſtum. Iterum cum Poenis pro Saguntinorum defenſione bellum XIIX. annorum ſuſceptum, quod a Poenis Hannibalis ductu geſtũ; eo victo a Scipione Africano confectum eſt, paxque a P. Scipione his cõditionibus Carthaginienſibus conceſſa eſt. Vt liberi ſuis legibus viuerent, quas vrbes, quoſque agros, quibuſque finibus ante bellum tenuiſſent, tenerent. Perfugas, & fugitiuos, & captiuos omnes, & naues roſtratas praeter decem triremes traderent, elephãtoſque quos haberẽt domitos; neque domarent alios. Bellum neque in Africa, neque extra Africam iniuſſu populi Romani gererent. Maſsiniſſae res redderent, foeduſque cũ eo facerent. Decem millia talentum argenti deſcripta penſionibus aequis in annos L. ſoluerent, obſides cẽtum arbitratu Scipionis darent. Ita Liuius, Appianus, & alij. Atque hac ratione ſecunda pax Punica fuit. Quae annis prope quinquaginta duobus perdurauit. Nam anno vrbis DCV. L. Marcio, & M'. Manilio cos. bellum tertium non ſolum Poenis indictum, ſed etiã initum

initum est, quod post intra quadriennium, Carthaginis ipsius excidio a P. Scipione Africano minore est terminatum. Belli caussae erant, quod contra foedus naues haberent, & extra fines exercitum duxissent, quodque socio populi Romani & amico Masfinissae arma intulissent, & quod filium eius Gulussam, qui cũ legatis Romanis erat, in oppidum nõ recepissent. Bellum per quadriennium gestum est. Quod postremo Carthagine a P. Scipione expugnata DCC. anno quã erat condita, confectum est. vrbem per decem & septem dies arsisse omnes commemorant. Carthagine excisa Scipio victoriae nuntium Romam misit, sacrificia, & ludos fecit, transfugas omnes bestiis obiecit, & praedam militibus omnem, praeter aurum, argentũque, & insignes statuas dispertiuit. Romae Scipionis victoria cognita gaudium ingẽs ortum, sacrificia, supplicationes, & ludi diis facti. Decem legati ex more in Africam missi, qui cum Scipione Africam prouinciam constituerent. His mandatum est, vt si quid superesset vrbis disturbarent, quae ciuitates rebus Poenorum studuissent, eorum oppida diruerent, quae pro Romanis stetissent, praemiis agrisque donarent. Quibus rebus perfectis, Scipio Romam rediens nobilissimum triumphum egit: argẽti quater millia quadraginta, & septuaginta millia põdo tulisse, tradit Plinius libro XXXIII. Ita Carthagine, Africaque in potestatem redacta, Africani cognomẽ sibi, vt auus eius etiam fecerat, vendicauit. Hac victoria Africae tributum impositum, & vt quotannis eo praetor mitteretur, tradit Appianus. Velleius etiam, & Strabo vltimo Carthaginensium regionem tum in prouinciae formã redactã tradunt. Rufus: *Ter Africa*

rebellauit, ad extremum deleta per Africanum Scipionem Carthagine, prouincia facta est. Africam autem prouinciã intelligo regionem vniuersam, quam Carthaginiẽses possederant. Nam Numidia, & ipsa pars Africae non nisi Iugurtha victo, item Mauritania mortuo Ptolemaeo a C. Caligula, & Cyrenaica, quae liberae gentes in Africa erant, ab Augusto prouinciae factae sunt. Africa prouincia a praetoribus primum, deinde anno DCXXXVI. a consulibus, post Augusti tempora a proconsulibus, postremo a consularibus administrata est.

PROVINCIAE. ACHAIA. ET GRAECIA

Scipione Africano minore, C. Liuio Druso cos. anno vrbis DCI. bellum in Achaia excitatum est. caũssam huius belli tradit in epitoma Florus, quod legati populi Romani ab Achaeis pulsati sunt. Corinthũ missi fuerant, vt eas ciuitates quae sub ditione Philippi fuerant, ab Achaico concilio secernerent. Qua de re plenius Iustinus libro XXXIIII. sic tradit: *Quaerentibus* (inquit) *Romanis caussas belli aduersus Achaeos, tunc solos ex vniuersa Graecia nimis potentes, tempestiue fortuna querelas Spartanorum obtulit, quorum agros Achaei propter mutuum odium populabantur. Spartanis a senatu responsum est, legatos se ad inspiciendas res sociorum, & ad iniuriam demendam in Graeciam missuros. sed legatis occulta mandata data sunt, vt corpus Achaeorum dissoluerent, singulasque vrbes proprii iuris facerent. Igitur legatis omnibus ciuitatis principibus euocatis Corinthum, decretum senatus recitant, quid consilij habeant aperiunt: Expedire omnibus dicunt, vt singulae ciuitates leges suas & sua iura habeant. quod vbi omnibus innotuit, veluti in furorem versi, vniuer-*

uersum peregrinum populum trucidant, legatos quoque ipsos Romanos violassent, nisi audito tumultu, trepidi fugissent. Florus Critolaum Achaeorum ducem dubium an manu, oratione certe legatos Romanos violasse ait. Pausanias Critolaum ducem ab iis lectum, bellum contra Romanos suasisse scribit. Pythiam item, qui Thebis magistratum gerebat, Boeotos ad arma, quod a Metello praetore Macedoniae magna pecunia mulctati fuerant, concitasse. Quibus rebus Romam nunciatis, Romanos Achaeis bellum indixisse. Quod a Q. Metello Macedoniae praetore inchoatum, anno sequenti L. Mummius consul, qui Metello successerat, cum Corinthi excidio cōfecit. Florus. Cum Achaeis, qui in auxilium Boeotos & Chalcidenses habebant, Q. Caecilius Metellus ad Thermopylas bello conflixit. Quibus victis eorum dux Critolaus veneno sibi mortem consciuit. In cuius locum Diaeus Achaici motus primus auctor, ab Achaeis dux creatus, a L. Mummio consule victus est, qui omni Achaia in deditionē accepta, Corinthū ex S.C. diruit, quia ibi Romani legati violati essent. Thebae quoque, & Chalcis dirutae. Ipse abstinētissimū egit triumphum. Ita Florus. Corintho excisa, L. Mummius omnibus Graecis arma ademit, & ex decem legatorum, quos senatus miserat, sententia prouincia constituta est, tributum Graeciae impositum, concilia sublata, institutumque vt eo quot annis praetor mitteretur, qui non Graeciae, sed Achaiae praefectus appellaretur, quod Graeciam Romani per Achaeos tum Graeciae principes subegerunt. Hoc etiam bello Epirotas cum Achiuis, & Thessalis, & Macedonibus in prouinciae formam redactos produnt Iornādes, & Rufus

ita: *Graecis in nostram fidem confugientibus ad Achaiam accessimus. Athenienses aduersum Philippum Macedonũ regem auxilium nostrum petierunt. Libera diu sub amicis nostris Achaia fuit, ad extremum legatis Romanorum apud Corinthum violatis, per L. Mummium consulem capta Corintho, Achaia omnis obtẽta est. Epirotae, qui aliquando cũ rege Pyrrho in Italiam venire praesumpserant victi, atque Thessali simul cum Achiuorum & Macedonum regionibus nobis accesserunt.* Atque ita eodem anno Macedonia, Africa, & Achaia tres prouinciae factae. Prouinciã tamen Macedoniam postea cum Achaia coniũxit, eque duabus vnam fecit rogatione perlata P. Clodius tribunus plebis, & vtranque L. Pisoni, quasi premium, quod in Cicerone eiiciendo consensisset, dedit administrandam

PROVINCIA . GALLIA NARBONENSIS

M. Plautio Hypsaeo, & M. Fuluio Flacco cos. anno vrbis DCXXIIX. primum cum Gallis trans alpes dimicatum est. Salyes populi huius auctores belli fuerunt, quum Massiliensium sociorum populi Romani fines inuasissent. Salybus accesserũt Aruerni, Ruteni, & Allobroges, quibus quadriennij spatio subactis bellum finitum est, quod ab iis Allobrogicum est appellatũ. Res aduersus eos prospere imperatores Romani gesserunt M. Fuluius Flaccus anno vrbis DCXXIX. C. Sextius Caluinus an. DCXXX. & DCXXXI. Cn. Domitius Ahenobarbus an. DCXXXII. & Q. Fabius Maximus Aimiliani filius, qui postea Allobrogicus dictus est, anno DCXXXIII. Florus: *Prima trans Alpes arma nostra sensere Salyes, quum de incursionibus eorũ fidissima, atque ami-*

cissima ciuitas quaereretur Massilia. Allobroges deinde, & Aruerni, quũ aduersus eos similes Aeduorum querelae, opẽ & auxilium nostri flagitarent. Et in epitoma LX. *Fuluius Flaccus primus omnium transalpinos Ligures bello domuit, missus in auxilium Massiliẽsibus aduersus Salyos Gallos, qui fines Massiliensium populabantur.* Marcellinus libro decimoquinto: *Gallorum regiones praecipuae, quae Italicis confines, primo tentatae per Fuluiũ, quassatae per Sextium, ad vltimum per Fabium Maximum domitae.* Fuluio igitur Sextius, qui Salyos deleuit, successit. Sextio Ahenobarbus, qui Allobroges & Aruernos vicit, & de iis triumphauit. Huic Q. Fabius Allobrogicus, qui Gallis Aruernis, Rutenis, & Allobrogibus ingẽti proelio superatis, & hostium rege Bituito capto, bellum confecit, vt his verbis tradit Florus: *Q. Fabius Maximus cõsul Paulli nepos aduersus Allobrogas, & Bituitum Aruernorum regem feliciter pugnauit. Ex Bituiti exercitu caesa millia hominum CXX. Allobroges in deditionem accepti.* Eadẽ referunt Strabo libro quarto, Orosius, Plinius libro septimo, Appianus, Velleius, & Marcellinus. Addit Caesar libro primo de bello Gallico: Aruernos, & Rutenos a Fabio Maximo superatos, iisque P. R. ignouisse, neque in prouinciam redegisse, neque stipendiũ imposuisse. Galliam vero Narbonensem hoc bello in prouinciae formam redactam, atque vt quotannis in eam, vt praetores mitterentur, institutum, & Pomponius de origine iuris referre videtur, & ex sequentiũ annorum historia patet, tum maxime & Critognati Aruerni apud Caesarem oratione libro septimo, quũ ait: *Quod si ea quae in longinquis regionibus geruntur ignoratis, respicite finitimam Galliam, quae in prouinciam redacta, iure & legibus cõmutatis, securibus subiecta, perpetua*

premitur ſeruitute. Poſt Allobrogicum aliquot Romani duces, de iiſdem Gallis, & praeſertim Alpinis tumultuantibus, & victis triumpharunt. Poſtremo eam C. Marius ab impetu Cimbrorum egregie defendit, atque Cimbris caeſis, pacem & quietem eius conſeruauit. C. Pōtinius Allobroges tumultuantes cōpeſcuit. Quam poſtremo prouinciam, quum C. Caeſar obtinuiſſet, vniuerſam Galliam nouem annorum interuallo in P.R. ditionem redegit

INSVLAE . BALEARES VICTAE

Q. Caecilio & T. Quinctio coſ. dum res cum Allobrogibus geruntur, bellum Balearicum exortum eſt. Cuius hanc cauſam exponit Florus: *Baleares* (inquit) *inſulae piratica rabie corruperant maria, aſcendere etiam inconditas rates, & praeternauigantes ſubinde inopinato metu terruere. Sed quum venientem ab alto Romanam claſſem proſpexiſſent, praedam putantes auſi etiam occurrere, et primo impetu ingenti lapidum, ſaxorumque nimbo claſſem operuere: ſed non diu. nam poſtquam cominus ventum eſt, expertique roſtra & pila venientia, pecudum in morem clamore ſublato petierunt littora fuga., dilapſique in proximos tumulos quaerendi fuerunt, vt vincerentur.* Metelli Macedonici filij auſpicio res geſta, Balearici ei cognomen impoſuit. Strabo libro tertiodecimo. *Quum ex Balearibus pauci quidam improbi, cum maris praedonibus conſpiraſſent, vniuerſos criminatus Metellus cognomento Balearicus inuaſit, idemque colonias condidit.* De his victis & ſubactis triumphauit

PROVINCIA . THRACIA

M'. Acilio Balbo, C. Catone cos. anno vrbis DCXL. bellum cum Thracibus Macedoniae finitimis geſtum

est,quod non in proximam modo prouinciam Macedoniam incurrerent, sed Thessaliam, atque Dalmatiam,vsque ad Hadriaticum mare praedando peruenissent. Contra quos primus consul missus est C. Cato cũ praetore T. Didio. Consul male aduersus Thracas,praetor bene pugnauit,&de iis triumphauit. Hoc bellum multis annis continuatum est, de quo sic scribit Rufus: *In Thracias Macedonici belli occasione transcursum est; saeuissimi omnium gentium Thraces fuerunt. In Thracum regionibus Scordisci habitauerunt pariter crudele & callidum genus. Saepe per eos caesus est Romanus exercitus. T. Didius vagantes Thracas repressit, M. Liuius Drusus intra fines proprios continuit, M. Minucius Rufus in Hebri fluminis glacie vastauit. L. Sulla dictator Dardanos, atque alios Thracum populos Macedoniam incursantes proelio profligauit. Cn. Dolabella post Sullam contra Thraces res prospere gessit. Per Ap. Claudium proconsulem hi, qui Rhodopen & Caucasum incolunt, victi sunt. Europae maritimas vrbes ante Romana classis obtinuit. Dardanos, & Moesos Curio proconsul subegit, & primus Romanorum ducum ad Danubium vsque peruenit. M. Lucullus per Thraciã cum Bessis primus pugnauit, ipsamque caput gentium Thraciam vicit. Hemimontanos vicinos subegit, Olympiadã, quae nunc Philippopolis, & Muscadoniam, quae modo Hadrianopolis dicitur, in ditionem nostram redegit. Caubilem cepit: supra Pontum positas ciuitates occupauit, Apolloniam, Galatiam, Parthenopolim, Tomos, Istrum, ad Danubium vsque perueniens Romana Scythis arma monstrauit.* Triumphauit vero procos. de Thracibus, Dardanis, & Bessis ex Macedonia

PROVINCIA. NVMIDIA

Anno vrbis DCXLIII. P.Scipione,L.Beſtia coſ. bellum contra Iugurtham Numidarum regem a populo Romano ſuſceptum eſt, quod fratres Hiempſalem & Adherbalem,agitatus regni cupiditate,contra ſenatus denuntiationem occidiſſet. Primus in Numidiam cũ exercitu miſſus L.Calpurnius Beſtia,qui captus regis pecunia pacem cum eo flagitioſam fecit, quae a ſenatu improbata eſt: poſt Beſtiam Sp. Poſtumius res in Africa male geſsit.Deinde Q.Metellus cõſul aduerſus Iugurtham miſſus exercitu ad priſtinam diſciplinã redacto,duobus proeliis Iugurthã fudit,Thalã oppidum deripuit,vniuerſam Numidiam vaſtauit, ac regẽ ipſum per Mauros &Getulos fugientem inſequutus, re paene cõfecta ſucceſſorem accepit.C. Marium cõſulem.Ipſe Romam triumphans ingreſſus eſt Numidici cognomine auctus.C.Marius conſul tranſportatis in Africam copiis Iugurtham qui bellum reparauerat,aliquot leuibus proeliis primo fudit,fugauit,& armis exuit. Eũ poſtremo cum Boccho Mauritaniae rege,quem bello ſocium adſciuerat,vicit.Bocchus in deſperationem verſus Iugurtham viuum Romanis prodidit.A quibus captus & in triumphum a C. Mario ductus, occiſus eſt. Numidia, quae eius regnum fuerat,a C.Mario pro coſ. anno DCXLIX. ex decẽ legatorum ſentẽtia prouinciae formam accepit, atque in Africa duae prouinciae factae ſunt, Africa vbi erat Carthago,.& Numidia. Hanc rem Sex.Rufus ita tradit: *Numidia ab amicis regibus tenebatur, ſed Iugurthae ob necatos Adherbalem & Hiẽpſalẽ Micipſae regis filios bellũ indictum eſt. Quo per Metellum conſulẽ attrito, perque C. Marium capto, in poteſtatẽ populi Romani Numidia venit*

PROVINCIA · CYRENEICA

Anno vrbis DCLX. C. Coelio & L. Domitio cos. Ptolemaeus Cyrenarum rex cui cognomen Appioni fuit, mortuus heredem populum Romanum reliquit, & eius regni ciuitates ſenatus liberas eſſe iuſsit. Cyrene autem Africae regio eſt Aegypto contermina. De hac re ita ſcribit Rufus: *Cyrenas cum ceteris ciuitatibus Libyae Pentapolis Ptolemaei antiquioris liberalitate ſuſcepimus. Libyam ſupremo Appionis regis arbitrio ſumus aſſequuti.* Libera haec regio diu fuit. Poſtremo eam in prouinciae formam redegit Auguſtus, Craetaeque adminiſtrationi coniunxit, vt Dio & Strabo auctores ſunt

PROVINCIA . CILICIA

Aduerſus Cilices & Iſauros, qui ſe piratis & maritimis praedonibus iunxerant, mareque omne, quod inter Cretam, atque Cyrenas, Piraeum, & Achaiam, ſinumque Maliacum eſt, latrociniis vexabant, P. Seruilius Vatia proconſul miſſus, eos Phaſelide, Coryco, Olympo, Iſauroque ipſa Ciliciae arce captis, ſubegit, atque Iſauricus appellatus eſt. Hoc bello P. Seruilius Pamphiliam, Lyciam, Icariam, Iſauriam, Phrygiae & Ciliciae partem in prouinciae formam redegit, (nam Cilicia poſt Mithradatico bello tota fere a Pompeio in poteſtatem redacta eſt) primuſque omnium Romanorum ducum per Taurum duxit exercitum, ac limitē itineris fecit. Vnde Rufus ita ſcribit: *Cilices & Iſauros, qui ſe piratis & praedonibus maritimis iunxerāt, Seruilius proconſul ad praedonum bellum miſſus ſubegit, & viam per Taurum montem primus inſtituit. Pamphyliam, Phrygiā,*

Icariam idem obtinuit. isque de Cilicibus & Isauris triũphauit, atque Isauricus cognominatus est. Triumphauit autẽ anno vrbis DCXXC. De hoc bello multa Eutropius, Orosius, Florus ex Liuio, & Marcellinus libro XIIII. qui sic loquitur: *Cilicia & Isauria prouinciae bello quondam piratico cateruis mixtae praedonum, a Seruilio procos. sub iugum missae, factae sunt vectigales.* Iustinus libro XL. *Creta Ciliciaque piratico bello perdomitae in formam prouinciae rediguntur.* Et Iornandes: *Seruilius proconsul bello piratico obtinuit Pamphyliam, Ciliciam; Pisidiam deuicit, feritque prouincias*

PROVINCIA. BITHYNIA

Bithyniae rex Eumenes Romanorũ socius, qui bello Macedonico secundo Romanis contra regem Persen subsidia tulit, filium Prusiam reliquit. Hic filium Nicomedem successorem regni habuit. Post quẽ alius Nicomedes Bithyniae rex, amicitia Caesaris dictatoris notus, cognomine Philopator. Hic eodem tempore quo P. Seruilius Isauros & Cilices domuit, sine liberis moriens, vt antea Attalus Asiam, sic ipse Bithyniam populo Romano testamento reliquit. Cuius regnũ in prouinciae formam redactum est, quae paulo post vna cum Pōti parte in qua Mithradates regnauit, eo mortuo, vna prouincia facta est, Bithyniaeque nomine appellata. vtramque vero in prouinciae formam redegit Cn. Pompeius Magnus pro consule, Pōti rege Mithradate victo, atque occiso. Altera porro Pōti pars Bosphorũ versus Pharnaci Mithradatis filio regi cessit. Bithynis & Ponticis Pompeius leges & iura constituit; de quibus Plinius meminit ad Traianum

PROVINCIA. CRETA

Primus in Cretam insulam bello Antiocheno Romanum exercitum deportauit Q. Fabius Labeo praetor, rebusque in ea prospere gestis naualem triumphũ egit. Longo tempore post, quum Cretenses praedonibus piratisque se adiunxissent, atque Mithradati studuisse a P.R. insimulati essent, aduersus eos primo missus est M. Antonius III. viri pater, qui in Creta, vbi parum prospere pugnauerat, mortuus est. Post quem iterum aduersus Cretenses missus est Q. Metellus consul, qui totã insulam igni ferroque vastauit. Gnossum, Lyctum, Eleuthram, Lappam & Cydoniã vrbes cepit, saeue in captiuos animaduertit, postremo victis Lasthene & Panare Cydoniae ducibus victor rediit, nec quicquam amplius de tam famosa victoria quam Cretici cognomen reportauit. Domitis igitur Cretensibus, liberae in id tempus insulae leges dedit. Nam anno sequẽti X. legatis a senatu missis Creta in prouinciae formam redacta est. Vnde Velleius: *Creta Metelli ductu longissimae libertatis fine mulctata est*. Et Rufus: *Creta per Metellum consulem prouincia facta est*. Iustinus quoque libro XL. *Creta & Cilicia bello piratico perdomitae, in prouinciae formam redactae sunt*. Cretam postea cũ Cyreneica vnam prouinciam fecit Augustus

PROVINCIA. PONTVS

Pontus pars maior per Pompeium Magnum victo Mithradate rege Ponti, prouinciae formam accepit. Nam altera pars sub Nerone, Polemone Ponti

rege mortuo, eandem fortunam eſt conſequuta. Paphlagoniam Ponto finitimam prouinciam Pylaemenes rex amicus populi Romani vi tenuit, ſaepe a Mithradate pulſus ex regno, a Romanis eſt reſtitutus: quo mortuo poſtea Paphlagones prouincia facta. Bello hoc Mithradatis ea Ciliciae pars quae nondum imperio Romano ſubiecta erat, item Aſia quae ad Pergamum eſt, Pontus, Bithynia, Phrygia, finitima Myſia, Lycaonia, Pamphylia, Galatia, Lydia, Caria, Ionia, Helleſpontus, Lycia, Icaria, Piſidia, Armenia minor, atque ipſa Graecia partim recuperatae, partim tunc primum in poteſtatem populi Romani redactae, vt tradit Appianus. Quarum prouinciarum diſpoſitionem paulo poſt referam

PROVINCIA. SYRIA

Syria Pompeij Magni virtute vltimo bello Mithradatico victa leges accepit, prouinciarumque populi Romani numerum auxit. Cn. enim Pompeius aduerſus Mithradatem Ponti regem, qui diuturno bello populum Romanum Sulla & Lucullo ducibus fatigauerat, quamquam ante a Lucullo fractum, miſſus, ipſum ſaepe vicit, & in vltimas & incognitas terras fugauit. Aliquot proeliis Tigranem Armeniorum regẽ, quod Mithradati auxilia contra Romanos praeſtitiſſet, victũ in deditionem accepit, eique Cappadociam, Ciliciae partem, Armeniam minorem, & Meſopotamiam, ac Syriam cum Phoenice & Sophene, quas regum Syriae ſtirpe deficiente, vi interceperat, vſque ad Euphratẽ ademit, pecuniam ingentem imperauit, regnumque Armeniae maioris ei tantum conceſsit. Albanorum, Colchorum, & Iberiae reges proelio victos, obſidi-

bus acceptis,dimisit liberos. Nouissime Mithradatem saepe deuictum veneno sibi mortem asciscere coegit. Qui deinde in Syriam transgressus, Aretam Arabum regem qui Syros populatus erat, in deditionem accepit; in Palaestinam profectus Iudaeos debellauit, vrbem Hierosolymam cepit,atque Hyrcano rege cõstituto in Pontum reuersus est: vbi vrbibus in fidem acceptis,in Asiam traiecit,quum Orientem omnem vsque ad Euphratem debellasset. Ex regionibus victis Pontum,Bithyniam, & Phrygiam ;Asiam cum Lydia, Caria,Ionia, Hellesponto , & Mysia ;item Ciliciam ; Syriam quoque ac Mesopotamiam, prouincias populi Romani quattuor,vel de nouo fecit,vel restituit. Regibus amicis & foederatis,vt Tigrani Armeniã maiorem,Pharnaci Mithradatis filio Bosphorum , Ariobarzani Cappadociam, Antiocho Comageno Seleuciam,Deiotaro atque aliis tetrarchis cũ Armenia minore Galatiam,& Lycaoniam , Pylaemeni Paphlagoniam,Aristarcho Colchidem,Palaestinã Hyrcano permisit:Rhodios , Pisidiam,& Lyciam suis legibus liberas reliquit. Deinde in vrbem reuersus ex Asia , Ponto,Cilicia,Paphlagonia,Cappadocia,Syria,Scythis,Iudaea,Albanis,Iberia,insula Creta,Basternis,Armenia, pirateis, & regibus Mithradate atque Tigrane nobilissimum triumphum per biduum III. & prid. cal. Octobris egit,anno vrbis DCXCIII. cuius triumphi titulus hic fuit:*Cn.Pompeius Magnus bello* XXX. *annorũ confecto,fusis,fugatis,occisis,in deditionem acceptis hominũ vicies semel centenis* LXXXIII. ∞ . *depreßis aut captis nauibus* DCCCLXVI. *oppidis,castellis* ∞ DXXXVIII. *in fidẽ acceptis, terris a Maeoti lacu ad Rubrum mare subactis, votum merito Mineruae*

Insula Cyprus vltima stante Rep. in prouinciae formam more maiorum est redacta, misso in eam M. Catone quaestore, cum iure praetorio, lege P. Clodij tribuni plebis, Cn. Lentulo & L. Philippo cos. vt rege Ptolemaeo pulso, insulam prouinciam faceret, ac bona regis publicaret. Is in insulam quũ nauigasset, per Canidium quem praemiserat, regi, qui sibi vim inferri non est passus, persuasit, vt sponte Cypro cederet: cuius morte percepta, quam rex veneno hausto ipse sibi Rhodi consciuerat, in Cyprum profectus, insula constituta regiam supellectilem omnem, quae praeciosissima erat, Romam cum magna senatus ac magistratuum occurrentium voluptate ac plausu, per Tiberim deuexit. Qua de caussa senatus ei praeturam citra comitia decreuit, quem ille honorem repudiauit. Hãc rem ita memorat Rufus: *Cyprus famosa diuitiis paupertatem populi Romani vt occuparet solicitauit. Eam rex foederatus Ptolemaeus regebat: sed tanta fuit penuria aerarij Romani, & tam ingẽs fama opum Cypriarum, vt lege lata per P. Clodium tribunum plebis Cyprus confiscari iuberetur, quo accepto nuntio, rex Cyprius venenum sumpsit, quo vitam prius quam diuitias amitteret. Cato Cyprias opes nauibus deuexit, ita vt ius eius insulae auarius magis quam iustius Romani sint assequuti.* Et Velleius: *Cyprus S.C. ministerio Catonis, regis morte facta prouincia est.* Haec postea simul cũ Cilicia tanquam vna prouincia S.C. tradita est P. Lẽtulo proconsuli: quod haec verba Ciceronis ad ipsum significant: *Te posse perspicere qui Ciliciam Cyprumque teneas, quid efficere, quid consequi possis.* Postea quaestores in eam missi cum iure praetorio: quod ab eodem Ci-

cerone didicimus, qui ad C. Sextilium Rufum sic scribit: *Tuae laudi conducere arbitror, quum primus in eam insulam quaestor Veneris, ea instruere quae sequantur alij*

PROVINCIA GALLIA TRANSALPINA

Bellum Gallicum Transalpinum, quod Caesar per nouem annos gessit, L. Pisone, A. Gabinio cos. susceptum est, non Gallorum magis culpa quam Caesaris, qui gloriae cupidus omnem belli occasionē arripuit. Is enim in consulatu quem anno ante gesserat, Crasso & Pompeio & L. Pisone cos. suffragantibus Illyricum ac Galliam citeriorem cum tribus legionibus a populo, vlteriorem cum legione vna in quinquenniū a senatu obtinuerat. Qui in prouinciam profectus, efferis & fortissimis gentibus lacessitis, nouem annis quibus in imperio fuit omnem Galliam, quae a saltu Pyrenaeo alpibusque, & in monte Gebenna, fluminibus Rheno, ac Rhodano continetur, patetque circuitu ad bis, & tricies centum millia passuum, praeter socias ac benemeritas ciuitates in prouinciae formam redegit, eique in singulos annos stipendij nomen imposuit. Germanos qui trans Rhenum incolunt, primus Romanorum fabricato ponte aggressus, maximis affecit cladibus. Aggressus est Britannos, ignotos antea, superatisque pecunias & obsides imperauit. Velleius: *Gallias primum Domitio & Fabio nepoti Paulli, qui Allobrogicus appellatus est, intratas cum exercitu, magna mox clade nostra saepe & adfectauimus, & admisimus: sed fulgentissimum C. Caesaris opus in his conspicitur. quippe eius ductu auspicijsque infractae paene, idē quod to-*

tus terrarum orbis ignauum conferunt ſtipendium. Et Rufus: *Ceterum Caeſar cum decem legionibus Gallias per annos nouem ſubegit, cum Gallis vltra Rhenum poſitis conflixit, ab alpibus Britanniam vſque tranſiuit, decimo anno Gallias & Britannias tributarias fecit*

Hae itaque ſunt regiones omnes, populi, regna, & gentes, quae ab vrbe condita vſque ad annum eiuſdem vrbis DCCV. conſulatumque L. Lentuli & M. Marcelli, in quo Caeſar dictator primum creatus, libertatẽ oppreſsit, in ditionem populi Romani venerunt. Quarũ triplex conditio fuit. Etenim aut liberi populi ſuis legibus viuere permiſsi; aut regna amicis & foederatis regibus conceſſa; aut prouinciae populi Romani fuerunt, in quas quotannis vel proconſules, vel propraetores mitterentur. Prouinciarum enim quaedam cõſulares, quaedam praetoriae erãt, id eſt, quaedam a pro conſulibus, quaedam a pro praetoribus regebantur. Verum ne quis erret, neutrum perpetuum fuit: non enim haec aut illa prouincia ſemper aut cõſularis, aut praetoria; ſed ita nomen mutabat, vt variae modo a cõſularibus, modo a praetoriis adminiſtrabatur. Quã poteſtatem non populus, ſed ſenatus habebat, vt quos vellet, in quas vellet mitteret adminiſtratione annua: quod lege Sẽpronia a C. Graccho tribuno plebis ſancitũ erat. Quã legẽ C. Caeſar nõ obſeruauit, cui prouinciae per quinquennium decretae ſunt. Erat igitur eadem prouincia ex volũtate ſenatus modo conſularis, modo praetoria. Vt (exempli gratia) Macedonia, quã Cn. Dolabella, C. Curio, M'. Lucullus, L. Torquatus, C. Antonius omnes conſulares adminiſtrarunt, tum C. Octauius praetorius Auguſti naturalis pater,

rurſus

pater, rursus consularis L. Piso, & Pisone reuocato Q. Ancharius praetorius; idemque patet in ceteris. Nouissimis autem reip. temporibus paulo ante Pharsalicam pugnam, qua libertas populi Romani concidit, prouinciarum populi Romani administratio in XVI dioeceses diuisa erat, septem consulares, & octo praetorias: quod ex Coelij epistola ad Ciceronem eo tempore scripta apparet, vbi sic scribit: *Senatui placere in Ciliciam prouinciam, in quę octo reliquas praetorias mitti.* Regebantur porro octo prouinciae, quae in eo S. C. praetoriae vocantur, a magistratibus octo praetoriis, Cypro excepta, quam quaestor, vt supra ostendi, cum iure praetorio administrabat. Verum postea inter praetorias numerata fuit. Prouinciae autem populi Romani, quas XV. fuisse ex ea Coelij epistola liquet, tum consulares, tum praetoriae, hae erant

Sardinia & Corsica prouinciae factae inter primum & secundum bellum Punicum T. Manlio Torquato, & C. Papirio Masone

Sicilia, cuius partem prouinciam fecit bello Punico primo C. Lutatius Catulus, totam vero bello Punico secundo M. Valerius Laeuinus

Gallia Cisalpina prouincia facta a M. Claudio Marcello V. consule

Gallia Transalpina a Q. Fabio Maximo Allobrogico

Hispania citerior, Hispania vlterior } Scipionis Africani victoria prouinciae factae

Illyricum, Dalmatia, Istri, & Liburni in prouinciae formam redacti victoria L. Anicij Galli

Africa & Numidia prouinciae factae a Scipione Africano minore, & C. Mario VII. cos

Macedonia, Achaia, Thracia, Graecia, Aetolia, Theſſalia, Boeotia, Acarnania, Epirus prouinciae factae Q. Metelli Macedonici, L. Mummij Achaici, M. Terētij Luculli, & M. Fuluij Nobilioris victoriis; omnes enim hae prouinciae lege P. Clodij ab eo qui Macedoniae praeerat, regebantur

Aſia, Lydia, Ionia, Caria, Helleſpontus, Myſia, & Phrygiae pars, prouinciae factae M. Perpernae, & M'. Aquilij victoriis

Pontus, & Bithynia, & Propontidis pars, a Cn. Pompeio Magno prouinciae factae

Cilicia, Pamphyliae, Lycaoniae, & Phrygiae pars, victoriis P. Seruilij Iſaurici, & Cn. Pōpei Magni. Phrygiam in duas iuriſdictiones diſpertitam fuiſſe, vt vna pars Ciliciae, altera tribueretur Aſiae, itemque Pamphyliae & Lycaoniae partem ſub regibus, partem ſub Ciliciae procos. fuiſſe, Cicero & Dio auctores ſunt

Suria omnis vſque ad Euphratem, & Meſopotamiae pars in prouinciam a Cn. Pompeio Magno redactae

Creta inſula Q. Metelli Cretici victoria prouincia facta

Cyprus inſula a M. Catone in prouinciae formam compoſita

Quod autem eſſet annuum vectigal, quod populus Romanus ex his omnibus prouinciis, tam ante, quam poſt bellum Mithradaticum capiebat, quantumque id Cn. Pompeius primum, deinde libertate ſublata ſequentes Romani imperatores auxerint, vſque ad Traiani Auguſti principatum, ſub quo imperium Romanum, ad ſummum quod peruenire potuerit, auctum, ſenſim deinceps labare coepit, haud multo poſt commodius ex inſtituto exponam

Harum prouinciarum hae consulares hoc tempore erant

Hispania citerior, Hispania vlterior } a Cn. Pompeio procos. per legatos administratae

Gallia Cisalpina, Gallia Transalpina, Illyricum, & Dalmatia } quas vnus Caesar procos: obtinebat

Cilicia &c. a M. Cicerone pro cos, Suria &c. a M. Bibulo pro cos } administratae

Hae vero VIII. praetoriae prouinciae erant

Sicilia
Sardinia, & Corsica
Africa, & Numidia
Macedonia, Achaia, Graecia, &c
Asia, Lydia, Caria, Ionia, Mysia, &c
Pontus, & Bithynia
Creta insula
Cyprus insula

Hoc tempore socij, vel foederati reges erant

Ptolemaeus Aegypti
Iuba Mauritaniae
Pharnaces Bosphori, & Ponti
Ariobarzanes Cappadociae
Tigranes Armeniae maioris
Antiochus Comagenae
} Ex Dione, Cicerone, Rufo, &

Deiotarus,& tres alij Armeniae mimoris, Galatiae, & Pāphyliae
Pylaemenes Paphlagoniae
Aristarchus Colchidis
Hyrcanus Iudaeae Palaestinae
} Strabone

Liberi vero populi erant

Rhodij. Tranquillus in Vespasiano
Cyreneici in Africa. Liuius,& Dio
Pisidae & Lycij } in Asia. Cicero in epistolis ad Atticum

Haec porro est Romanae ditionis prouinciarum ab Hispania vlteriore extrema ad occidentem prouincia, vsque ad Euphratem, qui terminus ad orientem imperij fuit, descriptio. Quod populi Romani extremo libertatis tempore imperium erat. In quas omnes prouincias ibant, vel consulares cum duodecim fascibus, vel praetorij cum sex, totidem vtrique quot in vrbe habebant: interdum etiam praetorios cum iure consulari, & duodecim fascibus, senatus in prouincias mittebat, vt Q. Ciceronem in Asiam. De quo Tranquillus in Augusto: *Extant* (inquit) *Ciceronis epistolae, quibus Quinctum fratrem parum secunda fama proconsulatum Asiae administrantem hortatur & monet, imitetur in promerendis socijs vicinum suum Octauium,* vbi proconsulatum vocat hominis praetorij administrationem. Eadem ratione titulus est Q. Metello Celeri pro cos. in duabus epistolis. Qui tamen consulatum non gesserat, sed ex praetura in Galliam Cisalpinam profectus erat. Item alibi: *Cum prouinciam Asiam proconsulari imperio obtineres,* &c. de homine praetorio loquitur.

Primis temporibus quum prouinciae tuendae armis eſſent,& in diſcrimine verſarentur exibant in eas inito ſtatim magiſtratu conſules, & praetores; vel vt quaeque cuique ſorte obtigerat, vel etiam quandoque conſulibus inter ipſos comparãtibus: ſic enim loquebantur quum inter eos de duabus conſularibus prouinciis conueniſſet, nam inter praetores comparandi conſuetudinem non fuiſſe opinor. quod ſi bellum produceretur,imperium in iiſdem prouinciis procõſulibus,aut propraetoribus a ſenatu prorogabatur in annum,& aliquando in biennium. Donec C. Gracchus tribunus plebis Tiberij frater legem tulit, vt cõſulares prouinciae quotannis per ſenatum decernerentur,& imperium conſulare,non niſi annuum eſſet. Poſt conſtitutas vero quaeſtiones perpetuas, quod Cicero anno vrbis DCV. factum fuiſſe tradit L. Marcio Cenſorino,M.Manilio cos.praeturae iuriſdictionis forma paulo etiam mutata eſt,nam quum ſex praetores eſſent,duo tantum vrbanus & peregrinus in vrbe manebant,reliqui quatuor inito magiſtratu ſtatim in prouincias quas ſingulis ſors dederat, ibant,in quibus annum praeturae explerent: poſt conſtitutas vero quaeſtiones perpetuas omnes deinceps ſex praetores toto magiſtratus ſui tempore in vrbe retenti. Ex his duo more veteri ius dicebant, vrbanus, & peregrinus; reliqui quattuor publica iudicia exercebãt, de quibus non videbatur extra ordinem quaerendum eſſe, vt repetundarum,ambitus,maieſtatis,& peculatus. Poſtremo L.Sulla dictator aucto perpetuarum quaeſtionum numero,vt de falſo,de periurio,& de iniuriis, & quattuor tantum praetores publicis iudiciis praeeſſent, duos alios praetores adiecit, vt ex Cicerone intelligi-

tur., atque ita coeperunt octo praetores Romae eſſe, quorum duo vrbanus & peregrinus priuatis potiſsimum iudiciis, reliqui publicis quaeſtionibus praeerant; annua praeturae in vrbe adminiſtratione finita, tum pro praetoribus in prouincias, quas ſenatus praetorias eſſe decreuerat, exibant. Quorum adminiſtratio Cornelia lege tantum annua erat. L. enim Sulla dictator lege cauit; ne quis plus anno prouinciae praeeſſet, qui viderit opinor, in rep. diuturnis imperiis aſſueſcere, tutum non eſſe. Itaque Galliarum decennis illa Caeſaris adminiſtratio libertatis exitiũ fuit. Huius legis meminit Cicero in epiſtola ad Appium. Poſt Sullam Caeſar dictator legem tulit, ne praetoriae prouinciae pluſquam annum, nec pluſquam bienniũ conſulares obtinerentur: tulit autem hanc legem victo Pompeio, quum ipſe iam per decem annos Galliam contra C. Gracchi & L. Sullae leges obtinuiſſet, cõſequutus id quod nemo ante, & S.C. & lege. Legis vero, quae rectoribus prouinciarum imperiũ dabant, duae fuerunt. Curiata dabat imperium populus, vt Liuius indicat libro nono, Cornelia ſenatus. Nam quũ S. C. factum eſſet, vt prouincias magiſtratus ſortirẽtur, aut compararent inter ſe, tum ſi ij vel ſine lege curiata in prouincias proficiſcerentur, imperium habere dicebantur, donec in vrbem reuertiſſent. Quod in epiſtola Ciceronis ad Lentulum intelligi poteſt. Quod autem in agraria II. ſcriptum eſt, Rem militarem ſine curiata lege attingere non licere: id intelligi debet de iis magiſtratibus, qui ſumptu publico ibant in prouincias, quibus publica pecunia opus eſſet alendis militibus, belloque gerendo. his enim imperium dabatur lege curiata, quo rem militarem attingere poſſent.

verum quum bellum gerendum non eſſet, neque milites in prouinciam iam pacatam educendi, id ſolo S. C. fieri, & ſine lege curiata in prouinciam ire poterat. Hic autem ſtatus reip. & adminiſtrandarum prouinciarum ratio libertatis tempore, ante remp. a Caeſare occupatam fuit. Nam ab Auguſto Caeſare poſt bella ciuilia confecta, reip. longe diuerſa forma, vt mox referam, conſtituta eſt

PROVINCIAE. A. CAESARE DICTATORE. FACTAE

Bello ciuili ad Pharſalum geſto, in quo caeſa optimatum factione, Caeſar qui victoriam obtinuerat, rerum potitus eſt, ipſe poſtea fugientem Pompeium Alexandriam eſt perſequutus. Quem vt occiſum deprachendit, cum Ptolemaeo Aegypti rege, a quo ſibi quoque inſidias tendi videbat, bellum difficillimum geſsit. Regnum Aegypti victor Cleopatrae fratrique eius minori permiſit, veritus prouinciam facere, ne quandoque violentiorem praeſidem nacta, nouarum rerum materia eſſet. Ab Alexandria in Syriam, & inde in Pontum tranſiit, vrgentibus de Pharnace nuntiis. Hic enim Mithradatis magni Filius, quum a Pompeio bello Mithradatico Boſphori Cimmerij rex conſtitutus eſſet, captato tempore quo Romani inter ſe armis contendebant, patrij recuperandi regni cupidus, Colchida & Armeniam, Cappadociae & Ponti partem occupauit, Cn. Domitium Caluinum a Caeſare ad eius opprimendos conatus miſſum, profligauit; qua victoria ferox expugnata Amiſo reliquam Ponti partem inuaſit. Hunc Caeſar intra

quintum quam adfuerat diem, quattuor quibus in cõspectum venit horis, ad Zeliam vna profligauit acie: qui cum in Bosphorum profugeret, ab Asandro Bosphorani tumultus auctore occisus est. quo factum est, vt merito Caesar gloriatus sit, se ita cum Pharnace pugnasse, vt eadem hora venerit, viderit, & vicerit. Atque hac victoria Bosphorus, Ponti & Bithyniae prouinciis adiunctus est.

MAVRITANIA. PROVINCIA.

Mauritanias duas Sitifensem & Caesariensem Bocchus rex & populi Romani amicus, quo auctore Iugurtha Numidarum rex in potestatem Romanam venerat, diu obtinuit. Boccho successit Iuba, qui bello ciuili quum se Pompeianis partibus addixisset, proelio a Caesare in Africa victus, se ipse interfecit. Itaque subacta omni Africa, Mauritaniae quoque a Caesare prouincia factae sunt. Iubae filius Iuba alter admodũ puer Romam a Caesare in triumphum est ductus. Is fuit qui postea scripsit historiam, quam saepe Plinius citat, singulari ingenio & doctrina praeditus, & Augusti liberalitate demum ad regnum paternum remissus. Is successorem Ptolemaeum ex Antonii & Cleopatrae filia natum habuit, quo a Caligula interfecto, Mauritania in duas est prouincias redacta, vt infra aperiam.

PROVINCIAE. PANNONIA MOESIA. ET. CET

L. Sempronio & L. Scribonio cos. anno vrbis DCCXX victo in Sicilia Sex. Pompeio; Lepido III. virali potestate exuto, quum M. Antonius in Aegypto

cum Cleopatra luxuriaretur, Caesar Octauianus qui occidentem tenebat, bellum in Illyrico quod Dalmaticum a Tranquillo, Illyricum in Fastis municipalibus Petri Appiani appellatur, adhuc adulescens gerere coepit, quod multis annis cum Noricis, Pannoniis, Rhetis, Illyris, Dalmatis, Iapygibus, Liburnis, Tauriscis, Moesis, Thracibus, Vindelicis, Getis, Bastarnis, Germanis, & ceteris quae ad Danubium & Rhenum erant gentibus, partim suo, partim Agrippae, Vibij, Asinij Pollionis, M. Crasi, L. Pisonis, L. Lentuli, Neronis, Drusi, & Ti. Caesaris ductu gessit. Harum gentium pleraeque bellorum ciuilium tempore in Romanas prouincias incursiones fecerant. Quo bello domuit partim ductu, partim auspiciis suis Pannoniam, Dalmatiam, cum Illyrico omni, item Rhetias, & Vindelicos, Moesos, ac Thracas. Coercuit Dacorũ & Sarmatarum incursiones, tribus eorum ducibus cum magnis copiis caesis. Germanos citra Albim fluuiũ submonit, ex quibus Vbios & Sicambros dedentes se transduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocauit. Alias item nationes male quietas ad obsequium redegit, nec vlli genti sine iustis & necessariis causis bellum intulit. Ita Tranquillus. Florus libro CXXXII. *C. Caesar in Illyrico Dalmatas domuit.* Rufus vero: *Alpes Rhetiae, Noricus, Pannoniae Moesiae, & omnis ora Danubij, Pontus omnis, Armenia minor ab Augusto in prouinciam redactae sunt.* Item alibi: *Dardanos & Moesios Curio pro cos. subegit, & primus Romanorũ ducum ad Danubium vsque peruenit: sub Iulio & Octauiano Caesaribus per Alpes Iulias iter factũ est. Alpinis omnibus victis, Noricorum prouinciae accesserunt. Bathone Pannoniorum rege subacto, in ditionem Romanorum Pannoniae venerunt.*

Amãtinis inter Sauum & Drauū prostratis, regio Sauensis, ac secundorum loca Pannoniorum obtenta sunt. Marcomani & Quadi de locis Valeriae quae sunt inter Danubium & Drauum, pulsi sunt, & limes inter barbaros & Romanos ab Augusto per Vindelicium, Noricum, Pannoniam, & Moesiam est constitutus

PROVINCIA. AEGYPTVS

Antonio & Cleopatra Aegyptiorũ regina ad Actiũ proelio victis, & interemptis, Aegyptum quam ad id tempus socij & foederati reges tenuerant, Caesar Augustus in prouinciae formam redegit: quam vt feraciorem habilioremque annonae vrbicae redderet, fossas omnes in quas Nilus exaestuat oblimatas lõga vetustate, militari opera detersit. & Velleius: *Augustus praeter Hispanias aliasque gentes quarum titulis forum eius praenitet, paene idem Aegypto stipendiaria facta, quartum pater eius ex Gallia in aerarium redditum contulit.* Et Rufus: *Aegyptus omnis sub amicis regibus fuerat, sed victa cũ Antonio Cleopatra prouinciae formam Caesaris Augusti temporibus accepit, & primus apud Alexandrinos Cornelius Gallus administrauit.* Eam Caesar equitibus Romanis, non senatoribus regendam tradidit, cuius praeses praefectus, & Iuridicus Aegypti appellabatur

PROVINCIAE. HISPANIAE ET. ALPES

Post bellum Actiacũ Antonio deuicto, Caesar Augustus Cantabricum bellum gessit, in quo partim ductu, partim auspiciis suis Cantabriã, Asturicam, Aquitaniam, Salassos gentem alpinam, Alpes maritimas a Liguribus Comatis cultas, multis ferisque nationibus

frequentes domuit,& prouincias Romanas fecit, Vnde Rufus: *In Hispania ad extremū a Caesare Augusto Cantabri,& Astures,qui freti montibus imperij immunes adhuc resistebant, deleti sunt.* Quo tempore quum ille conuentum Narbonae ageret,cēsus a tribus Galliis Aquitania, Lugdunensi,&Belgica,quas pater Caesar dictator subegerat,actus. Velleius: *Post bella ciuilia Dalmatia rebellis ad certam confessionē pacata est imperij,Alpes multis ferisque nationibus celebres perdomitae, Hispaniae nunc ipsius praesentia, nunc Agrippae multo variōque Marte pacatae*

AFRICA. DOMITA

Haec in Europa a Caesare gesta.In Africa autem tumultuatum magis quam bellatum. Caesar enim Musulamios,atque Getulas accolas Syrtium, Cosso duce compescuit, vnde illi Getulici cognomen. Marmaridas atque Garamantas Furnio subigendos dedit. Ita Florus.Bellatum autem diu hoc tēpore in Africa fuisse,indicant T.Statilij Tauri,L.Autronij,L.Sempronij Atratini, L. Cornelij Balbi ex Africa triumphi in tabulis Capitolinis exarati

PROVINCIAE. IN. ORIENTE. FACTAE

Tanta virtutis & moderationis Augusti Caesaris fama fuit, vt is Indos etiam ac Scythas auditu modo cognitos pellexerit ad amicitiam suam, populique Romani vltro per legatos petendam. Parthi quoque & Armeniam vendicanti facile cesserunt, & signa militaria quae M. Crasso & M. Antonio ademerant, reposcenti reddiderunt, obsidesque insuper obtule-

runt, denique pluribus quondam de regno concertãtibus, non nisi ab ipso electum comprobauerunt. Velleius: *Diuus Augustus praeter Hispanias, aliasque gentes, quarum titulis forum eius praenitet, paene idem facta Aegypto stipendiaria, quantum pater eius Gallia in aerariũ reditum contulit. At Caesar quam certam Hispanis parendi confessionem extorserat, tam parem Illyriis Dalmatisque extorsit: Rhetiam autem, ac Vindelicos, & Noricos, Pannoniamque, & Scordiscos nouas imperio Romano subiunxit prouincias, & vt has armis, ita auctoritate Cappadociam fecit stipendiariam. & cet.* Idem Augustus Pylaemene rege Paphlagoniam, item Amynta rege mortuis Galatiam, & Lycaoniam, Pamphyliamque ditionis regiae ad id tẽpus, item Pisidas quoque & Lycios liberas gentes in prouinciae formam redegit, vt auctor est Dio. Cyrenẽ quae antea libera fuerat, cum Creta prouincia coniunxit. His tot tantisque rebus gestis, imperio constituto, pace terra marique parta, Ianum geminum bis ante clausum, ipse tertius clausit. Rebus itaque sic compositis, omnibusque prouinciis in certam formam redactis, Augustus cognominatus est; & mensis Sextilis in honorem eius est appellatus.

PROVINCIAE. AB. AVGVSTO ADDITAE

Astures, & Cantabri in Hispania prouinciae Hispaniae additi
Aquitania Galliis prouincia addita
Pannonia, Noricũ, Vindelicia, Rhetia prouincia vna
Moesia, Thracia, & Dardani prouincia vna
Pamphilia, Lycaonia, Galatia, Pysidia, Lycia prouincia vna

Armenia minor vſque ad Euphratem Suriae addita
Aegyptus,& Arabiae pars prouincia vna
Cyreneica Cretae prouinciae addita
Paphlagonia Bithyniae addita
Illyrici & Dalmatiae pars Danubium verſus vna prouincia facta
Getuli & Garamantes Africae additi
Salaſsi,Alpes maritimae, & gentes Alpinae prouincia vna

Hae autem ſunt gentes quae ab Auguſto victae, vel regibus mortuis, populi Romani prouinciae factae fuerunt,quibus ceteris quae reip.tempore factae fuerant additis, in duas partes eas omnes diuiſit, vt aliae eſſent ſenatus populique Romani, aliae Caeſaris: quod cur fecerit,& quae ſenatus, vel Caeſaris prouinciae fuerint,nunc exponam

PROVINCIAE. S.P.Q.R. ET IMP. CAESARIS. AVG

Anno vrbis cõditae DCCXXVII.imp.Caeſare Auguſto VII.& M.Agrippa III.cos.Quum Caeſar Auguſtus ex S.P.Q.R.voluntate imperium ſingulare, quod minus ante legitimum videbatur,ſibi vni ſtabiliſſet,vt ipſe popularis videretur,tyrannidiſque ſuſpicionem a ſe amoueret, nequaquã totius imperij curam ſibi vni depopoſcit, ſed prouinciarum omnium populi Romani quas ſupra retuli,adminiſtrationem,vna cum ſenatu & populo communicauit. Quae enim pacatae erant & imbelles, atque a terminis Romani imperij longe aberant, militumque praeſidiis non indigebãt,

populo tradidit. Eas vero prouincias, quae militaribus copiis instructae essent, vt exercitus omnes in potestate sua haberet, sibi retinuit administrandas, tanquam eas quoque pacaturus, pacatasque populo redditurus. Prouinciae autem quas senatui populoque Romano tradidit administrandas, hae fuerunt, sic noua diuisione, & administratione in XII. dioeceses ab ipso distinctae

Africa, Numidia, & Lybia proconsularis,
Asia cis Halim, & montem Taurum, in qua Lydia, Ionia, Caria, Mysia, Phrygia, & Hellespontus proconsularis
Hispania Baetica praetoria
Gallia Narbonensis praetoria
Sicilia praetoria
Sardinia, & Corsica praetoria
Illyricum, & Epiri pars praetoria
Macedonia, & Graeciae pars praetoria
Achaia, Thessalia, Boeotia, Acarnania, Epeirique pars praetoria
Creta, Cyreneica, & Libyae pars praetoria
Cyprus praetoria
Bithynia, Paphlagonia, Propõtidis, & Ponti pars praetoria

Hae porro fuerunt XII. prouinciae in quas S. P. Q. R. more veteri suos rectores mittebat, quorũ qui Africae & Asiae praeerant, hi semper proconsules appellati sunt, quamquam consulatum non gessissent; qui reliquis decem, praetores. Caesar vero suas prouincias ita diuisit, vt in quasdam mitteret legatos propraetoribus, hi proconsulum locum obtinebant, atque le-

gionibus praeerant; in quasdam vero proprocuratores, qui propraetoria dignitate eas prouincias in quibus tantum momenti non erat, administrarent. Ceterum omnes vno communi vocabulo rectores appellabantur. Caesaris autem prouinciae in XIIII. dioeceses distinctae, fuerunt hae

Hispania Lusitania
Hispania Tarraconensis
Gallia Aquitania
Gallia Lugdunensis, alias Celtica
Gallia Belgica, & Germania
Pannonia, Noricum, Vindelicia, & Rhetia
Moesia, in qua Dardani, Thraces, & Daci
Dalmatia, & Illyrici pars
Alpes maritimae
Cilicia, Isauria, & Lycaonia
Galatia, Pamphylia, & Pisidia. Lycios enim liberos reliquit
Suria, Armenia minor, Mesopotamia, & oriens omnis vsque ad Euphratem
Aegyptus, & Arabiae pars
Italia omnis a freto Siculo ad Alpes

Reges omnes socij & foederati, in his erant praecipui

Iuba Mauritaniae
. . . . . Hiberiae
. . . . . Albanorum
Rhaemetalces Thracum
Herodes Palestinae — Reges
Aretas Arabum
Antiochus Comagenae

Archelaus Cappadociae
Philopator Cilicum, & alij multi

Has omnes prouincias validiſsimis legionibus, quarum ſeriē mox enumerabo, muniuit, atque in eas legatos ſuos procuratoreſque mittebat. Vt autē omnem de ſe monarchiae ſuſpicionem eximeret, poteſtatem reip. conſtituendae, & harum prouinciarum ordinandarum in decennium tantum aſſumpſit. hoc enim temporis ſpatio ſe remp. conſtituturum affirmauit, addens ſi citius res compoſuiſſet, citius etiam imperium redditurum. Decennio tranſacto, quum adhuc res compoſitae non eſſent, tum in quinquennium, ac deinde in alterum quinquennium, poſt in decennium, poſt etiam in tertium decennium, & petiit & impetrauit. Ita vt ſucceſsione quinquenniorū & decenniorum perpetuo imperium adminiſtrauerit

De legionibus populi Romani

Quamdiu libera vrbs Roma egit, atque a Senatu P. Q. R. belli duces eligebantur, fuere in armis ſemper Italiae populi, quibus Graecis & barbaris ſubactis, terrae ſibi mariſque imperium pepererunt. Neque enim vlla orbis terrarum pars, aut caeli tractus fuit, quo nō vires ſuas Romanorum arma protulerint. Poſtea vero quam Caeſar Auguſtus bellis ciuilibus confectis, rerū potitus eſt; & laborem Italicis omnibus ademit, & arma detraxit. Militum vero legiones multas legit, eaſque certis auctoramentis habuit mercenarias, quae Romanum a barbaris tuerentur imperium: tum fluuiorum magnitudine, atque foſſarum, montibuſque

aſperrimis,

aſperrimis,deſertiſque locis atque imperuiis circumſeptos imperij limites communiuit. Ex his praecipuũ robur Rhenum iuxta, commune in Germanos Galloſque ſubſidium,octo legiones erant, in duos exercitus ſuperiorem, inferioremque diſtinctae. Hiſpaniae recens perdomitae tribus habebantur, Africa per vnam legionem, Aegyptus per duas tenebantur. Dehinc initio a Suria vſque ad flumen Euphraten, quantum ingenti terrarum ſinu ambitur, quattuor legionibus coercitum. Thraciam, ripamque Danubij legiones ſeptem, tres in Pannonia, duae in Moeſiá, totidemque in Dalmatia locatae tuebantur: quae poſitu regionis a tergo illis, ac ſi repentinum auxilium Italia poſceret, haud procul accirentur, quamquam inſideret vrbem proprius miles, tres vrbanae, tres vigilum, noué praetoriae cohortes, Etruria ferme, Vmbriaque delectae, aut vetere Latio, & colonis antiquitus Romanis. Italiam vtroque mari duae claſſes, Miſenum apud & Rauennam, proximumque Galliae littus roſtratae naues praeſidebant, quas Actiaca victoria captas Auguſtus in oppidum Foroiulienſe miſerat valido cum remige. At apud idonea prouinciarum ſociae triremes, alaeque & auxilia cohortum. ita Tacitus libro quarto. Quibus verbis, quae fuerit imperij Romani forma ab Auguſto conſtituta, intelligi poteſt. Porro autem quum Romanas legiones, quae imperio tuendo ab Auguſto & ceteris imperatoribus inſtitutae ſunt, earundemque ſtationes enumerare decreuerim, non alienum ab hac tractatione erit, pauca quaedam de legione, eius partibus, inſtitutione, & varietate diſputare. Legio igitur erat certorum militum manus, in quas populi Romani exercitus diuidi ſole-

ctore Sex,Pompeio. Ceterum quum Romulus ipſe, deinde ceteri reges,poſtremo cõſules regionum numerum auxiſſent, poſterioribus tamen temporibus non plures quam quattuor legiones fieri ſolebant, quarum binas ſinguli conſules ad bellum profecturi ſortiebantur.Hae ſingulae modo quatternum milliũ, & ducentorum peditum, modo quinque millium, ſi quando maius aliquod videbatur periculum imminere.Trecentique equites in ſingulas legiones deſcribebantur.Vnde Liuius libro triceſimoſeptimo: *Romana acies vnius propeformae fuit, & hominum, & armorum genere.Duae legiones Romanae, duae ſocium,& Latini nominis erant, quina millia & quadragenos ſingula habebant. &c.*Merere autem in legione nemo poterat, qui ciuis Romanus non eſſet, atque in vnam quinque claſſium a cenſoribus relatus. nam ſocij nominis Latini, extra legionem militabant, quorum ſubſidia auxilia vocabantur:capite cenſi vero,& reliqui tenuioris fortunae homines, militia immunes erant. Singulis legionibus ſex tribuni militum praeerant populi ſuffragiis creati.Quod quando acciderit,nunc aperiam. Quum enim ab initio exercitus populi Romani, non niſi tria millia peditum haberet, tres tantum tribuni militum ſufficiebãt,poſt auctis Romani imperij opibus,tribuni ſex primum,& poſtea plures quam ſex; & diuerſi generis eſſe coeperunt. Nam (vt tradit Pedianus actione II. in Verrem:)Tribunorum militum duo erant genera, primum eorum, qui Rufuli dicebantur,hi in exercitu creari ſolebant, & comitiatorũ, qui Romae comitiis deſignabantur. De vtriſque Liuius libro ſeptimo ſic ſcribit: *Et quum eo anno primum placuiſſet tribunos militum ad legiones ſuffragio fieri,(nã &*

antea, sicut nunc, quos Rufulos vocant, imperatores ipsi faciebant) T. Manlius, qui postea Torquatus appellatus est, secundum in sex locis tenuit. Ex quibus verbis apparet Q. Seruilio II. & L. Genucio II. cos. anno vrbis CCCXCII. tribunos militum, qui ad sex aucti fuerant, populi suffragiis creari ad legiones coeptos. Deinde plura tribunorum militum genera fuisse, & eos non omnes populi suffragij creatos, & hi qui creabantur, eo primum anno fieri coeptos. Post tribunorum militum numerus auctus, XVI. que facti, C. Iunio Bubulco III. Q. Aemilio Barbula II cos. Quam rem Liuius libro nono ita tradit: *Et duo imperia eo anno dari coepta per populum, vtraque ad rem militarem pertinentia; vnum, vt tribuni militum XVI. in quattuor legiones a populo crearentur, quae antea per quam paucis suffragio populi relictis locis, dictatorum & consulum ferme fuerant beneficia. tulere eam rogationem tribuni L. Atilius & C. Marcius. alterum, vt duumuiros nauales idem populus iuberet.* Tribuni autē militum populi suffragiis creati singuli mille viris praeerāt, quum tum exercitus Romanus ex quattuor tantum legionibus, legio vero non nisi quattuor millium peditū esset. Post quum legiones ipsae ad quinque millia & amplius militum augeri coepissent, vigintiquattuor tribuni a populo creari cōepti, sexque per singulas legiones distributi. Ex quibus quattuordecim annua stipendia ad minus quinque; reliqui decem saltem decem fecissent. Hic tribunorum militum numerus vsque ad C. Marij tempus permansit. Legiones porro ipsae (vt dixi) non nisi ex ciuibus Romanis legebantur, qui aetate militari essent: ea erat a XVII. ad XLVII. annum. Hi XX. annua stipendia merere solebant, equites vero decem. Omnibus autem, qui ad

honores euehi volebant, militare ante opus erat. Vrbanum namque magistratum nemini capere fas erat, priusquam decem annua stipendia perfecisset. Militum porro legionariorum quattuor genera erant. Iuniores enim vel tenuioris fortunae homines, pilanos; his adultiores, hastatos; aetate vero ac robore praestantes, principes; natu maximos triarios vocabant. De quibus Varro libro IIII. sic scribit: *Hastati dicti, qui primi hastis pugnabant; pilani, qui pilis; principes, qui a principio gladiis; triarii, quod in acie tertio ordine extremis subsidio deponebantur.* In vnaquaque autem legione triarij DC. principes ∞ CC. totidem hastati, reliqui pilani velitesue erant numero mille. Quod si maiore numero constaret legio, proportione diuisionem faciebant, triariis exceptis, quorum idem semper erat numerus. Horum, vt varij ordinis erant, ita etiam varia armorum genera. In ipsis porro legionibus singula militum genera velitibus exceptis in tot centurias diuisa erant, singulis vero centuriis primarij centuriones praeerant. Hae in triariis appellabantur primū pilum, secundum pilum, tertium pilum, & sic deinceps. In principibus primus princeps, secundus princeps, &cetera: in hastatis primus hastatus, secundus hastatus, vt in aliis. Duces vero centuriarum appellabantur primi pili centurio, primi principis centurio; & primi hastati centurio. Velites vero in has centurias pro rata parte distribuebantur. Hae centuriae erant plus, vel minus, quantus erat legionis numerus. Hinc in antiquis lapidibus saepe centurionum primi pili mentio est. item Cicero ad Brutum, *Nasennius* (inquit) *octauum principem*, id est octauā centuriā principū, *duxit, Metello Imperatore.* Signa legionum erant;

ideoque cohors milliaria appellabatur. A prima cohorte auſpicari aciē mos erat. Haec aquilā praecipuū legionis ſignū, imperatorūque imagines cuſtodiebat. Secūda cohors DLV. pedites, equites vero LXVI. tertia pedites & equites, totidē. Quarta cohors eundem peditū & equitū numerū habebat, ſed in tertia cohorte validiores milites cōſtituebātur, quia in media acie conſiſtebat. Quinta eodem numero ſtrenuos milites deſiderabat, quia ſicut prima in dextro, ita quinƈta in ſiniſtro cornu conſtituebantur. Quippe cohortes quinque primam aciem inſtruebant. Reliquae quinque cohortes eundem militum numerum habebant, quem ſecunda, ſed robuſtiores etiam in ſexta collocabantur, quia in ſecunda acie poſt aquilam locum ſortiebatur. Oƈtaua in ſecunda acie medium locum tenebat, decima in ſiniſtro cornu conſiſtebat. Sic legio decem cohortibus firmabatur, habebatque peditum ſex millia ducentos, & equitum ſeptingentos triginta. Vt autē legio in decem cohortes, ſic cohors in quinquaginta manipulos, & manipulus rurſum in vigintiquinque milites diuidebatur. Hunc autem fuiſſe ordinem earum legionum, quae ad tutelam Romani imperij ab Auguſto inſtitutae ſunt, ex Tacito aperte intelligitur. Quo tempore, is qui pluribus legionibus praeerat, legatus conſularis ſaepiſsime a Tacito, in antiquis vero epigrammatibus, legatus propraetore eius prouinciae in qua legiones erant, exempli cauſſa, Moeſiae, Dalmatiae, vel Germaniae, appellatur. Qui ſingulis legionibus praeerant, legati legionis; qui cohorti tribunus, vel praefeƈtus; qui cētum militibus centurio; qui ducentis, ducenarius; qui manipulis,

manipularius vocabantur. Vniuersi exercitus signum vel vexillum ante Hadriani tempora imago Caesaris vel Augusti dicebatur, postea vero Labarum vocitari coeptum est, legionis aquila, cohortium signa speciali quodam significato, manipulorum vexillum. Is qui locandis castris curam habebat, praefectus castrorum vocabatur: hi vero qui caedendorum lignorum ad palos faciendos, & ferramentorum curam habebant, praefecti dendrophororũ, & fabrum talis legionis dicebantur. Erant in vna quaque legione praeter hos, tubicines, euocatores, medici, & alij eiusmodi ministri, quorum vocabulorum frequentissima mentio est in antiquis epigrammatibus, & in omni Taciti historia. Instituendi, ex auctorandi, locandi, mutandique legiones, arbitrium, summumque ius penes Romanum principem tantum erat. Is eas ex vna prouincia in aliam, prout necessitas exigebat, migrare iubebat, exauctorabat, ex duabus vnam coniungebat, earumdem rectores ipse vnus cõstituebat. Hae legiones & nomina, & plura cognomina a variis euentibus indita habuerunt. Ab ordine, quo vna quaeque earũ in aliquo loco primo constituta fuerat, nomina sumebant, vt prima, secunda, tertia, decima, & vicesima; sic milites primani, secundani, tertiani, decimani, & vicesimani appellabantur. Et quoniam plerunque vsu venit, vt duae vel tres variis in locis constitutae omnes primae, vel secundae, vel tertiae appellatae fuerint, (vna quidem prima in Germania, ex octo, quas supra dixi; altera vero prima ex septem in Pannonia, alia autem prima ex quattuor in Suria erat) cognominibus inter se se distingui coeperunt, vt vna quidem esset prima Adiutrix, alia prima Mineruia, alia vero

prima Parthica: nam haec cognomina ad imperatorũ arbitrium plerunque ſumere ſolebant; vel ab eorumdem nominibus qui eas inſtituerunt, vt Auguſta, Claudiana, Galbiana, Flauia, Vlpia, Traiana, Antoniniana; vel a prouinciis deuictis, vt Parthica, Scythica, Gallica, Arabica, Macedonica, Hiſpanienſis; vel a locis in quibus primo inſtitutae manſerunt, vt Italica, Fretenſis, Cyreneica; aut a nominibus Deorum quibus imperatores earumdem auctores addicti erant, vt Mineruia, Apollinaris, Veneria, aut poſtremo ab aliis euentibus, vt Gemina, Adiutrix, Marcia, Victrix, Ferrata, Fulminatrix, Alauda, Rapax, Primigenia, & alia eiuſmodi. Illud vero animaduerſione dignũ, propter crebras & frequentes legionum mutationes, ſaepe earundem nomina confuſa videri, atque in eodem imperij limite aliquando duas vel tres legiones eſſe, quae primae, aut ſecundae vocentur. Nam quum primum inſtitutae fuerunt, non niſi vna prima, vel ſecunda, vel tertia, eodem in loco erat: vt vero eodem in loco plures primae, vel ſecundae legiones eſſent, frequens earumdem migratio cauſſa fuit. Primus autem omnium (vt dixi) Auguſtus Caeſar pace populo Romano terra marique parta, imperij limites verſus barbaras nationes ſtatuit flumina, aut montes, quae validiſsimis legionibus, quibus incurſiones barbarorum in Romanas prouincias prohiberet, muniuit. Horum praecipui amnes Rhenus, Danubius, & praerupti, aſperrimique montes a Septentrione, Euphrates ab oriente, Arabum & Africae ſolitudines ab occidente, & meridie fuerunt. Quae autem, aut quot legiones, & quibus limitibus, ab Auguſto primum factae, deinde aucto imperio a ceteris Romanis principibus additae

In Suria legiones IIII

Legio IIII. Scythica
Legio VI. Victrix
Legio X. Gemina pia fidelis
Legio XII. Fulminatrix

In Aegypto legiones II

Legio III. Cyreneica
Legio XXII. Primigenia pia fidelis

In Africa legio vna

Legio III. Augusta

Mari supero

Classis Rauennas

Mari Infero

Classis Misenas
Classis Actiaca in Gallia Narbonensi, apud Forum Iulij

Romae

Cohortes vrbanae III
Cohortes vigilum III
Cohortes praetoriae IX

PROVINCIA. CAPPADOCIA

Duae tantum sub Ti. Caesare prouinciae Romanae factae sunt, Cappadocia Archelao in vrbe, & Comagene Antiocho regibus mortuis. De Cappadocia sic scribit Tranquillus cap. XXXVII. *Reges infestos suspectosque comminationibus magis & querelis quã vi repressit. Quosdam per blanditias, atque per promissa extractos, ad se non remisit, vt Marabodum Germanum, Rhascypolim Thracem, & Archelaum Cappadocem, cuius etiam regnum in prouinciae formam redegit*, Rufus:

Cappadoces primo societatem nostram (sub Ariarathe rege per legatos petierunt, cuius deficiente stirpe lectus Ariobarzanes rex Cappadocum, qui a Mithradate pulsus, Romanorum armis est restitutus. Semper in auxilium Romanum fuere Cappadoces. Postremo iterum tertia deficiente prole sub imp. Caesare Augusto Archelaus fauente Antonio rex factus est, quem Tiberius imperio potitus Romam blande quum euocasset, non remisit, vbique diu detentus occubuit. Cuius regnum in prouinciae formam redactum est. Tacitus libro II. C. Coelio L. Pomponio cos. *Rex Archelaus quinquagesimum annum Cappadocia potiebatur, inuisus Tiberio, quod eum Rhodi agentem nullo officio coluisset. Nec id Archelaus per superbiam omiserat, sed ab intimis Augusti monitus, quia florente C. Caesare, missoque ad res orientis, intuta Tiberij amicitia credebatur. Vt versa Caesarum sobole, imperium adeptus est, elicit Archelaum matris litteris, quae non dissimulatis filij offensionibus clementiam offerebat, si ad precandum veniret. Ille ignarus doli, vel si intelligere crederetur, vim metuens, in vrbem properat, exceptusque immitia principe, & mox accusatus in senatu, non ob crimina quae fingebantur, sed angore, simul fessus senio, & quia regibus aequa, ne dum infima insolita sunt, finem vitae sponte an fato impleuit. Regnum in prouinciam redactum est, fructibusque eius leuari posse centesimae vectigal professus Caesar, ducentesimam in posterum statuit.* Idem paulo post: Ti. Caesare III. Germanico II. cos. *Cappadoces in formam prouinciae redacti, Q. Veranium legatũ accepere, & quaedam ex regiis tributis diminuta, quo mitius Romanũ imperiũ speraretur.* Postea Vespasianus imperio potitus Cappadociae propter assiduos barbarorũ incursus, legiones addidit, cõsularéque rectorẽ imposuit pro equite Romano. Tranquillus

PROVINCIA. COMAGENE

C.Coelio,L.Pomponio cos.Antiocho Comagenorum, & Philopatore Cilicum regibus defunctis, turbabantur nationes, pleriſque Romanum, aliis imperium regium cupientibus. Idem paulo poſt: Tiberio III Germanico Caeſare II cos. *Comagenis Q. Seruaeus praeponitur, tum primum ad ius praetoris tranſlatus.* Comagenem autem non omnem prouinciam a Tiberio factam, vel a ſequentium aliquo principum ditioni regiae reſtitutam indicat Tranquillus in Veſpaſiano, quum ait: *Tracheam, Ciliciam, & Comagenem ditionis regiae vſque ad id tempus, in prouinciarum formam redegit.*

PROVINCIAE. MAVRITANIAE DVAE. TINGINTANA. ET CAESARIENSIS

Quum C.Caligula Ptolemaeum regis Iubae filium conſobrinum ſuum (erat enim & is M.Antonij e Selene filia nepos) interfeciſſet, Mauritaniam quae regnũ eius fuerat, in prouinciae formam redegit, atque in duas prouincias diuiſit Trigintanam, & Caeſariẽſem, vt auctores ſunt Tacitus, Plinius libro v.cap.1. Dio libro LVIII. & in Caligula Tranquillus. Claudius poſtea imp. primus Romanorum principum Mauritanis per Suetonium Paullinum bellum intulit, omnibuſque iis regionibus vſque ad Africae ſolitudines ſubactis, multas in iis colonias, quas mox referam, deduxit.

PROVINCIA. PONTVS

Nero Imperator augendi propagandique imperij neque volũtate vlla, neque ſpe motus vnquam, etiam ex Britannia deducere exercitum cogitauit, nec niſi verecundia, ne obtrectare parentis gloriae videretur, deſtitit. Ponti modo regnum concedente Polemone, item Alpium defuncto Cottio, in prouinciae formã redegit. Tranquillus

PROVINCIA ALPES. ÇOTTIAE

Eutropius libro VII. cap. VI. *Duo tantum regna ſub Nerone prouinciae facta ſunt, Pontus Polemoniacus concedente rege Polemone, & Alpes Cottiae rege defuncto.* Idem in Aureliani vita tradit Fl. Vopiſcus. Alpibus iis & maritimis ius Latij dedit idem Nero, vt tradit Tacitus libro XIII

Hae ſunt prouinciae additae inter Auguſti, & Veſpaſiani principatum. Quibus explicatis, nunc quae aut quot legiones Ser. Galba Auguſto II. & T. Vinio cos. primo imperij Veſpaſiani anno erant, exponam: multae enim & frequentes legionum mutationes, poſt Auguſti exceſſum ad haec vſque tempora in Romano imperio factae fuerant. Quas breuiſſime ante ex Tacito potiſſimum exceptas aperiam

Mutationes legionum ab exceſſu Auguſti ad initium imperij Imperatoris Caeſaris Veſpaſiani Auguſti

Legionis I......quae in Germania inferiore erat, pars in Italiã venit bello ciuili Vitelliano cõtra Othonẽ primũ, deinde Veſpaſianũ, a quo quũ victa eſſet, per Illyricũ diſperſa eſt. Reliqua eius pars ſub legionis I...

Romae in musaeo Carpensi vetus inscriptio

C.SALLIO.MATERN.BVCINATORI. LEG . V
ALAVDAE. C. SALLIO . ARCINIO . CAESAR. N
TVBIC
G . SALLIO . SVESSVLA . N . PARIMION
CORNICVLAR
LEG.III. AVG.C.SALLIO.CAPONIO.CORNIC

Legio III. Cyrenéica in Aegypto, quae est Arabiam versus, ab Augusto addita, post in Iudaeam bello Iudaico a Vespasiano primo principatus anno transducta. De hac Dio mentionem facit

Tibure ad S.Paullum vetus lapis

C.POPILLIO. C . F . QVIR . CARO. PEDONI
COS.VII.VIRO.EPVLON.SODALI.HADRIANALI
TRIB.LATICLAVIO.LEG . III . CYRENEICAE

Legio III. Gallica, quae sub M. Antonio Parthos debellauerat, in Hispania ab Augusto locata est, post in Germaniam sub Claudio, deinde in Syriam a Nerone, postea in Armeniam ab eodem traducta, quo tẽpore Armenos duce Corbulone vicit; item in Suriam ab eodem, postea in Moesiam a Galba migrare iussa, quo tẽpore Sarmatas contudit; postremo in Italiam contra Vitellium pro Vespasiano bello ciuili venit, quo victo Capuae hyemandi gratia locata, Vespasiano II. & Tito cos. ineunteque vere sequentis anni in Suriam remissa. De hac Dio libro LV. & *Romae in hortis Carpẽsibus vetus inscriptio*

DIS . MANIB
C.FICTORIO. VASCVLARIO
FICTORIA.EPITVSA.MATRI
C.FICTORIO. C.F. ATTICO
Σ . LEG . III . GALLICAE
FRATRI. VIX. ANN. XXV
FICTORIA.C. F.ATTICILLA
PARENTIBVS.SVIS . FECIT

Legio IIII.Scythica, alias Macedonica, ab Augusto in Syria lecta, in Germaniam superiorem a Claudio trásportata, cuius pars quum in Italiam bello ciuili pro Vitellio contra Othonem & Vespasianum venisset, eandem fortunam habuit, quam prima . . . . Reliqua porro pars ex Galliis suppleta in eadem Germania superiori relicta fuit. Hanc Spartianus in vita Seueri imp. commemorat

Vetus epigramma Tiferni in Tuscia

C.ANNIVS.C. F.POM . GALLVS
DOMO.ARRETIO.Σ . LEG.IIII SCYTH
MILITAVIT.IN.PR.ANN. XVII
EVOC . AN . II
Σ .IN.LEG.IIII.SCYTH.AN.XVIIII
VIXIT.AN.LX.MERV.AN.XXXVIII
H.S.P.ATIMETVS.L.EX.TEST.F.C

Legio quinta Macedonia in Germania inferiore in castris apud Vetera ab Augusto instituta, quae bello ciuili Vitelliano I . . . & IIII. Scythicae fortunam sequuta est. Ex Gallis suppleta, in iisdem Veteribus remansit. Tacitus, & Dio libro LV

Firmi in Piceno vetus inscriptio

L . VOLCATIO . Q . F . VEL . PRIMO
TRIB . MIL . LEG . V. MACEDONICAE
IN. MOESIA. PRAEF. ALAE . I . PANNONIOR

Legio VI. Ferrata R.F. C. in Hispania Galbam contra Neronem imperatorem fecit. Ex Hispania a Domitiano Caesare, & Muciano primo imperij Vespasiani anno contra Germanos rebellantes in Germaniam traducta. Tacitus, & Dio. De legione Ferrata, aliquãdo veterem inscriptionem vidi, quae ad manus modo non est, in qua ita exaratum erat

TRIB.MIL.LEG.VI.FER.R.F.C

Legio VI. Victrix in Syria primum ab Augusto locata, haec sub Nerone in Armeniam, deinde iterum in Syriam, demum bello ciuili Vitelliano a Muciano in Italiam contra Vitellium ducta, quo caeso in Germaniam missa, Batauos & Germanos, qui rebellauerant, oppressit duce Domitiano

Auximi vetus inscriptio

Q. PLOTIO. MAXIMO. COL. TREBELLIO
PELIDIANO. EQVO. P. TRIB . LEG . II . TRAIAN
FORT . TRIB . C O H . XXXII . VOLVNT
TRIB. LEG VI . VICTRICIS . P R O C . A V G
PRO . MAGISTRO . X X . HEREDITATIVM
PRAEF . VEHICVLOR . Q.Q. ET . S V O . PONT.
COLLEG . CENT . AVXIMAT . OB . EXIMIVM
IN. MVNICIPES. SVOS . AMOREM . L . D . D . D

Legio VII . . . postea a Claudio imp. Claudiana pia felix & fidelis vocata ex Moesia, vbi eam Augustus locauerat, a Vespasiani ducibus contra Vitellium adducta, eo occiso ad sua hybeina remissa. Dio libro LV

Legio IX. Hiſpanienſis,ex Pānonia vbi eam Auguſtus locauerat ,a Tiberio in Africam bello Numidico migrari iuſſa,quo confecto ad ſua caſtra remiſſa, a Claudio vero in Britanniam tranſportata. Cuius vexillarij bello ciuili Vitelliano a Veſpaſiani ducibus victi, per Illyricum diſperſi ſunt. Tacitus. Huius legionis mentionem fieri in vetuſto epigrammate ſic vidi.

P . CORNELIO . LENTVLO
SCIPIONI . COS . PRAEF
AERARI . LEGATO . TI
CAESARIS. AVG.LEL.LEG
VIIII.HISPAN.PONTIFICI
FETIALI. D. D

Legio X. Fretenſis ex Hiſpania primo imperij Veſpaſiani anno in Germaniam cōtra rebelles Batauos traducta. Huius meminit Marcellinus in fine libri XVIII

Romae in Vinea Carpenſi vetus lapis

A.ATINIO.A. F . PAL . PATERNO
SCRIB.AEDIL.CVR. HON. VSVS. AB
IMP.EQVO.PVBL.HONOR.PRAEF.COH
II.BR.ACAR.AVGVSTAN. TRIB . MIL
LEG.X.FRETENS.A.DIVO . TRAIANO
IN.EXPEDICTION.PARTHICA. DONIS
DONAT.PRAEF. ALAE.VII . PHRYG
CVR.KAL. FABRATERNOR. NOVOR
ATINIA . A . F . FAVSTINA.PATRI
OPTIMO.FECIT

Legio X. Gemina pia fidelis. Ex Syria ſub Nerone in Armeniam, iterumque in Syriam tranſportata, demū bello Iudaico in Iudaeam. Hanc Dio ideo Geminam appellatam ſcribit, quod ex duabus legionibus vna facta fuerit

Vetus lapis Brixiae

C.PONTIO.C. F. FAB. PELIGNO . TRIB . MIL
LEG.X.GEM.Q.CVRAT . LOCORVM . PVBLIC
ITERVM.AEDILI.CVRVL.LEGATO.PRO . PR
ITERVM . EX . S . C . ET. AVCTORITATE
CAESARIS.D.D

Item in antiquae inscriptionis fragmento Romae apud Gentilem Delphinium

TRIB.MIL.LEG.I.ADIVTR.P.F
ET.LEG . X . GEM.P. ::::::::::

Item Pisauri alia vetus inscriptio

C.LVXILIO. C.F.POMPT.SABINO. EGNATIO
PROCVLO.CVR.RER.PISAVR.ET. FANESTR
LEG.LEG. X.GEM. GORDIAN. CVR.REG
TRANSPAD. CVR &c

Legio XI. postea Claudiana pia fidelis dicta, ex Moesia in Dalmatiam sub Claudio, & ex Dalmatia bello ciuili Vitelliano pro Othone in Italiã contra Vitelliũ transducta. Othone victo suis castris reddita, occiso Vitellio iterum in Italiam venit, & paulo post ad sua hyberna remissa. Huius legionis meminit vetus hic lapis sic

GENIO.CENT.
A. SERGIVS . A . F
SVLPICIVS.MIL.LEG.
XI.CLAVD.PIAE.FIDEL.
S A C R

Haec auctore Dione vna cum VII. legione Claudia ideo appellata est, quod Camillum Scribonianum qui bellum ciuile Claudio Imperatori intulerat, primae deseruerint

Legio XII. Fulminatrix, ab Augusto in Syria lecta, post bello Iudaico in Iudaeam a Vespasiano principe traducta. Dio

Romae ad S. Alexium in Auentino

C. VETTIO. C. F. COL. NIGRO
DOMO. ANTIOCHIA. SYRIA
VETERANO. LEG. XII. FVLMINAT
MILIT. ANN. XXVI. VIX. AN. LVII

Legio XIII. Gemina pia fidelis ex Germania superiore in Pannoniam, exinde bello ciuili Vitelliano in Italiam pro Othone contra Vitellium profecta, Othone victo, quum suis hybernis reddita esset, iterũ pro Vespasiano contra ipsum Vitellium in Italiam venit, quo occiso Poetouionem ad sua castra remissa. De hac Dio mentionem fecit libro LV

In vetusto fragmento Romae apud Gentilem Delphinium

LEG. LEG. XIII. G. P. F. LEG. LEG....

Item Romae

HERCVLI. CONSERVATORI. PRO. SALVTE
L. RAGONII. L. F. PAP. VRINATII. LARTI
QVINTIAN. VIRI. CONS. SODAL. HADRIAN
LEG. LEG. XIII. GEM. DONAT. DONIS. MILIT

Legio XIIII. Gemina Martia victrix ex Germania superiore a Claudio in Britãniam traducta (quum is Britanniam prouinciam fecit) cuius praecipue opera Britanniam in potestatem populi Romani redegerat. Quae quum a Nerone in Dalmatiam adducta esset, pro Othone in Italiam venit, quo occiso a Vitellio in Britanniam remissa est. Postremo a

Domitiano & Muciano ex Britannia euocata, Batauos & Germanos rebelles domuit, quibus victis in Germania superiori locata. Tacitus, & Dio

In eodem fragmento apud Gentilem Delphinium

LEG. LEG.XIIII. GEM
MARTIAE. VICTRICIS
SACERDOTI. TITIALI

Legio XV. Apollinaris ex Pannonia a Nerone in Syriā traducta, haud multo post ad bellum Iudaicum missa. Tacitus, Iosephus, & Dio

Vetus inscriptio Foro Sempronij

L.MAESIO.L.F.POL.RVFO. PROC.AVG
TRIB. MIL. LEG. XV. APOLLINARIS
TRIB. COH. MIL. ITAL. VOLVNT
QVAEST. IN. SYRIA. PRAEF. FABRVM

Legio XVI . . . . ex Germania superiore in inferiorē a Claudio traducta, bello ciuili pro Vitellio contra Othonem & Vespasianum stetit. Vitellio occiso primae : : : : IIII Scythicae, & V. Macedonicae fortunā sequuta est, vt Tacitus libris XIIX. & XIX. tradit

Legio XIX. . . . . . ex Germania inferiore in superiorem a Claudio migrare iussa, iterum paulo post in inferiorem rediens castris Veteribus locata est, Videtur & ipsa in Italiam pro Vitellio venisse, atque superioris legionis fortunam sequutam esse, vt refert Tacitus ibidem

Legio XX. Valeria victrix ex Germania inferiore a Claudio in Britanniam transportata, cuius vexillarij bello ciuili victi, a Vespasiano per Illyricum dispersi sunt. Tacitus

Romae in domo Caesia vetus inscriptio

M.POMPEIO.M.F.ANI. ASPRO. 7. LEG
XV . APOLLINAR . 7. COH. III. PR
PRIMOP.LEG.III.CYR.PRAEF. CASTR.
LEG.XX.VICTR.ATIMETVS.LIBERTVS
PVLLARIVS.FECIT.SIBI.ET. &c.

Item in ciuitate Castellana vetus lapis

Q.ALBIO.Q.F.HOR.ILLICI
7.LEG. XX.V.V
CORNICVLARIO, PR. PR
DONIS.DONATO.AB.DIVO
TRAIANO.AVGVSTO
TORQVIBVS . ARMILLIS
PHALERIS.BELLO.PARTHICO.

Legio xxii. Primigenia Augusta: pia: fidelis in Aegypto ab Augusto constituta, quã postea Augustus Vespasianus in Iudaeam bello Iudaico migrare iussit. De hac Spartianus in Iuliano, & Tacitus mentionẽ faciũt

In Aequicolis, vetus epigramma

C.VIBIO.Q.F.AIMILIA.VETENIO.EQVO
SEVERO . TRIB . SEMPR . PR . LEG
XXII.PRIM.AVG.P.F.SEMPRON

Item Romae in domo Caesia

P.COELIO.P.F.BALBINO . VIBVLLIO.PIO
X.VIRO.STLITIBVS.IVDIC.VI.VIRO.EQVIT
ROMAN. TVRM. QVINT. TR. MIL . LEG
XXII.PRIMIG.P.F.ADLECTO &c

Legiones inter Augusti obitum, & Vespasiani principatum ab imperatoribus additae, & earundem migrationes

Legones IIII. *additae a Claudio imp.*

Primus omnium post Augustum Claudius imp. Britannia victa, eaque in prouinciae formam redacta, IIII. nouas legiones veterib. addidit, quum ob barbarorum incursiones Britanniam Romanam prouinciam triũ legionum praesidio muniri necesse fuisset

Harum prima fuit legio V. Claudia, quã in Moesia locauit, haec postea a Nerone in Syriam, demũ bello Iudaico in Iudaeam traducta est

Fulginei vetus inscriptio

CN·DOMITIO SEX·F·AFRO·TITIO
MARCELLO· CVRINO · LVCANO
MIL·LEG·V·CLAVD·IIII·VIR·VIARVM
CVRANDARVM·PATRONO

Legionem quoque XV . . . . in Germania Claudius imp. constituit: quae quum in Italiam contra Othonẽ & Vespasianum pro Vitellio venisset, occiso Vitellio primae . . . . cõditionem sequuta est. Pars enim per Illyricum dispersa, pars in Germania remãsit, ex Gallis suppleta. Tacitus

Legio XIIX. Victrix in Germania superiore a Claudio lecta, quum & ipsa contra Vespasianum pro Vitellio bello ciuili pugnasset, necato imperatore suo, victa suis hybernis ob tumultuantes Batauos reddita est. Tacitus

Legio XXI. Rapax. Haec in Germania superiore ab eodem Claudio instituta est; quae bello ciuili Vitelliano, in Italiam quum venisset, post Vitellij caedẽ

a Muciano & Domitiano ob Batauorum rebellionem ad ſua caſtra remiſſa eſt. Ex Tacito libris XVII. XVIII. & XIX. Huius legionis mentionē extare vidi in vetuſto epigrammate, quod modo ad manus nō eſt

Legiones III. additae a Nerone imp.

Legio I. Italica a Nerone imp. Dione auctore, facta eſt, atque in Galliis prope Lugdunum locata. Quae bello ciuili a Vitellio in Italiam ducta, quū victa fuiſſet a Veſpaſiano, per Illyricum diſperſa eſt, videtur tamen a poſterioribus principibus Romanis reſtitutā

Vetus elogium Brixiae.

C. MAESIO. C. F. PLACATIANO
X. VIRO. STLITIB. IVDIC.
TRIB. MIL. LEG. I. ITALIC
Q. PROV. AFRIC. ALLECT. INTER
TRIBVN. AB. IMPERATORE
HADRIANO. ANTONINO. AVG. P
PRAETORI. PATRONO. D. D.

Legio I. Claſſica Romae a Nerone inſtituta, bello ciuili ab Othone in Galliam Narbonenſem miſſa, poſtea victo Vitellio in vrbem reuocata, Veſpaſiani legionibus ſe coniunxit. Tacitus libro XVII. & vetus inſcriptio

Legio Hiſpana a Nerone Romae facta, & a Galba exauctorata. Tacitus libro decimoſeptimo

Legiones a Galba imp. factae.

Legio I. Adiutrix victrix pia fidelis a Galba, Tacito, & Dione auctoribus, inſtituta, Romae pro Othone contra Vitellium ſtetit, Othone victo a Vitellio in Hiſpaniam miſſa, inde bello Germanico contra Batauos in Germaniam a Domitiano & Muciano acce-

Romae apud Gentilem Delphinium in fragmento

TRIB.MIL.LEG.I.ADIVTR. P.F

Item Fulginei in vetere elogio

P.AELIO.P.F.PAPIR.MARCELLO
ADLECTO.AD.MVNERA.PRAEF
LEG.VII. CLAVD. ET. PRIMAE
ADIVTRICIS.V.F.FLAMINI

Legio ſeptima Galbiana in Pannonia a Galba conſtituta, quae quum in Italiam bello ciuili pro Othone veniſſet, eo mortuo ſuis hybernis a Vitellio eſt reddita, iterum contra Vitellium in Italia pro Veſpaſiano pugnauit, & eo occiſo iterum in Pānoniam eſt remiſſa. De hac praeter Tacitū libris XVII.XIIX. & XIX. meminit vetus inſcriptio

Veſpaſianus etiam imperator primo imperij anno legionem vnam fecit, quam II. (vt opinor) Flauiam vocauit, eamque in Germaniam cōtra Batauos rebelles miſit. Tacitus libro xx

Legiones XXXIII. populi Romani per orbem Romanum Ser. Galba imp. Caeſare Aug. II & T. Vinio cos. locatae

In Hiſpania legiones duae

Legio VI. Ferrata R.F.C
Legio X. Fretenſis

In Germania inferiore legiones IIII

Legio prima . . . . .
Legio V. Claudiana
Legio XV . . . . . .
Legio XVI. . . . .

In Germania superiore legiones IIII

Legio IIII. Scythica, alias Macedonica
Legio XIIX. Victrix
Legio XIX
Legio XXI. Rapax

In Dalmatia legiones duae

Legio XI. Claudiana pia fidelis
Legio XIIII. Gemina Marcia victrix

In Pannonia legiones duae

Legio VII. Galbiana
Legio XIII. Gemina pia fidelis

In Moesia legiones tres

Legio III. Gallica
Legio VII. Claudiana pia fidelis
Legio VIII. Augusta

In Suria legiones quattuor

Legio II. Adiutrix pia fidelis
Legio VI. Victrix
Legio VII. Gemina pia fidelis
Legio XII. Fulminatrix

In Iudaea legiones tres

Legio V. Macedonica
Legio X. Gemina pia fidelis
Legio XV. Apollinaris

In Aegypto legiones duae

Legio III. Cyreneica, alias Cureneica
Legio XXII. Primigenia pia fidelis

In Africa legio vna

Legio III. Augusta

In Britannia legiones tres

Legio II. Augusta
Legio IX. Hispaniensis

Legio XX. Valeria victrix

In Gallia legio vna

Legio I. Italica

In vrbe legiones duae

Legio I. Claſſica

Legio I. Adiutrix pia fidelis

Quibus a Veſpaſiano addita eſt

Legio II. Flauia in Germania

In vrbe

Cohortes vigilum tres

Cohortes vrbanae

Cohortes praetoriae XII.

PROVINCIAE. FACTAE. AB IMP. CAES. VESPASIANO. AVGVSTO

Imp. Veſpaſianus principatum adeptus, bello Iudaico confecto, more praecedentium Caeſarum, imperij Romani iura augere ſtudens, Achaiam, Lyciam, Rhodum inſulam, Byzantium ciuitatem nobiliſsimam in anguſto Propontidis freto in Europa ſitam, inſulam Samum, quae ad haec vſque tempora legibus ſuis vixerant, libertate adempta; item Tracheam, Ciliciam, & Comagenem ditionis regiae vſque ad id tẽpus in prouinciarũ formam redegit. ita Trãquillus cap. octauo. Comagenem autem a Ti. Caeſare prouinciam factam regi Antiocho reddiderat C. Caeſar Caligula imp. auctore Suetonio. De Rhodo ita ſcribit Sex. Rufus: *Rhodiis, & inſularum populis, primum infeſtiſsimis, poſt fideliſsimis Romani viſi ſunt. Ita Rhodus & inſulae primum libere agebant, poſtea in conſuetudinem parendi Romanis clementer prouocantibus peruenerunt. Et ſub Veſpaſiano imperatore prouincia facta eſt*

LEGIONES. IN. CAPPADOCIA ADDITAE

Imp. Veſpaſianus propter aſſiduos barbarorum incurſus Cappadociae caſtra, & legiones duas addidit XII. Fulminatricem, & XV. Apollinarem, vt tradit Dio, conſularemque rectorem impoſuit, pro equite Romano. Tranquillus ita. Atque hac ratione limitū Romani imperij numerus auctus, decemque facti, ideſt Germaniae ſuperioris & inferioris ſuperRhenum; Dalmatiae, Pannoniae, & Moeſiae ſuper Danubium; Britanniae, Cappadociae, Suriae, Aegypti, & Africae

PROVINCIAE. FACTAE. A. TRAIANO. IMPERATORE

Nullus Romanorum principum poſt Auguſtū, imperij Romani terminos magis propagauit quam Traianus, ſub quo ingentia terrarum ſpatia imperio addita, maximae prouinciae factae, imperij veteres limites prolati, nouae legiones conſtitutae, populi Romani vectigal auctum. Quum enim veteres Romani imperij limites ab Auguſto inſtituti, neque a reliquis imperatoribus mutati, a Septentrione quidem eſſent Danubius, ab oriente vero Euphrates, ipſe transdanubiū Daciam, transeuphratem vero Armeniam, Meſopotamiam, & Aſſyriam prouincias Romanas fecit, Tigridem Romani imperij & Perſarum limitem eſſe voluit: quae omnia quo tempore & ordine fecerit nunc exponam

PROVINCIA. TRANSDANVBIANA. DACIA

Daci qui trans Iſtrum ſunt, ingentibus cladibus populum Romanum ſub eorum rege Decebalo Domitiani principatu affecerant, Oppio Sabino

consulari, & Cornelio Fusco praefecto cohortium praetorianarum, quibus belli summam Domitianus commiserat, oppressis. Quare Decebalus rex metu & ignominia Domitiani ferocior factus, Romanas prouincias finitimas Moesiam & Pannoniam Istro traiecto acriter vexare coepit. Interim occiso Domitiano, Traianus rei militaris peritissimus dux imperij successor a sene Nerua, qui Domitiano successerat, Caesarque appellatus est. Is post patris mortem imperiũ adeptus, Dacicae ignominiae abolendae cupidus, bellũ ex S.C. Dacis & regi Decebalo indixit. Quos multis proeliis attritos, ad extremum rege Decebalo occiso omnino debellauit, Daciamque eius regnum trãs Danubium in solo barbarico primus omnium Romanorum prouinciam fecit, quae in circuitu habuit decies centena millia passuum. Daci autem Getis contermini populi sunt montani, qui Daciam Pannoniae vicinam, quam hodie Valachiam appellamus, incolunt. De his Florus libro IIII. *Daci (*inquit*) mõtibus inhaerent, Cotisonis regis imperio, quoties concretus in gelu Danubius iunxerat ripas, in Pannoniam & Moesiam decurrere solebant, & vicina populari. Visum est Caesari Augusto gentem aditu difficillimam submouere. Misso igitur Cornelio Lentulo tres eorum duces cum magnis copiis deleuit, vltra vlteriorem repulit ripam, citra praesidia constituit, satis victoriae putans posse illos prohibere. sic hinc Dacia nõ victa, sed summota, atque dilata est.* Traianus inde Decebalũ vicit, eius legatis seruilẽ in modũ introductis pax duris conditionibus data. Iterum eum rebellantẽ oppressit, quo occiso Daciã prouinciam fecit, thesauros regios subter vada Sargetiae fluminis inuenit; põtem lapideum viginti pilarum super Danubium miri

operis

operis, maximeque memorabilis fecit, legiones duas nouae prouinciae praesidio addidit, colonias aliquot in ea deduxit, imperij limites abrupta montium Sarmatas versus cōstituit. Haec omnia accurate referuntur a Dione in vita Traiani imperatoris. Qui ita concludit: *At Decebalus quum capta regia, vicina omnis regio in potestatem populi Romani venisset, vsque ad captiuitatem periclitatus mortem sibi consciuit, cuius caput deinde Romam delatum est. ita Dacia iuris & ditionis Romanae facta est. Quam mox Traianus in prouinciam redegit, vrbes condidit, & colonos deduxit.* Legiones autem duae in Dacia prouincialium praesidio additae sunt, V. Macedonica & XIII. Gemina. Victoriae Traiani Dacicae mentio est in eiusdem nummis ita: DACIA. CAPTA. Item: PROVINCIA. DACIA. AVGVSTI. Item: GERMANIA. VICTA. Item: GERMANIA. SVBACTA. Item trophaea quaedā cum inscriptione: DE. SARMATIS ET. DE. GERMANIS

PROVINCIAE. TRANSEVPHRATEM
Prouinciae Armeniae duae, Mesopotamia, & Assyria

Per confinia Armeniarum primum sub L. Lucullo Romana transtaurum signa transmissa sunt. Idem Lucullus Mithradatem regno Ponti exutum ad Armeniam persequutus est, Tigranem Armeniorum regem cum septem millibus clypeatorum, & centum viginti millibus sagittariorum, ipse cum decem & octo millibus Romanorum vicit, Tigranocertam maximam Armeniae ciuitatem expugnauit, Madenam optimam Armeniorum regionem obtinuit. Per Mele-

thenam ad Meſopotamiā deſcendit. Niſibin cū fratre regis cepit. Tendere in Parthos paratus ſucceſſorē accepit Cn. Pōp. Qui ad Mithradaticū bellū miſſus, Mithradatē in Armenia minore nocte agreſſus proelio ſuperauit, caeſis duob⁹ & quadraginta millibus hoſtiū, caſtra eius inuaſit. Mithradates in Boſphorum fugiēs ſumma rerū deſperatione ſe ipſe interfecit. Pompeius auxiliatorem Mithradatis Tigranem Armeniorum regem perſequutus eſt, ille ſe oblato diademate apud Artaxata dedit, receptae ſunt ab eo Meſopotamia, Syriae, & aliquanta pars Phoenicis, atque intra Armeniam regnare permiſſus eſt. Idem Pompeius Boſphoranis & Colchis Ariſtarchum regem impoſuit, cum Albanis conflixit, Orchodo Albanorum regi ter victo pacem dedit, Hiberiā cum Arſace rege in deditionem accepit, Sarracenos, & Arabes vicit, Iudaea capta Hieroſolyma obtinuit, cum Parthis foedus fecit. Poſt Tigranem diu ſub regibus Armenia fuit, ex quibus Tigranis ſucceſſor Artauaſdes ab Antonio occiſus eſt. Poſt quem Artaxias, Tigranes alius, Artauaſdes alius, Ariobarzanes, Vono Parthus, & Zeno Ponticus ab Auguſto & Tiberio Caeſaribus reges Armeniis impoſiti ſunt. Armeniaque diu ſub amicis regibus in Romanorum fide permanſit. Nero quem turpiſsimū imperatorem Romana reſp. paſſa eſt, amiſit Armenias duas, rege iis Tyridate a Parthis impoſito. Ac ſub regibus iterum Armenia vſque ad Traiani tempora fuit. Qui Dacia victa expeditionem in Armenos, Parthos, Orientemque parauit, belli praetextum faciens, quod Armeniorum rex diadema & cetera regni inſignia, atque iura non ab ſe, ſed a Parthorum rege, velut illi obnoxius ſumpſiſſet, re autem vera cupidine magis

gloriae impulſus eſt. Qui ſimul ac Armeniae fines ingreſſus eſt, Armeniae regem & ſatrapas regionis obuios habuit, cum muneribus equum ducentes ita edoctum, vt Traianum anterioribus pedibus in modum ſupplicantis flexis, adoraret. Tum cauſſa cognita Parthamaſiri Armeniae regi ſublato diademate regnum ademit. Quam impoſito legato conſulari Romanam prouinciam fecit; limitem orientalis imperij ab Euphrate ad Tigrim amnem tranſtulit, Hiberos poſt haec, Sauromatas, Boſphoranos, & Colchos in fidem Romanae ditionis accepit, Oſroenorũ loca occupauit, Carduenos & Marcomedos obtinuit, Albanis regem dedit, omni deinceps belli molle in Parthos verſa, Niſibin & Ecbatanas cepit, Parthicusque ob id a ſenatu appellatus eſt. Euphrate traiecto Adiabenos ſubegit, Arbela & Gaugamela, in quorum campis olim Alexander debellauerat Darium, vi cepit Antemuſium opimam Perſidis regionem, Seleuciamque, & Cteſiphontem, Edeſſam ac Babylonem occupauit, & tenuit. Vſque ad Indiae fines primus poſt Alexandrum acceſsit, in mari rubro claſſem inſtituit, qua Indiae fines vaſtaret. Armeniam omnem, Meſopotomiam, & Aſsyriam, quae inter Trigidem & Euphratem ſitae, irriguis amnibus inſtar Aegypti foecundantur cum his gentibus quae Madenam attingunt, tres Romanas prouincias fecit. Atque inter Romanos & Parthos imperij limitem fluuium Tigrim eſſe voluit. Parthis iam victis defectionemque molientibus, apud Cteſiphontem patentibus campis, coram Romanorum & Parthorum procerum multitudine, regem diademate impoſito deſignauit Parthenaſpatem, atque ita rebus oriẽtalibus compo

ſitis in Arabiam profectus eſt. Ex Dione, Rufo, Eutropio, & Oroſio. Harum omnium rerum mentionem in Traiani nummis aureis, argenteis, aeneiſque mentionem fieri animaduerti. Nam de Armenia & Meſopotamia prouinciis factis extat nummus ſic inſcriptus: ARMENIAE. ET. MESOPOTAMIA. IN. P. P. R. REDACTAE. Item in alio ARMENIA. SVBACTA. IMP. VICOS. VI. De regibus a Traiano variis nationibus datis alius nummus ſic meminit: REGNA. ADSIGNATA. De rege vero Parthis dato, & triumpho Parthico hos praeterea nummos Traiani ſic inſcriptos vidi: REX. PARTHIS. DATVS. Item: TRIVMPHVS. PARTHICVS. Quae autem regiones, aut quo in loco hae fuerint, quas Traianus prouincias Romanas fecit, aperte libro I. de bello Perſico indicat Procopius: *Regio* (inquit) *quae eſt Samoſatis, iuxta Euphratem eſt, iam dudum Comagene, nunc autem ex fluuij nomine Euphrantia vocata eſt. Quae autem intra vtrunque fluuium exiſtit, Meſopotamia ex argumento nominis dicitur. Cuius pars non ſolum hac appellatione, ſed aliis quibuſdam dicitur nominibus, vt ea quae ad Autidam pertinet ciuitatem, Armenia a nonnullis vocatur, Edeſſa vero cum ipſius circa locis Oſroene.* Meſopotamia igitur ea regio eſt quae inter Euphratem & Tigrim amnes eſt ſita, cuius praeſidio cum eam in prouinciae formam Traianus primus redegiſſet, duas legiones addidit, duoſque nouos imperij limites fecit Dacicum, & ſuper Tigrim

PROVINCIA. ARABIA

Bello Parthico confecto, Traianus in Arabiam regressus, Agarenos rebellantes obtriuit, quumque magnam eius regionis partem occupasset, eam prouinciam Romanam, vt tradit Sex. Rufus, fecit. Ita enim ait: *Sub imperatoribus Romano imperio accesserunt Pontus omnis, Armenia minor, oriens totus cũ Mesopotamia; Assyriaque, & Arabia, cum Aegypto sub Romani imperij iura transiuit.* Item alibi: *Agareni, & Iudaei in Palaestina a Cn. Pompeio victi sunt. Ad extremum sub Traiano principe regi maioris Armeniae diadema sublatum est, & per Traianum Armenia, Mesopotamia, Assyria, & Arabia prouinciae factae sunt, ac limes orientalis supra ripam Tigridis fluminis institutus.* Arabiae prouinciae a Traiano factae mentio est in eiusdem vetusto nummo sic: ARABIA ADQVISITA. Eutropius vero: *Arabiam* (inquit) *Traianus in prouinciae formam redegit.* Eam prouinciam postea nouis gentibus victis, & imperio Romano adiunctis nouam prouinciam fecit Seuerus imperator, bello Parthico confecto, quo Parthos, & Adiabenos, Arabesque interiores grauibus proeliis & cladibus afflixit, vt tradunt Eutropius, & Rufus

De prouinciis orientalibus a Traiano imp. adquisitis

Hadrianus qui post Traianum imperium Romanũ adeptus est, quum vt aliis multis, ita gloriae Traiani inuideret, tres illas nobilissimas prouincias Armeniam, Mesopotamiam & Assyriam, illico nulla ductus necessitate, sed sponte sua Persis reddidit, quas Romano imperio, vt ostendi, Traianus adiunxerat,

reuocatisque legionibus, inter Romanos & Persas veterem imperij limitem Euphratem amnem esse voluit. Idem de Dacia facere conatum amici deterruerunt, ne multi ciues Romani barbaris traderentur, propterea quod Traianus victa Dacia, ex toto orbe Romano infinitas eo copias hominum transtulerat ad agros & vrbes colendas. Dacia enim diuturno bello Decebali fuerat exhausta. Quidam huius rei hanc potissimum caussam fuisse suspicati sunt, quod antiquis vatum responsis ferebatur, infaustum fore ac infelix imperatori populi Romani, qui exercitus armatos trans Euphratem amnem, vrbemque Ctesiphontem promouisset: exitium hoc fuisse M. Licinio Crasso, ipsumque Traianum proxime in Italiam cum Parthica victoria non rediisse, Valerianum captum, Carum ictu fulminis absumptum, Iulianum postremo occisum. Ex quibus prouinciis Assyria & Armenia recuperatae sunt a L. Vero, Seleucia Vrbe nobilissima cum D. millibus hominum, & Artaxatis harum prouinciarum primariis vrbibus captis, Capitolino, Eutropio, Rufo, & Iornande auctoribus. Mesopotamia vero quatter amissa est, & quatter recuperata, vt ait Rufus. Eam enim primo ab Hadriano relictam recepit cum Assyria & Armenia L. Verus. Commodus iterum perdidit, recuperauit Seuerus; terrio a Persis Valeriano imperatore capto cum Armenia occupatam, tertius Romano imperio restituit Odenatus decurio Palmyrenus, Gallieni auspiciis. Quarto sub Caro deperditam, Diocletiani temporibus, victis prima congressione Romanis, secundo vero conflictu profligatis Persis, superatoque rege Narseo, & vxore eius ac filiabus captis, pace facta, Galerius Maximianus

imperio restituit, Armeniaque omni etiam recepta, super ripâ Tigridis imperij limes olim a Traiano cõstitutus, & ab Hadriano translatus, iterum est reformatus. Ad haec quinque trans Tigrim a Galerio Romanae prouinciae factae, Azarsauena, Mozena, Zabdicena, Rhenumena, & Carduena. Quas prouincias postea ignominioso quidem sed necessario foedere, adiuncta Singarena, Nisibi, & Mesopotamiae superioris parte Iouianus Persis reddidit, vt paulo post exponam, & ita termini imperij occidentem versus quarto mutati sunt

Haec autem sunt omnium prouinciarum nomina quae a populq Romano ab Vrbe condita vsque ad imperij excidium in potestatem redacta sunt. Quas quãta potui diligentia ex antiquis scriptoribus collegi, quibus accurate digestis, nunc reliquum est vt earum legionum seriem, institutionem, & mutationes ex vetustis lapidibus, & Dione libro L.V. potissimum referã, quae post Vespasiani imperiũ, vel institutae sunt, vel imperij limitibus locatae, atque ab ipso Vespasiano imperatore incipiens, quae ab aliis quoque Augustis additae sunt, persequar

Legiones populi Romani inter Vespasiani & Alexandri Augustorum imperia additae

Legiones additae ab imp. Caesare Vespasiano Aug.

Legio II . . . in Germania. Tacitus libro xx. & xxi

Legio III. Flauia felix fidelis in Suria

Huius legionis mentio est in hisce vetustis inscriptionibus.
Romae in hortis Carpensibus

D. M
C. ANNIO. VALENTI
VET. EX. NVM.FRVM
LEG. IIII. FL.
C. ANNIVS. HERACLA
FECIT. PATRONO.B.M

Item Pisauri

C. LVXILIO. C. F. POMPT. SABINO
EGNATIO. PROCVLO. CVR. RER
PISAVR. ET. FANESTR. TRIB
LATICL.LEG IIII FLAV.PATRONO
COLONIARVM.PISAVR.ET.FANESTR

Paulo extra vrbem Reatinam

SEX. TADIVS. SEX. F. VOL. LVSIVS
NEPOS.PAVLLINVS. TR.MIL. LEG
IIII. F. F. X. VIR. STLIT. IVDIC

Item Auximi in Piceno

C.OPPIO.C. F. VEL.BASSO.P.P.P. C
PR. I. D. AVX. 7. LEG. IIII. FL. FEL
ET.LEG.II. TR. FORT. EVOK. AVG

Hanc legionem Dio libro LV. commemorat

Legio XVI. Flauia fidelis in . . . .

De hac legione mentionem extare vidi in hac vetusta inscriptione, Saepini in Samnio

L.NERATIO.C F.VOL. PROCVLO
X.VIRO. STLITIBVS. IVDICANDIS
TRIB.MILIT.LEGION.VII.GEMINAE
FELIC.ET.LEG. VIII. AVG. QVAEST. AEDIL
PLEB. CEREAL. PRAEF. LEG. LEG. XVI
FLAVIAE. FIDEL. ITEM. MISSO. AB. IMP.
ANTONINO. AVG. PIO. AD DEDVCEN
DAS. VEXILLATIONES. IN. SYRIAM. OB
BELLVM. PARTHICVM. PRAEF. AERARI
MILITARIS.COS.MVNICIPES.SAEPINATES

Legio I. *Mineruia pia fidelis in Germania inferiore addita a Domitiano Augusto*

Hanc legionem Spartianus in Hadriano, & vetus haec Beneuentana inſcriptio commemorat

M. MARIO. M. F. STEL. TITIO
RVFINO. COS. LEG. LEG. I
MINER. P.F. CVR. COL
CLAVD. AVG. ARIPPINENSIVM
PRO.COS.PROV.SICILIAE.CVR
AMITERNOR.PRAEF.TR.PL. Q
PROV.MACED.SEVIR.TVRMAR
EQ. ROM. TRIB. LATICL. LEG.I
ADI.P.F. IIII.VIRO.STLITIB.IVDIC

Legiones additae a Traiano imperatore

Legio II. Traiana fortis in Aegypto

Huius legionis Dio libro LV. *& Vetuſtae hae inſcriptiones Auximates meminerunt*

Q. PLOTIO. MAXIMO. COLLIN
TREBELLIO.PELLIDIAN.EQ.PVB
TRIB. LEG. II. TRAIAN. FORT
TRIB. COHORT. XXXII. VOLVNT
TRIB. LEG. VI. VICTRIC. *et cet.*

Item ibidem

C. OPPIO. C. F. VEL. BASSO
OMNIBVS. OFFICIIS. IN. CALIGA
FVNCTO. CENTVRIONES. LEG.
II. TRAIANAE. FORTIS. OPTIMO
ET. DIGNISSIMO

Legio xxx. Vlpia victrix in Germania

Huius legionis Marcellinus libro xıx. Dio lib. LV & vetustae hae inscriptiones mentionem faciunt

Romae in Vinea Reuerendiss. Card. Carpensis

D . M

T. FL. IOCVNDO. ER. LEG
xxx. VLP. FLAVI. FRVCT.
S.ET.VIC.ER.LEG.EIVSDEM
HERED. F. C

Romae apud Gentilem Delphinium

M. AEMILIO.M. F. NIGRO
ARA.MIL.FRVM.LEG.xxx.V.V

Legiones additae a M. Antonino Augusto

Legio II. Italica Diuit. in Norico

De hac legione Dio libro LV. & vetusta haec epigrammata meminerunt

D . M

FLORIO. BAVDIONI . VIRO. DVCENARIO
PROTECTORI. EX. ORDINARIO. LEG. II
ITAL.DIVIT.VIX.AN.XL.MIL. AN. XXV. VAL
VARIO . OPTIO . LEG . II. ITALICAE . DIVIT
PARENTI.KARISSIMO . M . F. C

Romae in aedibus Colotianis

AVR. SATVRNINO. EQ. COH. VIII. P. 7
VERISSIMI. QVI . MILITAVIT . IN . LEG . SE
CVNDA . ITALICA . TESSERARIVS. AN. VI
QVI.VIXIT.AN. xxvııı. AVR.OPTATIANVS
EQ. FRATRI . BENEMERENTI . POSVIT

Legio iii. Italica in Rhetia

Huius meminerunt Dio, & vetustum hoc epigramma

CN.LAVDIVS. CN.F. FAL. THALLVS
MIL. COH. X. PR. 7. LIMI
ITEM. TESSERARIVS. IN. LEG.III
ITALICA. AN. VI. TRAIECTVS. IN
COH. XI. PR. 7. P. SATRI Q. MIL
ANN. IIX. VIX. AN. LXII. H. F. S. C.A

Legiones additae a Seuero imperatore

Legio I. Parthica in Mesopotamia

Hanc Dio libro LV. & Marcellinus libro xx. commemorant

Legio II. Parthica in Italia

Hanc praeter Dionem libro LV. vetus quoque haec Praenestina inscriptio profitetur

DIIS. MANIBVS
L.IVNIVS.L.F.PONTINA.OCVLNIVS
MIL. LEG. II. PARTH. ANN. IIX
VIX. AN. XXXXVI. H. F. C

Legio III. Parthica in Mesopotamia

Vt tradit libro LV. De qua vetus etiam hic lapis Romae via Ardentina mentionem facit

L. AVRELIO. L. F. PAP. FAVORI
VETERAN.LEG.III. PARTHIC. P. F
ET. A. LOCIS. AEGRIS. CVST
LEG. EIVSDEM

Nomina legionum, quae ex superioribus desunt, vel sunt eaedem cum his, mutatis nominibus, inter Vespasianum, & Alexandrum Impp

Legio I. . . . . ab Augusto
Legio I. Classica a Nerone
Legio II. . . . . . a Vespasiano
Legio V. Claudiana a Claudio
Legio VII. Galbiana a Galba
Legio ix. Hispaniensis ab Aug. } additae
Legio xv. . . . . a Claudio
Legio xvi. . . . . ab Augusto
Legio xviii. Victrix a Claudio
Legio xix. . . . ab Augusto
Legio xxi. Rapax a Claudio

Nomina XXXIII. legionum populi Romani sub Imp. Caesare M. Aurelio Alexandro Augusto xiii. *limitibus dispositarum*

In Italia legio I

Legio II. Parthica

In Britannia legiones III.

Legio II. Augusta in Britannia superiore
Legio VI. Victrix in Britannia inferiore
Legio XX. Valeria victrix in Britannia superiore

In Germania inferiore legiones IIII.

Legio I. Mineruia pia fidelis
Legio II. Adiutrix pia fidelis
Legio VII. Gemina pia fidelis
Legio XVI. Flauia fidelis

In Germania superiore legiones IIII

Legio X. Fretensis
Legio VIII. Augusta

Legio XXII. Primigenia pia fidelis
Legio XXX. Vlpia victrix

In Rhetia legio I

Legio III. Italica

In Norico legio I

Legio II. Italica

In Pannonia legiones III

Legio I. Adiutrix pia fidelis in Pannonia inferiore
Legio X. Gemina Gordiana pia fidelis in Pann. sup
Legio XIIII. Gemina Martia victrix

In Moesia legiones III

Legio I. Italica in Moesia inferiore
Legio VII. Claudiana pia fidelis in Moesia super.
Legio XI. Claudiana pia fidelis in Moesia inferiore

In Dacia legiones II

Legio V. Macedonica
Legio XIII. Gemina pia fidelis

In Cappadocia legiones II

Legio XII. Fulminatrix
Legio XV. Apollinaris

In Mesopotamia legiones II

Legio I. Parthica
Legio III. Parthica

In Suria legiones IIII

Legio III. Gallica in Phoenice
Legio IIII. Scythica
Legio IIII. Flauia felix fidelis
Legio VI. Ferrata R.F.C. in Iudaea

In Aegypto legiones II

Legio II. Traiana fortis
Legio III. Cyreneica in Arabia

In Africa legio I

Legio III. Augusta in Numidia

In vrbe

Cohortes vigilum VII

Cohortes vrbanae XIIII

Cohortes praetoriae XII

Cohortium vigilum primae, ſecundae, & cetera vſque ad vij. Item praetorianarum vſq; ad xij. & Vrbanaeum vſque ad XIIII. in his antiquis epigrammatibus mentionem ſic fieri animaduerti

In muſaeo Carpenſi Romae

L. AVFVSTI. L. F. SVBVRA. RVFINI
CEN. COH. VII. VIGIL. ROM. & cet

Item Romae in aede D. Pudentianae

C. ACILIO. C. F. VOL. MARTIALI
VASIONE. VETER. EX. COH. XII. PR
MILITAVIT. ANNIS. XVII. VIXIT
ANNIS. LV. M. I. Q. DOMITIVS
ADIVTOR HERES. CONSORTI SVO
BENE. MER. FECIT. ET. SIBI

Romae in aedibus Bubalorum

M. ANTONI. M. F. FAB. PHOEBI
MIL. COH. XIV. VRBANAE. 7. PERENNI
STIPENDIORVM. IIII. SECVTOR. TRIB
VIX. ANN. XX. M. V. D. XX. H. III
EPICTETVS. ET. PHOEBE. PARENTES
INFELICISSIMI. FECERVNT

Claſſis Praetoria Miſenas

Claſsis praetoria Rauennas

In his claſsibus aliquot cohortes conſcriptae erãt, de quibus etiam vetuſtae inſcriptiones mentionem faciunt

Romae in Quirinali in hortis Reuerendiſsimi Carpenſis

D . M

MAGIA IANVARIA.TATAE.SVO
BENEMERENTI . FECIT
C. ANTONIO.ANTARINO
MILITI. EX . CLASSE. PRAE
TORIA. MISENATIVM. VIX
ANN. XL. MIL . XXIV

Item Romae in aedibus Laur. Vellei

D . M

T. FLAVI . VALENTIS. MIL
CLASS . PR . MISENIESIS
AGRADIESIS.VIX.ANN.XXVII
MIL.ANN. VI

De claſſe vero praetoria Rauennatae Firmi in Picino eiuſmodi extat inſcriptio

T. APPAEIO. T. F VEL. ALFINIO
SECVNDO. PROC. AVG. XX. HERED
PROC ALP.ATRECTIANAR.PRAEF
VEHICVL.SVB. PRAEF. CLASS
PRAET · RAVENN . PR . ALAE. I
AVG.THRAC.TRIB. COH.I. AELIAE
BRITTON.PRAEF.COH.IIII.GALLOR
PATRONO. COL

Hae erant omnes populi Romani legiones & cohortes ſuis limitibus imperio tuendo, ita vt expoſui, ſub Alexandro imp. diſtinctae, vt ex Dione, & vetuſtis epigrãmatibus accurate examinatis collegi. Quarum omnium nomina eo ordine quem ſubiiciam, in fragmento columnae ſub Palatij radicibus, verſus templum Pacis, aliquot annis ante repertae, ita exarata erant

NOMINA. LEG

II.AVG	II.ADIVT	IIII.SCYTH
VI.VICTR	IIII.FLAV	XVI.FLAV
XX.VICTR	VII.CLAVD	VI. FERRA
VIII.AVG	I.ITALIC	X.FRETE
XXII.PRIM	V.MACED	III. CYREN
I.MINER	XI.CLAVD	II. TRAIAN
XXX.VLP	XIII.GEM	III.AVG
I.ADIVT	XII.FVLM	VII. GEM
X.GEM	XV.APOL	II.ITALIC
XIIII.GEM	III.GALLIC	III. ITALIC
I.PARTHIC	II.PARTHIC	III.PARTHIC

Dio qui ſub Alexandro imp. vixit, libro LV. hiſtoriarum omnium fere harum populi Romani legionũ, quae etiam ſuo tempore erant, nomina, auctores, limiteſque in quibus commorabãtur, accurate enumerat. Ex quo praecipue eas ego quoque concinnaui. Is quum neget poſt Seuerum imperatorem, qui tres vltimas legiones Parthicas inſtituit, alias additas vſque ad ſua tẽpora fuiſſe, in eam ego deueni ſententiam vt hae omnes legiones ſub Alexãdri potiſsimũ imperio, ſub

ſub quo ipſe hiſtoriam ſuam conſcripſit, fuerint. Poſt cuius tempora, pleraſque harum vel exauctoratas, vel nomina mutaſſe, pleraſque etiam vetera nomina retinuiſſe, quaſdam in plures legiones diſtinctas fuiſſe, atque omnino harum ſeriem immutatam fuiſſe ſatis ex eo libro patet, cui Notitia vtriuſque imperij nomen inditum eſt. In quo diligenter inter cetera omnes illae legiones enumerantur quae poſt Alexandri tempora inſtitutae a ſequentibus imperatoribus fuerunt, de quibus ob eam potiſsimum cauſſam amplius diſſerere ſuperuacaneum eſſe exiſtimaui. Nam in eo libro ita accurate omnes traduntur vt nihil diligentius fieri poſſe exiſtimem. Ego porro, ne quid eorum quae huius libri conſtituendi cauſſa collegi, omittam, earum omnium legionum nomina hic ſuggeram, quas ex vetuſtis tantum inſcriptionibus collegi, quarum nulla praeterea aut ab auctoribus, aut a me ſupra facta mentio fuit, quum earum auctores, tempora, & limites ignorarim. Sunt autem hae

Legio II.....

Legio III.....

Legio III. Felix.....

Legio IIII. Gallica

Huius legionis mentio eſt in vetuſto fragmento Romae apud Gentilem Delphinium

...T. LEG. IIII. GALLICAE
PRAEF. COH. IIII. LINGONVM

Legio IIII. Italica

Alia etiam vetus inſcriptio hanc legionem ſic commemorat

TI. CLAVDIO. QVIR. FRONTINO
NICERATO. CL. FRONTINI. COS. F
X. VIR. STLIT. IVD. TRIB. LATICLAVIO
LEG. IIII. ITALICAE. QVAESTORI. PRO. PR
PROVINCIAE. ACHAIAE

Legio v . . . . .

Legio v. B. . . . . .

Legio v. Alauda pia felix. Haec a Caesare dictatore instituta est, auctore Tranquillo, de qua vetustum hoc epigramma Romae via Cassia situm meminit

DIIS · MANIBVS . SACRVM
VLPIAE. PYRALLIDI. CONIVGI
ET.SIBI. HILARVS . AVG . LIB
TIBICIN . LEG . V . ALAVD
P.FEL.VIVVS.FECIT

Legio V.Augusta

Et huius legionis meminit hic lapis

ISIDI . SACRVM
SEX.POMPEIVS.SEX.L.SYRVS
MIL.LEG.V.AVG. V. S. L. M

Legio VII. . . .

Legio VIII. . . . .

Legio VIII. Antoniniana

Et de hac legione in antiqua hac inscriptione mentionem extare vidi

GENIO . SANCTO
M. AVR . CL . POMPEIANVS
MIL.LEG.VIII.ANTONINIANAE
AVG. B. F. COS. K . IANVAR

Legio X.Augusta

De hac legione mentionem facit vetus hic lapis

IOVI . VICTORI
K AIMILIVS . K. F . QVIR
ARRINVS.MIL.LEG.X. AVG
S. P. P. D. D

Legio X.Vener
Legio XI.....
Legio XIII.....
Legio XIIII......
Legio XVI......
Legio XVII.Mil......
Legio XIIX......
Legio XX.Hered
Legio XXII.Deiotariana

Hanc etiam legionem vetusta inscriptio sic profitetur

L BAEBIVS.L.F.GAL. IVNIANVS
PRAEF.FABR.PRAEF COH. IIII
RHETORVM.TRIB.MIL. LEG
XXII. DEIOTARIANAE
PRAEF . ALAE . ASTYRVM
PRAEF . VEHICVLORVM
IVRIDICVS.AEGYPTI

De quibusdam praeterea alis, & cohortibus, quarum in vetustis inscriptionibus mentio est

Post legiones, multae praeterea militum cohortes ab imperatoribus institutae sunt ex variis gentibus, quae vel vna cum legionibus limitibus Romani imperij tuendis incubabãt, vel variis in locis collocatae in praesidiis erant. Harum praecipuae ex antiquis inscriptionibus a me collectae, hae erant

Cohors I.Aelia Brittonum
Cohors I.Aquitanorum
Cohors I.Noricorum
Cohors II.Africanorum

Cohors II. Aquitanorum
Cohors II. Bracar
Cohors II. Claſs
Cohors II. Pannoniorum
Cohors II. Thracum
Cohors II. Thracum Syriaca Claudiana pia fidelis
Cohors III. Alpin
Cohors III. Aug. Thracum
Cohors III. Illyriorum
Cohors IIII. Gallorum
Cohors IIII. Lingonum
Cohors IIII. Rhetorum
Cohors VI. Thracum
Cohors VII. Thracum
Cohors VIII. Voluntariorum
Cohors XV. Voluntariorum
Cohors XXXII. Voluntariorum
Erat & praefectus ripae Danubij

Alarum quoque in vetuſtis monumentis multa mentio eſt. Alae autem equitum manus erant legionum praeſidio conſtitutae, vt ſupra oſtendi. in his praecipuas fuiſſe animaduerti

Ala Aſtyrum
Ala I. Aug. Thracum
Ala Flauiana
Ala Indiana
Ala I. Pannoniorum
Ala VII. Phrygum

DE.COLONIIS.EXTRA.ITALIAM

Prouinciis omnibus populi Romani, legionibuſque per eas conſtitutis expoſitis, nunc ſupereſt, vt quo liber omni ex parte perfectus ſit, eas etiã colonias breuiſſime referam, quae per omnes orbis Romani prouincias extra Italiam deductae ſunt. Quarum ſeriem commodius tradere poſſe exiſtimaui prouinciarum ordine ſeruato. Nam quum multae ex iis incertos habuerint deductores, temporis rationem, quemadmodum ſupra feci in his quae intra Italiam factae fuerãt, habere non potui. Prouinciarum igitur ordinem ſequar, quarum in hac mea digeſtione Britanniam primam ſtatui

COLONIAE.POPVLI.ROMANI.EXTRA ITALIAM

In Britannia coloniae V

Colonia Camalodunum, de qua meminit Tacitus libro XII

colonia Diuana legio xx. Victrix, cuius meminit Ptolemaeus

colonia Eboracum legio VI. Victrix, de qua Ptolemaeus

colonia Londinum, de qua Tacitus libro XIIII

colonia Victricenſis, cuius mentio eſt in vetuſta inſcriptione

In Hiſpania Luſitania coloniae V

Colonia Augusta Emerita, hodie appellatur Merida, cuius & quattuor ſequentium meminit Plinius libro quarto, capite XXII. De ea vero tantum Tacitus libro XVII. & Paullus in digeſtis mentionem faciunt

colonia Metallinenſis, hodie Medellin. Plinius ibidē

colonia Norbenſis Caeſariana, alias Norba Caeſarea, hodie Alcantara. Plinius ibidem

colonia Pacenſis, alias Pax Iulia, hodie Badaioz. Paullus in digeſtis L. XV. VIII

colonia Scalabis, ſiue Praeſidium Iuliū, hodie Trugillo. Plinius, Ptolemaeus

In eadem prouincia erat municipium

Oliſſipo, alias Felicitas Iulia. Plinius ibidem

In Hiſpania Baetica coloniae VIII

Colonia Aſta regia, cuius & ſeptem ſequentium meminit Plinius libro hiſtoriae naturalis III. cap. primo

colonia Aſtigitana, ſiue Auguſta firma, hodie Eziia

colonia Atubi, ſiue claritas Iulia. Plinius ibidem

colonia Corduba Patricia, hodie Cordoua

colonia Hiſpalis Romulenſis, hodie Seuiglia. Tacitus libro decimo octauo

Col. immunis Ituci, ſiue Virtus Iulia, Plinius

colonia immunis Tucci, ſiue Auguſta Gemella

colonia immunis Vrſo, ſiue Gemina vrbanorū. Plinius

In eadem prouincia erant municipia octo. Plin. ibidē

In Hiſpania Tarraconenſi coloniae XII

Colonia Acci, ſiue Accitana, hodie Guadix, cuius & XI. ſequentiū meminit Plinius hiſt. nat. libro tertio cap. tertio

colonia Aſturia, hodie Aſtorga

Colonia Barcino, olim Fauentia, hodie Barcellona. Paullus

colonia Caesarea Augusta immunis, olim Salduba, hodie Sarragozza. Plinius ibidem

colonia Carthago noua, hodie Cartagena

colonia Celsa, hodie Xelsa

colonia Clunia, hodie Cruna. Ptolemaeus

colonia immunis Ilce, hodie Elche. Paullus

colonia Iulia Obrica Flauia. Plinius

colonia Salariensis. Plinius ibidem

colonia Tarraco, hodie Tarragona. Tacitus libro primo

colonia Valentia, hodie Valença. Paullus, Florus lib. LV

In eadem prouincia erant municipia XIII. Plinius

Coloniae in Hispania extra harum numerum

Colonia Emporiae, hodie Empurias. Ex Liuio

colonia Gracchuris. Ex Liuio

colonia Italica. Ex Gellio libro XVI. cap. XIII

colonia Marcia, hodie Marchena. Ex antiqua basi

In Aquitania coloniae II

Colonia Ludunius sub Pyrenae. Ptolemaeus

colonia Ruscino sub Pyrenae. Tacitus

In Gallia Belgica coloniae VII

Colonia Agrippina Vbiorum. Vetus lapis. Plinius libro IIII. capite decimoseptimo. Tacitus libro duodecimo. Paullus libro digestorum quinquagesimo. XV. VIII. Antoninus Pius in Itinerario

colonia Augusta Rauracorum, hodie Basilea. Vetus lapis, Plinius ibidem

colonia Auguſta Teruirorum. Vetus lapis

colonia Auguſta Vlpia Traiana, Ptolemaeus, & Antoninus

colonia Equeſtris. Plinius libro quarto, cap. decimoſeptimo

colonia Iuhonum. Vetus lapis, Tacitus libro tertiodecimo

colonia Lutarburgium Tarbelliorum. Vetus lapis

In Gallia Lugdunenſi coloniae II

Colonia Lugdunum. Vetus lapis, Plinius libro quarto, capite decimooctauo. Tacitus

colonia Vienna. Tacitus, Paullus L.XV.XVIII

In Gallia Narbonenſi coloniae XIIII

Colonia Ancuſio. Ptolemaeus

colonia Aquae Sextiae Salyorum. Paterculus. Plinius libro tertio, cap. quarto. Florus libro LXI. Ptolemaeus

colonia Arauſio Secundanorum. Plinius ibidem

colonia Arelatae Sextanorum. Plinius ibidem. Ptolemaeus

colonia maritima Auanticorum. Ptolemaeus

colonia Auenio. Ptolemaeus

colonia Biterae Septumanorum. Plinius libro tertio, capite quarto

colonia Cabillonum. Ptolemaeus

colonia Narbo Martius Decumanorum. Cicero pro Fonteio, Idem in Bruto. Caeſar in commentariis. Paterculus libro ſecundo. Plinius libro tertio, cap. quarto. Ptolemaeus

colonia Nemausum Arecomicorũ. Strabo libro quarto, Ptolemaeus, antiquus nummus

colonia Pacensis classica Forum Iulij Octauanorum. Plinius libro tertio cap. quarto. Tacitus libris II. & XIX

colonia Tholosa. Ptolemaeus

colonia Valentia. Ptolemaeus

colonia Vienna Allobrogum. Tacitus

In Corsica Cyrno insula coloniae II

Colonia Mariana deducta a C. Mario. Plinius libro tertio, capite sexto

colonia Aleria deducta a Sulla dictatore. ibidem

In Sardinia insula coloniae II

Colonia Turres Libysonis. Plinius libro tertio cap. septimo

colonia Vestipolis. Ptolemaeus

In Sicilia insula coloniae V

Colonia Catina. huius & quattuor sequentium meminit Plinius libro tertio, cap. octauo. De ea vero item Ptolemaeus

colonia Syracusae. Plinius, Ptolemaeus

colonia Taurominiũ, ante Naxos dicta. Ptolemaeus

colonia Thermae. Plinius

colonia Tyndaris. Plinius ibidem

In Rhetia coloniae V

Colonia Augusta Quinctanorum. Vetus lapis

colonia Augusta Tiberij, hodie Reginob. Vetus lapis

colonia Augusta Rhetorum. Vetus lapis

colonia Constantia. Vetus lapis

colonia Curia. Vetus lapis

In Vindelicia colonia I

Colonia Augusta Vindelicorum. Vetus lapis

In Norico coloniae VI

Colonia Aureliana Laureacensis
colonia Carnutum
colonia Celeia
colonia Oiulabis Aurelia Antoniniana
colonia Sabaria deducta a Claudio imp. Plin
colonia Soluēsis. Plinius li. tertio ca. XXIIII

} Vetusta epigrammata

In Pannonia coloniae V

Colonia Aemona. Plinius libro tertio capite XXV
colonia Mursia. Ptolemaeus
colonia Poetouio. Tacitus lib. XIX Vetus lapis
colonia Siscia. Plinius libro tertio, cap. XXV
colonia Syrmium. Vetus lapis

In Dacia coloniae quattuor

Colonia Apulum, hodie Alba Iulia. Vetus lapis
Colonia Aquae viuae. Vetus lapis
colonia Perendanesiorum. Ptolemaeus
colonia Vlpia Traiana Augusta Dacica Zarmis. Dio in Traiano, Vetus lapis

In Thracia coloniae quattuor

Colonia Apros. Plinius lib. tertio, cap. XI. Ptolemaeus
colonia Deueltus. Ptolemaeus
colonia Flauiopolis. Plinius libro quarto, cap. XI
colonia Philippi. Plinius ibidem, Vlpianus, Celsus Digestorum libro L. XV. VI

In Illurico colonia I

colonia Iadera. Ptolemaeus

In Liburnis coloniae quattuor

colonia Aequum. Ptolemaeus

colonia Epidaurum. Plinius libro quarto, cap. IX

colonia Narona. ibidem Plinius

colonia Salona deducta a Claudio imp. Ptolemaeus

In Epeiro coloniae duae

colonia Buthrotum. Plinius libro quarto, cap. ptimo

colonia Nicopolis ad Actium ab Augusto deducta. Plinius lib. quarto, cap. primo. Tacitus, & nummus argenteus

In Macedonia prouincia coloniae sex

colonia Bullida. Ptolemaeus

colonia Cassandria. Plinius libro quarto, cap. X. Vlpianus

colonia Epidamnum, alias Dyrrhachium. Plinius lib. tertio, cap. XXIII. Vlpianus

colonia Orestias Plinius libro quarto, cap. X

colonia Pella. Plinius ibidem

In Graecia coloniae duae

colonia Marcilaida. Antoninus Pius in Itinerario

colonia Megara in Attica. Plinius libro quarto, cap. septimo

In Achaia coloniae tres

colonia Iulia Corinthiens deducta ab Augusto. Festus, Nummus, Plinius libro quarto, cap. quarto

colonia Dyme. Plinius libro quarto, cap. V

colonia Augusta Patrensis, deducta ab Augusto, Nummus, Plinius ibidem

colonia Epiropia insula in mari Aegaeo, Plinius libro quarto, cap. duodecimo

In Asia coloniae Romanae XI

Colonia Synope in Ponto. Plinius lib. VI. cap. II. Vlpianus

colonia Apamena in Bithynia. Plin. lib. V. cap. XXXII. Vlp

Colonia Ancyra in Galatia. Plinius lib. quinto, cap. XXXII

colonia Germa. Ptolemaeus

col. Caesarea Antiochia in Pisidia. Plin. lib. V. c. XXVII. Vlp

colonia Gremna in Pamphylia. Ptolemaeus

colonia Troas Antigonia Alexandria in Phrygia. Plinius lib. quinto, cap. xxx. Vlpianus

colonia Parium, alias Pariana in Asia. Plinius li. quinto, cap. XXXII. Vlpianus

colonia Adramyttium Aeolum in Asia. Plin. lib. V. cap. xxx.

colonia Selinus, alias Traianopolis in Cilicia. Vlpianus

colonia Archelais Caesarea in Cappadocia, deducta a Claudio imperatore. Plinius libro sexto, cap. tertio

In Suria coloniae XX

Colonia Antiochia ad Orontem Suriae Metropolis deducta ab Antonino Caracallo imperatore. Vlpianus Digestorum libro L. titulo XV

colonia Aemesena in Phoenice ded. a Caracallo. Vlpianus

colonia Aelia Capitolina in Iudaea Palaestina deducta ab Hadriano imperatore. Vlpianus ibidem

colonia Apulensis. Vlpianus ibidem

colonia Augusta Berythus Felix Iulia in Coelesuria Pli.lib.v.capite vigesimo.Vlpian.L.XV.I.Nummus argenteus

colonia Turris Stratonis,alias Felix Augusta Caesarea Flauia prima deducta a Vespasiano imperatore. Plin.lib.quinto,cap.tertiodecimo. Vlpianus

colonia Capitulum deducta a Tito Caesare imp. Vlpianus

colonia Damascus Metropolis. Nummus argenteus

colonia Hel . . . . Nummus argenteus

colonia Iul.Sert.Sac.Aug.Felix. Nummus

colonia Iulia Germanicia sacra Augusta Felix. Nummus

colonia Laodicia. Vlpianus

colonia Misena ab Antonino Caracallo deducta. Vlpianus

colonia Naconensis. Vlpianus

colonia Palmyra a Caracallo imp.deducta. Vlpian

colonia Paranisensis deducta a Seuero imp. Vlpianus

colonia Ptolemais Phoenica in Palaestina deducta ab imp.Claudio.Plinius lib.V.cap.XIX. Vlpianus

colónia Sebastena deducta a Seuero imp. Vlpianus

colonia Sydo in Phoenice ded.a Caracallo. Vlpianus

colonia Tyrus in Phoenice deducta a Seuero.Vlpian

colonia Zarme Tigetusa.Vlpianus L.xv.I

colonia Melitene in Armenia maiore. Ptolemaeus

colonia Nisibis iuxta Euphraté. Marcellin.lib.XXV

colonia Sinis iuxta Euphratem.Ptolemaeus

colonia Heliopolis in Aegypto a Seuero ded. Vlpian

colonia Pharus Caesaris dictatoris in Aegypto. Plin

colonia Bostra in Arabia Nummus

colonia Indicia Cyrenensium deducta a Traiano.Vlp

In Africa, coloniae LVII

In prouincia Caesariensi coloniae IX

colonia Abilis. Ptolemaeus
colonia Babba Augusta Iulia campestris. Plinius libro quinto cap. I. & Antoninus
colonia Banasa Valentia. Plinius ibidem
colonia Lixos a Claudio imp. deducta. Plinius ibidem
colonia Rusardir. Antoninus in Itinerario
colonia Silda. Ptolemaeus
colonia Tingi, alias Traducta Iulia, deducta a Claudio imp. Plinius ibidem
colonia Volubilis. Antoninus, & Ptolemaeus
colonia Tubil, alias Zili Augusta Constantia. Plinius ibidem, Antoninus, & Ptolemaeus

In Mauritania Caesariensi coloniae XIX

colonia Aquae calidae. Ptolemaeus
colonia Arsenaria. Ptolemaeus
colonia Bida. Ptolemaeus
colonia Carcenna Augusta legio II. Plinius lib. V. ca. II. Antoninus, & Ptolemaeus
colonia Gilua. Antoninus in Itinerario
colonia Gunugi Augusti cohors praetoria. Plinius ibidem
colonia Icosio deducta a Vespasiano. Antoninus. Pto lemaeus
colonia Igilgi. Antoninus. Ptolemaeus
colonia Iol Caesarea, Iubae regia a Claudio imp. dedu cta. Plin. ibidem, & Antoninus
colonia Oppidoneum. Ptolemaeus

colonia Quiza appellatur a Ptolemaeo, ab Antonino vero municipium
colonia Ruſazus Auguſti. Plinius ibidem. Antoninus
colonia Ruſconiae Auguſti. Plinius lib. quarto, cap. ſecundo. Antoninus in Itinerario, & Ptolemaeus
colonia Ruſcurium deducta a Claudio imperatore. Plinius ibidem, Antoninus, & Ptolemaeus
colonia Saldis Auguſti. Plinius ibidem, Antoninus, & Ptolem
colonia Siga appellatur a Ptolemaeo, ab Antonino vero municipium
colonia Sitifi. Ptolemaeus, & Antoninus
colonia Succabar Auguſta. Plinius ibidem
colonia Tipaſa. Antoninus, Ptolemaeus

In eadem prouincia municipia VII. *ex Antonino*

Munic. Bidil   Munic. Ciſi   Munic. Coba
Munic. Ioniū   Munic. Ruſaxis   Munic. Saua
Municipium Tegauda

In Numidia coloniae ſeptem

colonia Afrodiſium. Ptolemaeus
colonia Cyrtha Sittianorū: Plinius libro quinto, cap. tertio, Antoninus in Itinerario
colonia Hipporegius. Antoninus in Itinerario
colonia Ruſicade. Ptolemaeus
colonia Sica. Plinius ibidem
colonia Simitu. Antoninus
colonia Tabracha. Ptolemaeus
Municipium Culli. Antoninus in itinerario

In prouincia Valeria Byzacena coloniae VIIII

Colonia Cuina. Ptolemaeus
Colonia, Hadrumentum. Ptolemaeus, Antoninus
Colonia Lares. Antoninus, & Ptolemaeus
Colonia Ocea. Antoninus
Colonia Sabrata. Ptolemaeus, Antoninus
Colonia Tacape. Ptolemaeus, Antoninus
Colonia Aelia Augusta Mercurialis Thaenitis, alias Thaenae Antoninus. vetus inscriptio
Colonia Thebeste. Ptolemaeus
Colonia Aelia Augusta Zama regia. Plinius libro v. cap. IIII. Ptolemaeus, Vetus tabula aenea
Municipia Giti, & Pontezita. Antoninus

In Africa veteri coloniae V

Colonia Admedera. Antoninus
Colonia Carthago prima extra Italiam deducta. Plinius libro v. cap. v. Vlpianus, Paterculus, Florus, Appianus, & alij
Colonia Maxula. Plinius ibidem
Colonia Neapolis. Plinius ibidem. Ptolemaeus
Colonia Vtica. Gellius libro XVI. cap. XIII

In Africa noua coloniae VIII

Colonia Culcua. Ptolemaeus
Colonia Leptis magna. Ptolemaeus, Antoninus, Vlpianus
Colonia Thusdrum. Antoninus
Colonia Tiba. Ptolemaeus
Colonia Tuburnica. Ptolemaeus
Colonia Tuburbis, Ptolemaeus
Colonia Tynidrumum. Ptolemaeus
Colonia Vtina. Ptolemaeus

DE

DE . VECTIGALIBVS POPVLI . ROMANI

Prouinciis,coloniis, & legionibus omnibus populi Romani expeditis, locus hic me admonet, vt quod paulo ante de vectigalibus imperij Romani me scripturum pollicitus sum,nunc afferam. Ante bellum igitur Mithradaticum,quod Cn.Pompeius gessit, in quo Romano imperio tres nouas prouincias, Bithyniam, Ciliciam omnem,& Syriam adiũxit, tributis & vectigalibus populum Romanum ex annuis earũ quae cõmemoraui prouinciarum, quinque millia myriades drachmarum Atticarum cepisse, in Pompeij vita auctor est Plutarchus. Nam ante ea tempora quod annuum vectigal reip. Romanae fuerit, incompertũ est. Post bellum vero Mithradaticũ iis prouinciis per Cn. Pompeium Romano imperio adiunctis, annui redditus aucti tribus millibus & quingentis myriadibus,atque omnino factae octo millia & quingentae myriades drachmarum Atticarum. Quam summam quo ad nostri temporis pecuniae vsum facilius redigam, pauca quaedam de antiquorum tam apud Romanos, quam apud Graecos nummorum ratione disputabo, eaque in hac re tradenda afferã,quae ego Romae apud Gentilem Delphinium,& ipse vidi,& manibus attrectaui. Ac primum quidem de Romanorum pecunia, post Graecorum, quantum ad rem propositam explicandam attinet, differam. Apud Romanos tria erant praecipua nummorum argenteorum genera, idest denarius,quinarius,& sestertius. Denarius ab vno latere vrbis Romae galeatum caput cum numeri nota X.habebat:ita dictus, quod pro decem assibus in solutionẽ cedebat,quo ad perpetuis bellis exhausto aerario, pla-

cuit denariũ ſexdecim aſſibus permutari,quod contigit quum Hannibal perpetuos ſexdecim annos totam Italiam crudeliſſime vexabat. Qui quamquam ex decem in ſexdecim aſſes permutatus eſſet, antiquum tamen denarij nomen & notã X.retinuit. Qui quod ab alio latere bigas & quadrigas circenſium excuſas haberet,bigatus, & quadrigatus dictus eſt. Pendebat autem argenti ſiliquas XXIIII. ſex denarij vnciam conficiebant,vt tradit Priſcianus,&egb ipſe expertus ſum. Denarij dimidium quinarium appellabant, nota V. inſignitum,qui quum Victoriae,quae in circo erat,ſignum excuſum haberet,etiam Victoriatus appellatus. Quinarij autem dimidium ſeſtertium vocabant.valebat enim ſeſtertius quartam denarij partem, qui alio nomine nummus dicebatur. Interdum vtrunque coniungentes nummum ſeſtertium dicebãt. dictus eſt autem ſeſtertius,quaſi ſemis tertius,eo quod in ſe continebat aſſes duos, & tertium dimidiatum : vocabaturque apud veteres per geminum II. & litteram S. quae prima eſt in dictione *ſemis,* interueniente linea tranſuerſa, qua tres hae litterae coniungerentur ad hunc modum H-S. Veteris conſuetudinis fuit, vt ſemis in compoſitione ante poneretur, vt ſemis quartus, ſemis quinctus,ſemis tertius, vnde ſublatis duabus litteris dictus eſt ſeſtertius. Vt autẽ ſeſtertium nummum ad noſtratis pecuniae aeſtimationem reducam, dicam quod ego ipſe menſurando veteres ſeſtertios, quinarios, & denarios obſeruaui. Diligẽtiſſime itaque collegi ſeſtertium tantundem valere, quantum apud Venetos valet id nummi genus, quod groſſum appellãt, ideſt quadrantes duodecim monetae Venetae, ita vt quinarius eiuſdem monetae XXIIII.quadrãtibus, de-

narius vero octo & quadraginta aeſtimabitur. Monetae vero Romanae haud ita facile aequari poteſt, ſed quum res ad paulo grandiorē ſummam redigitur, pecunia Romana cum Veneta omnino cōuenit. Romae ſeſtertium tantundem valere ego diligentiſſima trutina examinaui, quātum quadrantes fere quatuordecim, ideſt vt vocant baiocos tres & ſemis, ita vt quatuordecim fere baiocis denarius antiquus aeſtimari poſſit. Ideo autem fere dixi, quia non omnino ad quatuordecim baiocorum ſummam denarius aſcendit, ſed vnus quadrans, vel paulo plus eximendum eſſet. Quod tamen quum ad paulo grādiorem ſummam perueneris, parum officit. Quae omnia vt facilius ab omnibus intelligantur totius, rei breuem hanc deſcriptionem ſubiiciam

Monetae Romanae

Seſtertij quattuor valent	baioc.xiiii
H-S octo valent	baioc.xxviii
H-S decem valent	baioc.xxxiii
H-S viginti valent	baioc. lxvi
H-S triginta valent	baioc centum
H-S xxxiiis valent	baioc.cx
Seſtertij c valent	ſcutos aureos coronatos 3
H-S 200	△6
H-S 300	△9
H-S 400	△12
H-S 500	△15
H-S 600	△18
H-S 700	△21
H-S 800	△24
H-S 900 valent	△27
H-S mille valent	△30

H-S 2000		60
3000		90
4000		120
5000		150
H-S decem millia valent	△	300
20. millia		600
30.millia		900
40.millia		1200
H-S 50.millia valent	△	1500
H-S 100.millia valent	△	3000
H-S 200.millia valent	△	6000
300.millia		9000
400.millia		12.millia
500.millia		15.millia
H-S decies centena millia	△	30.millia
H.S vicies		60.millia
H-S tricies		90.millia
quadragies		120.millia
quinquagies		150.millia
H-S centies decies centena mil.	△	300. millia
ducenties		600.millia
tricies		900.millia
quadringenties		12.centena millia
H-S quingenties	△	15.centena millia

H-S millies decies centena millia valent tricies centena millia ſcutorum aureorum,ideſt, vt nunc dicitur,tres auri milliones

H-S bis millies	6. milliones
H-S ter milles	9. milliones
H-S millies decies centena millia	30.milliones
H-S vicies millies	60.milliones

H-S tricies millies	90. milliones
H-S quinquagies millies	150. milliones

Seſtertiis igitur in maſculino genere omnem, quãquam magnam ſummam, veteres expediebant. Erat enim & ſeſtertium in neutro genere, & in plurali numero ſeſtertia, quae ſingula valebãt mille nummos ſeſtertios. Habetque ſeſtertium in neutro genere, eandẽ proportionem ad libram Romanam, quae & mina, & pondo dicitur, quam habet nũmus ſeſtertius ad aſſem, hoc eſt ad libram aeris grauis; continent enim ſingula ſeſtertia in ſe libram Romanam, & ſemiſſem; ſingulae autem librae drachmas, vel denarios centum, hoc eſt ſeſtertios quadringentos, ideſt, duodecim aureos noſtratis monetae. duae itaque librae, & dimidia, vt clarum eſt, valebant ſeſtertios nummos mille, idque vno nomine ſeſtertium dicebant, in neutro genere. decem ergo ſeſtertia valebãt decem milla nummorum ſeſtertiorum. quod ſi hunc numerum per aduerbium extuleris ad hunc modum, decies ſeſtertiũ, iam reddideris hanc ſummam centuplo maiorem: idem enim eſt dicere decies ſeſtertium, quod decies centena millia nũmorum ſeſtertiorum, vt in exemplo a me relato intelligi poteſt: ex quo tanquam fonte omnes veterum nũmorum ſummae hauriri poſſunt, eaeque noſtrati pecuniae commodari

De drachma vero illud eſt ante omnia animaduerſione dignũ, Graecos ſcriptores quotieſcunque drachmarum mentionem faciunt, ſemper drachmas Atticas intelligere, quas quidem quum de rebus Romanis loquuntur, denariorum loco accipere ſolent, non quod drachma Attica tantum idem omnino valeret

quod denarius, ſed quia nullum nummi genus Graeci habuere, quod denario Romano magis conuenire poſſet. Nam quum denarius Romanus penderet argẽti ſiliquas XXIIII. duodeuiginti ſiliquae drachmam conficiebant: tres itaque denarij pendebant drachmas quattuor, octo drachmae vnciam cõficiebãt, vncia ſex denariis conſtat, auctore Priſciano. Si igitur denarius Romanus valebat (vt dixi) XLVIII. quadrãtes venetos, drachma Attica non niſi XLII. aeſtimabitur. Budaeus vero in libro de Aſſe, oſtendit drachmam Atticam, & denarium Romanum eiuſdem fuiſſe ponderis & pretij. Quod & ipſum non obſcure indicare videtur Plin. lib. XXI. cap. vltimo: *Drachma* (inquit) *Attica denarij argentei habet põdus, eademque ſex obolos pendere efficit &c.* Vt vt autem id ſit, illud ſatis manifeſtum eſt, Graecos ſcriptores & praeſertim Plutarchũ, vbi de rebus Romanis loquuntur, pro drachma Attica Romanum denarium intelligere. Si Romanus vero denarius tantũdem valet ac XLVIII. quadrantes Veneti, vel XIIII. baioci Romanae monetae, vna drachmarum id eſt denariorum myrias, coliget XL. millia nummum, hoc eſt vt ex mea ſumma intelligi poteſt, mille ducẽtos aureos coronatos. Decem vero myriades valebunt duodecim millia coronatos aureos. Centum myriades centum viginti millia aureos; mille myriades duodecies cẽtena millia aureorum, id eſt vt vocant, auri millionem vnum, & ducenta millia aureorum. Quinque igitur millia myriades, quae ſumma vectigalium Romanorũ erat ante bellum Mithradaticum a Cn. Pompeio confectum, vt auctor eſt Plutarchus, ſex auri milliones erant. Bello Mithradatico cõfecto, vectigalia populi Romani tribus millibus & quingentis myriadibus, vt

idem Plutarchus refert, Cn. Pompeius auxit, ideſt quattuor auri millionibus, & ducẽtis millibus aureorum. Quae ſumma priori addita, decem milliones, & ducenta millia aureorum reddet. Haec ſumma erat vectigaliorum & reddituum populi Romani ante tres Gallias a Caeſare domitas, & proelium Pharſalicum, hoc eſt extremo libertatis tempore. Quo vectigalia ipſa non niſi quinque ex centum reddebant. Nouiſſima igitur reddituum & vectigaliorum populi Romani annua ſumma ante libertatẽ oppreſſam ex xv. quas ſupra commemoraui, prouinciis excepta, erat decem millionum, & ducentorum millium aureorum ad cõputationem noſtratis monetae redacta

Ceterum poſt bella ciuilia, Aegypto ſtipendiaria facta, cenſu a tribus Galliis exacto, multis prouinciis, vt ſupra expoſui, Romano imperio ab Auguſto additis, aliquot populis liberis vectigalibus factis, ad xv. vt opinor, auri milliones annui populi Romani redditus aucti. quod quamquam nuſquam quod ſciam aperte intelligatur, id tamen aliquot coniecturis ex ſcriptorũ verbis elicui. Scribit Paterculus tantundem paene reddituum redegiſſe Auguſtum ex Aegypto capta, quantum Caeſar dictator ex tribus Galliis. Ex Aegypto autem duos auri milliones eum ſaltim exegiſſe, ex eo exiſtimo, quod tantumdẽ Syriae impoſitum eſt. Ex his omnibus Ti. Caeſar principatus ſui tempore H-S vicies ſepties millies, ideſt xxcI. auri milliones praeter ordinarios ſumptus collectos, moriens reliquit. cuius rei ita meminit Tranquillus in Caligula: *Ac ne ſingula enumerem, immenſas opes, totumque illud Ti. Caeſaris vicies ſepties millies ſeſtertium non toto vertente anno ab-*

sumpsit. Vespasianus quoque, vt idem Tranquillus tradit, quum non contentus omissa sub Galba vectigalia reuocasse, noua & grauia addidisse, auxisse tributa prouinciis, nonnullis autem duplicasse, negotiationes quoque vel priuato pudendas exerceret, professus est initio statim principatus, quadringenties millies H-S opus esse, vt resp. stare posset, idest millionum auri centum viginti. Appianus quoque in prooemio libri primi bellorum ciuilium Romani imperij, quae suo tempore erat, (vixit autem Romae sub Hadriano imperarore) potentiam & copias describens ita ait: *Nostris autem temporibus, & quidem solis Romanis copiae ingentes adsunt peditū ducenta, equitum quadraginta millia, elephantorum bellicorum trecentorum numerus. Curruū praeterea ad proelia instructorū duo millia, ac armorum in supplementis trecenta millia. Et haec quidem terrestribus copiis. Maritimis vero minorum nauium duo millia, triremiū a sexcuplis in quinqueremes mille quingentarū classis, instrumentorum quoque naualium, numerus bis totidem. Ad haec naues partim auro proras, partim puppes exornatae, quas thalamegos appellant, ad belli pōpam quibus iidem imperatores vehi consueuere, octuaginta. Pecuniarū praeterea in thesauris Aegyptorum talenttorū quattuor & septuaginta millia. Tanti apparatus ac rei militaris summam ab ipsis in vnum cumulatam, atque relictā, ex ipsis imperij breuiariis cognosci facile potest.* ita Appianus Alexandrinus. In quibus verbis quū omnia clara & manifesta sint, praeter talentorum Aegyptiorum summam, eam nunc explicabo, & ad nostratis pecuniae rationem redigam. Sex. Pompeius: *Talentorum non vnum genus* (inquit). *Atticum est sex millium denarium. Rhodium & cistoforum quattuor millium quingentorum. Alexandrinum* (quod idem cum Aegyptio est) *duodecim mil-*

lium. *Neapolitanum ſex millium, Syracuſanum trium millium denarium. Rheginum victoriati.* Si igitur talentũ Aegyptium eſt. XII. millium denarium Romanorum, octo & quadraginta millia nummum ſeſtertiorum, ideſt noſtratis pecuniae mille quadringentis quadraginta aureis, talentum Aegyptium aeſtimabitur, ita vt quinque talenta Aegyptia, ſeptem millibus & ducentis; decem, quattuordecim millibus, & quadringẽtis; centum talenta, centum quadraginta quattuor millibus aureorum; mille vero, vnum auri millionem, quadringentos, & quadraginta millia aureos valebũt. Septuaginta autem quattuor millia talenta Aegyptia erunt vnus & nonaginta auri milliones, centum & ſexaginta millia aurei coronati. qui theſaurus erat imperij tempore Hadriani imperatoris, ſub quo Appianus ipſe Alexandrinus hiſtoriam Romanam conſcripſit

Romani imperij diuiſio ab Hadriano imperatore facta

Quattuor omnino in vniuerſo Romano imperio fuere nouae reip. formae auctores. Quorum primus Romulus, ſecundus Auguſtus, tertius Hadrianus, & quartus Conſtantinus imperator fuit. Quam porro rempublicam Romulus & Auguſtus cõſtituerint, ſatis ſupra demonſtraui. Hadrianus primus poſt Auguſtũ nouam reip. formam fecit. Quod breuiſsime his verbis Sex. Aurelius Victor tetigit: *Officia ſane publica, & Palatina, necnon militiae, in eam formam Hadrianus ſtatuit, quae paucis per Conſtantinum immutatis, hodie perſeuerant.* Eam autem demonſtraturus operaepretiũ viſum eſt ante, totius imperij Romani breuiſſimam deſcriptionẽ ſuggerere, quam in prooemio librorum bel-

lorum ciuilium Appianus Alexandrinus, qui sub eo vixit, affert; ita enim ait: *Romanam historiam scribere instituens, necessarium mihi in primis existimaui terminos ponere, quibus nationibus imperent Romani. Ab Herculis igitur columnis in id mare, quod ad illas denuo circumque nauigatur, insulae, littora, populi omnes Romano parẽt imperio. Horum primi in dextra Maurusij quicunque circa mare, omnisque altera Libycorũ natio vsque ad Carthaginẽ. His superiores Nomadae, quos Romani Numidas appellant, & regionem Numidiã. Altera antẽ Libyca natio, quae Syrtes, ac Cyrenẽ vsque incolit, & Cyrene ipsa, & Marmaridae, Hámoniique, & qui paludem Mariã tenent; Alexãdria, Aegyptus vniuersa ad Aethiopes orientales vsque a Romanis reguntur. Per Nilum autem nauiganti ad Pelusiũ vsque per mare, vertentique nauigationem, & collustranti littora Syriaca, occurrit Palaestina, & supra ipsam pars Arabum, finitimique Palaestinis Phoenices supra mare, & Phoenicibus vlteriores Coelesyrij ad Euphratem vsque fluuium pertinentes. A mari superius Palmyreni sunt, eorumque harenae supra Euphratem. Cilices Syris propinqui, & Cappadoces Cilicum finitimi, Armeniorumque pars, quam Armeniam minorem vocant. Apud Euxinum Pontum omnia maritima Romanis parent. Syri quidem & Cilices ad mare prospectant, Armeni autem & Cappadoces inter Ponticas gentes habitant. Per mediterranea vero ad Armeniam maiorem Romani non imperant ex tributo admodum, verum ipsorum regum auctores sunt. A Cappadocia & Cilicia in Ioniam descendenti, magna adest Cheronnesus, cuius a dextra Euxinus pontus, Propontis, & Hellespõtus, Aegeumque mare, a laeua Pamphylium & Aegyptium pelagus. Ambo enim maria Cheronnesum faciunt. Insunt & Aegyptium mare prospectantes Pamphylij, & Lycij, & post ipsos Cares vsque ad Ioniam. Qui autem super Euxinũ pon-*

tum, Propontidem, & Hellespontum, Galatae, Bithyni, Mysi, Phrygesque, in mediterraneis Pisidae, & Lycij, quibus omnibus imperant Romani. Vlterius vero transeuntes aliis circa pontum imperant gentibus, & Moesis qui in Europa sunt, ac Thracibus quicunque circa Euxinum incolunt loca. Ab Ionia autem est maris Aegaei & Ionij sinus, ac Siculum, Tuscũque pelagus, vsque ad Herculeas columnas. Haec longitudo ab Ionia ad Oceanum. Et in hac iterum nauigatione tot Romanis subactae nationes, Graecia omnis, Thessalia, Macedones, Thraces, Illyrij, Pannonij, & ipsa Italia omnium gentium domina, quae ab Ionio & Tusco mari circundata ad Gallos vsque extenditur. Omnis etiam Gallorum gens, quorũ pars ad mare, pars ad Oceanum Septemtrionale respicit, & pars prope amnem Rhenũ incolit. Hispania omnis super Hesperium & Borealem Oceanum ad Herculeas finiens columnas. Atque hae sunt gentes quae mari alluuntur a Romanis possessae, nunc mediterraneas eorum iuris regiones, imperijque terminos exponam. Maurusiorũ pars est quae ad Aethiopes occidentales spectat, ac calidiorem ferisque horrentem Libyam vsque ad orientales Aethiopes pertinet, qui Romani imperij in Africa terminus est. In Asia autem Euphrates fluuius, & Caucasus mons, maiorisque Armeniae principium, Colchi ad Euxinum põtum habitantes, huiusque maris reliqua fines sunt Romanae ditionis. In Europa fluuij duo Rhenus & Danubius Romanis fines imponunt. Quorum Rhenus in oceanum Germanicum septemtrionalem, Danubius in Euxinum pontum influit. Vltra progressi nonnullis Gallorum qui supra Rhenum habitant gentibus, & iis qui trans Danubium sunt, quos Dacos vocant, Romani imperant. Omnes praeterea insulae quae in mediterraneo sunt, vt Cyprus, Creta, Rhodus, Lesbus, Euboea, Sicilia, Sardinia, Corsica, & aliae omnes Romanae ditionis sunt. In Oceano praecirca Septemtrio-

nali Britanniae insulae maximam partem Romanam prouinciam fecerunt: nam altera parte non indigent, quum nec vtilis iis esse poßit, & infrugifera sit. Harum tantarum innumerarumque nationum quum tanta sit magnitudo, Italiã tamen magno labore, ac vix quingentis annis stabilem sibi reddidere, quũ medio interim tẽpore regibus vsi, per reliquum his exactis, nullos deinceps reges admittere voluerunt, sed libertate sibi vendicata, praeter quingentos illos quos dixi annos ducentis praeterea sub annuis imperiis fuerunt, quo tempore rerum principatum adepti, externam omnem oppressere potentiam, quum vniuersas sibi nationes subegissent. C. Caesar optimatibus bello victis, imperio suscepto, reipublicae quidem nomen seruauit, re autem ipsa principem & rerum dominum se omnibus praestitit. Estque in hanc vsque aetatem eadẽ potestas sub vno principe, quos imperatores, non reges vocant, vetere iureiurando astricti, se neminem Romae regnare passuros, sed eos imperatores vetere ducum nomine vocauerunt, qui re ipsa vere reges sunt. A quo ad aetatem vsque meam anni ducenti acti sunt, quo tempore potißimum Romana res floruit, progressusque ad maiora videtur adaugeri, omnibus populis in pace constitutis, amplißima summaque felicitate. Ac nonnullas ex prioribus nationibus iidem imperatores in principatu subegere, deficientesque restituere, integritate cõsilij terrae marique dominantes, potiusque augere dignitatem cupiunt, quam inter barbaros propagare imperium, gentem inopem, & minimae vtilitatis. Quorum ego nonnullos Romae vidi ob id missos, quo se suaque Romanis dederent, neque imperatorem admittentem, quos vt inutiles sponte recusabat. Plurimis etiam nationibus quarum infinita paene est multitudo, Romani reges statuunt, quum nihil iis ad imperium indigeant. Ex nonnullis praeterea qui eorum imperio parent, plus detrimenti capiunt quam vtilitatis. Quos quamquam inuti-

les quum reijcere pudeat, imperium omne magnis legionum copiis, praesidiisque circumquaque vallantes, tantum terrae, tantumque maris, quasi fundum quendam seruant, ac continent. Nullum quippe in praesentem diem tam paruo tẽpore, in tantum creuit ac surrexit imperium. Nam neque Assyriorum, aut Medorum, neque Persarum, vel Macedonum, aut Graecorum imperia cum eo comparanda sunt. Eorũ enim imperiorum magnitudo, nec ad dimidium Romanae potentiae, vt opinor, attigit. Qui imperij terminos orientem occidentẽque sibi fecerunt, marique imperant vniuerso. Quorũ magnitudo ac felicitas, maturitate consilij, temporisque diuturnitatae adauctae, virtute, patientia, & tolerantia eos super omnes gentes extulere. Non enim prosperis rebus intumuerunt, quoad stabilem victoriam sunt adepti, nec aduersis vnquam animo fracti sunt, quum vna die in proelio militum aliquãdo XX. aliquando XL. aliquando etiam quinquaginta millia amiserunt. Vrbe etiam eodem tempore bello, peste, & fame, seditioneque intestina vexata, nunquã ab animi magnitudine constantiaque desciuere, donec per septingentos annos, varijs bellis, periculis, & seditionibus conflictati, ad eum postremo imperij maiestatem saluberrimis consiliis euecti sunt, quam nunc tenent. Haec autem Appiani propemodum verba sunt. Cuius imperij descriptio in Hadriani potissimũ principatum incidit. Qui omnium quas enumeraui, nationum ac prouinciarum nouam quandam diuisionem fecit, imperiumque disposuit longe diuersa ratione ab ea quam Augustus constituerat. Quam prouinciarum diuisionem, nouamque imperij constitutionẽ ex Sex. praecipuae Rufo hoc loco suggeram, atque ante omnia ab Italia rerum domina initium sumã. Quae in XVII. dioeceses, siue administrationes distincta est. Quibus qui praeerant, aliqui consulares, aliqui corre-

ctores, aliqui praesides vocabantur. Consulares VIII. correctores II. praesides vero VII. fuerunt. Qui vero hi fuerint, paulo post exponam

Noua imperij populi Romani diuisio, prouinciarumque omnium in plures dioeceses distinctio ab imp. Caesare Traiano Hadriano Augusto facta

Prouinciae vel dioeceses in Italia & tribus eius insulis XVII

I Venetia, & Histria
II Aemilia
III Liguria
IIII Flaminia, & Picenum
V Tuscia, & Vmbria
VI Picenum suburbicarium
VII Campania
VIII Sicilia Insula

} Hae octo dioeceses habebant consulares

I Apulia, & Calabria
II Samnium, & Bruttij

} Hae duae habebant correctores

I Alpes Cottiae
II Rhetia prima
III Rhetia secunda
IV Samnium
V Valeria
VI Insula Sardinia
VII Insula Corsica

} Hae septem dioeceses habeba nt praesides

In Hispania prouinciae sex

I Prouincia Tarraconensis praesidialis
II prouincia Carthaginiensis praesidialis.
III prouincia Lusitania consularis
IIII prouincia Callaecia praesidialis

V prouincia Baetica conſularis

VI prouincia Transfretenſis in Africa, quae Tingintania Mauritania appellatur, praeſidialis

In Gallÿs, Aquitania, & Britannia prouinciae XVIII

I Prouincia Alpes maritimae

II prouincia Maſſilienſis, cuius metropolis eſt Maſſilia

III prouincia Ambianenſis, cuius metropolis eſt Ambianum

IV prouincia Viennenſis, cuius metropolis eſt Vienna

V prouincia Narbonenſis, cuius metropolis eſt Narbo Martius

VI prouincia Nouem populonia

VII prouincia Aquitania prima, cuius metropolis eſt Biturigum

VIII prouincia Aquitania ſecunda, cuius metropolis eſt Burdegala

IX prouincia Alpes Cottiae

X prouincia Maxima Sequanorum

XI prouincia Germania prima

XII prouincia Germania ſecunda

XIII prouincia Belgica prima cuius metropolis eſt Treueris

XIV prouincia Belgica ſecunda, cuius metropolis eſt vrbs Remorum

XV prouincia Lugdunenſis prima, cuius metropolis eſt Lugdunum

XVI prouincia Lugdunenſis ſecunda, cuius metropolis eſt Rothomagum

XVII prou. Britannia prima maxima Caesariensis
XVIII prouincia Britannia secunda

In Illyrico prouinciae XVII

I Prouincia Noricorum prima
II prouincia Noricorum secunda
III prouincia Pannonia prima
IIII prouincia Pannonia secunda
V prouincia Valeria
VI prouincia Sauia
VII prouincia Dalmatia
VIII prouincia Moesia
IX prouincia Dacia prima
X prouincia Dacia secunda
XI prouincia Macedonia
XII prouincia Thessalonica
XIII prouincia Achaia
XIIII prouincia Epeirus prima
XV prouincia Epeirus secunda
XVI prouincia Praeualitana
XVII prouincia Creta insula

(XI–XVII: prouinciae VII in ditione Macedonica)

In Thracia prouinciae VI

I Prouincia Thracia
II prouincia Haemimontium
III prouincia Moesia inferior
IV prouincia Scythonia
V prouincia Rhodope
VI prouincia Byzantium

In Africa prouinciae VI

Prouincia Africa, cuius metropolis est Carthago proconsularis
prouincia Numidia consularis

prouincia Byzacium consularis
prouincia Tripolitana praesidialis
prouincia Mauritania Sitifensis praesidialis
prouincia Mauritania Caesariensis praesidialis

Asiae diuisio deest

OMNIVM. RECENTISSIMA. ROMANI. IMPERII. DIVISIO. AB IMP. CAESARE. FL. CONSTANTINO MAX. AVGVSTO. FACTA

Nouissimus omnium Romanorum principum imperij formam, administrādi rationem, iura, & statum mutauit imp. Cōstantinus, quod & Zosimus secundo historiarū libro tradit, & ex omni historia patet, egoque accurate in libro de comitiis imperij demonstraui. Totum enim orbem Romanum denuo diuisit, nouas dioecesium vel prouinciarum distinctiones fecit, nouos magistratus excogitauit, nouam vrbem Romae aemulam condidit Constantinopolim, quam orientalis imperij caput esse voluit, vt Romam occidētalis. Nam imperium omne Romanum suprema diuisione in duas partes secuit, Orientale & Occidentale. Prouinciae omnes transmarinae orientales ab angusto Propontidis freto ad Nili vsque ostia, & Aegyptum, qua Africae continua est, Illyricus quoque Epeirus, Achaia, Graecia, Thessalia, Macedonia, Thracia, Creta, Cyprus, Dacia omnis, & Moesia, ceteraeque eius tractus prouinciae imperio orientali, vrbique Constātinopoli in plures dioeceses distinctae, attributae. Hispania, Britannia, Galliae, & Noricum, Pannoniae, & ceterae Germaniae prouinciae, Dalmatia, Africa omnis, & Italia vrbis Romae, & occidentalis imperij

ditioni relictae. Vt autem vrbem a se cōditam in omnibus antiquae Romae aequalē redderet, duos ad minus imperatores esse procurauit, quorum alter in occidente, alter in oriente rerū potirentur, senatū quoque diuisit. quum enim vniuerso orbi Romano ciuitas diu ante ab Antonino Caracallo imp. data fuisset, senatores omnes lecti ex occidentalis imperij prouinciis Romae remanserūt, ex orientalis vero Constantinopoli. Eadem etiam de consulibus ratio fuit, quorū alterum Cōstantinopoli designari mos erat. Vrbis deinde praefectus vt Romae, ita etiam Constantinopoli factus est. Nullum postremo priuilegiū, seu dignitas, aut immunitas Roma habuit, quae non eadem ratione Constantinopoli etiam communicata non fuerint. Atque haec de Constantinopoli, nunc de magistratibus nouis dicamus. Post exauctoratos milites praetorianos, & castrum praetorium Romae excisum, Constantinus imperator, vniuersum orbem Romanum in quattuor dioeceses siue administrationes diuisit, idest Italiam, Gallias, Illyricum, & orientem, atque his omnibus prouinciis quattuor rectores dedit, quos praefectos praetorio, vetere quidem & visitato vocabulo, sed noua administrādi ratione, vocauit. Quorum primus praefectus praetorio Italiae dicebatur, hic Italiā omnem, & Africam, cum Illyrici parte regebat; alter vero praefectus praetorio Galliarum appellatus, Hispaniam, Gallias, Britanniam, & Germaniam sub sui iuris administratione habebat. Atque hi duo praefecti praetorio occidentalis imperij erant, atque imperatori occidentis, post quem primi erant, parebant. In orientali vero imperio praefectus praetorio Illyrici, reliquas omnes Europae prouincias Romani iuris ad-

ministrabat; praefectus praetorio orientis Asiae omni eadem auctoritate praeerat. Atque hi duo primum post imperatorē in oriente locum obtinebant in suis vnusquisque administrationibus. Sub his quattuor praefectis praetorio omnes magistratus Romani erāt, variis nominibus appellati, dignitatibusque, & administrationibus distincti, qui tam prouinciis, quàm rei militari praeerant. Quae omnia nunc accurate describam initio ab occidentalis imperij magistratibus, dignitatibusque tam ciuilibus quam militaribus facto.

MAGISTRATVVM. ET. PROVINCIARVM. IMPERII. OCCIDENTALIS DESCRIPTIO

Imperator Caesar Augustus
Consul occidentalis
Praefectus praetorio Italiae
Praefectus praetorio Galliarum
Praefectus vrbis Romae
Magister peditum in praesenti. Sub huius dispositione erant sex comites rei militaris. Duces militum duodecim. Legiones Palatinae xii. Auxilia Palatina lxv. Legiones comitatēses xviii. omnes classes, id est Veneta, Rauennas, Comensis, Misenas, Viennensis, Bracaria, Massiliensis, Ararica, Anderetiana cum earum praefectis. tribuni omnes cohortium, & militum praefecti per occidentem
Magister equitum in praesenti. Sub huius dispositione erant vexillationes Palatinae, & comitatenses omnes in occidente
Magister equitum per Gallias
Praepositus sacri cubiculi

Magister officiorum
Quaestor sacri palatij
Comes sacrarum largitionum
Comes rerum priuatarum
Comes domesticorum equitum
Comes domesticorum peditum
Primicerius sacri cubiculi
Primicerius notariorum
Castrensis sacri palatij
Magister scriniorum
Magistri memoriae, epistolarum, & libellorum
Proconsul Africae, cuius Vicarij sex
Vicarius vrbis Romae   Italiae
Africae   Hispaniarum
Septem prouinciarum   Britanniarum

Comites rei militaris sex

Comes Italiae   Africae   Tingitaniae
Tractus Argentoratensis   Britanniarum
Littoris Saxonici per Britannias

Duces limitum duodecim

Dux limitis Mauritaniae Caesariensis
Dux limitis Tripolitani
Panrnoniae primae, & Norici ripensis
Pannoniae secundae, & Valeriae ripensis
Rhetiae primae, & secundae
Dux Sequanicae
Dux Tractus Armoricani
Dux Tractus Neruicani
Dux Belgicae secundae
Dux Germaniae primae
Dux Britanniae
Dux Moguntiacensis

Conſulares XX

Conſularis Pannoniae
conſularis Venetiae,& Hiſtriae
conſularis Aemiliae
conſularis Liguriae (narij
conſularis Flaminiae, & Piceni anno-
conſularis Tuſciae,& Vmbriae — In Italia octo
conſularis Piceni ſuburbicarij
conſularis Campaniae
conſularis Siciliae inſulae
conſularis Byzacij
conſularis Numidiae — In Africa II
conſularis Baeticae
conſularis Luſitaniae — In Hiſpania III
conſularis Callaeciae
conſularis Viennenſis
conſularis Lugdunenſis primae
conſularis Germaniae primae — In Gallia VI
conſularis Germaniae ſecundae
conſularis Belgicae primae
conſularis Belgicae ſecundae

Correctores III

Corrector Apuliae,& Calabriae
corrector Lucaniae,& Bruttiorum
corrector Sauiae in Pannonia

Praeſides XXXI

Praeſes Dalmatiarum
praeſes Pannoniae primae — In Illyrico IIII
praeſes Norici mediterranei
praeſes Norici ripenſis

Praeſes Alpium Cottiarum	In Italia VII
praeſes Rhetiae primae	
praeſes Rhetiae ſecundae	
praeſes Samnij	
praeſes Valeriae	
praeſes inſulae Sardiniae	
praeſes inſulae Corſicae	
praeſes Mauritaniae Sitifenſis	In Africa II
praeſes Tripolitanae	
praeſes Tarraconenſis	In Hiſpania IIII
praeſes Carthaginienſis	
praeſes Tingitaniae	
praeſes Inſularum Balearium	
praeſes Alpium maritimarum	In Galliis XI
praeſes Alpium Poeninarum, & Graiarum	
praeſes Maximae Sequanorum	
praeſes Aquitaniae primae	
praeſes Aquitaniae ſecundae	
praeſes Nouempopulanae	
praeſes Narbonenſis primae	
praeſes Narbonenſis ſecundae	
praeſes Lugdunenſis tertiae	
praeſes Lugdunenſis Senonicae	
praeſes Britanniae primae	In Britannia III
praeſes Britanniae ſecundae	
praeſes Britanniae Flauiae Caeſarienſis	

PROVINCIAE . QVAE . ERANT . SVB DISPOSITIONE . PRAEFECTI PRAETORIO . ITALIAE

Italia, Illyricum, Africa, & earundem tam ciuiles, quam militares magiſtratus

In Italia prouinciae octo

Prouicia Venetia,& Histria
prouincia Aemilia
prouincia Liguria
prouincia Flaminia,& Picenũ annonariũ
— Consulares sub Vicario Italiae

prouincia Tuscia,& Vmbria
prouincia Picenum suburbicarium
prouincia Campaniae
prouincia Siciliae
— Consulares sub Vicario vrbis Romae

prouincia Apuliae, & Calabriae
prouincia Lucaniae,& Bruttiorũ
— Correctoriales sub Vic. Vrbis Romae

prouincia Alpium Cottiarum
prouincia Rhetia prima
prouincia Rhetia secunda
— Praesidiales sub Vicario Italiae

prouincia Samnium
prouincia Valeria
prouincia Sardinia
prouincia Corsica
— Praesidiales sub Vicario vrbis

In Illyrico prouinciae VI

prouincia Pannoniae secundae consularis
prouincia Sauiae correctorialis
prouincia Dalmatiarum praesidialis
prouinciae Pannoniae primae praesid
prouincia Norici mediterranei praesid
prouincia Norici ripensis praesidialis

In Africa prouinciae VI

Africa vbi erat Carthago proconsularis
prouincia Byzacena consularis
prouincia Mauritania Sitifensis presid
prouincia Mauritania Caesariensis praes
prouincia Tripolitana praesidialis
— Sub Vicario Africae

PROVINCIAE . QVAE . ERANT . SVB DISPOSITIONE . PRAEFECTI. PRAETORIO.GALLIARVM

Hiſpania,Galliae,Britannia,& ipſarum tam ciuiles quam militares magiſtratus

In Hiſpania prouinciae VII

Prouincia Baetica conſularis
prouincia Luſitania conſularis
prouincia Callaecia conſularis
prouincia Tarraconenſis praeſidialis
prouincia Carthaginienſis praeſid
prouincia Tingitania praeſid
prouincia Baleares inſulae praeſidialis

} Sub Vicario

In Galliis prouinciae XVII

Prouincia Viennenſis conſularis
prouincia Lugdunenſis prima conſularis
prouincia Germania prima conſularis
prouincia Germania ſecunda conſularis
prouincia Belgica prima conſularis
prouincia Belgica ſecunda conſularis
prouincia Alpes maritimae

} Sub diſpoſitione Vicarij ſeptem prouinciarum

prouincia Alpes poeninae & Graiae
prouincia Maxima Sequanorum
prouincia Aquitania prima
prouincia Aquitania ſecunda
prouincia Nouem populana
prouincia Narbonenſis prima
prouincia Narbonenſis ſecunda
prouincia Lugdunenſis ſecunda
prouincia Lugdunenſis Turonica
prouincia Lugdunenſis Senonica

} Reliquae XI. praeſidiales

In Britannia prouinciae V

Prouincia Maxima Caesariensis consularis
prouincia Valentia consularis
prouincia Britannia prima praesidialis
prouincia Britannia secunda praesidialis
prouincia Flauia Caesariensis praesidialis

} Sub Vicario Britanniarũ

SVB.DISPOSITIONE.PRAEFECTI.VRBIS ROMAE.ERANT

Praefectus annonae
Praefectus Vigilum
Comes formarum
Comes riparum aluei Tiberis,& cloacarum vrbis
Comes portus
Magister census
Rationalis vinorum
Tribunus fori Suari
Consularis aquarum
Curator operum maximorum
Curator operum publicorum
Curator statuarum
Curator horreorum Galbianorum
Centenarius Portus
Tribunus rerum nitentium
Tribunus voluptatum

MAGISTRATVVM. ET. PROVINCIARVM IMPERII. ORIENTALIS DESCRIPTIO

Imp. Caeſar Auguſtus
Conſul orientalis
Praefectus praetorio orientis
Praefectus praetorio Illyrici
Praefectus vrbis Conſtantinopolis
Magiſter militũ in praeſenti. Sub cuius diſpoſitione erant vexillationes Palatinae V. Comitatenſes VII. Legiones Palatinae VI. Auxilia Palatina XVIII
Magiſter equitum in praeſenti. Sub cuius diſpoſitione erant vexillationes Palatinae VI. Comitatēſes VI. Legiones Palatinae VI. Auxilia Palatina XVII
Magiſter equitum, & peditum per orientem. Sub quo erant vexillationes Comitatenſes decem. Legiones Comitatenſes IX. & pſeudocomitatenſes X
Magiſter equitum & peditum per Thracias. Sub quo erant vexillationes Palatinae tres, Comitatenſes quattuor, & legiones Comitatenſes XXI
Magiſter equitum & peditum per Illyricum. Sub quo erant vexillationes Comitatenſes II. Legio Palatina I. Auxilia Palatina VI. Legiones Comitatenſes octo. Pſeudocomitatenſes nouem
Praepoſitus ſacri cubiculi
Magiſter officiorum
Quaeſtor ſacri palatij
Comes ſacrarum largitionum
Comes rerum priuatarum diuinae domus
Comes domeſticorum peditum
Comes domeſticorum equitum

Primicerius ſacri cubiculi
Primicerius notariorum
Caſtrenſis ſacri palatij
Magiſtri ſcriniorum, memoriae, epiſtolarum, & libellorum Graecorum
Proconſul Aſiae
Proconſul Achaiae
Comes orientis
Praefectus Auguſtalis
Vicarius dioeceſeos Aſianae
Vicarius dioeceſeos Ponticae
Vicarius dioeceſeos Thraciarum
Vicarius dioeceſeos Macedoniae
Comes rei militaris Aegypti
Comes rei militaris Iſauriae

Duces limitum XIII

Dux Libyae Dux Thebaidos	per Aegyptum
Dux Phoenices Dux Euphratenſis Dux Suriae Palaeſtinae Dux Oſroenae Dux Meſopotamiae Dux Arabiae	per Orietem VI
Dux Armeniae Dux Moeſiae ſecundae	per Thracias
Dux Scythiae Dux Daciae ripenſis Dux Moeſiae primae	per Illyricum

Consulares xv

Consularis Palaestinae consularis Phoenices consularis Suriae consularis Ciliciae consularis Cypri	per Orientem V
consularis Pamphyliae consularis Hellesponti consularis Lydiae	per dioecesim Asianam III
consularis Galatiae consularis Bithyniae	per Ponticam II
consularis Europae consularis Thraciae	per Thracias II
consularis Cretae consularis Macedoniae consularis Daciae mediterraneae	per Illyricum III

Praesides prouinciarum XL

Praeses Libyae superioris praeses Libyae inferioris praeses Thebaidos praeses Aegypti praeses Arcadicae	per Aegyptum V
praeses Palaestinae Salutaris praeses Palaestinae secundae praeses Phoenices Libani praeses Euphratensis praeses Syriae Salutaris praeses Osroenae praeses Mesopotamianae praeses Ciliciae secundae	per Orientem octo

praeſes Piſidiae praeſes Lycaoniae praeſes Phrygiae Pacatianae praeſes Phrygiae Salutaris praeſes Lyciae praeſes Cariae praeſes inſularum	per Aſiam dioeceſim ſeptem
praeſes Honoriados praeſes Cappadociae primae praeſes Cappadociae ſecundae praeſes Hellenoponti praeſes Ponti Polemoniaci praeſes Armeniae primae praeſes Armeniae ſecundae praeſes Armeniae Salutaris	per Pontica octo
praeſes Haemi montis praeſes Rhodopes praeſes Moeſiae ſecundae praeſes Scythiae	per Thracias IIII
praeſes Theſſaliae praeſes Epeiri veteris praeſes Epeiri nouae praeſes Daciae ripenſis praeſes Moeſiae primae praeſes Praeualitanae praeſes Dardaniae praeſes Macedoniae Salutaris	per Illyricum VIII
Corrector Auguſtanicae Corrector Paphlagoniae	

PROVINCIAE. QVAE. ERANT . SVB DISPOSITIONE . PRAEFECTI PRAETORIO.ORIENTIS

Dioeceses Oriens, Aegyptus, Asiana, Pontica, Thracia cum suis magistratibus ciuilibus, & militaribus

In oriente prouinciae XV

Prouincia Palaestina consularis prouincia Phoenices consularis prouincia Syria consularis prouincia Cilicia consularis prouincia Cyprus consularis prouincia Arabia sub duce prouincia Isauria,& reliquae praesidiales	Sub comite Orientis
prouincia Palaestina salutaris prouincia Palaestina secunda prouincia Phoenix Libani prouincia Euphratensis prouincia Suria Salutaris prouincia Osroena prouincia Mesopotamia prouincia Cilicia secunda	Sub comite orientis

In Aegypto prouinciae VI

Prouincia Libya superior prouincia Libya inferior prouincia Thebais prouincia Aegyptus prouincia Arcadica prouincia Augustanica correctorialis	quinque praesidiales sub praefecto Augustali

In Asia prouinciae X

Prouincia Pamphylia consularis
prouincia Hellespontus cons. sub procos
prouincia Lydia consularis
prouincia Pisidia, & reliquae praesidial
prouincia Lycaonia
prouincia Phrygia Pacatiana
prouincia Phrygia Salutaris
prouincia Lycia
prouincia Caria
prouincia Rhodus, & insulae sub procos

} Sub proconsule duae Vicario vero Asiae reliquae octo

In Ponto prouinciae XI

Prouincia Paphlagonia correctorialis
prouincia Galatia consularis
prouincia Bithynia consularis
prou. Honorias, & reliquae praesidial
prouincia Cappadocia prima
prouincia Cappadocia secunda
prouincia Pontus Polemoniacus
prouincia Hellenopontus

} Sub Vicario Ponticae

prouincia Armenia prima
prouincia Armenia secunda
prouincia Galatia Salutaris

} Sub Vicario Pōticae

In Thracia prouinciae VI

Prouincia Europa consularis
prouincia Thracia consularis
prou. Haemus mōs, & reliquae praesidiales
prouincia Rhodopes
prouincia Moesia secunda
prouincia Scythia

} Sub Vicario Thraciarum

PROVINCIAE. QVAE. ERANT. SVB DISPOSITIONE. PRAEFECTI PRAETORIO. ILLVRICI

Dioeceses Macedonia & Dacia, cum earundem magistratibus, tam ciuilibus quam militaribus

In Macedonia prouinciae VI

Prouincia Achaia proconsularis prouincia Macedonia consularis prouincia Creta consularis	Sub proconsule
prouincia Thessalia, & reliquae praesidiales prouincia Epeirus noua prouincia Macedoniae Salutaris pars	Sub Vicario Macedoniae reliquae omnes V

In Dacia prouinciae V

Prouincia Dacia mediterranea consularis prouincia Dacia ripésis praesidialis prouincia Moesia prima praesidialis prouincia Dardania praesidialis	Sub Vicario Macedoniae

prou. Praeualitana, & pars Macedoniae Salutaris praesidialis

Haec est nouissima imperij & magistratuũ Romanorum distinctio ab imp. Constantino facta. Cui postea quum sequentes principes aliquid addidissent, vel detraxissent, eam paulo variarunt, quamquam totius rei summa in hanc rationem conseruata sit vsque ad obitum Theodosij imperatoris, & imperij excidium: quod qua ratione, quo tempore, & a quibus barbaris factum fuerit, paulo post accurate exponam

DE.

DE. PARTHORVM. IMPERIO

Quum soli omnium orientalium Parthi Romanam vim non timuerint solum, sed saepe fregerint etiam, vnique ab omni Romanorum subiectione suum per per multa saecula imperium integrum conseruarint; nūc Romani imperij rebus expeditis, qui nam ipsi, vel quod eorum imperium fuerit, exponere potissimum constitui, quod iis reges aliquando a Romanis imperatoribus dati, inter praecipua imperij gesta celebrētur, qui aliquando intestinis discordiis & domesticis seditionibus attritis, a Romanis paene debellati, parū abfuit quin cum oriente toto in Romanorū venerint ditionem. Post Parthos Persarum qui iis successerunt, imperium, & postremo Sarracenorum vim, qui Persarum imperio fracto, rerum in oriente potiti sunt, exponam: ita enim totius orbis terrarum gesta breuissime descripta cognosci poterūt, liberque omni ex parte absolutus in publicum prodibit. Parthi igitur penes quos velut diuisione orbis cum Romanis facta, orientis imperium erat eo tempore, quo Romani toto occidente potiti, cum iis de summa rerum decertabant, Scytharum exules fuere. Hoc etiam ipsorum vocabulo manifestatur: nam Scythico sermone Parthi exules dicuntur. Hi Assyriorum & Medorum tēporibus, qui primi Asiae imperio potiti sunt, inter orientales populos obscurissimi fuere. Postea quoque cum imperium orientis Medis ad Persas translatum est, veluti vulgus sine nomine praeda victorum fuere. Postremo Macedonibus triumphato oriente seruierunt, vt cuiuis mirum videatur, ad tantam eos felicitatem per virtutem prouectos, vt imperent gētibus, sub quarum imperio

veluti ſeruile vulgus fuere. Poſt mortem Alexandri magni quum inter ſucceſſores eius orientis regna diuiderentur, nullo Macedonum dignante Parthorum imperium Satagenori externo ſocio traditur. Hi poſtea ſeductis Macedonibus in bellum ciuile cum ceteris ſuperioris Aſiae populis Eumenem ſequuti ſunt, quo victo ad Antigonum tranſiere, poſt hũc a Seleuco Nicanore, ac mox ab Antiocho & ſucceſſoribus eius poſſeſſi, ab Antiochi pronepote Seleuco primũ defecere, primo Punico bello, C. Atilio Regulo II. L. Manlio Vulſone Longo II. cos. anno vrbis conditae D IIII. Cuius defectionis impunitatem illis duorum fratrum regum Seleuci & Antiochi diſcordia dedit, qui dum ſibi inuicem eripere regnum volũt, perſequi defectores omiſerũt. Defectionis auctor fuit ARSACES quidã, vir ſicut incertae originis, ita virtutis expertae. hic ſolitus latrociniis & rapto viuere, accepta opinione Seleucum in Aſia victum, ſolutus regis metu cum praedonum manu Parthos ingreſſus, praefectum eorum Andragoram oppreſſit, ſublatoque eo imperium gentis inuaſit. Non magno deinde tempore poſt Hyrcanorum etiam regnum occupauit, cum Theodoto mille vrbium Bactrianorũ rege foedus ac pacem fecit, Seleucum regem contra defectores venientem proelio vicit, & fugauit. Quem diem Parthi veluti ſolemnem & initium libertatis obſeruabant. Reuocato in Aſiam Seleuco, regnum Parthicum formauit, milites legit, caſtella muniuit, ciuitates firmauit, vrbéque maximam Claram nomine in mõte Thabroteno condidit. Sic Arſaces quaeſito ſimul cõſtitutoque regno, non minus memorabilis Parthis, quam Perſis Cyrus, Macedonibus Alexander, Romanis Ro-

mulus, matura senectute decessit. Cuius memoriae hunc honorem Parthi tribuerũt, vt omnes exinde reges suos Arsacis nomine nuncuparent, sicut Romani Caesares, Augustosque principes suos cognominarũt. Huius filius, & successor regni ARSACES & ipse nomine aduersus Antiochum Seleuci filium cẽtum millibus peditum, & xx. millibus equitum instructũ mira virtute pugnauit. Ad postremum in societatẽ eius adsumptus est. Tertius Parthis rex PAMPACIVS fuit ARSACIS & ipse cognomine ornatus, qui quum XII imperij anno decessisset, duos filios Mithradatem atque Pharnacem reliquit. Quorum maior PHARNACES more gentis heres regni, Mardos validam gentẽ bello domuit. Post quem quintus Parthorum rex fuit frater MITHRADATES testamento a Pharnace relictus. Hic Medos & Elimos subegit, imperiũque Parthorum a monte Caucaso, multis populis in ditionem redactis, vsque ad flumen Euphratem protulit. Post cuius mortem, sextus Parthorũ rex PHRAHARTES eius filius constitutus est. Hic primus regum Parthorum amicitiam Romanam per legatos a L. Sulla Felice pro cos. tum bellum Mithradaticum in Asia gerente, petiit, & impetrauit. Quo in bello cum Scythis gesto occiso ARTABANVS patruus eius rex VII. substitutus est. Cui MITHRADATES filius successit, a rerum gestarum magnitudine Magnus cognominatus. Multa enim bella cum finitimis magna virtute gessit, multosque populos Parthico regno addidit, sed & cum Scythis aliquoties prospere dimicauit, vltorque parentum iniuriae fuit. Bellum Armenis intulit. Post quod propter crudelitatem a senatu Parthico regno pulsus, frater eius

ORODES imperio potitus est. Hic bella cum Romanis gessit, Crassumque imperatorem cum filio, & omni fere Romano exercitu deleuit. Huius filius Pacorus missus ad persequendas Romani belli reliquias, magnis rebus in Syria gestis, in patriã patri suspectus reuocatus, quo absente exercitus Parthorum in Suria relictus a C. Cassio quaestore Crasi cũ omnibus ducibus caesus est. Bellis ciuilibus Romanis Parthi Põpeio contra Caesarem, item Bruto & Cassio aduersus Augustum & Antonium auxilia misere. Post belli finem rursum Pacoro duce, & Labieno, qui Pompeianarum partium fuerat, & bello victus ad Parthos trãsfugerat, Syriam inruperunt, ac totam occupauere prouinciam. Quos P. Ventidius Bassus Romanus dux proelio commisso ad internicionem vsque Pacoro & Labieno occisis cecidit, nec vllo bello Parthi maius vnquam vulnus acceperũt. Illud cognitu dignum, Pacorum Orodis regis filium eo potissimũ die interfectum fuisse, quo antea Crassus victus fuerat, ne aliquando Romani ducis mors inulta relinqueretur. Nõ longe post id proelium, quo Parthorum vires concidere, Orodes rex a filio Phraharte per summum scelus occisus est, regnum eius vi inuasit PHRAHARTES. Huic M. Antonius III. vir propter auxilium aduersus se & Caesarem latum, bellum cum XVI. validissimis legionibus intulit, sed grauiter multis proeliis, fame, pestilentia, tempestatibusque vexatus, ex Parthia magna exercitus parte amissa, refugit. Hac victoria Phrahartes insolentior factus, quum multa crudeliter ageret, in exilium a Parthis pellitur, regnumque eius Tyridati cuidam traditur. Phrahartes Scytharum praesidio adiutus, Tyridate fugato regnum recuperauit. Cui

quum Augustus Caesar, bello Hispano confecto, metum iniecisset, se bellum Parthis inferre velle, tunc tota Parthia captiui ex Crassiano siue Antonij exercitu collecti, signaque cum his militaria erepta, Augusto remissa, sed & filij nepotesque Phrahartis obsides Augusto dati, plusque Caesar magnitudine nominis sui fecit, quam armis alius imperator facere potuisset. Post Phrahartem XII. Parthorũ rex fuit eius filius PHRAHARTES appellatus, post quem ORODES rex fuit. Quo occiso, legati Parthorũ in vrbem properant, qui Vononem, vetustissimum liberorum Phrahartis ad regnum patrem iam accirent, quem olim Phrahartes pater Augusto obsidem dederat. Is a Ti. Caesare rerum potiẽte missus, haud multo post regno vi exactus, Artabanum successorem accepit. Vononi victo Armenia rege tunc vacua profugium fuit. ARTABANVS autem regno potitus multas popularium insidias passus est. Quum enim bellum cum Romanis suscepisset, his potissimum adiuuantibus, auctore Vitellio Suriae legato a Tyridate regij Arsacidarũ sanguinis bello petitus, regno pulsus est. TYRIDATES XVI. Parthorũ rex factus, haud multo post ab Artabano Hyrcanorũ & Caramanorum praesidiis adiuto, regno mulctatus, in Suriam ad Romanos fugit. Artabanus regnum Parthicum recepit: quod quum Sinnacis proditione iterũ perdidisset, tertio etiam paulo post caeso Sinnace recuperauit. Ad extremũ multis fortunae procellis exagitatus, cum vxore & filio a fratre Gotharze interfectus est. GOTHARZES XVIII. Parthicum imperium tenuit. Hunc etiam more gentis fratris Bardanis insidiae fatigauerunt, a quo regno exactus, paulo post Bardane interfecto restitutus est. Hic cum Me-

herdate a Claudio imp. ad Parthicum regnum obtinendum misso pugnauit, quem proelio victum, captumque, auribus praecisis incolumem seruauit. Quo deinde morbo decedente, in regnum accitus est XX. VONONES Medis tum praesidens. Nulla huic prospera aut aduersa fuere, breui & inglorio imperio perfunctus, regnum Parthorum filio VOLOGESI reliquit, qui rerum gestarum magnitudine in Romanis annalibus notissimus est. Hic enim diuturnum aduersus populum Romanum bellum gessit, & non solum par, verum etiam aliquando victor fuit. Ipse Armeniã Romanis Nerone imperãte ademit, duas Romanas legiones sub iugũ misit, extremo Romani nominis dedecore. Eius gesta Cornelius Tacitus libris XIII. XIIII. & XV. accurate describit. Postremo rerum gestarum gloria illustris iam senex decessit Vologese filio regni Parthici successore relicto. Cuius regis gesta apud omnes annalium memorias interciderunt. Post eum rex Parthorum XXI. CHOSDROES fuit. Cui quum Traianus imp. bellum intulisset, Armeniã primum deinde Mesopotamiam omnẽ, & Assyriam ademit: ipsum vero proelio victũ fugauit, atque sine summo regis imperio Parthi aliquot annis fuerunt. Verum Parthis ad defectionem spectantibus, Traianus regem XXV. constituit Parthenaspatem, quo pulso Chosdroes auitum recepit imperium. Post quem Vologeses regnum Parthicum diu tenuit. Cum hoc Marcus & L. Verus Romani principes multa bella gessere, eique Assyriam & Armeniam ab Hadriano relictas eripuere. Post Vologesem nouissimus omnium Arsacidarum Parthorũ imperium tenuit ARTABANVS. Qui cum Romanis Seuero, Antonino Caracallo, &

Macrino imperantibus multa bella vario Marte geſſit. Quem poſtremo Alexandro Romanis imperante Artaxerſes Perſa triplici proelio victum, non ſolum Parthorum regno, ſed vita etiam priuauit. Imperiique orientis ſummam a Parthis iterum ad Perſas tranſtulit, anno a primo Arſace CCCCLXXIII. Artaxerſes orientis regno potitus, ſe regem Magnum primus appellauit, duplicique diademate vtens, orientis imperiũ Perſis reſtituit. Tunc Parthi Perſarũ, vt paulo ante Perſae Parthorum, mancipia fuere. Quare deinceps non amplius in antiquis hiſtoricis legimus Romanos cum Parthis, ſed cum Perſis bella geſſiſſe

DE . IMPERIO . PERSICO

Perſae orientis populi nobiliſſimi fuere, Cyro & Cambyſe regibus celebrati, qui a Macedonibus Alexãdro rege orientis imperio deiecti, ſub eius ſucceſſorũ primum, deinde Parthorum imperio diu fuere. Poſtremo anno vrbis C∞ LXXVII. Alexãdro Romanis imperante, Artaxerſes quidam Perſa quamquam obſcuro loco inter ipſos natus, ingentis tamen animi & ſpiritus vir, veterem Perſarum gloriam inſtauraturus, Perſarum gẽtibus ad rebellionem ſollicitatis, a magno Parthorũ rege Artabano defecit. Artabanũ ad ſeditionem ſedandam ingentibus copiis inſtructũ veniẽtẽ, tripliciproelio victũ regno & vita exuit. Orientiſque imperio Perſas iterum impoſuit. Quibus rerũ ſucceſſibus elatus, ſubigere vicinos barbaros, qui imperium eius detrectabant. incredibili virtute & celeritate, ac ſibi vectigales facere coepit; omnibus orientis populis qui ſub Parthorum imperio quondam fue-

rant, in deditionem acceptis, neque iam amplius intra fluuium Tigrim tenere ſeſe, ſed ſuperatis ripis ac Romani finibus imperij, excurrere per Meſopotamiam, Syriaeque minitari, omnemque Europae oppoſitam continentem, quae mari Aegaeo fretoque Propontidis terminatur, Aſiaeque nomen habet, ceu veterẽ Perſarum poſſeſſionem ſibi vendicare, quod iã inde a Cyro, qui primus imperium a Medis in Perſas tranſtulit, ad Darium vſque extremum Perſarum regem, a Perſarum Satrapis Aſia omnis gubernaretur. Quare ſui muneris eſſe curare tunc iactitabat, vt vetus atque integrũ imperium Perſis reſtitueretur. Vt igitur Arſaces Parthorum, ita hic Perſarũ regnum inſtaurauit. Qui multis rebus bello praeclare geſtis, initi regni anno xv. decedens imperium pacatum filio Sapori reliquit. Hic Romanis paene exitialis fuit. Quibus in Meſopotamia ingenti proelio profligatis, & Meſopotamiam eis eripuit, & imperatorem ipſorum Valerianum viuum cepit. Poſt Saporem Ormiſda annum I. & Vararanes II. annos XVI. & Vararanes III. cognomine Seganeſna menſes quattuor Perſarum imperiũ tenuere. Poſt hos annis octo Perſarum rex VII. regnauit NARSES, quo a Galerio proelio victo, Meſopotamia, Armenia, & quinque Trãſtigrini prouinciae bello receptae ſunt. Poſt Narboſem Miſdates annis VIII. & Sapores II. annis LXX. in Perſis regnarunt. Cum hoc Sapore Cõſtãtinus Magnus, Cõſtantius, & Iulianus imperatores Romani cõtinua bella geſſerunt. Cũ hoc reddita Niſibi & Meſopotamiae parte, turpe foedus fecit Iouianus Auguſtus imperij quam gloriae cupidior. Poſt longaeuum Saporem, Artaxerſes II. annis IIII.

Sapor III. annis V. Vararanes IIII. cognomento Cermaſat annis vndecim, Iſdigerdes annis XXI. in Perſis regnarunt. Iſdigerdem Perſarum regem moriens Arcadius imp. tutorem infantis filij Theodoſij iunioris teſtamento reliquit. Poſt eum XIIII. Perſarum rex fuit Vararanes V. qui annis viginti, item Vararanes VI. qui annis XVII. Poſt Perozes, qui annis viginti tres, Valens deinde, qui annis quattuor, & Cauades Perozis filius, qui annis XLI. regnauit. Hunc Cauadem quum Zambaſes quidam regno eieciſſet, ipſeque annos quatuor regnaſſet, a Cauade regno & vita priuatus eſt. Cum Cauade Perſarum rege ea bella auſpiciis Iuſtiniani imperatoris geſſit Beliſarius, quae a Procopio in libris de bello Perſico deſcribuntur. Poſt Cauadem Perſarum XX. rex fuit Choſdroes, qui annos XLVIII. regnauit. Choſdroi ſucceſſit filius Ormiſda, cui anno imperij decimo mortuo, ſuffectus eſt filius Cauades iunior. Hic regni initio Vararanis inſidiis regno exactus, Tiberij Mauricij Romani imperatoris ope, caeſo tyranno Vararane, regnum paternū recuperauit, anniſque xxxiix. regnauit. Qui quū Mauricij imperatoris amiciſſimus eſſet, eo a Phoca occiſo, bellum Romanis intulit, iiſque Syriam omnē ademit. Phoca occiſo Heraclius contra Perſas profectus bello ſeptem annorum eos vicit, Syriam recepit, veteres imperij limites ſuper Euphratem reſtituit, Choſdroē captum occidit, dominicae crucis partem, quam Choſdroes Hieroſolymis expugnatis ſuſtulerat, reportauit, vnde exaltationis S. Crucis dies feſtus inſtitutus eſt. Occiſo Choſdroe, & rebus Perſicis compoſitis, ex auctoritate Heraclij Perſarum xxiiii. rex factus eſt filius eius Syrrhois, cum quo Romanus imperator pa-

cem & foedus fecit. Extincto intra annum Syrrhoi successit Adesir, qui regnauit mensibus VII. post quē Sarabrasas mensibus II. deinde XXVII. Vararanes mēsibus VII. Post quem nouissimus Persarum rex fuit Ormisda, quo anno regni nono, a Sarracenis duce Haomaro regno pulso, regnum Persarum in oriente defecit, anno a primo Artaxerse CCCCXIIII. Christiani vero natalis DCXXXIX. Quo tempore rerum orientalium summa penes Sarracenos esse coepit. Quorum Mahometh Arabs primus rex & propheta fuit, secundus Eubocaras, tertius Haomar, quo rege Sarraceni Arabia egressi, Aegyptum, Syriam omne vsque ad Antiochiam & Euphratem Romanis primum ademerūt, post bello in Persas conuerso, eos bello Romano attritos; deuicerunt, Persarumque toto oriēte celebratum imperium sibi ipsis, religione mutata vendicarūt. Quod ad nostra vsque tempora insigni rerum gestarum gloria adhuc sub eorum rege Psophi possident

PARTHORVM. REGVM. EPILOGVS

I Arsaces primus Parthorum rex, creatus anno vrbis cōditae DIIII. regnauit annos XXXVIII

II Arsaces II. regnauit annos XXXVI

III Pampacius Arsaces regnauit annos XL

IV Phrahartes Arsaces regnauit annos XVII

V Mithradates Arsaces regnauit annos XXXII

VI Phrahartes II. regnauit annos XXIIX

VII Artabanus regnauit annum I

VIII Mithradates II. regnauit annos IIII

IX Orodes regnauit annos XIIX

X Phrahartes I I. regnauit annos X I
XI Tyridates regnauit annum I
Phrahartes I I I. iterum regnauit annos XXX
XII Phrahartes I I I I. regnauit annos II
XIII Orodes II. regnauit annos I I
XIV Vonones regnauit annos V
XV Artabanus regnauit annos XIX
XVI Tyridates II. regnauit annum I
Artabanus iterum regnauit annos VIII
XVII Sinnaces regnauit annum I
Artabanus tertio regnauit annum I
XIIX Gotarzes, & Bardanes vna regnarunt annum I
XIX Bardanes ſolus regnauit menſes IIII
Gotarzes ſolus regnauit annos II
XX Vonones I I. regnauit annum I
XXI Vologeſes regnauit annos XXX I I I I
XXII Volegeſes I I regnauit annos XX I I
XXIII Choſdroes regnauit annos V
XXIV Imp. Caeſar Traianus Auguſtus regnauit annos I I I
XXV Parthenaſpates regnauit annos I I I I
Choſdroes iterum regnauit annos XXX I I I I
XXVI Vologeſes III. regnauit annos XL
XXVII Artabanus II. regnauit annos XXXIIII

REGVM. PERSARVM. EPILOGVS

Anni Christi *Artabano ab Artaxerſe Perſa caeſo, Parthorũ regnum in oriente finitũ eſt anno Vrbis conditae* C∞ LXXIIX. *Christi vero* CCXXVI. *Quo anno primus in Perſis regnare coepit*

226 I Artaxerſes magnus, qui regnauit annos XIII menſes X

240 II Sapores regnauit annos XXXI

272 III Ormiſda regnauit annum I. dies X

273 IV Vararanes regnauit annos V

278 V Vararanes II. regnauit annos XVI

294 VI Vararanes III. Seganeſna regnauit menſes IIII

294 VII Narſes regnauit annos VII. menſes IX

302 VIII Miſdates regnauit annos VII. menſes IX

310 IX Sapores II. regnauit annos LXX

380 X Artaxerſes II. regnauit annos IIII

384 XI Sapores III. regnauit annos V

389 XII Vararanes IIII. Cermaſat regnauit annos XI

400 XIII Iſdigerdes regnauit annos XXI

421 XIIII Vararanes V. regnauit annos XX

441 XV Vararanes VI. regnauit annos XVII. menſes IIII

458 XVI Perozes regnauit annos XXIII

482 XVII Valens regnauit annos IIII

486 XIIX Cauades Perozis F. regnauit annos XI

497 XIX Zambaſes regnauit annos IIII

501 Cauades iterum regnauit annos XXX

531 XX Chosdroes Cauadis filius regnauit an. XLVIII

579 XXI Ormiſda II. regnauit annos X

589 XXII Choſdroes II. regnauit menſes IIII

589 XXIII Vararanes VII. regnauit annum I

590 Choſdroes II. iterũ regnauit annos XXXVIII

628 XXIV Syrrhois regnauit annum I

629 XXV Adeſir regnauit menſes VII

629 XXVI Sarabarzas regnauit menſes II

390 XXVII Vararanes VIII. regnauit menſes VII

631 XXIIX Ormiſda III. regnauit annos IX

Anno Domini DCXXXIX. exacto Persarũ rege Ormisda ab Haomaro tertio Sarracenorum Amyra, orientis regnũ ad Sarracenos translatum est. Quorum primus fuit Mahometh.

REGES. SARRACENORVM ARABVM

Anno Domini DCXXI

621 I Mahometh Abdallae F. Abdalmutalif nepos Arabs pseudopropheta Sarracenis leges dedit, a quo anni Arabum computantur. Is regnauit annos XI

632 II Eubokara Abdallae F. Odmen N. regnauit annos II. menses VI. dies XIII

634 III Haomar Alhata F. Alphail N. regnauit annos XI menses VI. Hic Aegyptum, Suriam, & Mesopotamiam cum Armenia Romanis ademit, Persarum regn excidit, orientisque imperium ad Sarracenos transtulit, quorum ipse primus rex fuit

646 IIII Huthman Alpnen filius. Alaci N. regnauit annos X

Post Huthman schisma fuit in Arabũ imperio, in Perside enim & Arabia regnauit

656 V Halim filius Abitalif, annos IIII. menses IX

656 VI Moaxias vero Cephã F. regnauit in Aegypto & Suria an. XXIIII

660 VII Alhatem Halim filius regnauit in Perside menses V. dies XXII

662 Quo mortuo Moaxias omnia obtinuit, quẽ annum Sarraceni Alema idest congregationis vocant

680 VIII Hirid F. Moaxiae regnauit annos III
683 IX Muthar regnauit annos VI. in Perside
683 X Abdellas regnauit in Aegypto & Arabia annos II
683 XI Murhuam F. Moaxiae regnauit in Suria mẽses IX
684 XII Abimelech F. Murhuam regnauit in Syria anno XXI. menses VI
690 Abimelech solus tyrannis occisis regnauit annos XV. menses VI
705 XIII Vhalid F. Abimelech regnauit annos IX
704 XIV Sulchimam F. Vhalid regnauit annos III
717 XV Ahomar II F. Vhalid regnauit annos III
720 XVI Hirid II. F. Haomari regnauit annos IIII
724 XVII Hisam F. Haomari regnauit annos XVIII
743 XIIX Vhalid II. F. Hisam regnauit annos II
745 XIX Murhuan II. F. Hisam regnauit annos VI
750 XX Mahometh II. Abubalas F. Echin regnauit an. V
755 XXI Abdellas F. Echin regnauit annos XXI
776 XXII Abdellas II. Mahometh Madi F. Abdellae regnauit annos IX
785 XXIII Moses Madi F. regnauit annum I
786 XXIIII Aaron Madi F. regnauit annos XXIII
809 XXV Mahometh III. Aaron filius regnauit an. IIII
813 XXVI Abdellas III. filius Aaron regnauit an. VII
820 Post Abdellam III. in quatuor tetrarchas imperium Arabum Sarracenorum diuisum est: nam in Perside, Mesopotamia, Suria, & Aegypto quattuor reges per vim creati, eã monarchiã quae annos prope ducẽtos perdũrauerat, cõuulserunt. Ex Theophane Isauro, Anastasio Bibliothecario, & Sigeberto excepta

Dacia prouincia amiſſa

Romanam potentiam vſque ad Traiani principatū ſemper auctā, eiuſque imperij terminos ſub ipſo principe longiſſime propagatos fuiſſe, ſupra demonſtraui. Poſt quem imperij Romani limites ab Hadriano mutatos, a ſequentibus vero Auguſtis reſtitutos etiam vidimus. Nec vnquam prouincia vlla vel vi, vel ſponte amiſſa, quae non magno etiam cum foenore recuperata fuerit. Primum omnium ſub Gallieno, quem ignauiſſimum & perditiſſimum imperatorem Romana reſpublica paſſa eſt, prouinciae non amplius receptae, amiſſae ſunt. Nam eo imperante Dacia transdanubiana a Scythis occupata eſt, Romanoque imperio erepta, quam quum paene recuperaſſet qui ei ſucceſſit Aurelianus, deſperans teneri poſſe, omnem Daciam tranſdanubium, ſublato exercitu prouincialibus reliquit, abductoſque ex ea populos in Moeſia collocauit, appellauitque ſuam Daciam, quae duas Moeſias diuideret. ita Vopiſcus in Aureliano. Prima autem & ſecunda Dacia dictae, quod a duobus praeſidibus regerentur: qua ratione Moeſia, Armenia, Germania, Belgica, Lugdunenſis, & omnes fere prouinciae diuiſae erant. Vnde Iornandes in annalibus: *Aurelianus* (inquit) *imperator euocatis ex Dacia legionibus, in Moeſia collocauit, ibique aliquā partem Daciam mediterraneam, Daciamque ripenſem coſtituit, & Dardaniā iunxit.* Et Rufus: *Sub Gallieno imperatore Dacia amiſſa eſt, & per Aurelianū tanſlatis exinde Romanis, duae Daciae regionibus Moeſiae & Dardaniae factae ſunt*

Prouinciae Tranſtigrin, Niſibis & Meſopotamia amiſſae

Conſtantio imperatore Magni Conſtantini filio mortuo, Iulianus qui ex Caeſare Auguſtus in Galliis ab exercitu appellatus fuerat, redacta ad ſe vnum orbis terrarum adminiſtratione, gloriae nimis cupidus, in Perſas expeditionem parauit. Perſarum fines Euphrate traiecto ingreſſus, Aſſyriā populatus eſt, multa oppida partim vi, partim deditione cepit, apud Cteſiphontem caſtra ſtatiua aliquandiu habuit. Hanc adeptus victoriam, a militibus de reditu admonitus, non obtemperauit, ſed exuſtis nauibus, a transfuga quodā in inſidias deductus, quum eum hinc inde Perſae vrgerent, e caſtris iam poſitis arrepto tantum clypeo, incõſultius procurrit. Vbi dum nititur ordines ad proelium componere, ab ignoto hoſtium equite cõto per ilia traiectus eſt. Inter effuſionē nimij ſanguinis, quū ſuorum ordines quamquam ſaucius inſtauraſſet, labore & vulnere debilitatus, medio ſequentis noctis defecit. Eo mortuo Iouianus primicerius domeſticorum, genitus patre Varroniano, incola agri Singidonienſis, e prouincia Pannonia, qui tunc modeſtius militabat, ad obtinendum imperium cõſenſu exercitus, proelio quidem ſuperioris, ſed morte imperatoris cõfuſi, electus eſt, commendatione patris quam ſua notior. Quum commeatu deficiente, exercitus inopia laboraret, & via in reditu prolixior immineret, res omnes turbatae eſſent, Perſaeque crebris excurſibus, nūc a fronte, nunc a tergo, mediorumque latera incurſantes, agmina morarentur, conſumptis aliquot diebus,

& vno

& vno atque altero proelio victus, tanta reuerentia Romani nominis fuit, vt a Persis iã victoribus de pace primus sermo haberetur, conditionibus (quod nunquam antea acciderat) Romano imperio duris impositis. Cupidior enim imperij quã gloriae Iouianus, & imperio adhuc rudis, pacem cum Sapore Persarum rege necessariam quidem, sed ignobilem in xxx. annos fecit, redditis quinque Trãstigritanis prouinciis, quas Galerius Persarum victor fecerat, cum castellis quindecim cis Tigrim, Nisibi & Singara vrbibus, & parte Mesopotamiae. Quod ante eum, ex quo Romanum imperium conditum erat, nunquam acciderat. Hanc rẽ ita tradit Agathias libro IIII. *Nisibis ciuitas quae Romanorum fuit, in Persarum ditionem peruenit, Iouiano imperatore eam tradente. Is nanque in ipsis mediterraneis Persarum locis, eorumdem ditionis & iuris Iuliano repente deperdito, per milites imperator mox declaratus est. Et quoniã sibi nuper delatum imperium fuerat, perturbatis, vt par erat, iam rebus, & in hostili praecipue, haud quaquam in praesentia poterat lentius vt decuisset, res ipsas disponere, praesertim abscedere cupidus, ne in aliena moram diutius traheret, sed ad sua, imperij aemulũ verẽs, quam primum rediret, ignominiose & turpiter cum Persis pacem fecit, iis cõditionibus, quibus in id tempus iacturam non mediocrem Romana respublica fecit; & nouis quibusdam terminis Romanũ retraxit imperium, idque quũ porrectius esset, & vltra fuisset antea propagatum, stolide nimis intercidit.* Hanc eãdem rem Rufus, Eutropius, Orosius, Iornãdes, & omniũ accuratissime Marcellinus libro xxv. qui ei bello interfuerat, referunt. Tunc autem imperij termini ab oriente super Euphratem iterum reformati sunt. Quos ipsos D. Augustinus libro IIII. de ciuitate dei suo tempore fuisse

ſexaginta paene annis poſt, ſcriptum reliquit. Orientalis imperij limites a Iouiano ignominioſo foedere ſtatutos, diu permanſerunt: nō enim ante Phocae imperatoris tempora mutati ſunt, quum egregie orientis imperatores Romani imperij Perſas verſus fines ſemper tutati ſint. In occidente vero longe diuerſam & acerbiorem fortunam Romanum imperium, quam nunc exponam, paſſus eſt

OCCIDENTALIS . IMPERII EXCIDIVM

Saepe expoſui praecipuam imperij caſus cauſſam fuiſſe, nouam illam quam Conſtantinus imperator fecit imperij cōſtitutionem, qua auctore Zoſimo, Rheni & Danubij ripas XV. legionum praeſidio ſpoliauit, & quod vnum firmiſſimum ac ſtabile erat, quum in duo diuiſiſſet, infirmum & imbecille reddidit. Quāuis non inficias eam, imperium ipſum malis inſtitutis in praeceps labens, eorum qui poſt Theodoſium fuerunt imperatorum fatali ignauia & ſocordia omnino corruiſſe, vt non minus in eo perdēdo laboraſſe videantur, quam veteres illi duces in eius magnitudine aſſerēda. Quid enim Romano imperio pernicioſius accidere potuit Honorio & Valentiniano III. imperatoribus? Sub quorum principatibus vix quinquaginta annorum interuallo, id cōcidit & euerſum eſt, in quo acquirendo, mille fere annorum praeſtantiſſimorum ducum labores & vigiliae conſumptae erant. Omniū malorū & ruinae ab eius regionis populis initium ortum eſt, qui Rheno & Danubio Romani imperij clauſtris olim firmiſſimis claudebantur. Hi fuerunt

Getae,id eſt Gothi in Viſegothos & Oſtrogothos diſtincti,Hunni,Alani,Vandali,Franci, Burgundiones, Heruli,Longobardi,& multi alij,qui regiones frigidas & incultas obtinentes,in eam aliquando excreſcebant multitudinẽ,vt natale ſolum ſaepe relinquere coacti, ad nouas quaerendas ſedes flumina Danubiũ & Rhenum tranſierint.Hinc Cimbri,Teutones, Ambrones, Daci,Getae, Scythae quum ſaepe exiiſſent, Romanũ imperium etiam ante Conſtantini tempora acriter vexauerunt. Quorum vim quum Auguſtus prouidentiſſimus princeps praeſenſiſſet, eam validiſſimis legionibus ſuper amnium ripas collocatis reprimere poſſe exiſtimauit. Cuius inſtitutis a ſequentibus Romanis principibus conſeruatis,& auctis, imperium Romanũ integrum,atque a barbarorum furore illaeſum cuſtoditum eſt. Verum legionibus a fluminibus tanquam foribus a portis remotis, quum legionũ timore amoto,barbari in Romanas prouincias inruere coepiſſent, iis acriter Romani aliquot imperatores reſtiterunt. Quorum nouiſſimus Theodoſius imperator fuit. Hic barbaros Valentis imperatoris caede, & magna Romano nomini clade illata audaciores factos, ingentibus praeliis obtriuit, atque intra ſuos terminos coercuit. Quo mortuo quum filios Arcadium & Honoriũ pueros adhuc tãti imperij ſucceſſores, treſque his tutores Gildonem,Rufinum,& Stiliconem praeſtantiſſimos rei militaris duces reliquiſſet, haud ita multo poſt,ob eas quas referam cauſas,imperium quod ad ea tempora integrum perductũ fuerat, corruere coepit, barbaris non prohibitis ſolum,ſed vltro etiam dolis & proditione aut euocatis, aut in Romanas prouincias inruentibus non compreſſis

VRBS.ROMA.A.GOTHIS.PRIMVM CAPTA

Septentrionalis regio quanto magis ab aeſtu ſolis remota eſt, & magnis frigoribus vexata, tanto ſalubrior corporibus hominum, & propagandis conſeruandiſque gentibus eſt commodior, perinde ac e contra, meridies omnis, quo Solis eſt feruori propinquior, eo morbis & infirmitatibus eſt magis obnoxius, & hominibus educandis minus aptior. Hinc factum eſt, vt tot gentium manus iis in regionibus ortae ſint, quae Rheno & Danubio fluminibus continentur. Ex quibus multae & innumerabiles gẽtes ſaepe egreſſae, quae non ſolum Aſiam, ſed Europam & Africam afflixere, praeſertim quum terras aſperas, incultas, & infrugiferas colerent: quare iis ſaepe neceſſe erat diuiſione facta patrias regiones relinquere, & ad nouas quaerendas ſedes commigrare. Hinc hi barbari egreſſi, qui Romanum imperium exciderunt. Quorũ praecipui fuere antiquis temporibus Scythae, & Getae, recentioribus vero Gothi appellati, quorum qui orientales regiones tenebãt Oſtrogothi, qui occiduas Viſegothi vocati. Praeter eos fuerunt omniũ ſaeuiſſimi Hunni, Vandali, & Alani, Franci, Burgundiones, Gepidae, Heruli, & Longobardi. Primi omnium Gothi, quos cũ aliis barbaris flumina tranſire auſos Conſtantinus imperator primum, dein Iulianus Caeſar, tũ Valentinianus magnis affecerant cladibus, atque intra ſuos fines continuerant, ſub Valente bellum cum Romanis diu intermiſſum hanc ob cauſſam repararunt. Haud multo tẽpore ante Valentis imperatoris obitũ, Gothi trans Iſtrum conſtituti, bello ciuili ob agrorũ fines exorto inter ſe conflictabantur. Eorum parti al-

terae Fritigernus Arrianae religionis, alteri vero Athanaricus adhuc gentilis praeerant. Quũ Athanarici factio praeualuisset, Fritigernus auxilia ab imp. Valente petiit. Valens statim Thraciarum ducibus imperauit, vt Fritigerno contra Athanaricum praesto essent, qui a Romanis cũ sua Gothorum factione victus, his postremo conditionibus ex Imperatoris Valentis auctoritate pacem cum Fritigerno fecit, vt vterque eas regiones obtinerent, ipseque orientalem partem, Fritigernus vero occiduam agrorum, quos trãs Istrum habebant, possiderent: hinc Ostrogothorum & Visegothorum, hoc est orientalium & occidẽtalium Gothorum nomen ortum. Visegothi post haec a bello quieti, pacem cum Romanis habebãt. Haud multo post ciuiles Gothorum seditiones sedatas Hunni diu in propriis, & inaccessis clausi montibus, repentina rabie & furore perciti, palude Maeotide egressi, relicto patrio solo, Gothis bellum intulerũt, in quo Ostrogothis vectigalibus factis, Visegothorũ quos aliquot proeliis vicerant, & patriis sedibus agrisque eiecerant, trãsdanubianas regiones sibi ipsis vẽdicauere. Visegothi natali solo ab Hunnis pulsi, Danubio traiecto, a Valente sine vlla foederis pactione & armorum depositione intra imperij Romani limites suscepti sunt. Qui eis Thraciae partem ad habitandum concessit, arbitratus se eorum opera in reliquis barbaris oppugnandis vsurum. Gothi per auaritiam Maximi Thraciarum ducis, fame ad rebellandum coacti, Thraciae finibus nõ contenti, vt erãt animo & moribus inmites, vicinas sibi regiones & vrbes populari coeperunt: qui a Valẽte admoniti, quum nec a rapinis quiescere vellent, nec de his quae contra imperatorem gesserãt, satis facere,

bellum iis Valens indixit. Superatis autem prima congreſſione Romanis, Gothi per omnem Thraciam diffuſi ſunt. Imp. Valẽs exercitu aduerſus eos educto, lacrimabile in Thracia bellum geſſit, in quo ad primum Gothorum impetum perturbatis Romanorum equitum alis, Romanae legiones equitum praeſidio denudatae, & a Gothis cinctae, vſque ad internicionẽ caeſae ſunt. Valens imp. quum ſagitta ſaucius fugeret, & ob dolorem nimium ſaepe equo laberetur, ad cuiuſdã villulae caſam deportatus eſt. Vbi ſuperuenientibus Gothis, domo incenſa, viuus quoque crematus eſt anno imperij XIIII. vitae L. Cõtigit haec clades, qua nulla poſt Cannenſem Romano nomini exitiabilior fuit, VI. Idus Auguſti, anno Chriſti CCCLXXVIII. Valẽte VI. & Valentiniano iuniore II. Augg. coſs. Occiſo Valente Theodoſius dux rei militaris peritiſſimus a Gratiano occidẽtali imperatore Auguſtus appellatus, atque orientali imperio praepoſitus eſt. Gothi interim Valentis caede ſuperbiores facti, omnem Thraciã igni ferroque vaſtarunt, Conſtantinopolim aggreſſi, eam aliquot menſibus obſederunt. Hũni quoque, qui Viſegothos expulerãt, & cum iis Oſtrogothi & Alani audita Romanorum clade, traiecto Iſtro Pannoniam, Moeſiã, & Daciam deuaſtabãt. Theodoſius imperio orientali ſuſcepto, ſumma felicitate, multis atque ingẽtibus procliis Gothos vicit, & e Thracia eiecit. Alanos, & Hunnos bello aggreſſus fregit, eiſque trans Iſtrũ effugatis, Romanas prouincias omnes liberauit. Poſtremo ne paruam Romani exercitus manum aſſiduis bellis conſumeret, pacem cũ Athanarico rege Viſegothorum fecit, eumque Conſtantinopolim euocauit, vbi quum XV. die poſtquam aduenerat obiiſſet,

Gothorũ vniuerſa gens rege defuncto, Theodoſio ipſi, Romanoque imperio ſe dediderunt, quorum opera duobus aſperrimis bellis ciuilibus Maximi, & Eugenij, itẽ in multis externis vſus eſt. Theodoſio mortuo, cuius metu omnes barbarae nationes intra ſuos quaeque fines quieuerãt, Viſegothi, qui quindecim fere annis ſine rege Romanis ſeruierant, puerorũ imperatorum aetatem negligentes, cõtra foedus regem ſibi elegerunt Halaricum, qui ſtrenue ſub Theodoſio inter Gothos militauerat. Iniuriam imperio factam diſſimulare coactus eſt imp. Honorius: nã Hunni & Alani audita Theodoſij morte, Iſtro iterum traiecto Pannoniam, Moeſiam, & finitimas regiones occupauerant. Pace enim cum Halarico rege facta, magiſter militiae ab imperatore creatus eſt, atque contra Hunnos miſſus. Quibus a Gothis intra Pãnoniae fines compulſis, quum in Italiam victor reuerſus eſſet, ſedes ſibi agroſque ab imperatore petiit, tot pro Romani imperij dignitate tuenda laborum praemium. Honorius timore Gothorum perterritus, Gallias his cõceſſit, quas paulo ante Vandali, Sueui & Alani clam a Stilicone inuitati, occupauerant. Qui quum in Gallias ire pergerẽt, & ad portanda itineris neceſſaria apud Pollentiam reſediſſent, Stilico in perniciẽ Romani nominis Gothis nihil ſuſpicãtibus, die ſancto Paſchali bellũ intulit, nõ vt extingueret, quod in manu eius erat, ſed vt laceſſeret. Quibus tumultuantibus rerũ nouandarum materiã haberet. Sed antequam coẽpta perficeret, Honorij iuſſu, quũ eius inſidias cognouiſſet, occiſus eſt. Gothi vero Stiliconis perfidia exagitati, coeptum in Gallias iter deſerentes, Romam citato greſſu contendunt, vrbem IX. Kal. Septembris capiunt, incendunt,

& populantur, Varrone & Tertullo coſ. Anno Christi CDXI. imperatorem per ludibrium Atallum quẽdam ſenatorum creant. Vrbe egreſſi Campaniam, Lucanos, Bruttios, & magnam Graeciam ferro, incẽdiis, & rapinis acerbe vexarunt. Mortuo vero apud Conſentiam Halarico, Athaulphus rex in eius locum conſtitutus, in vrbem reuerſus, quae ſuperfuerant locuſtarum more Gothi abradunt, Gallam Placidiam ſororẽ imp. Honorij vrbe adductam Athaulphus vxorẽ duxit. Atque in Gallias Halarico olim deſtinatas ab Honorio ſedes profectus eſt. Quae vero bella in Galliis primum, deinde in Hiſpaniis Viſegothi contra Vandalos & Alanos geſſerint, & quomodo poſtremo Frãci & Burgundiones Gallias, Viſegothi Hiſpanias, Vãdali Africam, & Oſtrogothi Italiam occupauerint, paulo poſt exponam

PANNONIA. NORICVM. RHETIA. MOESIA THRACIARVM. ET. ILLVRICI. PARS AB. HVNNIS. OCCVPATAE

Theodoſio imp. mortuo, eiuſque virtutis metu amoto, Romanum imperiũ vndique partim vi, partim ducum Romanorum perfidia vexatum & attritum eſt. Tunc enim gens omnium ſaeuiſſima Hunnorum, quam Theodoſius per Pannoniam ſe diffundentem deuicerat, & tranſdanubium eiecerat, iterum Iſtro traiecto Pannoniam omnem, Daciam, Moeſiam, Noricum, Rhetias, Illyrici & Thraciae partem ſub eius rege Balamber occupauit, quas prouincias diu ante a Caeſare Auguſto Romano imperio adiunctas, quum eas Hunni inuaſiſſent, diu poſſederunt. Huius gentis reges fuerunt Supthar, Rufila, Bleda, & gentium orbiſque flagellũ Atila, qui Romano im-

perio sub Valentiniano tertio ingentes intulit calamitates, vrbes excidit, prouincias deuastauit, & omnia igni ferroque consumpsit, Thracias & Illyricum saeuissima populatione vexauit, omnia praeter Perinthũ & Hadrianopolim cepit. Macedoniã post haec, Moesiam, Achaiam, Graeciam omnem populatus est. Non contentus his prouinciis quas maiores sui Romano imperio eripuerant, fortissimarum gentium quas debellauerat praesidio fretus, animum ad occupandum totum occidentis imperium intendit. In Gallias primo trãsgressus memorabili proelio in campis Catalaunicis ab Aetio patricio, adiuuantibus Meroueo Frãcorum & Theoderico Visegothorum regibus, victus, in Pãnoniam redire coactus est: reparatis viribus, quũ expeditionem in Italiam edixisset, & Aquileia capta, & diruta, Venetiam omnem deuastasset, dũ vltra progredi pararet, obuium habuit Leonem papam pro pace a Valentiniano imperatore missum, cuius precibus exoratus, relicta Italia in Pãnoniam reuersus est. Vbi dum iterum in Italiam redire pararet, morte repentina decessit. Post cuius obitum Hũnorum imperiũ, quod toti orbi formidabile erat, paulatim labefactari cepit, quum Ostrogothi, Gepidae, Heruli, Marcomani, Toringi, Sueui, Quadi, Rugi, & Septentrionales alij populi ab eo defecissent. Quibus rerum tumultibus Hunni ab Ostrogothis victi, Pannonia & finitimis regionibus, quas Romanis antiquitus ereptas lõgo tempore tenuerant, eiecti sunt, & in Scythiam fugati. Pãnoniam & Hunnorum regiones Ostrogothi primũ, mox Longobardi, deinde Hunni a Longobardis vocati, iterum vsque ad Caroli magni tempora tenuerunt: quibus, quum ab Vngaris Septẽtrionalibus populis bel-

lo petiti eſſent, omnes fere ad nihilum redacti ſunt, Pannoniaque & antiquae Hunnorum ſedes ab Vngaris ſunt occupatae. Qui rege ſibi creato ad noſtra vſque tempora Pannoniam poſſedere, in quibus a Turcis eius maiori parte ſpoliati ſunt

GALLIAE. AMISSAE

Theodoſio imperatore vita functo, a quo tempore imperij Romani exitium inchoatum, veluti rapidiſſimo torrente in praeceps tractum eſt, quum eius filij adhuc pueri eſſent, barbari a Theodoſio domiti vndique laceſcerent, diſſenſiones ciuiles de repente ad omnium miſeriarum cumulum exortae ſunt. Certamen enim inter tres tutores de rerum adminiſtratione ortum, eo tandem proceſſit, vt Gildoni & Rufino proditionis, & ſecretorum cũm barbaris foederum, quae contra imperium inierant, reis occiſis, ſolus ſuperfuerit omnium peſſimus & callidiſſimus, Romanique imperij exitio natus Stilico. Qui cõtra affinitatis & amicitiae ius (erat enim Honorij imp. ſocer) quũ Honorio genero inſidias aſtruere, filioque ſuo imperiũ parare ſtuderet, Romanis copiis & fidei diffidẽs, Hũnos ante omnes, Vãdalos, Sueuos, Alanos, Burgundiones, & alios immanes barbaros, in Romanas prouincias clã euocauit, euocatos fouit, & quũ eos delere poſſet, cõſeruauit, quorũ beneficio & praeſidio, Honorio occiſo, imperiũ filio cõpararet. Ipſe poſt Theodoſij mortẽ Hunnos in Pannoniam euocauit, ipſe Gothis rebellare, & vt Halaricum regem crearent, perſuaſit, eũ ſaepe concluſum incolumem dimiſit, illum vt cõtra Honorium inſurgeret impulit, & poſtea nihil tale ſuſpicantem, quum ad Gallias ab Honorio ſibi deſtinatas

pergeret, vltro laceſſiuit,vnde irati barbari Romam populati ſunt. Ipſe Rhadagaiſum Scytham cum ducẽtis millibus hominum in Italiam acciuit,qui poſtea in montibus Feſulanis concluſus,victus & occiſus eſt. Ipſe poſtremo Vandalos,Sueuos,Alanos, & Burgundiones immaniſſimos barbaros,vt Gallias inuaderẽt, clam ſollicitauit. Qui cum ingenti multitudine Arcadio VI.& Probo coss.anno Chriſti CCCCVI.Rheno traiecto prid.Kal.Ianuarias Gallias Croſco duce ingreſſi eſſent, omnia ferro,flammis,vi, & rapinis ſubuerterunt,epiſcopos plurimos,& alios ſacerdotes occiderunt,& nihil relictum eſt,quod nõ impietate defœdarint. Dum haec in Galliis geruntur, Halarichus Gothorum rex ab expeditione Hũnica reuerſus Gallia Vandalorum furori expóſitas,ab imperatore Honorio obtinuit, verum iniuriis Stiliconis laceſſitus, Galliarum expeditione omiſſa,Italiam omnem vrbe capta vaſtauit. Huius ſucceſſor Athaulphus Gallicanam militiam aggreſſus,Vandalos, & Sueuos magnis proeliis victos,ex Galliis eiecit. Qui in Hiſpaniã migrantes, eam omnem obtinuerunt. Poſt Ataulphum Viſegothorum rex in Galliis fuit Sigericus, poſt quẽ Vallia.hic pace cũ Honorio imperatore facta, Galliã omnẽ Romanis reſtituit,Aquitania tantũ,in qua Gothi habitarent,obtenta. Rebus Galliarũ ita cõpoſitis, haud multo poſt Hũni Atila rege, qui occidentis imperiũ affectabat,Gallias hoſtiliter ingreſsi,omnia deuaſtabant. Galliarũ praeſidio Aetius miſſus, adiuuãte Theoderico Viſegothorũ, & Meroueo Francorũ regibus,Atilã memorabili proelio in cãpis Catalaunicis vicit,atque eo fugato Gallias omnes liberauit.Nõ lõge poſt Aetius patricius,cuius virtute occidẽtis im-

perium hactenus conſeruatum fuerat, a Valentiniano imperatore occiſus eſt, cum cuius morte etiam imperium concidit. Nam eius caede cognita, barbari qui eius virtutem veriti, intra ſuos fines quieuerant, vndique excitari coeperunt. Si quidem Húni reparatis viribus Italiam inuaſerunt, Fráci & Burgundiones Gallias, quae Rhenum verſus ſunt, Gothi eas Galliarum partes, quae Aquitaniae propinquae erant occuparũt, atque ita Romanorum breui in Galliis defecit imperium. Mortuo Valentiniano, quum Romani imperij dignitas ita defeciſſet, vt omnia in barbarorum poteſtate iam eſſent, Gothi & Franci cum Burgundionibus bello inter ſe decertare coeperunt. Gothi a Frãcis ex Gallia exacti Hiſpanias occuparũt. Vandali qui a Gothis ex Hiſpania eiecti in Africã tranſierant, Carthagine capta, Africam Romanis eripuere. Franci & Burgundiones Gallias in deditionem redactas diuiſerunt, vt Burgũdiones propinquas Rheno regiones tenerent, Franci vero interiorem Galliam, quam barbarorum nouiſſimi ad noſtra vſque tempora poſſident. Obtinuerunt vero Gallias omnes pacifice Franci ſub eorum regibus Childerico, & Clodoueo, circa annũ Chriſti CDLXXX

HISPANIAE. A. VANDALIS. SVEVIS. ET GOTHIS. OCCVPATAE

Vandali, Sueui, & Alani a Stilicone in Gallias euocati, Rheno traiecto, eas paene omnes occuparunt; in quibus dum more immanium barbarorũ debaccharẽtur a Gothis Ataulpho & Vallia regibus ab Honorio imperatore ad liberandas Gallias miſſis, Galliis exacti tranſito Pirenaeo, Honorio VIII. & Thodoſio

III. Augg.cos. anno Christi CDX. Hispaniam Romanis ereptam multis annis obtinuerunt. Quum Gothi, qui Galliam incolebant, a Francis bello vrgerentur, Gothi in Vandalos versa vice bellum mouent, Franci Gothos ex Galliis, Gothi Vandalos & Alanos ex Hispania eiecerunt, Sueuos vero ad internicionem cecidere. Quo tempore Vādali, & Alani a Bonifacio, qui pro imperatore Africae praeerat, in Africam euocati, Hispanias Gothis possidendas reliquerunt, Gothi Hispaniam Romanis praesidiis omnino expulsis, quum sui iuris fecissent, ea sub ipsorum regibus longo tempore potiti sunt. A Sarracenis Arabibus, qui Africam occupauerant, ingenti bello profligati, rege Roderico occiso, Hispaniam fere omnem, quam Arabes occuparunt, amiserūt. Gothi, qui bello superfuerant, quum in Asturum, Cantabrorum, & Gallaecorū mōtibus se se muniissent, paulatim amissas regiones, vrbes, & castella recuperare coeperunt, & postremo quum Sarracenorum res in Baetica Hispania se cōtraxissent, omnemque Hispaniam Gothi recuperassent, iis etiam a Catholico Ferdinando rege victis, atque omni Hispania expulsis, vniuersa regio antiquis dominis est restituta

AFRICA . A . VANDALIS OCCVPATA

Valentiniano imperante, Africam Bonifacius pro Romano imperatore obtinebat, qui inimicorū calumniis apud imperatorem exagitatus, quū eius irāvereretur, vitaeque suae partim aperta vi, partim proditione insidiari cognouisset, Vandalos & Alanos, qui tunc in

Hiſpaniis cum Gothis bello decertabant,vno aut altero proelio victos, ex Hiſpaniis in Africam vocauit,vt eam prouinciā pacificę & ſine repugnantia obtinerēt. Barbari a Bonifacio inuitati ſub eorum regibus Guntharico & Genſerico mediterraneo freto traiecto, Hierio & Ardaburio coss. anno Chriſti CDXXVII. Africae partem primum, cum imperatoris conſenſu, deinde Carthagine capta, omnem inuaſerunt, atque Romano imperio eripuere. Africae occupatione non cōtenti piraticam in mari exercentes,Siciliam, Sardiniam,Corſicam,& Italiam ipſam latrociniis &praedis vexarunt,vrbemque ipſam captam omnibus ornamētis,quae XIIII. dierum interuallo auferre potuerunt, expoliauere. Africam Vandali annos plus minus LXXVII. obtinuerunt, vſque ad Iuſtiniani imperatoris tempora,a quo quum Vandalis bellum illatum eſſet, capto rege eorum Gilimere, & Vandalis ad internicionem caeſis,Africa omnis imperio orientali reſtituta eſt,fuitque Africa ſub imperatorum orientis iure, vſque ad Leontij imperium, quo tēpore ab Arabibus Sarracenis Romano imperio erepta, ab eis ad noſtra vſque tēpora in plures regulos diſtincta poſſeſſa eſt

BRITANNIA.AMISSA

Poſt Theodoſij imperatoris mortem,quum occidēs omnis bellis barbaricis quateretur, multi in Britannia ex Romana ipſa militia tyrannidem arripuerunt, atque bellis potius inteſtinis, quam externis inſula conflictata eſt, vſque ad Aetij obitum, cuius praeſidio Romano imperio adhuc conſeruata fuerat. Eo occiſo, quum occidentis imperium a variis barbaro-

rum gentibus hinc inde vexatum eſſet, communium malorum Britanni expertes eſſe non potuerunt. Nam ipſa Romana prouincia, quae in ea inſula erat, a Pictis, Scotis, Anglis, & Saxonibus populis, qui littora Germanici Oceani incolebant, occupata eſt ipſius Valentiniani imperatoris principatu. Fuitque primo ſub quattuor vel quinque regibus Britannia: quot enim gentes fuerunt, quae eam diripuere, tot etiam reges erant. Proceſſu temporis in duo redacta eſt regna inſula omnis. Nam is qui antiquae Romanorũ prouinciae praeeſt, Anglorum rex; qui antiquis barbaris, Scotorum appellatur

ITALIA.A.BARBARIS. GOTHIS OCCVPATA

Valentiniano imperatore occiſo, quum Alani & Vãdali Africam; Viſegothi Hiſpaniam; Franci & Burgũdiones Gallias; Hunni reliquas occidentalis imperij prouincias obtinerent, ſola in Romanorum principum poteſtate reliqua erat Italia. In qua, in rerum confuſione, & tumultu intra xx. annorum interuallum, decẽ imperatores fuerunt, variis & ipſi bellis, & ſeditionibus a barbaris conflictati, & occiſi. Quo tẽpore Hunnorum & Atilae vniuerſae Italiae rabie imminente, Romani Scythas, Alanos, & Gothicas quaſdã nationes in Italiam ſui praeſidio euocatas, in ſocietatem adſciuerant. Vnde ab Halarico Antalaque Gothorum tunc ducibus ingentia ſunt mala perpeſsi, barbarorum praeſertim florentibus in Italia rebus. Nam Romanorum adeo principum ea tempeſtate defecerat dignitas, vt ſub decente ſocietatis & foederis nomine, a peregrinis & barbaris vim paſsi, ita violarentur, vt im-

pudenter ac nefarie ad pleraque cogerentur inuiti, & non obtemperantes à barbaris necarentur, quum illi aequum iam ducerent omnibus Italiae agris, vt sibi concederetur, quorum tertiam antea partem Augustuli tunc imperantis patrē Orestem iusserant impertiri. Nam Valētiniano imperatore occiso Maximus, Auitus, Maiorianus, Seuerus, Anthemius, Olybrius, Glycerius, Nepos, & post hunc Augustus occidētis imperium tenuere. Augustum Romani idcirco Augustulum vocabāt, quia puer admodum imperium susceperat, quod vtique Orestes pater, vir quidem sapientissimus gubernabat. Quum Orestes tertiae agrorum partis, quam Gothi poscebant, cōcessionem se facturum esse omnino negasset, a Gothis interfectus est. Quo tempore Odouacer quidā natione Herulus, inter Italicos milites Orestis quondam armiger erat, qui Gothis omnia pro eorum arbitrio se executurum obtulit, si Romanorum principem se constituerent. Hac ratione quum sibi tyrannidem comparasset, Augustulo ipso imperatore sine offensione alia vlla permisso, in priuati hominis morem vitam vt duceret, ac tertia Italici agri parte barbaris contributa, ad decimum annū tyrannidem stabiliuit

Per idem tēpus Ostrogothi, qui paulo ante post Atilae mortem cui seruierant, Istro traiecto imperatoris permissu Thraciam incolebant, aduersus Romanos orientales Theoderico duce, viro tunc quidem Zenonis Byzantij imperantis beneficio patricio & consulari, arma sustulerant. Imperator Zeno qui optime disponere praesentia percallebat, Theodericū potius vt Italiam peteret monet, & Odouacre tyrāno eiecto, Italiae principatum sibi Ostrogothisque pararet; illi

id longe

id longe plurimum conducturum affirmans, praestanti ac senatorio viro, vt tyrãno deuicto, Romanis & Italicis ceteris imperitaret, quã secum vt imperatore inconsideratius velit armis decernere, ac tantũ inire dubiae belli fortunae discrimẽ. Theodericus imperatoris persuasione & consilio delectatus, e Thracia Italiã versus iter cum vniuerso Ostrogothorum populo suscepit. Quum in Italiam venisset, Odouacrem triplici proelio victum, postremo interfecit. Tũ omnibus sibi conciliatis, Gothorum solus & Italicorum imperium tenuit, Romani tamen imperatoris nec insignia quidem, nec nomen sibi desumpsit, sed quoad vixit rex appellatus est. Qui quum xxxiii. annis regnasset, vitam finiuit, Athalarico nepote, regni Italici herede relicto. Quo mortuo res Gothorum in Italiã ad Theodahatum redacta est. Qui regno potitus Amalasuntham Theoderici filiam a qua rex factus fuerat, interfecit. Cum hoc bellũ suscepit Iustinianus Augustus, quod Gothicum Italicum vocatum est, annis xiix. cõtinuatum, a Belisario & Narse praestantissimis ducibus gestum. Bello confecto, & Gothis Italia omni exactis, ipsa cum insulis Sicilia, Sardinia, & Corsica, imperio orientali attributa est, atque in victoriae praemium Narsi ab imperatore administranda concessa. Qui Romanorum procerum inuidia exagitatus, a quibus apud Iustinum imp. accusatus fuerat, quum ex Italia reuocatus esset, contumeliis Sophiae Augustae irritatus, Longobardos qui tunc cum Hunnis Pannoniam incolebant, quorum praecipue auxilio Gothos Italia expulerat, in Italiam euocauit, & non longe post mortuus est. Longobardi Italiam ingressi, eam fere omnem occuparunt, Graeci impe-

ratoris praeſidiis pulſis. Vrbs ſola ſupererat Roma in deditionem a Lõgobardis redigenda, quo toti Italiae imperitarent, quam quum acriter vrgerent, nec ab orientis imperatoribus praeſidium aliquod ſperaretur, Romani pontifices ad Francorum longe lateque per totam Europam patentes opes cõfugere, qui Carolo Magno rege Italiam ingreſſi, Longobardis proelio victis, & eorum rege Deſiderio capto, Lõgobardorum regnum exciderunt, quo tempore Italia fere omnis in Francorum ditionem peruenit. Quae vero poſt ea tempora Italiae conditio fuerit, ex meo de comitiis imperij libro cognoſci poterit. Sicilia, Sardinia, & Corſica inſulae, quae adhuc in orientalis imperatoris ditione permanſerant, haud multo poſt a Sarracenis totum orbem vexantibus, Africa omni ab iis in poteſtatem redacta, occupatae ſunt. Siciliam ex eorum manu Nort manni; Sardiniam, & Corſicam Hiſpani eripuerũt. Quae omnia ex multis noſtrorum temporum hiſtoriis facile intelligi poſſunt. Atque hoc eſt totius occidentalis imperij excidium: nunc idem de orientali demonſtrare conabor

ORIENTIS. IMPERII. CASVS

Meſopotamia, Armenia, Syria, & Aegyptus amiſſae

Res Romana in oriente vſque ad Tiberij Mauricij imperium incolumis manſit. Is quum Choſdroen Perſarum regem ſeditionibus inteſtinis regno exactũ reſtituiſſet, firmiſſimam cum Perſis pacem fecit. Mauricio a Phoca occiſo, Perſarum rex eius caedẽ vlturus, fracto foedere in Romanas prouincias excurſiones fecit, Euphrateque trãſgreſſo Meſopotamiae reliquũ, Armeniam minorem, & Suriam Romanis ademit.

Interim occiſo tyranno Phoca, quum Heraclius qui ei ſucceſſerat,bellum aduerſus Perſas ſuſcepiſſet, illis multis Proeliis bello ſeptem annorũ victis, Romanas omnes prouincias,quas Perſae inuaſerãt,recepit. Perſarum fines ingreſſus multa oppida & vrbes occupauit,Perſas omnino attriuit, regeque Choſdroe interfecto,filio eius Adheſir regnum ſub certis cõditionibus conceſſit.Hoc bello ita Romanorum & Perſarum vires attritae ſunt, vt vtriuſque imperij ruina haud lõge poſt ſequuta ſit. Nam ſtatim pace inter Romanos & Perſas facta. Sarraceni Arabiae populi duce Mahometh pſeudopropheta, quum tumultuari coepiſſent, quicquid Romani in Arabia poſſidebant, eis ademerunt, Boſtraque colonia deuaſtata, in Syriam & Aegyptum praedas agere,& finitimas regiones quae Romanis parebant,vexare coeperũt.Poſt Mahometh Eubokaras qui ei ſucceſſit,breuitate imperij haud multa egiſſe memoratur, in ipſo belli initio quod Romanis inferre parauerat,occiſus eſt.Tertius Arabũ princeps Haomar fuit,qui bellum ab Eubokara comparatũ ſuſcipiens,cum infinita Arabum multitudine Aegyptum primo intrauit, quã Alexandria capta Romanis ademit,mox Syriã omnẽ,& Palaeſtinam peruagatus,Hieroſolymis,Damaſco,&magna Antiochia in poteſtatẽ redactis, Romanis aliquot proeliis fuſis, omnes Romanas prouincias in deditionem accepit,quae ab Aegypto,& Nili oſtiis,ad Antiochiam vſque Syriae,proximamque Ciliciam terminantur:in his Palaeſtina, & Phoenices fuere. In interioribus vero regionibus ad Euphratem vſque,vt Armeniam,Meſopotamiam, ceteraque omnia ſi quae tunc eo Romani poſſidebant, Edeſſa metropoli capta, vi eis eripuit, quum Ro-

manorum vires recentiſſimo Perſico bello attenuatae, Sarracenorum potentiae impares eſſent. Romano imperio ita aliquot prouinciis truncato, Sarraceni bellū Perſis intulerunt, quorum tunc rex erat Ormiſda, quo ab his aliquot proeliis victo, Perſarum omne imperiū occupauere, orientemque omnem quem Aſſyrij primum, deinde Medi, poſt Perſae, ad haec Macedones, mox Parthi, iterū Perſae occupauerant, nouiſſime his imperio mulctatis Sarraceni duce Haomaro obtinuerūt. Memorabilis admodū apud Arabes Haomar fuit, ab iis nō minus celebratus, quam a Romanis Caeſar, a Macedonibus Alexander, & a Perſis Cyrus. Tāti enim imperij conditor fuit, infinitas gentes bello domuit, duo potentiſſima imperia laceſſiuit, alterū ex iis funditus excidit, alterum magna imperij parte priuauit, quae omnia hoc vno magis admirabilia redduntur, quod intra ſex annorum ſpatium, tot tantaque geſſit, quae cuiuſuis praeterea praeſtantiſſimi ducum vitam omnem fatigare potuiſſent. Aegyptus autem & Suria a Sarracenis occupatae ſunt annis Chriſti DCXXXV. DCXXXVI. & DCXXXIIX. Heraclio Romanis imperante. Imperiū oriētis penes Sarracenos annos paene CCCCXX. fuit. Nam circa annum Chriſti ∞ LXX. a Turcis bello victi, his cōditionibus ipſis imperij ſummam reliquerunt, vt Mahomet ſectam relicta idololatria ſuſciperent, Sarracenorumque ſacris initiarentur; quod a gente barbara & dominandi auidiſſima haud difficulter impetratum eſt. Atque ita quum Turcae Sarracenorum ſuperſtitionem ſuſcepiſſent, eis cedentibus Orientis imperium ad ſe poſtremo tranſtulerunt

CYPRVS. RHODVS. ET. CRETA INSVLAE. A. SARRACENIS OCCVPATAE

Poſt Haomarum dux Arabum fuit Othmē, quo rege Sarraceni Africae Cyreneicae partem, quae Aegypto contermina eſt, inuaſere, mox ingenti claſſe comparata, duce Mahuia Cyprum inſulam Romanis ademerunt anno Chriſti DCXLIIX. Ab iiſdem haud multo tempore poſt Creta, & Rhodus occupatae. Ex quibus Cyprum ab imperatoribus Graecis recuperatam Reges Hieroſolymorū Latini a Salhadino Palaeſtina pulſi, ſub regni nomine eam multis annis tenuerunt, donec mortuo ſine maſcula prole nouiſſimo eorum rege, inſula Venetis ceſſit. Cretam item a Baſilio Graeco imperatore receptam, Veneti ſorte obtinuerunt, quū ipſi cum Francis orientis imperium Comnenis imperatoribus exactis, ſibi vendicauere. Rhodum milites Hoſpitalarij ceperunt, multiſque annis ſumma cū rerum geſtarum gloria & felicitate obtinuerunt. Qui quū Turcis infinita inferrent damna, a Solimano Turcarum imp. bello cum ingenti apparatu petiti, proditione magis quam vi, imperio inſulae exacti ſunt, eaque a Turcis hactenus poſſidetur

ASIA. MINOR. AMISSA

Poſt Suriae, Phoenicis, Palaeſtinae, Aegypti, Meſopotamiae, & Armeniae amiſſionem, Sarraceni proximae Ciliciae, Cappadociae, & reliquis minoris Aſiae prouinciis inhiare coeperunt. Quamquam autem variis bellis multae Graecorum ciuitates eorum prouinciis finitimae amiſſae, multae etiā recuperatae,

Arabum tamen vis ſuperior ſemper viſa eſt. Hi paulatim ſerpendo, latiuſque eorum virus diffundēdo, ſenſim Cappadociam, Ciliciam, & Galatiam Graecis imperatoribus longo tempore ademerunt. Eorum vero vis in dies ſemper aucta eſt, donec imperium orientis penes Arabes Sarracenos fuit. Quibus a Turcis bello ſuperatis, & in ſeruitutē redactis, vt ad noua imperia fere ſemper vſu venit, quae qui obtinent, initio ſibi famam & gloriam comparare ſtudent, Turcae ſub eorū primo rege Selduch bellum Graecis intulerunt. Conſtantinopoli tum imperium obtinebat Romanus cognomine Diogenes. Qui ingenti comparato exercitu in Aſia Turcis occurrit. Proelio commiſſo Graecorū exercitus a Turcis ad internicionē fere caeſus eſt, Imperator captus, & tunc Aſia omnis, ideſt Pōtus, & Bithynia, Phrygia, Lydia, Caria, Lycia, Pāphylia, Lycaonia, Piſidia, & reliquae omnes tranſmarinae prouinciae, quae ſub Graecorū imperio adhuc reliquae fuerāt, a Turcis occupatae. Cōtigit Chriſtiano nomini funeſtiſſima clades VIII. Kal. Octobris, anno Chriſti ∞ LXXXI. Aſiae maiorem partē a Turcis poſſeſſam, aliquot annis poſt ſacra militia, quae toto occidēte collecta in Palaeſtinam profecta eſt, recuperauit, eamque ex fo. dere vſque ad Antiochiam Syriae Conſtantinopolitano imperatori reſtituit, circa Annū Chriſti ∞ C. Quam Graecis iterum Turcae ſub Othomano, Orcane, Amurate, Paizete, Mahomete, & ceteris Othomanicae gentis regibus cum omni imperio orientis eripuerunt

RELIQVAE. EVROPAE. PROVINCIAE DEPERDITAE

Iſtriam, Dalmatiam, Illyricum, & Epeirũ, quae mari alluuntur, Veneti Graecis imperatoribus paulatim, harum vero regionum partem Venetis Turcae poſtea ademerunt. Ipſarum autem regionum mediterranea verſus Drauum & Sauum, Iſtrumque flumina Hunni primum, mox receptas Hungari inuaſerunt, Moeſiam & Thraciae partem Pannoniã verſus Bulgari, & Turcae ſub imperatoribus Comnenis occupauere. Macedonia, Achaia, Graecia, & reliqua Thraciae pars in qua Conſtantinopolis ſita eſt, cum orientis imperio concidere, quamquam eas prouincias & ſaepe amiſerint, & ſaepe etiam Graeci imperatores recuperauerint. Orientis imperium quod à magno Conſtantino Auguſto fundatum, inſigni rerum geſtarum gloria mille & amplius annos perdurauerat, Conſtantinopoli IIII. Kal. Iunij, anni ∞ CCCLIII. capta, occiſo Conſtantino xv. Palaeologo imperatore, Mahometes Turcarũ rex vi occupauit. Hic praeter Cõſtantinopolim, Trapezuntem in Ponto cepit. XII. regna Chriſtianis ademit, CC. vrbes occupauit, Chalcim armis, Scodrã deditione Venetis abſtulit, bello maritimo Capham expugnauit, Italiae Hidrunte capta arma intulit, Peloponneſum & alias orientalis imperij in Europa prouincias obtinuit, & ſi quod veteris illius Romani imperij reliquum fuerat, omnino extinxit. Cuius veſtigia ſucceſſores eius Baiazetes, Selymus, & Solimanus ſequuti, maximas Chriſtianis clades intulerunt. Ita igitur quanta maxime breuitate potui, imperij Romani excidium, prouinciarumque omnium amiſſionem

singillatim exposui: quae omnia quo facilius memoriter mandentur, breuem omnium quae dixi epilogum suggeram

IMPERII. ROMANI. PROVINCIAE QVOQVE. TEMPORE. AMISSAE

Italia ab Ostrogothis occupata, iis exactis a Longobardis primum, deinde a Francis sub rege Carolo magno

Sicilia, Sardinia, & Corsica ab Ostrogothis; ab imp. orientalibus receptae, a Sarracenis obtentae. Quibus Siciliam Nortmanni

Corsicam & Sardiniam Hispani eripuerunt

Britanniam Scoti, Picti, Angli & Saxones inuasere

Hispaniam Vandali & Alani, iis pulsis Visegothi primum, deinde Sarraceni, mox Sarracenis exactis, iterum Visegothi obtinuerunt.

Gallias Vandali, & Alani primum; iis eiectis Visegothi, post quos Franci, & Burgundiones

Dacia Transdanubium ab Aureliano imperatore relicta fuit

Pannonia, Moesia, Noricum, & Rhetia ab Hunnis, Ostrogothis, Longobardis, & Hungaris occupatae

Illyricum, & Dalmatia ab Hunnis, receptae ab imp. post a Venetis, Hungaris, & Turcis

Thracia a Gothis, Hunnis, Bulgaribus, & Turcis

Macedonia, Graecia, &cet. a Turcis cũ imperij excidio

Africa ab Alanis, & Vandalis, recuperatae ab imperatore, a Sarracenis occupata

Insula Cyprus a Sarracenis, recepta ab imp. a regibus, deinde a Venetis obtenta

Insula Creta a Sarracenis;recuperata ab imp.a Venetis occupata

Insula Rodus a Sarracenis;recuperata a militibus Hospitalis,a Turcis per vim occupata

Prouinciae Transtigritanae, & Mesopotamiae pars a Persis

Aegyptus,Syria,Phoenices,Palaestina,Armenia,Mesopotamiae reliqua pars a Sarracenis primum,deinde a Turcis

Asia minor omnis a Turcis obtenta,recuperata a Gallis,iterum a Turcis occupata

Reliquae maris mediterranei insulae fere omnes a Sarracenis occupatae fuerant,multae ex his a Christianis receptae,denuo a Turcis obtentae sunt

IMPERATORES. ROMANI

Quum ego saepe multorum Romanorum principum in hisce meis commentariis mētionem fecerim, qui vel nouas prouincias acquisierint, vel amiserint, aut amissas recuperauerint, res postremo desiderare videtur,vt quēadmodum de regibus Parthorum, Persarum,&Sarracenorum feci,ita etiāRomanorum principum seriem hic subiiciam, vt quo tēpore vnusquisque eorum vel quo ordine res ab ipsis gestae fuerint, facilius intelligatur

Anni C.Iulius Caesar dictator imperauit annis IIII
Christi Imp. Caesar Augustus imperauit annis LVI
15 Ti.Iulius Caesar Augustus imperauit annis XXIII
38 C.Iulius Caesar Augustus Caligula annis IIII
42 Ti.Claudius Caesar Augustus annis XIIII
55 Nero Claudius Caesar Augustus annis XIIII
69 Ser.Sulpicius Galba imp.Caes.Aug.mens.VII

70 Imp.M.Saluius Otho Caesar Aug.menses III
70 A Vitellius imp.Augustus imperauit menses VIII
70 Imp. Caesar Vespasianus Augustus annis X
80 Imp.T. Caesar Vespasianus Augustus annis II
82 Imp.Caesar Fl. Domitianus Augustus annis XV
97 Imp. Nerua Caesar Augustus annos II
99 Imp.Caes.Nerua Traianus Augustus annos XX
118 Imp.Caesar Traianus Hadrianus Aug. an.XXI
139 Imp.Caesar T.Ailius Hadrianus Antoninus Pius Aug.imperauit annos XXIII
162 Imp. Caesar M.Aurelius Antoninus Aug. annos XIX
162 Imp.Caesar L.Aurelius Verus Aug.annos IX
181 Imp.Caes.M.Aurelius Commodus Aug.an.XIII
194 Imp.Caes.P.Heluius Pertinax Augustus mens.III
194 Imp.Caesar M.Didius Iulianus Aug. mens.II
194 Imp.Caesar L.Septimius Seuerus Augustus an. XVIII
212 Imp.Caes.M.Aurelius Antoninus Caracallus Augustus imperauit annos VI
218 Imp.Caes.M.Opelius Macrinus Augustus annũ I
219 Imp.Caesar M.Aurelius Antoninus Alagabalus Augustus imperauit annos III
223 Imp.Caes.M.Aurelius Alexander Aug.an.XIII
236 Imp.Caes.C.Iulius Maximinus Aug.annos III
238 Imp.Caesar D.Coelius Balbinus Augustus annũ I
238 Imp.Caesar M.Clodius Max. Pupienus Aug.an. I
239 Imp.Caes.M.Antonius Gordianus Aug.ann.VI
245 Imp.Caes.M.Iulius Philippus Augustus annos V
250 Imp.Caes.Cn.Messius Decius Augustus an.II
252 Imp.Caes.C.Vibius Trebon. Gallus Aug.an.II
252 Imp.Caes.C. Vibius Hostilianus Augustus an.II

254 Imp.Caes.P.Licinius Valerianus Augustus an.vi
254 Imp.Caesar.P.Licinius Gallienus Augustus an.xv
269 Imp.Caes.Fl.Claudius Augustus annos II
271 Imp.Caes.L.Domitius Aurelianus Aug.annos v
276 Imp.Caesar M.Flauius Tacitus Aug.menses vi
277 Imp.Caes.M.Aurelius Probus Augustus annos v
282 Imp.Caes.M.Aurelius Carus Augustus annos II
283 Imp.Caesar M.Aurelius Carinus Augustus an. II
283 Imp.Caesar M.Aurelius Numerianus Aug.annũ I
284 Imp.Caes.C.Valerius Diocletianus Aug.ann.xx
286 Imp.Caes.M.Aurelius Maximianus Aug.an.xviii
304 Imp.Caes.Fl. Valerius Constantius Aug. an. II
304 Imp.Caes.C.Galerius Maximianus Aug.an. viii
306 Imp.Caes.Fl. Valerius Constantinus Maximus Augustus imperauit annos xxxi
337 Imp.Caes.Fl.Iulius Constantius Augustus an.xxv
337 Imp.Caes.Fl.Valerius Constans Aug.annos xiii
361 Imp.Caesar Fl.Claudianus Iulianus Aug.ann. II
362 Imp.Caes.Fl.Iouianus Augustus mens.viii

IMP. ROMANI. OCCIDENTALES

364 Imp.Caesar Fl.Valentinianus Augustus an.xii
375 Imp.Caesar Fl.Gratianus Augustus an.viii
383 Imp.Caesar Fl.Valentinianus Iunior Aug.ann. ix
392 Imp.Caesar Fl. Theodosius Augustus an.II
395 Imp.Caesar Fl.Honorius Augustus an.xxix
424 Imp. Caesar Fl.Ioannes Augustus an. I
425 Imp.Caes.Fl.Placidius Valentianus Aug.an. xxx
455 Imp.Caesar Fl.Maximus Aug.mens.III
456 Imp.Caesar Fl.Auitus Augustus mens.x
457 Imp.Caesar Fl.Valerius Maiorianus Aug.an.IIII
461 Imp.Caesar Fl.Vibius Seuerus Augustus an.IIII
467 Imp.Caesar Fl. Anthemius Augustus an.v

473 Imp.Caeſar Fl.Anicius Olybrius Aug. mẽſes IIII
474 Imp.CaeſarFl.Glycerius Auguſtus annum I
474 Imp.Caeſar Fl.Iulius Nepos Aug.annum I
475 Imp.Caeſar Fl.Momyllus Auguſtus menſes X
476 Hoc,quum ab Odouacre coactus eſſet, abdicãte, imperium occidentale populi Romani defecit,Gothis Italiam & vrbem ſub regio nomine obtinẽtibus.Fuitque in occidente interregnum annorum CCCXXV. vſque ad Caroli Magni Francorum regis imperium

Poſt Auguſtum Momyllum cognomine Auguſtulum,Italiae reges fuerunt Odouacer, Theodericus, Athalaricus, Theodahatus, Vitiges, Araricus, Hildebrandus, Totilas, & Theias. Quo bello victo,& Gothis pulſis,Italia imperio orientis attributa eſt. Quam quum Longobardi occupaſſent, Francorum armis ducenteſimo anno poſt in libertatem vendicata eſt

IMPERATORES. ROMANI. ORIENTALES

364 Imp.Caeſar Fl.Valens Auguſtus annos XIIII
379 Imp.Caeſar Fl.Theodoſius Auguſtus annos XVI
395 Imp.Caeſar Fl.Arcadius Auguſtus an.XIII
408 Imp.Caeſar Fl.Theodoſius Iunior Aug.an. XLII
450 Imp. Caeſar Fl.Marcianus Auguſtus an.VI
457 Imp.Caeſar Fl.Leo Auguſtus an.XVII
474 Imp.Caeſar Fl.Zeno Auguſtus an.XVII
491 Imp.Caeſar Fl.Anaſtaſius Auguſtus an.XXVII
518 Imp.Caeſar Fl.Iuſtinus Auguſtus annos IX
527 Imp.Caeſ.Fl.Iuſtinianus Magnus Aug.an.XXXIX
565 Imp.Caeſar Fl.Iuſtinus Iunior Auguſtus an.XI
576 Imp.Caeſ.Fl.Tiberius Conſtantinus Aug. an.VII

583 Imp. Caeſar Fl. Mauricius Auguſtus annos xx
603 Imp. Caeſar Fl. Phocas Auguſtus annos VIII
611 Imp. Caeſar Fl. Heraclius Auguſtus annos xxx
641 Imp. Caeſ. Fl. Conſtans Iunior Auguſtus annos XXVII
669 Imp. Caeſar Fl. Conſtantinus Auguſtus annos XVII
686 Imp. Caeſ. Fl Iuſtinianus Iunior Auguſtus an. x
696 Imp. Caeſ. Fl. Leontius Auguſtus an. III
699 Imp. Caeſ. Fl. Tiberius Habſimarus Auguſtus an. VII
706 Imp. Caeſar Fl. Iuſtinianus Iunior Aug. iterum an. VI
712 Imp. Caeſar Fl. Philippicus Bardanes Aug. an. III
715 Imp. Caeſar Fl. Artemius Anaſtaſius Aug. an. I
716 Imp. Caeſ. Fl. Theodoſius Adramyttenus Aug. menſ. VII
717 Imp. Caeſar Fl. Leo Cono Auguſtus an. XXIIII
741 Imp. Caeſ. Fl. Conſtantinus Copronymus Aug. an. XXXV
775 Imp. Caeſar Fl. Leo IIII. Auguſtus an. V
780 Imp. Caeſ. Fl. Conſtantinus Porphyrogenitus Aug. an. X

Ceteros orientis imperatores ideo omiſi, quod ad eorum quae ſcripſi cognitionem haec ipſorum ſeries ſufficiat: quod ſi quis reliquos cognoſcere voluerit, qui tam in oriente quam in occidente vſque ad noſtra tempora fuerunt, is faſtos noſtros, eorumque commentarium conſulat

FINIS

DE IIS, QVORVM PRAECIPVE opera in his commentariis ſcribendis vſus ſum

On ſum ignarus, quin haec omnia, quae tribus his cōmentariorum libris cōplexus ſum, potuerint multo elegantiore dicēdi ratione pro eorū dignitate tractari: ego enim exiguam meam in dicendo facultatem ſatis perſpicio, quippe qui nullum vnquā in hac arte, quae vniuerſam hominis aetatem occupare poteſt, me tēpus poſuiſſe ſciā. Illud autem omnes intelligāt velim, me in indagāda rerum veritate, eaque hominibus demōſtranda, quantū in me fuit elaboraſſe, qua in re nulli me animi aut corporis labori peperciſſe profiteor; quod idcirco ſcripſi, quia intelligo nōnullos fortaſſe futuros, qui ea, quae ego diuturno ſtudio vndique cōquiſiui, atque ſine vllis verborum ornamētis tradidi, ſibi ipſis meo nomine ſuppreſſo vendicabūt, cum ea pro ſua dicendi facultate ſe ornatius aut illuſtrius tractaturos eſſe non diffidant: quod ſi vnquā euenerit, diligētem lectorem oratum velim; vt ab vtro res, ab vtro verba effluxerint, accuratius conſideret, atque meritas vtrique ſui laboris gratias habeat. Antiquitatis enim & ceterarū

diſciplinarum cognitio,non verborum ſplendore,ſed rerum geſtarumveritate continetur; quod ſi quis ad res ipſas a ſe inuẽtas orationis etiam elegantiam adiicere poterit,is nimirum ſingularis,ac prope diuinus homo iudicandus erit. Ego quam potui in hoc opere fidẽ ac diligentiã praeſtiti,in quo conficiẽdo;multis antiquarum inſcriptionum,multis omnium veterum ſcriptorum teſtimoniisvſus ſum,quorũ praecipui,praeter Varronem,Ciceronẽ,Dionyſium,Liuiũ,Valerium, Paterculũ, Solinũ, Strabonem,Plinium,Plutarchum, Tacitum, Tranquillũ,Appianum,Dionem,Feſtũ,Ouidium,Zoſimum,Eutropiũ,Proſperũ, & Procopium,ob argumenti ſimilitudinem fuerũt L. Annaeus Florus T.Liuij abbreuiator, Sex. Rufus,P.Victor,& incerti auctoris liber , cui vtriuſque imperij notitia nomen eſt

Ex recentioribus vero ANTONII AVGVSTINI. EPISCOPI ALLIFANI. in primis opera,& conſilio cũ in toto opere,tum praecipue in ſecũdo & tertio libro,vbi de tribubus, coloniis,municipiis, & eorundẽ iure diſputaui,multũ adiutus ſum,nihil enim paene de his rebus ſcripſi quod non cũ eo contulerim; qui incredibili humanitate de his omnibus rebus, de quibus dubitabã,& acutiſſime reſpõdit, & grauiſſime diſputauit,ita vt illi vni non minus

quã mihi hunc laborẽ acceptum referre antiquitatis ſtudioſi debeãt. Poſt eũ CAROLVS SIGONIVS MVTINENSIS, cuius de laudibus alio loco pluribus ſcripſi, maxima mihi ad ſecundũ etiam & tertiũ librum adiumenta ſubminiſtrauit, hũc enim vnũ vt ingenio ſingulari, & in tota Romana antiquitate, ſciẽtia, ac iudicio prope incredibili praeditum, ſic eximia humanitate ornatum ex iis qui non Romae habitent, eſſe cognoui. Is igitur cum forte eodem tempore, quo ego hunc librũ Venetiis excudebam, vetera ciuium Romanorum, atque priſcorum Italicorum iura, in iis libris quos de antiquo ciuium Romanorum, & Italiae iure inſcripſit, literis ac memoriae commendaret, praeclara mihi ſaepe ſua conſilia communicauit, quibus, vt nihil ad veterem illuſtrandam Italiam aptius eſſe iudicaui, ſic ea ſaepe ad has inſtitutiones meas Romani imperij conſcribendas adhibui

NICOLAI GRVCCHII RHOTOMAGENSIS GALLI viri doctiſſimi, & Romanae antiquitatis peritiſſimi libro quoque de comitiis vſus ſum; in quo vniuerſam veterum comitiorum rationẽ accuratiſſime explicuit. Ei multum Galliam, quae eſt natale ſolum, ſed plus Italiam, & vrbem Romam debere exiſtimo, a quo elegantibus & eruditione plenis

commentariis,

commentariis, hoc nostro tempore multum decoris, & in rebus obscurissimis splendoris acceperunt

Quum ad propositi mihi operis finem tandem peruenerim Caesar Auguste, quod dum honestissimo ocio ab optimo & grauissimo viro ALEXANDRO FARNESIO Cardinale amplissimo patrono meo, mihi liberalissime concesso fruor, absolui; nunc reliquum est, vt quod initio precatus sum, iterum Maiestati tuae suggeram, vt laborem hunc meũ Augusto numine suo comprobet, meque inter eorum numerum esse intelligat; qui eam, eiusque incredibiles virtutes obseruant, colunt, & venerantur

FINIS

Vu

INDEX
IN IMPERIVM ROMANVM.

L

Militum

FINIS.